

**İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI TÜRKİYE’İNDE KAMU HİZMETİ
GÖREN KURULUŞLARA BİR ÖRNEK OLARAK *YARDIM
SEVENLER DERNEĞİ* VE FAALİYETLERİ (1939-1945)**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Tarih Ana Bilim Dalı
Cumhuriyet Tarihi Programı**

Fadime SÖZALDI

Danışman: Doç. Dr. Umut KARABULUT

TEMMUZ 2019

DENİZLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

TARİH Anabilim Dalı, TÜRKİYE CUMHURİYETİ Bilim Dalı öğrencisi Fadime SÖZALDI tarafından Doç. Dr. Umut KARABULUT yönetiminde hazırlanan **İkinci Dünya Savaşı Türkiye'sinde Kamu Hizmeti Gören Kuruluşlara Bir Örnek Olarak Yardımseverler Derneği ve Faaliyetleri (1939-1945)** başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 01.07.2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Umut KARABULUT

Jüri Başkanı

Doç. Dr. İbrahim BOZKURT

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Sezen KARABULUT

Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 24/07/2019 tarih ve 29/01 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet BARDAKCI

Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza

Fadime SÖZALDI

ÖNSÖZ

“Yoksul Kadın, hiçbir şeyi olmayan kadın anlamındadır. Hâlbuki kadın denilen varlık bizatihi yüksek bir varlıktır. Onun yoksulluğu olamaz. Kadına yoksul demek onun bağrından kopup gelen bütün beşeriyetin yoksulluğu demektir.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

Yoksulluk tarih boyunca tüm dünyada yaşanan sosyo-iktisadi bir sorun olmuştur. Bu sorunun giderilmesi için devlet ve gönüllü yardım kuruluşları kurularak toplumun bu sorunu giderilmeye çalışılmıştır. Özellikle savaş yıllarında bu sorunlar artış göstermiş, kadınlar ve çocuklar yardıma daha çok ihtiyaç duymuştur.

Türkiye’de, İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte denge politikası izlenmesine rağmen olası bir savaş ihtimaline karşı önlemler alınmış, ülkede seferberlik ilan edilmiştir. Dünyada yaşanan bu savaş Türkiye’yi de büyük oranda etkilemiştir. Savaş yıllarında ülke ekonomisi bozulmuş, temel gıda ve temizlik maddelerine ulaşmak bile sorun haline gelmiştir. Bu sorunlar sağlık alanında da kendini göstermiş, bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkmasında ve yayılmasında rol oynamıştır. Bütün bu sıkıntılar yoksulluğu arttırmış, kadınların ve çocukların daha çok yardıma ihtiyaç duymasına neden olmuştur.

Bu çalışmada, İkinci Dünya Savaşı yıllarında ülkede yaşanan maddi ve manevi sıkıntılar karşısında üyeleri gönüllü kadınlar olan Yardım Sevenler Derneğinin, yaşanan sıkıntıları gidermek için yapmış olduğu yardım faaliyetleri incelenmiştir. Yardım Sevenler Derneğinin kadınların iş sahibi olması için açmış olduğu kurslar ve atölyelerinin, eğitim alanında yapmış olduğu yardımların, sağlık konusunda alınan önlemlerin, askerler için yapılan yardım kampanyalarının ve toplumun eğlenceli vakit geçirmesi için düzenlenen sosyal ve kültürel etkinliklerin neler olduğu ve bu çalışmaların topluma katkıları değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi Başkanlığı’nın desteğiyle tez danışmanı Doç. Dr. Umut Karabulut tarafından yürütülen, 2017SOBE025 nolu **İkinci Dünya Savaşı Türkiye’sinde Kamu Hizmeti Gören Kuruluşlara Bir Örnek Olarak Yardım Sevenler Derneği ve Faaliyetleri (1939-1945)** başlıklı projenin sunumudur.

Bu süreçte bana maddi ve manevi destek sağlayan sevgili aileme teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca bu yolda bana her zaman örnek olup, yardımlarını esirgemeyen sevgili hocalarım Arş. Gör. Melek ÖZTÜRK, Arş. Gör. Tülay AYGÖREN ve bu çalışma başlığını bana öneren Dr. Öğr. Üyesi Sezen KARABULUT'a çok teşekkür ederim. Yardım Sevenler Derneği Genel Sekreterliğine ve Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü hocalarına bu süreçte kaynaklara ulaşmam konusunda yapmış oldukları yardımlardan dolayı teşekkürlerimi sunarım. Araştırma sürecinin her aşamasında katkılarını esirgemeyen ve bana yol gösteren tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Umut KARABULUT'a teşekkürlerimi sunarım. Annem ve babaannemin aziz hatıralarına...

ÖZET

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI TÜRKİYE’SİNDE KAMU HİZMETİ GÖREN KURULUŞLARA BİR ÖRNEK OLARAK *YARDIM SEVENLER DERNEĞİ* VE FAALİYETLERİ (1939-1945)

SÖZALDI, Fadime

Yüksek Lisans Tezi

Tarih ABD

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Umut KARABULUT

Temmuz 2019, VIII + 173 sayfa

Bu çalışmada, İkinci Dünya Savaşı yıllarında kamu yararına hizmet eden Yardım Sevenler Derneğinin savaşın toplumsal ve ekonomik etkilerine karşı, kadınların ve çocukların korunması için yapmış olduğu yardım çalışmaları incelenmiştir. Yardım Sevenler Derneği kadınlara ve çocuklara yardım etmek amacıyla kurulmuş olmasına rağmen savaş yıllarında toplumun tüm kesimine yardım etmiştir.

Yardım Sevenler Derneği savaş yıllarında yardım faaliyetlerini gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu geliri, açmış olduğu dikiş atölyelerinde gönüllü ve ücret karşılığında kadınların dikmiş olduğu ürünlerin satışından, yapılan bağışlar ve düzenlemiş olduğu eğlence amaçlı etkinliklerden elde etmiştir.

Yardım Sevenler Derneğinin savaş yıllarında topluma yapmış olduğu yardımlar maddi ve manevi olmak üzere iki kısımda incelenmiştir. Dernek düzenlemiş olduğu çay, yemek balo, gardenparti, kukla gösterisi, konser, piyes gibi eğlence amaçlı etkinlikler ile hem katılımcıların keyifli vakit geçirmesini sağlamış hem de dernek yararına gelir elde edilmesini sağlamıştır. Elde edilen gelirler yoksullara gıda, giyim, ilaç, öğrencilere kırtasiye malzemeleri ve para olarak dağıtılmıştır.

Dernek açmış olduğu kurslarla toplumun özellikle kadınların bilinçlenmesini ve gelir elde etmesini sağlamıştır. Bu kurslar gönüllü hastabakıcılık, dikiş, postacılık ve yabancı dil kurslarıdır. Bu kurslarda eğitim alan kadınlar çalışma hayatında yer alma fırsatı elde etmişlerdir.

Dernek savaş yıllarında ordunun da yanında yer alarak kendi dikim atölyesinde ordunun ihtiyacı olan kıyafet ve çarşafların dikilmesini sağladığı gibi düzenlemiş olduğu yardım kampanyaları ile de askere kışlık hediye toplamıştır.

Anahtar Kelimeler: Yardım Sevenler Derneği, İkinci Dünya Savaşı Dönemi, Sosyal yardım, Yoksulluk, Kadın.

ABSTRACT

THE HELP LOVERS ASSOCIATION AND ITS ACTIVITIES DURING SECOND WORLD WAR IN TURKEY AS AN EXAMPLE OF PUBLIC SERVICE PROVIDER (1939-1945)

SOZALDI, Fadime

Master Thesis

History Department

History Of The Republic Of Turkey Programme

Adviser of Thesis: Associate Professor Dr. Umut KARABULUT

July 2019, VIII +173 page

In this study, it has been examined the help activities of the Help Lovers Association, who served the public benefit in the second world war, for the protection of women and children against the social and economic effect of the War.

Although the Help Lovers Association war founded to help women and children, it has helped all section of society as well during the war.

The Help Lovers Association has obtained the income needed for the activities to be carried out, from sales of the products made by the women who are working in the sewing workshops volunteering, the donations and the entertainment activities that are organized.

The assistance of the Help Lovers Association in the years of the war has been examined in two past as material and spiritual. With the events such as tea, dining prom, garden party, puppet show, concert, play, etc. , the association provided an enjoyable time for the participants as well as income for the benefit of the association. The revenues were distributed to the poor as food, clothing, medicine, stationary for students and money.

The Association has ensured the awareness of the society, especially women, and provided the economic income thorough the courses it has been opened. These courses are voluntary patient care, sewing, postman and foreign language courses. The woman who took the training in these courses had the opportunity to take part in the working life.

The Association supported the army during the war years and provided the clothes and sheets which were needed by the army in its own sewing workshop, and collected gifts for the soldiers with the help of campaigns that was organized.

Keyword: The Help Lovers Association, World War 2 Era, Public Assistance, Poverty, Women.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
GİRİŞ	1
İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA SAVAŞIN TÜRK TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI ÜZERİNE ETKİLERİ.....	1
Türkiye'nin Savaş Öncesi Ekonomik ve Sosyal Durumu.....	2
Savaşın Toplum ve Ekonomi Üzerine Etkileri.....	2
Savaş Yıllarında Toplumsal ve Ekonomik Durumu Düzeltmek İçin Alınan Önlemler....	3
Milli Korunma Kanunu	3
Varlık Vergisi.....	5
Toprak Mahsulleri Vergisi	7
Ekmek Karnesi Uygulaması.....	10

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ TÜRKİYE'DE YARDIM DERNEKLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1. 1. Kadın Yardım Derneklerinin Tanımı	17
1. 2. Meşrutiyet Döneminde Faaliyet Gösteren Kadın Yardım Dernekleri	19
1. 2. 1. Cemiyet-i İmdadiye.....	21
1. 2. 2. Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti.....	21
1. 2. 3. İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi	22
1. 2. 4. Teali-i Nisvan Cemiyeti (Kadınların Yükselmesi Cemiyeti).....	22
1. 2. 5. Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi	23
1. 2. 6. Hizmet-i Nisvan Cemiyeti	23
1. 2. 7. Osmanlı Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye.....	23
1. 2. 8. Esirgeme Derneği.....	24
1. 2. 9. Teali-i Vatan-ı Osmani Hanımlar Cemiyeti.....	24
1. 2. 10. Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Heyet-i Merkeziyesi.....	24
1. 2. 11. Malumat-ı Dahiliye İstihlaki Kadınlar Cemiyet-i Hayriyesi	25
1. 2. 12. Müdafaa-i Milliye Osmanlı Hanımlar Cemiyeti	25
1. 2. 13. Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti.....	26
1. 2. 14. Osmanlı Türk Hanımları Esirgeme Derneği	26
1. 2. 15. Şehit Ailelerine Yardım Birliği.....	27
1. 2. 16. Asker Ailelerine Yardım Cemiyeti	27
1. 2. 17. Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi.....	27

1. 2. 18. Musiki Muhibbi Hanımlar Cemiyeti	28
1. 3. Milli Mücadele Döneminde Kurulan Kadın Yardım Derneklerinin Genel Durumu	28
1. 3. 1. Asri Kadın Cemiyeti	29
1. 3. 2. Türk Kadınları Biçki Yurdu Mezuneleri Cemiyeti	30
1. 3. 3. Kasaba İslam Kadınları Cemiyeti	30
1. 3. 4. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti	30
1. 3. 5. Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Şubesi	32

İKİNCİ BÖLÜM

YARDIM SEVENLER DERNEĞİNİN KURULUŞU

2. 1. Yardım Sevenler Derneğinin Kuruluş Çalışmaları ve Kuruluşu.....	34
2. 2. Yardım Sevenler Derneğinin Kuruluş Amacı	40
2. 3. Derneğin Örgütsel Yapısı.....	43
2. 3. 1. Derneğin Üyeliği.....	43
2. 3. 2. Genel Kongre	43
2. 3. 3. Genel Merkez Kurulu.....	46
2. 3. 4. İdare Kurulu	47
2. 3. 5. Şubelerin Yönetimi	49
2. 4. Yardım Sevenler Derneğinin Çalışma Kolları	49
2. 4. 1. Sosyal Yardım Kolu.....	50
2. 4. 2. Gerçekleştirme Kolu	51
2. 4. 3. Propaganda Kolu.....	51
2. 4. 4. Planlaştırma Kolu.....	52
2. 4. 5. Gelir Kolu	52
2. 4. 6. Yurt Kolu	52
2. 4. 7. Çorap Kolu.....	53
2. 4. 8. Nakış Kolu	53
2. 4. 9. Dikiş Kolu.....	54
2. 4. 10. Rehabilitasyon Kolu.....	54
2. 4. 11. Depo Kolu	55
2. 5. Yardım Sevenler Derneğinin Şubeleri	55
2. 6. Yardım Sevenler Derneğinin Gelir Kaynakları.....	78
2. 7. Derneğin Giderleri	81
2. 7. 1. Sosyal Yardım Giderleri	81
2. 7. 2. Sosyal Faaliyet Giderleri.....	82
2. 7. 3. Tesis Giderleri.....	82
2. 7. 4. Büro Giderleri	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARDIM SEVENLER DERNEĞİNİN ÇALIŞMA ALANLARI

3. 1. Derneğin Kadınların Meslek Edinmelerine Yönelik Yaptığı Çalışmalar	84
3. 1. 1. Kadınlar İçin Açılan İş Atölyeleri ve Kurslar	85
3. 1. 1. 1. Dikiş Kursları	85
3. 1. 1. 2. Çorap Atölyesi	87
3. 1. 1. 3. Gönüllü Hastabakıcılık Kursu	87
3. 1. 1. 4. Postacılık Kursu	88
3. 1. 1. 5. Dikiş ve Nakış Kursu	89
3. 2. Derneğin Çocuklar İçin Yaptığı Çalışmalar	90
3. 3. Derneğin Sosyal ve Kültürel Alanda Yaptığı Çalışmalar	92
3. 3. 1. Balo	94
3. 3. 2. Konser	95
3. 3. 3. Yılbaşı Eğlencesi	97
3. 3. 4. Gardenparti	97
3. 3. 5. Dil Kursu	98
3. 3. 6. Boks Maçı	99
3. 3. 7. Kukla Gösterisi	101
3. 3. 8. Piyas	102
3. 3. 9. Yemek	104
3. 3. 10. Çay	106
3. 4. Derneğin Eğitim Alanında Yapmış Olduğu Yardımlar	109
3. 4. 1. Maddi Yardımlar	110
3. 4. 1. 1. Kız Talebe Yurdu	113
3. 4. 2. Manevi Yardımlar (Eğlence Amaçlı Etkinlikler)	114
3. 5. Derneğin Doğal Afetler Sonunda Yaptığı Yardımlar	116
3. 5. 1. 1939 Erzincan Depremi	116
3. 5. 2. 1943 Adapazarı Depremi	118
3. 5. 3. 1944 Bolu-Gerede Depremi	119
3. 6. Derneğin Sağlık Problemleri ile Mücadelede Katkısı	120
3. 6. 1. Tifüsle Mücadele	123
3. 6. 2. Veremle Mücadele	124

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YARDIM SEVENLER DERNEĞİNİN SAVAŞ YILLARINDA ASKERLER İÇİN YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

4. 1. Derneğin Askerler İçin Giyim Yardımı	128

4. 2. Derneğin Askerler İçin Tıbbi Yardımı.....	133
4. 3. Derneğin Asker Ailelerine Yaptığı Yardım	140
SONUÇ	143
KAYNAKLAR	146
EKLER.....	153
ÖZ GEÇMİŞ	173

GİRİŞ

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA SAVAŞIN TÜRK TOPLUMSAL VE EKONOMİK YAPISI ÜZERİNE ETKİLERİ

18.yy.dan önceki savaşlar daha çok yerel nitelik taşıyıp yıkıcılık ve topluma etki gücü azken 20.yy savaşları nitelik olarak değişmiş ulaşım ve teknolojiadaki ilerleme ile birlikte savaşların etki alanı genişlemiştir. Savaşlar sınırlı bir bölgede yapılmaktan çıkıp büyük coğrafi alanlara yayılmış ve sadece askerleri etkilemekten çıkıp savaşın gerisinde yer alan toplumun tüm kesimini de etkiler hale gelmiştir¹. 20. yy.da insanlığın karşılaştığı en büyük felaket, ekonomik ve sosyal etkisiyle büyük oranda yıkım gücüne sahip olan İkinci Dünya Savaşı olmuştur².

İkinci Dünya Savaşı uzun zamandan beri Polonya'dan istekleri olan Almanya'nın, isteklerinin yerine getirilmemesi üzerine 1 Eylül 1939'da Polonya'ya saldırması; İngiltere ve Fransa'nın mevcut ittifak antlaşmaları ve tek yanlı verilen garantiler nedeniyle Almanya'dan saldırıyı durdurmasını istemesi, Almanya'nın bu çağrıyı yanıtızsız bırakması sonucu İngiltere ve Fransa'nın Almanya'ya 3 Eylül'de savaş ilan etmesiyle başlamıştır³. Bu dönemde Türkiye devletinin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü savaşa katılmayı düşünmüyor ve istemiyordu; çünkü İnönü'nün gözünde, Türkiye'nin kazanmak istediği ne bir toprak ne de elinden çıkmasını önlemek istediği bir sömürge toprağı vardı, bu yüzden de bir çıkar çatışması olan bu savaşta yer almak istemiyordu⁴. Ancak Türkiye'nin coğrafi konumu gereği bu pek mümkün görünmüyordu. Ülkenin sahip olduğu boğazların Asya ve Avrupa'yı bir birine bağlaması ve yine petrol zengini Ortadoğu'ya sınır konumda olması, savaşan ülkelerin Türkiye'nin kendi yanlarında savaşa katılmasını istemesine neden oldu. Türkiye sahip olduğu imkânlarla böyle bir savaş yükünü kaldıramayacağını biliyordu; ancak yine kendisine yapılan olası bir saldırıya karşı koyamayacağını da biliyordu, bu yüzden iki tarafla da ilişkilerini sürdürebileceği hassas bir denge politikasını tercih etmiştir.

¹ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, İstanbul, 2016 s. 1-2.

² Seher Boykoy, *II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Sosyo- Kültürel Yapısı* (Basılmamış doktora tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2008. s. 1.

³ Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, İstanbul, 2015, c.1. , s. 261.

⁴ Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, s. 308.

Türkiye'nin Savaş Öncesi Ekonomik ve Sosyal Durumu

Türkiye'nin savaş yıllarında toplumsal yapısı savaştan çok fazla etkilenmiştir, bu duruma örnek, savaş dışı bir ülke olarak hükümetin almış olduğu önlemler gösterilebilir. Devlet yöneticileri savaşın ilk yıllarında her an savaşa girilecekmiş gibi önlemler alarak toplumu olası bir savaş durumunda, savaşın etkilerinden korumak istemiştir⁵. Türkiye savaşın dışında kalmasına rağmen savaşın etkilerini hissetmesi bakımından savaşan ülkelerin yaşadığı ekonomik sıkıntıları yaşamıştır. Özellikle de toplumun düşük gelirli kesimlerinde bu etki daha belirgin bir şekilde hissedilmiştir⁶. Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki ekonomik ve toplumsal yapısını incelerken Türkiye'nin o yıllarda içinde bulunduğu duruma ve savaşı hangi şartlarda karşıladığına da bakmak gerekir. Türkiye Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele sonrası kurulmuş genç bir devlet olarak alt yapısı yeterince gelişmemiş, sistemini yeni yeni kurmaya başlamıştı. Yine bu dönemde ortaya çıkan 1929 Ekonomik Buhran tüm dünyayı etkilediği gibi Türkiye ekonomisini de olumsuz yönde etkilemişti. İkinci Dünya Savaşı bu etkilerin hissedildiği 1930'lu yılların üzerine geldi ve Türkiye'nin savaşın ekonomik ve toplumsal etkisini daha fazla hissetmesine neden oldu⁷. Türkiye dünyanın içinde bulunduğu durumda olası bir savaş ihtimali olduğunu biliyordu, bu yüzden barışa yönelik birtakım ittifaklar içerisinde yer almıştır ancak yine de savaşa hazırlıksız yakalanmıştır. Sanayi istenilen duruma gelmemiş, demir yolu ağı ülkenin ihtiyacını karşılamakta yetersiz gelirken karayolu ağıda gelişmemiş, ülkenin ekonomisi dışa bağımlı durumdaydı. Özellikle de sanayi ürünleri bakımından, savaşın başlamasıyla birlikte ithâl kaynakları kesilmiş mal darlığı yaşanmaya başlamıştır⁸.

Savaşın Toplum ve Ekonomi Üzerine Etkileri

Türkiye'nin ekonomik sıkıntılar yaşamasının temel nedenlerinden biri o dönemde Türkiye'nin ekonomisinin dışa bağımlı olmasıydı. Özellikle de Almanya ve Orta Avrupa ülkelerine bağımlı olması ekonomik sıkıntıyı daha da arttırmıştır⁹.

⁵ Umut Karabulut, "Davetsiz Misafiri Beklerken İkinci Dünya Savaşı Türkiye'sinde Pasif Güvenlik Önlemleri (1039-1940)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, sayı, XIV/28, Bahar 2014, s. 200.

⁶ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, s. 36.

⁷ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, s. 47.

⁸ Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, Ankara, 2013, s. 404.

⁹ Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, s. 367.

Hükümet savaş yılları boyunca genel bütçe içerisinde harcamalarını savaşı göz önünde bulundurarak savunma giderlerini artırırken; eğitim, sağlık gibi toplumsal harcamaları azaltmıştır. Bunda seferberlik nedeniyle iş gücünün önemli bir bölümünün silâh altına alınması etkili olmuştur¹⁰. Askeri seferberlik ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir, özellikle köylü ve tarım sektörü bundan en çok etkilenen kesim olmuştur; bunun nedeni köylü nüfusunun önemli bir bölümünün silâh altına alınması ve üretimde çalışan kişi sayısının azalması ile birlikte üretimin düşmesi etkili olmuştur¹¹. Yine üretimin düşmesi birçok alanda temel gıda maddesinin azalmasına ve kıtlık yaşanmasına neden olmuştur. En temel gıda ürünü olan ekmeğin hammaddesi buğday üretimi de azalmış bunun bir sonucu olarak ekmek üretimi azalmıştır, hükümet ekmek sıkıntısını çözebilmek için önlemler almış, ekmeği karne ile alma uygulamasını getirmiştir.

Savaş yıllarında hükümet ekonomik planlara öncelik vermiştir. Bunun nedeni çalışan kesimin silâh altına alınması ve iş gücü açığının ortaya çıkması; elde bulunan mal stoklarının yetersiz olması, savaş ya da bunalım ekonomisinin uygulanması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Hükümet 1940-1945 yılları arasında, ülkedeki ekonomik ve toplumsal yapıyı kökten etkileyecek üç önemli yasa çıkararak savaş ekonomisiyle baş etmeye çalışmıştır. Bu yasalar Milli Korunma Yasası, Varlık Vergisi Yasası ve Çiftçiyi Topraklandırma Yasası'dır¹².

Savaş Yıllarında Toplumsal ve Ekonomik Durumu Düzeltmek İçin Alınan Önlemler

Milli Korunma Kanunu

Savaşın başlamasıyla 1 milyondan fazla insanın silâh altına alınması ekonomik düzeni bozmuştur. Ekonomik düzenin bozulması ülkede temel tüketim mallarına ulaşılmasında sorunlar yaşanmasına neden olmuştur. Hükümet bu sorunların giderilmesi için yeni çareler aramıştır, bunlardan birisi 18 Ocak 1940'ta çıkarılan Milli Korunma Kanunu'dur¹³.

¹⁰ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, s. 51.

¹¹ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, s. 52.

¹² Tefik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, s. 424.

¹³ Cengizhan Yıldırım, "1923-1946 Döneminde Türkiye'de Uygulanan İktisat Politikalarının Kuşatıcı ve Dışlayıcı Kurumlar Çerçevesinde Analizi" s. 97.

Bu kanun olağanüstü durumlarda devletin ekonomisini ve Milli müdafaasını koruma amacıyla İcra Vekilleri Heyeti kararı ile çıkarılmış bir kanundur. Kanunda, kanunun yürürlüğe girmesi için gerekli olan olağanüstü şartlar belirlenmiştir. Bu olağanüstü şartlar şunlardır; umumi veya kısmi seferberlik, devletin bir savaşa girmesi ihtimali ve Türkiye Cumhuriyeti’ni de ilgilendiren yabancı devletler arasındaki savaş halidir¹⁴.

Refik Saydam Hükümeti bu kanun ile ülkedeki fiyatların kontrol edilemez bir hal alması ile beraber karaborsanın yükselişine dur diyebilmeyi amaçlamıştır¹⁵. Ancak her ne kadar önlemler alınmış olsa da fiyat yükselişi ve karaborsa önlenememiştir.

Milli Korunma Kanunu ile hükümet halka birçok yükümlülükler getirmiştir, bunlardan bazılarına baktığımızda şunlar dikkat çekicidir:

“Hükümet, her türlü özel nakil araçlarını seyrüseferini düzenleyebilecek, sınırlayabilecek, gerekli görülen yer ve hizmetlerde çalıştırabilecek, gerek ve ihtiyaç görürse, değerini ödeyerek satında alabilecekti (md.36)”¹⁶.

“Hükümet lüzum gördüğü maddelerin alım ve satımını, her ne suretle olursa olsun başkasına devrini, imalini (üretimini), istihlakini(tüketimini), istimalini (kullanımını) ve naklini men edebilir. Bu maddelerin ne şekil ve ne suretle, nerelerde, hangi şartlar altında ve ne miktarda alınıp satılacağını, devir, imal, istihlak, istimal ve nakledeceğini tanzim ve tahdit edebilir veya vesikaya bağlayabilir (md.21.)”¹⁷.

Hükümet bu kanuna dayanarak ilk el koyma işlemini 14 Şubat 1941 tarihinde çıkarılan kararname ile köylülere ürünlerinin belirlenen fiyatlarla Toprak Mahsulleri Ofisine satmasını şart koşmuştur¹⁸. Yine bu kanuna dayanarak köylülere kendi işlerini aksatmamak şartı ile belirli işletmelerde çalışma zorunluluğu ve işçilere de fazla mesai uygulaması ve hafta tatilini iptal etme gibi uygulamalar getirilmiştir¹⁹.

Hükümet ihtiyaç halinde kadın ve erkeklere kendi işlerini aksatmayacak şekilde zorunlu çalışma yükümlülüğü getirmiştir, işçilere fazla mesai uygulanabilmiştir; yine

¹⁴ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.3780.pdf>. 15 Mayıs 2019; 15:57.

¹⁵ Sevilay Özer, “II. Dünya Savaşı Yıllarında Uygulamaya Konulan Toprak Mahsulleri Vergisi ve Köylü Üzerindeki Etkisi”, *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı: 5, s. 216

¹⁶ Cemil Koçak, *Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, s. 376.

¹⁷ Cengizhan Yıldırım, *1923-1946 Döneminde Türkiye’de Uygulanan İktisat Politikalarının Kuşatıcı ve Dışlayıcı Kurumlar Çerçevesinde Analizi*, s. 97-98.

¹⁸ Cengizhan Yıldırım, *1923-1946 Döneminde Türkiye’de Uygulanan İktisat Politikalarının Kuşatıcı ve Dışlayıcı Kurumlar Çerçevesinde Analizi*, s. 98.

¹⁹ Cengizhan Yıldırım, *1923-1946 Döneminde Türkiye’de Uygulanan İktisat Politikalarının Kuşatıcı ve Dışlayıcı Kurumlar Çerçevesinde Analizi*, s. 98.

ihtiyaç halinde halkın mallarına el koyabilmiştir, bazı zirai ürünlerin cins ve miktarını belirleyebilmiştir. Milli Korunma Kanunu en çok işçi ve köylüleri etkilemiştir²⁰. Tevfik Çavdar bu yasaı şu şekilde değerlendirmiştir:

“Milli Korunma Yasası'nın en büyük yükünü işçiler ve köylüler çekmiştir. Her iki kesim, angarya diye nitelendirebileceğimiz çalışma yükümlülükleri altında ezilmiştir. Ücretler ise çok düşüktür. Zorunlu çalışma yükümlülüğü iş kazalarını da arttırmıştır.

İş kazalarının % 50 dolaylarındaki bölümü “mükellefiyet” uygulamasının acımasızca uygulandığı Zonguldak kömür havzasında meydana gelmiştir. Milli Korunma Yasası tüm iddialarına karşı spekülasyonu, ihtikârı ve karaborsayı önleyememiştir”²¹.

Korkut Boratav ise yasaı şu şekilde değerlendirmiştir:

“1940-1945 döneminin en önemli iktisadi kanunu, şüphesiz ki, Milli Korunma Kanunu'dur. Bu kanuna dayanılarak çıkarılan kararnameler, savaş yılları iktisat politikasının ana unsurlarını oluşturur”²².

Milli Korunma Kanunu ile hükümet dönemin olumsuz şartlarını gidermeyi istese de bunda istenilen düzeyde başarı sağlayamamıştır.

Varlık Vergisi

Varlık Vergisi, savaşın ekonomi üzerindeki etkilerinden yararlanarak büyük servet birikimlerine kavuşan savaş zenginlerini vergilendirmek amacıyla çıkarılmış bir yasadır. Bu yasa ile haksız kazanç sağlayan kişiler vergilendirilerek mevcut servet birikimlerinin bir kısmı geri alınarak, savaşın yarattığı ekonomik sıkıntıların toplumda dengeli ve adil biçimde paylaşılmasını sağlamak ve devletin olağanüstü artan harcamalarına yeni kaynak bulmak amacıyla çıkarılmıştır²³. Şükrü Saraçoğlu, 11 Kasım 1942 günü yasanın çıkarılma nedeni ve nasıl gerçekleştirileceğini mecliste şu şekilde açıklamıştır:

“Alelumum (genellikle) eşya fiyatlarının bugünkü delice artışında fiyvaki (gerçekten) istihsal (üretim) azlığının, ithalat noksanının (eksikliğinin), yanlış tedbirlerin, bilhassa (özellikle) doymak bilmeyen hırsın ve ihtikârın (vurgunculuğun) geniş hisseleri vardır.

Fakat bütün bunların tesiri (etkisi) kadar, diğer bir vakıa vardır ki o da tedavüldeki Türk parasının mütemadiyen (durmadan) artması ve 700 milyona çok yaklaşmış olmasıdır. Nispeten (oldukça) ufak dertlere ilaç aranırken bu büyük

²⁰ Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, s. 424.

²¹ Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, s. 428.

²² Korkut Boratav, *Türkiye'de Devletçilik*, Ankara, 1982, s. 245-246.

²³ Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, s. 476.

yarayı ihmal etmek bittabi (elbette) doğru olmazdı. Onun için diğer işlerle beraber bütün dikkat ve ihtimamımızı (titizliğimizi) bu yara üstünde toplamayı ve bir ilaç bulmayı en önde gelen bir vazife (görev) saydık.

Bu iş için tek yol, tedavüle çıkan paranın bir kısmını vergi olarak geri çekmekten ibarettir ve bu geri alış başlıca harp (savaş) yıllarında çok para kazanmış olanlardan yapılmalıdır ve yalnız bir defaya mahsus olarak alınmalıdır. Bu mülahazalara (düşüncelere) binaen (dayanarak) bu iş için bir kanun tasarısı hazırlamak zaruretini (zorunluluğunu) duyduk.

Uzun tetkiklerden (incelemelerden) sonra hazırlanan bu kanun layihası (tasarısı) başlıca üç matrahtan (kaynaktan) para toplanacaktır. Bu matrahlar ehemmiyet (önem) sırasıyla şunlardır: Tüccarlar, Emlak ve Akar Sahipleri, Büyük Çiftçiler...

Verginin şahıslara göre miktarını altışar kişilik komisyonlar tespit edecektir. Bu komisyonlara Vali ve Kaymakamlar riyaset (başkanlık) edecek, Defterdar veya Malmüdürleri de Maliyeyi temsil edecekler, diğer dört aza (üye) halk tarafından intihap (seçilmiş) edilmiş olan Belediye, Ticaret Odası veya Ziraat Odası azaları meyanından (arasından) seçilecektir.

Bu komisyonların verdikleri kararlar kati (kesin) ve nihaidir (değiştirilemez). Bu verginin tespiti ve tahsili için zaman geniş olarak bırakılmamıştır. Çünkü bu işi, para kuvvetiyle suiistimallere yol açılmasından (yapılacak yolsuzluklardan) ve her çeşit tezvirattan (düzenbazlıktan) korumak yolunu tutmayı hayırlı bulduk.

Bu sebeple vergilerin tespit ve ilanı için 15 gün koyduk. Bunu takip eden 15 gün içinde tahsilini şart koştuk. Bu müddeti takip eden birinci haftada %1 fazlasıyla, ikinci haftada ise %2 fazlasıyla tahsilini şart koştuk... Bu kanun ile takip ettiğimiz hedef, tedavüldeki paraları azaltmak ve memleket ihtiyaçlarımıza karşılık hazırlamaktır...²⁴.

Saraçoğlu gazetecilerle yaptığı bir konuşmada savaşın ülkenin sınırlarına dayandığını, ülke ekonomisinin savaş şartlarından olumsuz etkilendiğini belirtmiş ve bu durumdan faydalanıp servet sahibi olanlardan Varlık Vergisi adı altında bir vergi alınacağını; bu vergiden elde edilen gelire de hem hükümetin zorluklarını gidermeyi hem de dar gelirli sınıfın geçim sıkıntısını çözmeyi hedeflediklerini belirtmiş ve gazetecilerden bu konuda halkı bilgilendirmelerini istemiştir²⁵.

Varlık Vergisi 11 Kasım 1942 tarihinde çıkarılmış, 15 Mart 1944'te kaldırılmıştır; ancak etkisi uzun yıllar devam etmiş ve vergiyi çıkaran hükümet demokrasiye geçişte bu vergi üzerinden eleştirilmiştir. Verginin eleştirilmesinin temel nedeni verginin büyük yükünün gayrimüslimlere yüklenmesi olmuştur. Verginin %70'i İstanbul'daki mükelleflere tahakkuk ettirilmiştir ve bu mükelleflerin %87'si

²⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, Devre: 6, Cilt: 28, s. 21-22.

²⁵ Ali Sait Çetinoğlu, *Varlık Vergisi 1942-1944*, s. 85-86.

gayrimüslimler olmuştur, Müslümanlar ise %7'lik bir oranı oluşturmuştur²⁶. Faik Ökte bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“... Yan yana iki dükkânda çalışan, aynı kirayı veren, aynı istidatta olan Müslim ve gayrimüslim iki vatandaşa tarh ettiğimiz vergilerin arasındaki ölçüsüz fark, verginin ilanı günü foyamızı meydana vurmuştu”²⁷.

Hilmi Uran ise hatıralarında vergiyi şu şekilde değerlendirmiştir:

“Kanunun büyük zaafı, servet ve kazançlar için kati bir ölçü kabul etmemiş olması ve mükelleften alınacak vergiyi, daha ziyade takdire ve kanaate bırakmış olmasıydı.

Her vilayet ve kaza merkezinde oluşturulan bir veya türlü türlü komisyonların mükelleflere ve onların servet ve kazancına karşı kullandığı bu takdir ve ölçü, kanunun tatbiki esnasında, her tarafta ayrı olmuş ve esasında makul ve makbul bir şey olmayan, takdir ile vergi tarhi keyfiyetine mahalli çeşitli sebepler de katılması yüzünden alınan netice de çok mahzurlu çıkmıştı.

Sonra verginin mükellefe tebliği ve kısa bir müddet içinde tahsili şekli de bilhassa ağır ve gücü üstünde vergi mükellefiyetine maruz kalanları çok sıkıydı.

Saptanan usullerle vergiyi belirli müddet içinde veremeyenler yerinden yurdundan edilerek Erzurum'un Aşkale kazasına sürgün edilmişler ve orada, bedeni kabiliyetlerine göre, bedenlen çalıştırılmak suretiyle tazyik edilmişlerdi...”²⁸.

Hilmi Uran verginin sonuçlarından doğan eleştirilerin bir kişiye yüklenemeyeceğini o dönemde mecliste bulunan herkesin bundan sorumlu olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bunun günahını ve kabahatini o vakit ki Başvekil Saraçoğlu'na veyahut o vakit ki Maliye Vekili Fuat Ağralı'ya yüklemek isteyenler oldu. Bence bu haksızdır.

Çünkü vergi, Büyük Millet Meclisi'nden çıkan bir kanunla tahsil edilmiş ve kanunun tatbiki şekli de o vakit hepimizin gözü önünde cereyan etmiş olduğu için eser tamamıyla Halk Partisi'nindir ve eğer varsa, günahı da hepimizindir”²⁹.

Varlık Vergisi, ekonomik sıkıntıları gidermek için çıkarılmış olsa da sonuçları açısından pek başarılı olamamıştır. Daha sonraki dönemlerde de dönemin hükümetinin eleştirilmesine yol açan bir vergi olmuştur.

Toprak Mahsulleri Vergisi

1940 yılında Türkiye nüfusunun yaklaşık %76'sı köylerde yaşamaktaydı, savaş nedeniyle bu kesimin erkek ve çalışma gücü bulunan kesiminin önemli bir bölümünün

²⁶ Ali Sait Çetinoğlu, *Varlık Vergisi 1942-1944*, s. 88.

²⁷ Faik Ökte, *Varlık Vergisi Faciası*, İstanbul, 1951, s. 15.

²⁸ Hilmi Uran, *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)*, İstanbul, 2017, s. 314-315.

²⁹ Hilmi Uran, *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)*, s. 316.

askere alınması tarım üretiminde düşüşler yaşanmasına sebep olmuştur. Bu durum ülke için önemli bir gelir kaynağı olan tarım üretimin azalmasına ve gelir kaybına neden olmuştur³⁰. Hükmet bu gelir kaybından yaşanan sorunu çözmek için yeni bir vergi yoluna gitmiştir, bu vergi Toprak Mahsulleri Vergisi'dir. Devlet bu vergi ile askerinin ve büyük kentlerin gıda gereksinimini karşılamayı hedeflemiştir³¹.

Bu verginin ekonomik ve sosyal olmak üzere iki önemli amacı vardır. Ekonomik amacı, savaş yıllarında devlet hazinesine gelir sağlamaktır; sosyal amacı ise 1942 yılında tarım dışı kesimde uygulanan ve büyük tepki çeken Varlık Vergisi'nin bir uzantısı sayılabilecek bu vergi ile köylü kesimini vergilendirerek söz konusu tepkileri bir ölçüde hafifletebilmektir³².

Başvekil Saraçoğlu bu vergiden beklentilerini 4 Haziran 1943'de TBMM'de şu şekilde açıklamıştır:

"...Geçen sene bütçe yapıldığı zaman 140 milyon lira kadar bir açık derpiş edilmişti. Bütçenin tatbikatı esnasında tahaddüs eden büyük zaruretler, bilhassa askeri masrafları pek çok arttırdı ve fevkalade bütçe açığımızı okadar çok arttırdı ki bunu Varlık Vergisi'yle elde ettiğimiz 250 milyon lira ile ancak kapayabildik.

Çünkü fevkalade bütçemizin masraf kısmı 400 milyon lirayı aşmış bulunuyor. Bu açığı da ancak 250 milyon lira ile kapayabiliyorduk. Bu sene ki fevkalade bütçemize gelince bu bütçe açığımızı büyük bir kısmını Maliye Vekilinin bir iki fırsatta sizlere izah ettiği diğer varidat membaları ile kapamak imkânı elde edilmiştir.

Geri kalan açık 150 milyon liradır. Bu açığı da şimdi tetkik edeceğimiz vergi ile kapamaya çalışacağız.

Bu vergi ile 110-130 milyon lira alacağımızı ümit ettiğimiz gibi, Varlık Vergisi'nden de 30-50 milyon temin edeceğimizi ümit ediyoruz ve böylece yeni bir zaruret, yeni bir masraf açmazsa fevkalade bütçemizi de adi bütçemiz gibi mütevazin olarak kapamak imkânı elde edeceğiz"³³.

7 Haziran 1943 tarihinde 4429 sayılı yasa ile yürürlüğe giren yasanın uygulanışı sırasında birçok sıkıntı yaşanmıştır; bunun nedeni ise yasanın uygulanış biçiminden, yasayı uygulayan memurlardan ve vergi mükelleflerinden kaynaklanmıştır. Yasanın tüm ülke genelinde uygulanacak olması uygulamada memur sıkıntısı yaşanmasına neden

³⁰ S. Ertan Çomaklı, Fatih Koç, "Türk Vergi Hukuku Tarihinde Tartışılan Bir Vergi: Toprak Mahsulleri Vergisi" *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, Cilt:4. No:2. , ISSN: 2146-0817, (Online), s. 63.

³¹ İlhan Tekeli, Selim İlkin, *İkinci Dünya Savaşı Türkiyesi*, İstanbul 2016, c. 2, s. 52.

³² İbrahim inci, "1923-1960 Döneminde Türkiye'de Tarım Faaliyetleri Üzerinden Alınan Vergiler", *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, 2009, s. 116.

³³ Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, Devre: 7, Cilt: 3, s. 15.

olmuştur. Yasa bu problemi çözmek için vergi mükelleflerine sorumluluk yüklemiştir, yasanın uygulanış biçiminde bu durum açıkça görünmektedir. Yasaya göre:

“Tahmin kolları, ürünün alınmasından önce üretim alanlarına giderek alınacak ürünün beyan edilmiş olan tahminlerle tutarlılığını sınavacaktır, tahmin ve ölçme sonuçları mükelleflere imza karşılığı tebliğ edilecektir.

Bu sürecin işleyişi şöyledir: Üreticinin, ürününün hazır olduğunu bildirmesinden sonra üç gün içinde ölçme kolu gelerek ölçümlerini yapacak, ölçme kolunun gelmediği durumlarda ise üretici ölçümünü kendisi yapacak, sonucu ilgiliye bildirecektir.

Üretici, ölçülerek vergi miktarı saptanan ürünü bir gün içinde köy ambarına teslim edecektir. Ancak üreticinin mükellefiyeti bu teslim ile bitmemektedir; kendi teslim ettiği ürünü, köy ambarlarına teslim tarihinden itibaren iki ay içinde vilayetlerce ilan edilen teslim yerlerine kadar taşımakla da yükümlüdür.

Eğer teslim yerleri üretim yerinden 25 km'den uzak ise, üreticiye, her fazla kilometre başına kiloda 2 para hesabıyla taşıma ücreti verilecektir³⁴.

Yasa yürürlükte kaldığı süre boyunca köylüye büyük sıkıntılar yaşatmıştır; bunda köyün zenginlerinin vergi memurlarını bir şekilde yolsuzluk yapmaya ikna etmeleri, bazen de tahmin kollarının ürünü olduğundan fazla göstermeleri köylülere ödeyemeyecekleri borçlar yüklemeleri neden olmuştur. Toprak Mahsulleri Vergisi'nin toplanması sırasında vergi memuru olarak çalışan Muammer Erten'in anılarında yolsuzluk yapma girişimine dair güzel bir örnek vardır:

“Hukuk fakültesi öğrencisi olan Muammer Erten, yaz tatilinde Isparta'da ölçme memuru olmak üzere başvuruda bulunmuştur ve Isparta İslamköy'e İstiklal İlkokulu Başöğretmeni Abdullah Kayalar ile ölçme memuru olarak atanmıştır.

Köy, zengin bir köydür ve sosyal kademelenmede en üstte, toplamda köyün topraklarının yarısının sahibi olan 4-5 aile bulunmaktadır... Bu grubun altında ise, genellikle tek parti üyesi olan orta boy toprak sahipleri bulunmaktadır...

Bu iki gruptaki toprak sahipleri, ölçme memurları İslamköy'e ulaştığında rakıplarında içildiği büyük bir ziyafet verirler. Ölçme memurları dikkatlidir; yemeğin sonunda toprak sahipleri;

“Hükümet, İslamköy'den ne kadar Toprak Mahsulleri Vergisi bekliyor?” diye sorarlar, niyetleri açıktır; bir tür mültezimlikle tüm köylere salma salarak bu miktar ürünü toplayacak ve teslim edecekler, böylece vergi yükünü küçük çiftçilere yükleyeceklerdir.

Deneyimli olan Abdullah Bey, bizde böyle bir rakam yok, biz bir danışalım, diye geçirir. Ölçüm memurları, küçük çiftçiyi çok sıkmayacak bir biçimde uygulamaya geçerler ancak uygulamaya geçişle birlikte baskı ve tehditler de başlar.

O günlerde Isparta İl Başkanı olan İsmail Hakkı Bey de İslamköy'e gelerek, Erten'le, gözdağı vermeye yönelik bir konuşma yapar; Erten de Hakkı Bey'e, söylediği sözleri İsmet Paşa'nın tasvip edeceğini düşünmediğini söyler.

³⁴ İlhan Tekeli, Selim İlkin, *İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, s. 54-55.

Erten'in babasının da CHP çevrelerinde güçlü bir isim olması, olayın daha da vahim olarak gelişmesini engeller”³⁵.

Savaş yıllarında ordunun ve şehir nüfusunun gıda ihtiyacını uygun yoldan karşılamayı hedefleyen vergi kendisinden beklenen verimi yeterli düzeyde sağlayamamıştır, bunda yukarıda bahsettiğimiz nedenler etkili olmuştur. Faik Ökte yasanının Varlık Vergisi kadar tepkiye yol açmadığını belirtmiştir:

“ ...Toprak Mahsulleri vergisi de Varlık Vergisinin dayandığı takdir esaslara dayanır... Toprak Mahsulleri Vergisi dolayısıyla yapılan feryat ve şikâyetler, Gelir Vergisi dolayısıyla yapılanların onda biri değildir. Bunun muhtelif sebepleri vardır:

1) Toprak Mahsulleri Vergisi daha geniş bir kitleye hitap eder. Mükellef adedi daha fazladır.

2) Sermayeden alınan kısmı varsa da, vergi daha ziyade mahsul üzerinde müessesedir...

3) Bu vergiyi veren kitle zaten sefalet içinde idi...

4) Varlık mükellefleri hakkını istemesini bilen, sesini yükseltecek kimselerden tereküp etmektedir. Senelerin cefakeşi Anadolu ise her derdi sineye çekmesini bilen bir rindir”³⁶.

Bu vergi her ne kadar siyasal gerginlik yaratmamış olsa da köylü kesiminin hükümete karşı tepki duymasına neden olmuş ve halkta üretim yapmama isteği uyandırmıştır. Yasa 1 Ocak 1946 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır.

Ekmek Karnesi Uygulaması

Savaş yılları sırasında ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıları ve gıda sorununu çözmek için almış olduğu önlemlerden birisi de Ekmek Karnesi Uygulaması'dır. Bu uygulama ile büyük şehirlerde yaşanan ekmek sıkıntısı giderilmek istenmiştir. Savaş başlayınca hükümet çalışma çağına olan birçok genç nüfusu askere aldığı için üretim yavaşlamıştır, bunun sonucu olarak da gıda sıkıntısı yaşanmaya başlamıştır, bunda tarım ürünlerinin ihraç edilmesi de etkili olmuştur. Hükümet temel besin maddesi olan buğdayda da sıkıntılar yaşanmaya başlayınca ekmek sıkıntısını çözmek amacıyla Ekmek Karnesi Uygulaması'nı getirmiştir. Ekmek Karnesi Uygulaması başlamadan önce bu durumu çözmek için tek tip ekmek üretimi yapılmış ancak sorun çözülmeyince Ekmek Karnesi dağıtımını başlamıştır.

³⁵ İlhan Tekeli, Selim İlkin, *İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, s. 56.

³⁶ Faik Ökte, *Varlık Vergisi Faciası*, s. 202.

Hükümet buğday sıkıntısını gidermek için tek tip ekmek üretilmesi kararını almıştır. Bunun için 18 Şubat 1941 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde buğday elde edilen unlara en fazla %15 arpa katılarak tek tip ekmek üretilmeye başlanmıştır³⁷.

Halk kıtlık endişesiyle ekmeğe daha çok yüklenmiştir ve sıkıntının artmasına neden olmuştur. Hükümette bu sorunu çözmek için ekmek alımına kısıtlama getirmiştir, böylece Ekmek Karnesi Uygulaması başlamıştır³⁸. Ekmek Karnesi ilk olarak İstanbul'da 11 Ocak 1942 günü dağıtılmaya başlanmıştır. Halk ekmekleri 17 Ocak gününden itibaren karne ile almaya başlamıştır. Bu uygulama daha sonra Ankara'da da başlamıştır³⁹.

Ekmek Karnesi Uygulaması ile satışlar kontrol edilmeye çalışıldığı gibi ekmeklerin gramlarında da düzenleme yapılmış, yaş gruplarına ve ağır işçilere ne kadar gram ekmek alabilecekleri de belirtilmiştir. Buna göre yedi yaşına kadar çocuklara günde 187,5 gram, yedi yaşından büyüklere ise 375 gram ve ağır işlerde çalışanlara 750 gram verilmesi kararlaştırılmıştır. Ancak bu gramlarda ilerleyen günlerde yeni bir düzenleme ile azaltılmıştır⁴⁰.

Yaşanan buğday ve ekmek sıkıntısı giderek artmıştır ve bu sıkıntılar birçok anıya konu olmuştur. Şevket Süreyya Aydemir o dönemde çıkan ekmek hakkında şu şekilde bahsetmiştir:

“...Hiç durmadan, şu validen, ertesi gün halka dağıtılacak hububat kalmadığını, şu ordu donatım veya yönetim makamından, hayvanların yemsiz, asker erzakının yetersiz, vasıtaların atıl hale geldiğini bildiren kaygılı haberler alıyorduk.

Mesela İzmir'de palamudun, küspenin una karıştırılmasını gerektiren tedbirler alınmak zorunda kalınıyordu. İzmir Valisi bir gün bana, İzmir'de kasasını açarak: “işte dün fırından çıkan bu! Bir tanesini hatıra olarak saklayacağım!” diyerek, taşla moloz arası kara bir hamur, daha doğrusu çamur parçası göstermişti”⁴¹.

³⁷ Sabit Dokuyan, “İkinci Dünya Savaşı Sırasında Yaşanan Gıda Sıkıntısı ve Ekmek Karnesi Uygulaması” *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, sayı: 8/5 Bahar 2013, s.198.

³⁸ Sabit Dokuyan, “İkinci Dünya Savaşı Sırasında Yaşanan Gıda Sıkıntısı ve Ekmek Karnesi Uygulaması”, s.199.

³⁹ Sabit Dokuyan, “İkinci Dünya Savaşı Sırasında Yaşanan Gıda Sıkıntısı ve Ekmek Karnesi Uygulaması”, s. 199.

⁴⁰ Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, s. 427.

⁴¹ Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam (1938-1950)*, İstanbul, 2016, c. 2. s. 203.

Altan Öymen’de çocukluk yıllarını yaşadığı bu döneme dair anı kitabında yaşanan ekmek sıkıntısını şu şekilde anlatmıştır:

“Ekmekçiye gidip ekmek alma görevi bazen bana düşerdi. Herkesin karnesini alıp gider, sıraya girip fişleri verir, ekmekleri alırdım...

Ekmek o zamanlar herhalde bugünkünden fazlaca yeniyordu ki, bu kadarı yetmiyordu. Üstelik birkaç ay geçtikten sonra bir bütün ekmeğin gramı 750’den 600’e indirildi. Herkesin hakkı ona göre azaldı. Büsbütün yetmemeye başladı. Ama yapacak bir şey yoktu. Çünkü ülkedeki buğday üretimi azalmıştı”⁴².

Ekmek sıkıntısı sadece halkın yaşadığı bir sorun olarak kalmamış yöneticiler de bundan etkilenmiştir, buna Mevhibe İnönü’nün hayatının anlatıldığı kitapta ekmekle ilgili yaşanan sıkıntıya verilen bir anı örnek olarak gösterilebilir:

“Mevhibe Cumhurbaşkanlığı konutunda hiçbir ayrıcalık olmamasına titizlikle dikkat ediyordu. Francala yoktu. Ekmek vesikalı idi, cinsi bozulmuştu ve her ailede olduğu gibi ev halkına az geliyordu. Bayan İnönü bir çözüm buldu: bol bol patates yiyeceklerdi...

Bir öğle yemeğinde masada Malatya’dan misafir gelen amcaoğlu Abdullah Temelli vardı. Ekmek katlığından şikâyet ediyordu. Milli Şef:

“sen de bizim gibi yap, patates ye...” diye akıl verdi. Genç adam saf saf gözlerini açtı:

“Peki Paşam patatesi ne ile yiyelim?”⁴³.

Bu örnekler bize aslında hükümet her ne kadar yaşanan gıda sıkıntısına çözüm bulmaya çalışsa da bunda yeterince başarı gösterilemediğini göstermektedir. Bu uygulama savaş yılları boyunca devam etmiş ve karne ile ekmek dağıtmanın kaldırılması yönünde ilk ciddi adımlar 28 Mayıs 1946 yılında Ticaret Bakanlığının aldığı bir kararla gerçekleşmiştir. Bakanlık ilk önce uygulamanın kaldırılmasında sorun olmayacağını düşündüğü yerlerde uygulamayı yürürlükten kaldırmıştır. Daha sonra ise İstanbul, Ankara ve İzmir kentlerinde de 9 Eylül de Ticaret Bakanlığının kararı ile uygulama kaldırılmıştır ve ekmek satışları normale dönmüştür⁴⁴.

Devlet savaş döneminde çıkardığı kanunlarla ekonomik önlemler almaya çalıştığı gibi diğer yandan da sosyal politika tedbirleriyle sosyal yaşamı düzenlemeye çalışmıştır. Ancak yeterli derecede mali kaynaklarının olmaması, sosyal politikaları uygulayacak yeterli personel ve donanımına sahip olmaması istenilen başarıya ulaşmasını

⁴² Altan Öymen, *Bir Dönem Bir Çocuk*, İstanbul, 2015, s. 296-297.

⁴³ Gülsün Bilgehan, *Mevhibe Çankaya’nın Hanımefendisi*, Ankara, 2015, s. 316-317.

⁴⁴ Sabit Dokuyan, “İkinci Dünya Savaşı Sırasında Yaşanan Gıda Sıkıntısı ve Ekmek Karnesi Uygulaması”, s. 203.

engellemiştir. Savaş yılları toplumun sıkıntılarının ve sorunlarının arttığı bir dönem olmuştur⁴⁵.

Bu dönemde hayat standartları düştüğü için çeşitli sıkıntıları beraberinde getirmiştir. Bunların en başında sağlık problemleri gelir; tifüs, tifo, verem, sıtma, çiçek gibi salgın hastalıklar da bu dönemde artış gözlenmiştir⁴⁶. Bunun nedeni halkın ekonomik nedenlerden dolayı yaşam standartlarının düşmesi ve temizlik için gereken şartları sağlayamaması, gerekli aşıları yaptıramaması, ilaçları kullanamaması ve yeterli besine ulaşamaması etkili olmuştur. Bu dönemde aile bağları da sarsılmıştır; kadınlar erkeklerin askere gitmesi sonucu daha çok iş hayatına katılmaya başlamış ve çocukları ve evleriyle yeterince ilgilenememiştir. Çocuklar da küçük yaşta iş hayatına atılmaya başlamış ve eğitim hayatlarına ara vermek zorunda kalmışlardır, ailelerinden uzaklaşan ve onların ilgisinden yoksun kalan çocukların arasında serserilik, dilencilik ve hırsızlık gibi kötü davranışlar daha kolay bir şekilde yaygınlık kazanmıştır⁴⁷.

Savaş yıllarında hükümet hangi çarelere başvurursa vursun savaşın olumsuz etkilerinden kurtulamamıştır, savaş toplumu ekonomik olarak kötü şekilde etkileyince bu sıkıntılar eğitim, sağlık ve ahlaki da olumsuz yönde etkilemiştir. Dönemle ilgili anılara baktığımızda bu sıkıntılar açık bir şekilde görülmektedir.

Asım Us anılarında savaşın insanlar ve ekonomi üzerindeki etkisini şu şekilde ifade etmiştir:

“Piyasada altın fiyatı yükseldi. Bir altın, 15 kâğıt liraya verilirken, 18 liraya çıktı. Halkın 1914 harbini hatırlayarak eşya fiyatı yükselir diye bir takım erzak ve saire saklamaya başladıkları görülüyor”⁴⁸.

Metin Toker ise dönemin ekonomik ve sosyal sıkıntılarını şu şekilde anlatmıştır:

“...Evlerde ekmek kavgaları, kim daha çok yedi, kim daha az yedi tartışmaları eksik olmazdı. Ağır işçi karneleri, sözüm ona kollarıyla çalışanların karınlarını biraz daha iyi doyurmak içindi. Ama bunlar karaborsada bol bol satılmaktaydı...

Sümerbank'ın memurlara verdiği kumaş ve ayakkabılar, ucuz fiyatlarıyla tamah çekiyorlardı. Şeker için memura ve halka değişik bedel ödetiliyordu.

⁴⁵ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, s. 319.

⁴⁶ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, s. 319.

⁴⁷ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, s. 320.

⁴⁸ Asım Us, *Hatıra Notları*, İstanbul, 2012, s. 339.

Hâlbuki bunları almakta meseleydi ve nüfus cüzdanlarının başındaki sayfalar çeteleye dönmüştü... ”⁴⁹.

Vehbi Koç ise dönemin ekonomik ve sosyal durumunu şu şekilde anlatmıştır:

“İhtiyacımız olan mallar yeterince gelmediğinden, fiyatlar alabildiğine yükseldi. Büyük bir karaborsa başladı. Bu durumlarda piyasada ihtiyaçtan az mal bulunduğu için, arz-talep kuralı alış verişe hâkim oluyor. İhtiyaç sahibi, malını kaçta bulursa almak zorunda kalıyor.

Bu gibi satışlar yasa dışı olduğundan, satan firmanın resmi kayıtlarına geçmiyor, fatura verilmiyor, devlette bundan büyük zarar görüyordu... Bir kısım halk yoksulluktan acı çekerken, öbür taraf zevk ve safa içinde yaşıyor. Çeşitli sıkıntılar, acılar doğuyor. Böylece savaşlar, ahlaki o kadar bozuyor ki, önüne geçmenin imkânı kalmıyor...

Firma sahibi olduğum 1926 yılından 1939 yılına kadar kendim ve çalışan arkadaşlarımla dürüstlüğü için her türlü yemini edebilirim. 1939’dan 1946’ya kadar ise, kuruluş olarak ahlakımız bozuldu. Duyduğumuz ya da duymadığımız birçok olay geçti. Tabii bilerek bilmeyerek müşteri karşısında biz de lekelenmişiz”⁵⁰.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu ise anılarında dönemin ekonomik durumunu şu şekilde anlatmıştır:

“Zeytinyağı piyasasını inhisarı altına alan bakan mı istersiniz; karaborsacıları koruyan vali, umum müdür vesaire mi istersiniz, o devirde bunların her köşe başında size sırtıklarını görebilirdiniz.

Bu yüzden memleket öylesine bir ekonomik buhran içine düşmüştü ki, bir lokma has ekmekten, bir avuç şekerden tutunda bir kilo çiviye kadar bütün “zaruri ihtiyaçlar” altın pahasına elde edilebilir lüks maddeler sırasına girmiş ve geçim sıkıntısı harp halinde bulunan memleketlerde bile görülmeyen bir vahamet arz etmeye başlamıştı”⁵¹.

Anılarda da bahsedildiği gibi dönem ülke açısından sıkıntılı bir dönem olmuştur, maddi ve manevi sıkıntılar artmış, ahlak ve sağlık sorunları her kesimi etkiler hale gelmiştir. Hükümetin bu sıkıntılara çözüm bulmak için çalışmalar yapıp önlemler almaya çalıştığı gibi dönemin sosyal kuruluşları da çalışmalarda bulunmuştur. Bizim çalışma konumuz olan Yardım Sevenler Derneği de bu dönemde topluma hizmet sunmuş, toplumun bu olumsuz şartlarla başa çıkabilmesi için birçok yardım çalışmaları yapmıştır. Toplumla maddi ve manevi olarak destek olmuş, hayat standartlarını yükseltebilmek için eğitim çalışmalarında bulunmuş, eğlence ve yardım amaçlı düzenlenen etkinliklerle halka maddi ve manevi desteğini sunmuştur. Aşağıdaki bölümlerde derneğin yapmış olduğu bu çalışmalara değinilecektir.

⁴⁹ Metin Toker, *Tek Partiden Çok Partiye*, İstanbul, 1970, s. 27.

⁵⁰ Vehbi Koç, *Hayat Hikâyem*, İstanbul, 1983, s. 61-62.

⁵¹ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Politikada 45 Yıl*, İstanbul, 2013, s. 152-153.

Bu çalışmada Yardım Sevenler Derneği'nin İkinci Dünya Savaşı yıllarında kamu yararına yapmış olduğu hizmetler çerçevesinde dönemin koşulları ile birlikte değerlendirilecek ve savaş yıllarında yaşanan toplumun ekonomik ve sosyal durumuna değinilecektir.

Çalışmanın ana kaynağını Yardım Sevenler Dijital Arşivinde bulunan belgeler ve dönemin gazete haberleri oluşturmaktadır. Çalışmamızda yer alan kaynaklara ulaşmak için Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'ndan yararlanılmıştır.

Çalışmada veri toplama tekniklerinden yararlanılarak daha çok birincil kaynak niteliği taşıyan belgelere yer verilmiştir. Bu yüzden çalışmamızda ikincil kaynaklara daha az yer verilmiştir. Bunda çalışmanın orijinal olması, daha önce bu konu ile ilgili bir çalışmanın olmaması da etkili olmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde Türk kadınlarının Meşrutiyet Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne kadar sosyal hayatta yer alabilme mücadeleleri ve kurmuş oldukları derneklere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise derneğin kuruluş çalışmaları ve derneğin örgütsel yapısı incelenmiştir.

Üçüncü bölümde derneğin savaş yıllarında topluma katkıları, özellikle kadın ve çocuklara yapmış olduğu maddi ve manevi yardımlar gazete haberlerinden örnekler verilerek ortaya konulmuştur.

Dördüncü bölümde ise ülkenin savaşa girme ihtimaline karşı oluşturmuş olduğu orduya ve seferberlik sonucu askere giden kişilerin ailelerine, derneğin yapmış olduğu yardımlara değinilmiştir.

Genel ifade ile bu çalışmada İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türk kadını ve Yardım Sevenler Derneğinin ülkenin içinde bulunduğu zor zamanlarda kadınlara, çocuklara, yoksullara ve askerlere yapmış oldukları yardımlara, kadınların toplumun yaşam kalitesini arttırmak için verdiği mücadelelere yer verilmiştir.

Bu çalışmayı yaparken karşılaştığımız güçlüklerin başında kaynaklara ulaşmada yaşadığımız sıkıntı gelmektedir. Biz çalışma konusunu belirlediğimizde Türkiye Yardım Sevenler Dijital Arşivi, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü ile Türkiye Yardım Sevenler Derneğinin ortak çalışmaları sonucunda geliştirilme aşamasındaydı, biz bunu konumuzu belirledikten sonra derneğin Genel

Merkezi ile iletişime geçerek öğrendik. Bu yüzden arşivin kullanıma açılmasını bir süre beklemek zorunda kaldık.

Arşivde yer alan belgelerin hepsi bir anda yüklenmeyip henüz geliştirilme aşamasında olduğu için konumuzla ilgili belgelerin hepsine ulaşamamış olabiliriz, bu da çalışmamızda yaşanan sıkıntılar arasında yer almaktadır.

Bu yaşanan sıkıntılara rağmen Yardım Sevenler Dijital Arşivi'nin çalışmamız boyunca bizim için temel kaynaklara ulaşmada çok büyük katkıları olmuştur. Çalışmamızda temel kaynaklardan birisi olarak kullandığımız Yardım Sevenler Derneği'nin 2018 yılında 90. yılı için hazırlatmış olduğu *Cumhuriyet'le Büyüyen Yardım Sevenler* kitabı da gazete haberlerinde yer alan bilgileri karşılaştırmamız açısından büyük yarar sağlamıştır.

Çalışmamızda dönemin diline sadık kalınmış, alıntılarda değişiklik yapılmamıştır, o dönemde dernek yerine cemiyet ismi kullanılmakta olduğu için gazete haberlerinde, Yardım Sevenler Derneği yerine Yardım Sevenler Cemiyeti kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ TÜRKİYE’DE YARDIM DERNEKLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1. 1. Kadın Yardım Derneklerinin Tanımı

Yardım: Elinde bulunan olanakları ve gücü başka bir kimsenin iyiliği, onun gereksinimi için kullanma ve karşılıksız verilen şey, bağış anlamlarında kullanılmaktadır.

Dernek: Kişilerin para kazanma amacı dışında olmak üzere, belirli bir ereği gerçekleştirmek için kurdukları yasal örgüt olarak tanımlanmaktadır.

Bu tanımlardan da anlaşıldığı gibi yardım derneklerini yardım etmek amacıyla kurulan örgüt olarak tanımlayabiliriz.

Yardım kuruluşlarının tarihsel gelişimine baktığımızda bunun daha çok gönüllü sosyal kuruluşlar tarafından gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Bir zorlama olmaksızın insanları muhtaçlara yardım etmeye yönlendiren temel etmenlerin insan sevgisi, merhameti ve hayırseverliği olmuştur. Bu özellikler hemen bütün dinlerin temel özellikleri olduğu için ilk yardım kuruluşlarının dini temelli olduğu görülmektedir⁵². Türkler İslamiyet’i kabul ettikten sonra İslam dininin yardım faaliyetlerine önem vermesinden dolayı yardım hizmetlerinde bulunmuşlardır. Kur ’anda:

“*Ana ve babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşulara, uzak komşulara, yanınızdaki arkadaşlara, yolda kalmışa, sağ elinizin malik olduğu kimselere iyilik (yardım) edin (Nisa, 36)*”.

Benzeri ayetler ve hadisler İslam dininde yardımlaşmanın ne derece önemli olduğunu göstermektedir⁵³.

Devletin yoksulları koruması gerekliliği 17. yy. da İngiltere’de Kraliçe Elizabeth döneminde düşkünlere devlet tarafından yardımlar yapılması kararının alınmasıyla başlamıştır⁵⁴. Osmanlı Devleti’nde ise yardım faaliyetleri padişahların tahta çıktuktan

⁵² Nüket Saracel, “1997 Nüket Saracel ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 24. 09. 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/270> adresinden erişildi s. 10.

⁵³ Sait Dilik, “Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, cilt, 43/1, yıl,1988. s. 57.

⁵⁴ Safiye Kıranlar, *Savaş Yıllarında Türkiye’de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923)*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2005, s. 3.

sonra dağıttıkları atıyye-i seniyeler ve diğer zamanlarda padişahların keyfi ve kişiliği ile alakalı yaptıkları yardımlardır. Ancak II. Abdülhamit döneminde yardım faaliyetleri arttırılmıştır, açılan Darülaceze ve Darülhayr gibi sosyal yardım kuruluşları buna örnektir⁵⁵.

Osmanlı Devleti döneminde devletin yapmış olduğu yardımlar dışında, yardım faaliyetleri daha çok vakıflar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Kadınlar da yardım faaliyetlerine katılmışlardır, kadınlar bu dönemde daha çok yaşlılara, eğitimsiz ve yoksul kadınlara yardımcı olmak, çocukların eğitim ve giyim gibi ihtiyaçlarını karşılamak ve ihtiyaç olduğunda askere yardımcı olmak gibi amaçlarla yardım faaliyetlerinde bulunmuşlardır⁵⁶.

Savaş yılları olağanüstü dönemler olduğu için daha çok kişinin yardıma ihtiyaç duymasına neden olmuştur. Maddi yetersizliklerin yanında açlık, hastalık ve hava şartlarıyla birlikte özellikle kış aylarında insanların sıkıntıları artmıştır⁵⁷. Çalışma çağına olan önemli bir nüfusun askere alınması üretimin gerilemesine bazen de durmasına neden olmuştur. Bu gibi durumlarda devlet desteği yetersiz kaldığı için gönüllü yardım kuruluşlarına duyulan ihtiyaç artmıştır. Gönüllü yardım kuruluşları bu ihtiyaçlara cevap vererek toplumun ekonomik ve toplumsal kalkınmasını desteklemişlerdir. Özellikle devletin ulaşamadığı ya da geç ulaştığı bölgelerdeki fakir halka verdiği destek ile önemli bir ihtiyacı gidermişlerdir.⁵⁸

İkinci Dünya Savaşının yaşandığı yıllarda ülke yönetiminde bulunan hükümet çeşitli sosyal politika önlemleri almıştır⁵⁹. Devlet, bütçesinden memur ve dar gelirli kişilere yardımlar yapılmıştır ancak bu yardımlar yetersiz kaldığı için savaş yıllarında ekonomik seviyenin idare edilebilir bir duruma getirilmesi ve halkın yaşadığı sıkıntıların hafifletilebilmesi için sosyal yardım dernekleri teşvik edilmiştir⁶⁰. Yardım Sevenler Derneği de bu yıllarda devlet tarafından desteklenen derneklerden olmuştur.

⁵⁵ Safiye Kıranlar, *Savaş yıllarında Türkiye’de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923)*, s. 2.

⁵⁶ Elif Mahir Metinsoy, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yardım Kurumları, Kadınlar ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, Ed. Elif Mahir Metinsoy, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, Ankara, 2018, s. 40

⁵⁷ Safiye Kıranlar, *Savaş Yıllarında Türkiye’de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923)*, s. 2-3.

⁵⁸ A. Yılmaz Gündüz ve Mehmet Kaya, “Küresel Dünyada Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomik Kalkınmadaki Rollerine Üzerine Bir Değerlendirme”, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, sayı: 10, 2014, s. 165.

⁵⁹ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, s. 326.

⁶⁰ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, s. 321.

Yardım Sevenler Derneğine geçmeden önce Türk Kadın yardım derneklerine değinilecektir.

1. 2. Meşrutiyet Döneminde Faaliyet Gösteren Kadın Yardım Dernekleri

Kadın aile içindeki konumu, erkekle paylaştığı sorumlulukları ve toplum içindeki rolü bakımından incelemek için önemli bir konudur⁶¹. Türk kadının toplumsal statüsü tarihsel süreç içerisinde değişiklik göstermiştir, bunda Türklerin zaman içerisinde buldukları bölgeden göç etmeleri, yeni toplumlar ile kaynaşıp farklı inanç ve yaşam şekillerini benimsemesi etkili olmuştur. Türk kadınları İslam inancını kabul etmeden önce özgür ve erkek ile eşit koşullarda yaşarken, İslamiyet'ten sonra bu durum değişmiş kadınlar sosyal statülerini kaybetmiştir, bunun sonucu olarak kadınlar uzun yıllar hak arayışına girmiştir⁶². Osmanlı Devleti Müslüman bir ülke olduğu için kadınların yaşamında hem Türk hem de İslam kültürünün etkileri olmuştur. Kadınlar Meşrutiyet Dönemine kadar toplum hayatında aktif bir rol almamış, eş ve annelik rolleri ile ön plana çıkmıştır. II. Meşrutiyet Dönemi ile birlikte kadınların yaşamında büyük değişimler meydana gelmiştir. II. Meşrutiyet Döneminde Osmanlı Devleti toplum yapısı incelendiğinde Rumeli ile Anadolu arasında bir birlik olmadığı, farklı yaşam biçimleri olduğu açıktır. Türk-Müslüman olan kadınla gayrimüslim kadınlar aynı haklara sahip değildi, azınlıklar için sorun çözülmüşken Müslüman kadınlar için zorluklar devam ediyordu⁶³. Bu dönemde tek başına iktidara gelen İttihat ve Terakki Partisi kadın sorunuyla ciddi bir şekilde ilgilenmiş, kadınların özgürlüğe kavuşmaları konusunda kadınları desteklemiştir. Tarık Zafer Tunaya İttihat ve Terakki Partisinin iktidarda kaldığı dönemde başardığı en önemli işlerden birinin kadınları özgürlüğe kavuşturması olduğunu belirtmiştir⁶⁴. Bu dönem kadın faaliyetleri açısından oldukça renkli bir dönem olmuştur,⁶⁵ kadınların dernekler kurma, basın hayatında yer alma ve giyim konusunda farklılaşma yaşadığı bir dönem olmuştur. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte kentli kadının yaşamında yeni bir dönem başlamıştır; çeşitli nedenlerden dolayı Avrupa'nın

⁶¹ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, İstanbul, 2015, s. 13.

⁶² Sezen Karabulut, "Çağdaşlaşma sürecinde Türk Kadını ve Amerikan Basını (1923-1938)", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı, 32, yıl, Temmuz 2018, s. 288.

⁶³ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye de siyasal partiler*, İstanbul, 2015, c. 1, s. 503.

⁶⁴ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye de siyasal partiler*, s. 505.

⁶⁵ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 158.

farklı şehirlerine gitmiş Avrupa kültürünü ve kadınların yaşam biçimlerini görmüş olan asker ve sivil seçkinler kendi kadınlarının da Avrupalı olmasını istiyordu⁶⁶. Bu yüzden kadın meselesi ciddi olarak ele alınmıştır ve kadınlar desteklenmiştir. 1908 sonrası kadınlar açısından bir dönüm noktası olmuştur. Daha önce kadınlar konusu çeşitli şekillerde ele alındıysa da bu dönemde kadınlar bizzat kendi kurdukları dernekler ile hak ve çıkarlarını korumak için mücadele ettiği bir dönemi simgelemektedir⁶⁷.

Kadın cemiyetlerinin yaygınlaştığı ve kuruluş amaçlarının değiştiği dönem II. Meşrutiyet Dönemidir, daha önce kurulan cemiyetler yardım amacı ile kurulurken bu dönemde yardım amacı dışında kadın haklarını savunan cemiyetler de kurulmuştur⁶⁸. II. Meşrutiyet'in ilan edildiği günden beri Osmanlı-Türk kadını özgürlük taleplerini gündeme getirmiştir. Kadınlar hür insan kategorisine dahil olmak, toplumda insan addedilmek, toplumda bir mevkie kavuşmak, siyasal ve kamusal alanda yer almak ve çalışarak hayatlarını kazanma isteklerini dile getirmişlerdir⁶⁹.

Kurulan cemiyetlerin amaçlarına baktığımızda kadınları değiştirmeyi amaçladığı görülmektedir, bunun için kadınları sosyalleştirmeyi, Batılılaştırmayı amaçlamışlar; bunu yapabilmek içinde cemiyetler kadınlara eğitim imkânları sağlamak, meslek edindirmek ve yardım toplamak gibi çeşitli alanlarda faaliyetlerde bulunmuşlardır⁷⁰. Kadınlar bu amaçlarını gerçekleştirmek için basından yaralanmışlar ve buradan kadınları bilinçlendirme yoluna gitmişlerdir. Daha önce basında kadınlar ile ilgili yazılar yer almış kadınların toplumdaki yeri ve önemi, kadınların eğitilmesi, moda, eğitim, siyaset gibi konularda kadınların yeri ile ilgili çeşitli yazılar erkek yazarlar tarafından yazılırken bu dönemde kadınların bizzat kendileri basın hayatında yer alıp yazılar yazmaya başlamışlardır⁷¹. Leyla Kaplan basında yer alan yazıların kadınların ileriki dönemde kadın haklarının alınmasında etkili olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

⁶⁶ Şehmus Güzel, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Toplumsal Değişim ve Kadın" *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c. 3. İstanbul, s. 859.

⁶⁷ Şehmus Güzel, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Toplumsal Değişim ve Kadın", s. 861.

⁶⁸ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını(1908-1960)*, Ankara, 1998, s. 8-9.

⁶⁹ Yaprak Zihnioğlu, *Kadınsız İnkılap Nezihe Muhittin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği*, İstanbul, 2016, s. 56.

⁷⁰ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını(1908-1960)*, s. 9.

⁷¹ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını(1908-1960)*, s. 15-17.

“II. Meşrutiyet Dönemi yayınlarında kadınların her alanda ilerlemesi ve yükselmesi düşüncesi işlenmiştir. Bu düşünce zamanla sessiz fakat kararlı bir şekilde toplumda taraftar toplayarak, kadın hakları meselesini etkilemiştir.

Genellikle II. Meşrutiyet Döneminden başlayarak kadınlar, her alanda hak isteklerini fazlalaştırmışlar ve giderek daha fazla hak isterken kadın erkek eşitliğini de savunmuşlardır”⁷².

Kadın dergileri, kadınların kendilerini bireysel olarak ifade etmelerini sağlarken, kurulan kadın dernekleri, bu bireysel talep ve düşünceleri örgütlü birliklere dönüştürmüştür. Böylece önerilen fikirler hayata geçirilmeye çalışılmıştır⁷³.

Bu dönemde kurulan kadın cemiyetlerinin birçoğu yardım amacıyla kurulmuşlardır, bununla birlikte yardım amacının dışında kadın haklarını savunan, kadınların Batı’da sahip olduğu imkânlarla sahip olması için de cemiyetler kurulmuştur. Kadınlar cemiyetler kurarken Batı’daki cemiyetleri örnek alıp onları takip etmişlerdir⁷⁴.

1. 2. 1. Cemiyet-i İmdadiye

1908 yılında Fatma Aliye Hanım Başkanlığında Rumeli cephesindeki askerlere yardım etmek amacıyla kurulmuştur⁷⁵. Cemiyetin kuruluşunda Fatma Aliye Hanım’ın *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde askerlere yardım için yaptığı yayınların hanımlar tarafından desteklenmesi ve Fatma Aliye Hanım’ın bundan güç alması etkili olmuştur⁷⁶. Bu cemiyetin en büyük özelliği kurulan ilk kadın kuruluşu olmasıdır⁷⁷.

Cemiyet askerlere yardım etmek amacıyla askerlere giyecek toplama kampanyası başlatmış ve bunda başarıda göstermiştir; ancak sınır muharebeleri sona erdikten sonra cemiyet lüzumsuz görülmüş ve feshedilmiştir⁷⁸.

1. 2. 2. Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti

1908 yılında kurulmuştur, hakkında ulaşabildiğimiz başka bir bilgi yoktur⁷⁹.

⁷² Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını(1908-1960)*, s. 24.

⁷³ Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, İstanbul, 2010, s. 87.

⁷⁴ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını(1908-1960)*, s. 38.

⁷⁵ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını(1908-1960)*, s. 38.

⁷⁶ Emine Önhan, “İkinci Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Erzurum, 1990, s. 11.

⁷⁷ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 156.

⁷⁸ Emine Önhan, “İkinci Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri”, s. 11.

⁷⁹ Emine Önhan, “İkinci Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri”, s. 11.

1. 2. 3. İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi

1908 yılında İttihat ve Terakki şubesi içerisinde askerlere ve muhtaçlara yardım amacıyla kurulmuştur. Ancak siyasi bir parti içerisinde kurulduğu için siyasi faaliyetlerde de bulunmuş, toplantılar düzenlemiştir. İttihat ve terakki partisi kapatılınca faaliyetleri durmuştur⁸⁰.

1. 2. 4. Teali-i Nisvan Cemiyeti (Kadınların Yükselmesi Cemiyeti)

1908 yılında İstanbul'da Halide Edip Hanım tarafından kurulmuştur⁸¹. Kurucuları arasında; Nakiye, Nezihe Muhiddin, Rana Sani Yaver hanımlar yer almaktadır⁸². Cemiyetin kuruluş amacı milli geleneklerden vazgeçmeden Türk kadınının bilgi ve kültür düzeyini arttırmak olmuştur⁸³. Cemiyet İngiltere'de kurulan Türk Kadınları Muhibbi Cemiyeti'ne paralel olarak çalışmak istemiştir, bunun için üye olabilmek için İngilizce bilmeyi şart koşturmuştur⁸⁴. Cemiyet amacına ulaşabilmek için dil kursu açmış, konferanslar vermiş ve çeviriler yapmıştır⁸⁵, bu kültürel faaliyetlerin dışında cemiyet İstanbul'da bulunan Rumeli göçmenlerine yardım etmek, salgın hastalıklarla mücadele etmek, hastane açmak ve hastabakıcılık yapmak gibi yardım faaliyetlerinde de bulunmuştur⁸⁶. Cemiyetin yardım ve kültürel etkinliklerinin dışında gerçekleştirmiş olduğu önemli bir özelliği konferans salonlarında kadın ve erkek

⁸⁰ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını(1908-1960)*, s. 43-44.

⁸¹ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye de siyasal partiler*, s. 506. , Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 156, Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 39, Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 12.

⁸² Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını(1908-1960)*, s. 39, kurnaz, 156,

⁸³ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye de siyasal partiler*, s. 507, Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 156, Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 39. , Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 12.

⁸⁴ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye de siyasal partiler*, s. 507, Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 156. , Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 12.

⁸⁵ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye de siyasal partiler*, s. 507. , Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 156, Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 12. , Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 39.

⁸⁶ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 39.

aydınları aynı salonda bir araya getirmesidir⁸⁷. Cemiyet faaliyetlerine Birinci Dünya Savaşı başlaması nedeniyle son vermiştir⁸⁸.

1. 2. 5. Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi

1908 yılında Selanik'te hayırsever kadınlar tarafından kurulan cemiyet, hanımların verdikleri hediyelik eşyaları şefkat pazarında satarak ihtiyacı olan kişilere yardım etmeyi amaçlamıştır⁸⁹. *Kadın* gazetesi cemiyetin yayın organı olarak kullanılmış ve cemiyete yardım yapan kadınların ismi bu gazetede yayınlanmıştır⁹⁰. Cemiyet üyelerine her perşembe toplanarak para ve çeşitli eşyalar toplama yükümlülüğü vermiştir, bu toplanan eşyalar Şefkat Pazarlarında satılarak elde edilen gelir yoksullara dağıtılmış, satılmayan eşyalarda yoksul kadınlara eşya olarak dağıtılmıştır. Cemiyet gelir elde etmek için piyango çekilişleri de düzenlemiştir⁹¹.

1. 2. 6. Hizmet-i Nisvan Cemiyeti

Edirne'de Emine Semiye Hanım tarafından kurulan cemiyetin kuruluş tarihi kesin olmamakla birlikte 1908 olarak söylenebilir, cemiyetin amacı askerlere yardım etmek olmuştur⁹².

1. 2. 7. Osmanlı Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye

Selanik'te 1909 yılında kurulan cemiyetin başkanı Abdülkerim Paşa'nın kızı Zekiye Hanım'dır, cemiyetin amacı okullara hizmet etmek olmuştur, bunu gerçekleştirebilmek için sergi açmış, piyango düzenlemiş ve Şefkat Pazarında satış yaparak elde ettiği gelir ile Nişantaşı'nda Milli İnas Mektebini açmıştır⁹³. Cemiyetin

⁸⁷ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 157.

⁸⁸ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 157, Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 39, Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 13.

⁸⁹ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye de siyasal partiler*, s. 507. , Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 157, Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 38. , Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 13.

⁹⁰ Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 14.

⁹¹ Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, s. 88.

⁹² Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 15.

⁹³ Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 17. , Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 158. , Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 39.

eğitim dışındaki bir diğer amacı ise kadınları buldukları zor durumdan kurtarmayı amaçlamıştır, bunun için kadınlara meslek edinmelerine yönelik dikiş kursu düzenlemiş ve dikiş atölyeleri kurmuřtur⁹⁴.

1. 2. 8. Esirgeme Derneği

Bu isimle iki dernek kurulmuştur, bunlardan biri 1909'da diğerisi ise 1912'de kurulmuştur. 1909'da kurulan dernek İstanbul'da Süleyman Paşa'nın kızı Sabiha Hanım ve sekreteri Nezihe Muhittin hanımlar tarafından kurulmuřtur⁹⁵. Dernek İttihat ve Terakki Kız Sanayi Mektebine maddi, manevi ve fikirsel olarak yardım etmek amacıyla kurulmuřtur⁹⁶. Cemiyet kadınlara bu okulda ücretsiz dersler vererek de yardım yapmıřlardır⁹⁷.

1. 2. 9. Teali-i Vatan-ı Osmani Hanımlar Cemiyeti

Selanik'te 1910 yılında kurulan cemiyetin başkanlığını Prenses Naime Yusuf Hanım yapmıştır. Cemiyet İttihat ve Terakki'nin himayesi altında çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Cemiyet Osmanlı kadınlara yüceltmek amacıyla kurulmuştur, çalışma programında ilk önce Osmanlı donanmasına "Nevzad-ı Vatan" adını verecekleri bir savaş gemisi hediye etmek yer almıştır, diğer çalışmalar ise doğumevleri, atölyeler ve kız okulları açmak olmuştur. Cemiyet bu çalışma faaliyetlerinin dışında Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne de yardım etmiřtir⁹⁸.

1. 2. 10. Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Heyet-i Merkeziyesi

Cemiyet İstanbul'da 1912'de Besim Ömer Paşa'nın desteği ile Ahmet Muhtar Paşa'nın eşi Prenses Nimet Muhtar Hanımefendi başkanlığında kurulmuştur, Fatma Aliye Hanım da cemiyetin sekreterlik görevini almıřtır⁹⁹. Cemiyet balkan göçmenlerinin sorunları ile ilgilenmiş, kadınlara çalışmalarını sağlamış ve eğitimleri ile

⁹⁴ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 39.

⁹⁵ şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 157.

⁹⁶ Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 24. , şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 157.

⁹⁷ şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 157.

⁹⁸ şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 158. , Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 40. , Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 31.

⁹⁹ şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 161. , Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 41.

de ilgilenmiştir. Hanımlar Darüssınaisini açan cemiyet yardım toplamak için ev ev dolaşmıştır¹⁰⁰. Cemiyet kadınların eğitilmesi konusuna önem vermiştir, çıkardığı takvimle sosyal konulara değinmiş kadın değeri üzerinde durmuştur¹⁰¹. Eğitim alanında yapmış olduğu bir diğer çalışma ise şehit çocuklarına ve göçmen kızlara sanat öğretmek amacıyla açmış olduğu Sanat Evi'dir¹⁰². Cemiyet Meşrutiyet Döneminde kurulan en uzun ömürlü cemiyet olup çok yönlü çalışma alanıyla topluma yarar sağlamıştır¹⁰³.

1. 2. 11. Malumat-ı Dahiliye İstihlaki Kadınlar Cemiyet-i Hayriyesi

Cemiyet İstihlak-ı Milli Cemiyetine bağlı olarak İstanbul'da 1912 yılında kurulmuştur¹⁰⁴. Başkanlığını Melek Hanım'ın yaptığı cemiyetin amacı yerli malı kullanımını teşvik etmek ve yerli malı üretimini arttırmak olmuştur; bu amacını gerçekleştirebilmek için cemiyet Hereke Fabrikası ile işbirliği yapmış ve kadınların bu fabrikada çalışmalarını sağlamıştır¹⁰⁵. Bunun dışında cemiyet bir terzihane açmış, dikiş ve dokumacılık kursları düzenlemiş ve yerli mallarını tanıtmak ve göstermek için bir sergi düzenlemiştir¹⁰⁶.

1. 2. 12. Müdafaa-i Milliye Osmanlı Hanımlar Cemiyeti

Balkan savaşları karşısında bir yardım cemiyeti olarak İstanbul'da 1913 yılında kurulan cemiyet 26 Kanun-ı Sani (Miladi takvime göre 8 Şubat) ve 2 Şubat (Miladi 15 Şubat) tarihlerinde Darülfünun'da iki önemli toplantı gerçekleştirmiştir, bu toplantılarda dönemin ünlü kadınları konuşma yapmışlardır, toplantı sonucunda Halide Edip Hanım'ın sunduğu şu üç teklif kabul edilmiştir; 1) Bütün Osmanlı kadınları adına orduya telgraf çekmek, 2) Hindistan ve Rusya vb. yerlerdeki Müslüman kadınlarını Rumeli'de yaşanan cinayetler karşısında yardıma davet etmek, 3) Rumeli'deki olayların

¹⁰⁰ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 161. , Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 41.

¹⁰¹ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 161,

¹⁰² Emine Öhnan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 32.

¹⁰³ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 41.

¹⁰⁴ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 41. , Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s.158. , Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye de siyasi partiler*, s. 508.

¹⁰⁵ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 158-159. , Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye de siyasi partiler*, s. 508. , Emine Öhnan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 19.

¹⁰⁶ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 159. , Leyla Kaplan, s. 41, Emine Öhnan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 19.

durdurulmasını istemek için Avrupa'daki Kraliçelere telgraf çekmektir. Yapılan bu toplantılar sonrasında orduya yardım için bol miktarda altın, pırlanta, kürk hediye edilmiştir¹⁰⁷.

1. 2. 13. Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti

İstanbul'da 1913 yılında Nuriye Ulviye Mevlan tarafından kurulan cemiyet Meşrutiyet Döneminde sesini en çok duyuran cemiyetler arasında yer almıştır. Cemiyetin ismi günümüz Türkçesi ile “Kadın haklarını savunma derneği” anlamına gelmektedir. İsminden de anlaşılacağı üzere cemiyetin çalışma alanı kadınlar olmuştur. Cemiyetin amaçları üç madde ile şu şekildedir. 1) Kadınların kıyafetlerini düzeltmek, 2) Kadınların sosyal ve iş hayatında yer alması, 3) Kadınların bilinçlendirilmesidir. Cemiyet bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için gazete, dergi gibi basın yoluyla ve konferanslar düzenleyerek kadınları bilgilendirmiştir.

Yabancı üyelere de sahip olan cemiyetin gerçekleştirmiş olduğu iki önemli faaliyet vardır; bunlardan biri üyelerden Belkıs Şevket Hanım'ın ilk Osmanlı kadını olarak uçağa binmek istemesi; fakat kadın olduğu için buna izin verilmemesi üzerine cemiyetin bu isteği Cemal Paşa'ya iletmesi ve paşanın desteğini alarak Belkıs Şevket Hanım'ın uçağa binmesi gerçekleştirilmiştir. Belkıs Şevket Hanım'ın fotoğrafı Askeri Müze'ye konmuştur. Cemiyetin ikinci önemli faaliyeti ise Bedriye Osman Hanım'ın telefon şirketinde işe girmesidir. Bedriye Osman Hanım ilk başta telefon şirketine memur olarak işe girmek için başvuru yapmıştır ancak başvurusu telefon şirketi tarafından kabul edilmemiştir, bunun üzerine cemiyet konuyu kendilerinin yayın organı olan “*Kadınlar Dünyası*” adlı günlük gazetede kamuoyuna duyurmuştur, yapılan baskı sonucunda telefon şirketi kadın memur çalıştırma kararı alıp Bedriye Osman Hanım'ı işe almıştır¹⁰⁸.

1. 2. 14. Osmanlı Türk Hanımları Esirgeme Derneği

1913 yılında kurulan dernek savaş sonucu yoksul ve kimsesiz kalan kadınlar ve çocukların sorunlarıyla ilgilenmiştir. Kadınların iş yaşamında yer alması ve ekonomik

¹⁰⁷ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 162-164. , Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye de siyasal partiler*, s. 508. , Emine Önhan, “*İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri*”, s. 35-36.

¹⁰⁸ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye de siyasal partiler*, s. 508-509. , Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 166-167, Leyla Kaplan, *Cemiyelerde ve Siyasal Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 41. , Emine Önhan, “*İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri*”, s. 36-39.

bağımsızlıklarını elde edebilmeleri için iş alanlarının açılması ve kız çocukların eğitilmesiyle ilgilenmeyi temel amaç olarak kabul etmiştir.¹⁰⁹

1. 2. 15. Şehit Ailelerine Yardım Birliği

Nakiye Hanım tarafından kurulan cemiyet şehit ailelerine yardım amacıyla kurulmuştur. Cemiyet şehit ailelerine maaş bağlanması, şehit çocuklarının eğitim masraflarının karşılanıp okullara yerleştirilmesi gibi çalışmalar yapmıştır¹¹⁰.

1. 2. 16. Asker Ailelerine Yardım Cemiyeti

1914 yılında Enver Paşa'nın hanımı Naciye Sultan'ın himayesinde kurulan cemiyetin başkanlığını İsmail Canbolat'ın eşi Nuriye İsmail Hanım yürütmüştür. Cemiyet asker ailelerine iş bulma ve yiyecek vb. dağıtımını yapmıştır¹¹¹.

1. 2. 17. Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi

Enver Paşa'nın eşi Naciye Sultan'ın himayesinde İstanbul'da 1916 yılında kurulan cemiyette Harbiye Nazırı Enver Paşa, Harbiye Nezareti Müsteşarı İsmail Hakkı, Harbiye Nezareti Mektupçusu Ali Rıza, Dava Vekili Mehmet Arif, İstanbul mebusu Salah Cimcoz, Dava Vekili Mehmet Selahattin de kurucular arasında yer almaktadır¹¹².

Cemiyet şehirde yaşayan kimsesiz, yoksul kadınların çalışıp kendi geçimlerini sağlayabilmesi için çalışmış, bunun için mücadele vermiştir. Köy kadınları zaten bir şekilde tarım işçisi olarak çalıştığı için cemiyet daha çok şehirde yaşayan kadınların işe girmeleri ile ilgilenmiştir. Bunun için fabrikalar açmış kendi bünyesinde kadınlara iş imkânı sağladığı gibi bazı özel ve kamu kuruluşlarında da kadınların işe girmesini sağlamıştır¹¹³. Cemiyetin böyle bir çalışma içerisine girmesinde yoksul kadınların geçimlerinin temin edilmesinin dışında, kadınların sırf para için kısa süreli evlilikler yaparak toplumun ahlak yapısının bozulmasının önüne geçilmek istenmesi etkili

¹⁰⁹ Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, s. 92.

¹¹⁰ Leyla Kapla, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 42. , Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s.167.

¹¹¹ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 42. , Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 168.

¹¹² Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 42. , Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 169. , Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 45-46.

¹¹³ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını(1908-1960)*, s. 43. , Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 170. , Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 47.

olmuştur¹¹⁴. Cemiyet iş bulduğu erkek ve kadınlara evlenme şartı getirmiştir; 25 yaşını bitirdiği halde evlenmeyen erkeklerin ve 21 yaşını bitirdiği halde kendisine uygun bir eş adayı bulunmasına rağmen evlenmeyen kadın ve erkeklerin cemiyetle alakası kesilecektir diye bir şart koşturmuştur¹¹⁵.

Cemiyet daha çok şehirde yaşayan kadınlar için mücadele verse de köy kadınları içinde çalışmıştır, kadınların çalışmasına karşı yayınlanan fetvayı kaldırarak köy kadınları için tarlada çalışabilir fetvası çıkartmıştır¹¹⁶.

Faydalı çalışmalar içerisinde bulunan cemiyetin yapmış olduğu başvuru kabul edilerek Devlet Şurası kararıyla 1918 yılında kamu yararına çalışan dernekler arasına girmiştir¹¹⁷.

1. 2. 18. Musiki Muhibbi Hanımlar Cemiyeti

İstanbul'da 1918 yılında kurulan cemiyetin 80 kadar hanım üyesi olmuştur, müzik yarışmaları düzenleyerek müzik üstatlarının hayatlarını ve eserlerini tanıtmayı amaçlayan cemiyet Zeki Bey tarafından idare edilmiştir¹¹⁸.

1. 3. Milli Mücadele Döneminde Kurulan Kadın Yardım Derneklerinin Genel Durumu

Memleketin içinde bulunduğu İstiklal Savaşı bütün yurt evladı gibi kadınlarımızı da etkilemiştir, özellikle de Anadolu kadını bu dönemde iftiharla anılacak hizmetlerde bulunmuştur. Kadınların yapmış olduğu kahramanlıkları ifade etmek için dilimizde "Mehmetçik" sembolü ile anılan adsız kahramanların yanına "Ayşecik, Fatmacık" ları da katmak gerekir¹¹⁹.

Milli Mücadele Dönemi Türk tarihi için özel bir dönem ifade etmektedir, bu dönemde ülke bir ölüm kalım mücadelesi vermiştir, Türk kadınları da bu mücadelede

¹¹⁴ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 43. , Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 170,

¹¹⁵ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 43.

¹¹⁶ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 43.

¹¹⁷ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, s. 43. , Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 171.

¹¹⁸ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 171.

¹¹⁹ Tezer Taşkıran, *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, Ankara, 1973, s. 67.

üstüne düşen görevi en iyi şekilde yerine getirmiştir. Atatürk kadınların bu gayretlerini ifade etmek için şöyle demiştir:

“Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir milletinde Anadolu köylü kadınının üstünde kadın çalışmasından söz etmek imkânı yoktur ve dünyada hiçbir milletin kadını “Ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluş ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar himmet gösterdim” diyemez”¹²⁰.

Bu dönemde kadın dernekleri daha çok ülkenin içinde bulunduğu şartlar ve ihtiyaçlara göre çalışmalar yapmışlardır, Meşrutiyet döneminde kadınların sosyal hayatta var olabilmek, çalışma hayatında yer alabilmek için verdikleri mücadele yerini dönemin ihtiyacına göre vatanın bütünlüğü ve bağımsızlığı için mücadeleye bırakmıştır. Bu dönemdeki kadın dernekleri de çalışmalarını basın yoluyla, mitinglerle, mevlitler ve konferanslar yoluyla duyurmuşlardır. Düzenlenen toplantılarda kadınlar bilinçlendirilerek mücadeleye katılmaları sağlanmıştır.

Bu dönemin temel özelliği vatanın kurtarılması için hizmet etmek olmuştur, kurulan kadın dernekleri de bunun için geniş kitleleri hizmete çağırmış, askerinin ihtiyacı olan malzemelerin toplanıp cepheye ulaştırılması için çalışılmıştır.

1. 3. 1. Asri Kadın Cemiyeti

İstanbul’da 1918 yılında kurulan cemiyetin amacı; kadınların beden ve ilmen yükseltilmesini amaçlamıştır. Bunun için çalışmalar yapan cemiyet kütüphaneler, laboratuvarlar ve atölyeler kurmayı hedeflemiştir. Cemiyet ilmi kuruluşlara mensup kişilerden bir heyet oluşturarak konferanslar düzenlemiş, makaleler yazılmasını teşvik etmiştir¹²¹.

Cemiyet ilmi ve kültürel çalışmalarının dışında Milli Mücadele döneminde İstanbul’un işgali karşısında sessiz kalmamış, işgali protesto etmek için yapılan mitinglere destek vermiş, yapılan mitinglere cemiyet üyeleri de katılmıştır. Cemiyetin üyeleri 19 Mart 1919’da İnas Darülfünun öğrencileri ile birlikte Fatih Türbesi önünde bir toplantı düzenlemiş, bu toplantıda işgali protesto etmiştir¹²². Ayrıca 20 Mayıs 1919’da Üsküdar Doğancılar’da yapılan mitingde cemiyet adına üyelerden Sabahat Hanım konuşma yaparak işgali kınamış ve kadınları mücadeleye davet etmiştir¹²³.

¹²⁰ Tezer Taşkıran, *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, s. 68.

¹²¹ Emine Önhan, *“İkinci Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri”*, s. 61.

¹²² Emine Önhan, *“İkinci Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri”*, s. 63.

¹²³ Emine Önhan, *“İkinci Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri”*, s. 62.

1. 3. 2. Türk Kadınları Biçki Yurdu Mezuneleri Cemiyeti

Cemiyet İstanbul'da 1919 yılında İsmail Hakkı Bey ve Behire Hakkı Hanım tarafından kurulmuştur. Cemiyetin amacı Biçki Yurdu mezunları arasında bir birlik oluşturarak, belirli yerlerde biçki ve dikiş müesseseleri oluşturarak hanımların biçki ve dikiş öğrenerek aile hayatlarına katkı yapabilecekleri bir gelir elde etmelerini sağlamak olmuştur. Türk Kadınları Biçki Yurdu'nun bütün mezunları cemiyetin üyesi sayılmıştır. Cemiyet Milli Mücadele Döneminde herhangi bir faaliyette bulunmamıştır¹²⁴.

1. 3. 3. Kasaba İslam Kadınları Cemiyeti

Bu cemiyet hakkında yeterince bilgi bulunamamıştır, cemiyetin varlığına dair bilgiler 28 Mayıs 1919 *Hadisat* gazetesinde yer alan "Anadolu'nun Tuğyanı" başlıklı haberde yer alan bilgilere dayandırılmıştır. Cemiyetin kurtuluş yolu olarak büyük bir devletin himayesini ön gördüğü düşünülmektedir¹²⁵.

1. 3. 4. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti

Milli Mücadele Döneminde kurulan en önemli ve en etkili kadın cemiyeti olan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti, 1919 yılında Sivas'ta Numune Kız Mektebi'nde toplanan hanımlar tarafından kurulmuştur¹²⁶. Cemiyetin kurucusu dönemin Sivas Valisi Reşit Paşa'nın eşi Melek Hanım'dır¹²⁷. Cemiyet ülkenin içinde bulunduğu zor günlerde ülkenin bütünlüğü ve bağımsızlığı için mücadele etmek amacıyla kurulmuştur, cemiyetin yönetmeliğinde cemiyetin bu amaçla kurulduğu bildirilmiştir. Cemiyet kuruluş amacına uygun olarak çalışma faaliyetlerinde bulunmuştur. Cemiyetin amacına ulaşabilmek için almış olduğu kararlar cemiyetin yönetmeliğinde şu şekildedir:

"1. Merkezi Sivas'ta olmak üzere bütün Anadolu'da belli bölgelerde Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti kurulacaktır.

2. Mondros Mütarekesi imzalandığında Osmanlı Devleti'nde kalan, çoğunluğu Müslüman olan bu bölgeler birbirinden ayrılamaz. Buradaki halk birbirinin ırk ve sosyal durumuna saygılı, kadın ve erkekler birbirine kardeşlik hisleriyle bağlıdırlar.

3. Her türlü işgal ve içişlerine karışmaya karşı konulacaktır. Özellikle Rumluk ve Ermenilik teşkili için olan faaliyetlere karşı konulacaktır.

¹²⁴ Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 68-69.

¹²⁵ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 230-231.

¹²⁶ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 232.

¹²⁷ Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 69.

Gayrimüslim vatandaşlar Osmanlı hâkimiyetine ve İslam hukukuna karşı bir harekette bulunmadıkları sürece onların her türlü hukukuna, dinine, geleneklerine İslam kadınları daima riayet edecektir. Fakat millet ve vatan zararına her türlü teşebbüse karşı erkeklerimizle birlikte vatanımızı müdafaa edeceğiz.

4. Bu gayemize ulaşmak için bütün İslam hemşirelerimiz birlik olarak çalışacaktır. Ancak işgal bölgesindekiler rahat hareket edemeyeceklerinden şimdilik onlar bundan mazur görülecektir.

5. Cemiyeti 16 kişilik bir yönetim kurulu idare eder.

6. Yönetim kurulunu kongre seçer. Bunlar, gizli oyla başkan, ikinci başkan ve mesul sekreteri seçerler. Bir de veznedar vardır.

7. Yönetim Kurulu 15 günde bir toplanır. Başkan ve sekreter lüzum gördüğünde ayrıca toplantıya çağırabilir...

8. Masraflar, yönetim kurulu kararı ve mesul sekreterin imzaları ile yapılır. Bütün yönetim kurulu üyeleri üye kaydı ile görevlidirler.

9. Cemiyetin hesap işlerini üç kişilik kasa heyeti (başkan, sekreter, veznedar) idare eder. Bunlar, yönetim kuruluna ve toplu olarak kongreye karşı mesuldürler. Kongre, cemiyetin daveti ile üç ayda bir toplanarak hesap ve yönetim hakkında bilgi alarak onları denetler.

10. Cemiyet gerektiğinde maaşlı memur da kullanabilir. Lüzumu halinde tabii ve faal üyeler bir araya gelerek bağış toplarlar.

11. Yönetmelik, kongre kararı ile değiştirilebilir”¹²⁸.

Cemiyet aldığı kararları uygulayabilmek için çalışmalar yapmıştır, bunlardan en önemlilerinden biri İtilaf Devletlerinin İstanbul’daki siyasi temsilciliklerine işgali protesto etmek amacıyla telgraf çekmeleridir¹²⁹. Telgrafta günden güne artmakta olan haksızlıklar ve zulümler karşısında İslam kadınlarının erkekleri ile birlikte bir safta vatani, istiklali, din ve namusu korumak ve müdafaa etmek için her türlü fedakârlığı yapacaklarını bildirmişlerdir¹³⁰.

Cemiyetin bir diğer faaliyeti ise İstanbul’daki gazetelerde yapılan zararlı yazılara son verilmesi için Osmanlı Matbuat Cemiyeti’ne telgraf çekmesidir¹³¹. Cemiyet Milli Mücadele Döneminde halkı bilinçlendirmek ve bütünlüğü sağlamak için çalışmalar yapmıştır; bu yüzden cemiyetin faaliyetleri Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları

¹²⁸ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 233-234. , Emine Önhan, “İkinci Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri”, s. 70-72.

¹²⁹ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 234. , Emine Önhan, “İkinci Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri”, s. 77.

¹³⁰ Emine Önhan, “İkinci Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri”, s. 78.

¹³¹ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 235.

tarafından takdirle karşılanmış ve teşvik edilmiştir. Cemiyet, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Temsiliyesi ile devamlı irtibat halinde olmuştur¹³².

Cemiyet Anadolu'nun diğer bölgelerindeki kadınları da Milli Mücadele sürecinde aktif kılmak ve bilinçlendirmek için; Viranşehir, Amasya, Kayseri, Kastamonu, Eskişehir, Erzincan, Niğde, Pınarhisar, Yozgat, Burdur, Konya, Kangal ve Denizli'de şubeler açmıştır¹³³.

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Milli Mücadele sürecinde en çok faaliyet gösteren ve en yararlı kadın cemiyeti olmuştur denilebilir. Bunda cemiyetin şubeler açarak geniş bir bölgede faaliyet göstermesinin yanında Mustafa Kemal ve arkadaşları ile işbirliği yapmaları etkili olmuştur.

1. 3. 5. Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Şubesi

Cemiyet 10 Aralık 1919'da Kastamonu'da kurulmuştur. Cemiyetin başkanı Mevlevi Şeyhi Amil Çelebi'nin eşi Zekiye Hanım'dır¹³⁴. Cemiyet Milli Mücadele sürecinde yararlı faaliyetlerde bulunmuştur bunlar: mahalle mahalle gezerek konferanslar düzenlemişler, mitingler yapmışlar, mevlitler düzenleyerek Milli Mücadele sürecini anlatıp halkı bilinçlendirmeye çalışmışlardır. Askere yardım toplayıp bunları cepheye ulaştırmışlardır. Bunların dışında işgal karşısında sessiz kalmayıp yabancı devlet başkanlarının eşlerine protesto telgrafları göndermişlerdir¹³⁵.

Cemiyetin 15 Ocak 1920'de Loyd George'un İstanbul ve Boğazlar ile ilgili sözlerine tepki olarak düzenledikleri toplantıda Başkan Zekiye Hanım'ın İtilaf Devletlerini ileri gelenlerine çekmiş oldukları telgraftaki şu söz Milli Mücadele Dönemindeki kadınların ruh halini çok güzel bir şekilde özetlemiştir:

“Türk Milletinin kadınlı erkekli savaşlarda can vermeyi asla düşünmeyeceğini, eğer silah ve cephanemizin bulunmadığına ümit bağlantıyorsa, düşmanları tırnaklarımızla boğacağımıza ve gerekirse toprağın üstünde şerefsiz yatmaktansa, toprağın altında kahramanca yatmayı tercih edeceğimizi bildiririz.”¹³⁶

¹³² Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 236.

¹³³ Emine Önhan, *“İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri”*, s. 93.

¹³⁴ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 237.

¹³⁵ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 237.

¹³⁶ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s. 238.

Kadın dernekleri başlangıçta yoksullara ve zor durumda kalmışlara yardım etme fikriyle ortaya çıkmış ancak daha sonraki süreçte kadınların sosyal ve siyasi haklar elde etmesinde önemli roller üstlenmişlerdir. Kadın derneklerinin kuruluş tarihleri itibariyle Osmanlı Devleti'nin yıkılış dönemine denk gelmesi, bu dönemde ülkenin içinde bulunduğu ekonomik şartları göz önünde bulundurduğumuzda yardıma muhtaç kişilerin çok fazla olduğunu söyleyebiliriz. Uzun savaşlar birçok çocuğun yetim, kadınların da dul kalmasına sebep olmuştur. Dönemin ileri gelen kadınları bu kişilere yardım etmek amacıyla yola çıkmışlar, daha sonraki süreçte ise ülkenin işgaline karşı durmuşlar, kadınları bu konuda birlik ve mücadeleye çağırmışlardır. Milli Mücadele Döneminde ise Türk kadını cephe gerisinde mücadele ettiği gibi cephelerde de aktif rol almış, ülkenin bağımsızlığı için mücadelede bulunmuştur. Bunların dışında kadın dernekleri içinde bulunduğu topluluğun bilgi ve kültür seviyesini yükseltmek gibi bir misyonu da üstlenmişlerdir. Bunu açmış oldukları eğitim kurumlarıyla, konferanslarla ve yayın yoluyla ve aynı zamanda örnek duruşlarıyla gerçekleştirmişlerdir.

Cumhuriyet ilan edildikten sonra kurulan kadın derneklerinin amacı değişmiş ülkenin içinde bulunduğu duruma göre vatanın kalkınması ve ilerlemesi amacıyla çalışmalar yapmışlardır.¹³⁷ Bu dönemde yoksullar ve kimsesizlere yardım amacıyla kurulan ilk kadın derneği 1928'de kurulan Yardım Sevenler Derneğidir. Bu yüzden cumhuriyet döneminde kurulan diğer derneklerden bahsedilmeyip Yardım Sevenler Derneğinin kuruluş ve çalışma faaliyetlerine geçilecektir.

¹³⁷ Emine Önhan, "İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri", s. 118.

İKİNCİ BÖLÜM

YARDIM SEVENLER DERNEĞİNİN KURULUŞU

2. 1. Yardım Sevenler Derneğinin Kuruluş Çalışmaları ve Kuruluşu

Derneğin kuruluşundan bahsetmeden önce dönemin şartları ve imkânları bir kadın derneği kurmak için uygun muydu ve dönemin şartları itibariyle nasıl bir yardıma ihtiyaç vardı, sorusuna cevap vermenin derneğin amaçlarını ve çalışmalarını anlayabilmek için önemli olduğunu düşünüyorum. Öncelikle dönemin şartlarına bakıldığında, bu dönem giriş kısmında da bahsedildiği üzere ekonomik ve sosyal açıdan oldukça zor günlerin yaşandığı bir dönemdir. Derneğin kuruluş tarihinden bir yıl sonra yaşanan dünya ekonomik buhranı da ülke ekonomisini olumsuz etkilemişti. Savaştan yeni çıkıp yeni bir devlet kurulması ve bu devleti kurarken de bütün imkânların seferber edilmesi zaten durumu iyi olmayan halkı daha da fakir düşürmüştü, bir de bu dönemde kadınların sosyal ve ekonomik haklar açısından imkânları sınırlıydı. Bu dönemde kadından beklenen de onlara verilen geleneksel rollerdi ancak bu dönemde kadınlara geleneksel roller olan iyi bir eş ve anne olmanın yanında cumhuriyetin ilanı sonrasında Atatürk tarafından birtakım sosyal, siyasi ve ekonomik haklar tanınmıştır.

Türkiye, Atatürk dönemi ile birlikte hızlı bir sanayileşme süreci içerisine girmiştir, bu süreç toplumsal yapıda bazı değişiklikler meydana getirmiştir. Atatürk bu süreçte kadınların da aktif olarak yer almalarını istemiştir, bunun için bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar arasında kadınların iş hayatında yer alabilmesi ve toplum içerisindeki pasif konumuna son vermek için yapılan düzenleme de yer almaktadır. Kadınların iş hayatında yer almasında en önemli aşama, 8 Haziran 1936'da kabul edilen İş Kanunu olmuştur.¹³⁸

Atatürk döneminde kadınların iş yaşamına atılabilmeleri kadar onların yardımseverlik ve dernek kurma faaliyetleri içinde yer alarak toplumsal yaşamda aktif bir rol almaları önem kazanmıştır. Atatürk *Söylev ve Demeçlerinde* kadının en önemli vazifesinin annelik, toplumu eğitmek ve geliştirmek olduğunu şu sözleriyle belirtmiştir:

¹³⁸Sezen Karabulut, "1950'lerde Kadının Sosyalleşmesinde Basının Önemi: Kadın Gazetesi Örneği", *Belgi Dergisi*, sayı: 1, yıl: 2011, s. 93.

“Kadının en büyük vazifesi analıktır. İlk terbiye verilen yerin ana kucacı olduğu düşünülürse, bu vazifenin ehemmiyeti layıkıyla anlaşılır”¹³⁹.

Bu dönemde savaşa yaşanan nüfus kaybının sonucu olarak uygulanan politikalar da nüfusu arttırmak ve sağlık şartlarını iyileştirmeye yönelik olmuştur; ancak nüfus meselesinin gündemde olduğu bu dönemde kadınların hem anne hem de çalışma hayatında yer alması beklenilmiştir. Bu dönemde kadınlar için yeni düzenlemeler ihtiyacını doğurmuştur. Bu ihtiyacın sonucu olarak Atatürk döneminde kadınlara birtakım sosyal ve siyasi haklar verilmiştir. Bunlardan en önemlisi ise 17 Şubat 1926’da kabul edilen Medeni Kanun’un kadınlara tanıdığı haklar olmuştur. Bu kanun ile kadınların yaşamında birçok değişiklik meydana gelmiştir. Bunlar arasında en önemlileri: çok eşliliğin kalkması, taraflara eşit boşanma hakkı verilmesi, boşanmanın yargı önünde gerçekleşmesi, evlenme yaşının kadınlar için 17, erkekler için 18 olarak belirlenmesi gibi evlilik hayatlarını koruma altına alınması ve çocuğun velayeti konusunda anne- babanın her ikisine birden verilmesidir. Medeni Kanun kadınların ekonomik haklarını da koruma altına almış, mirasta eşit pay hakkı ve aynı işte aynı maaşı alabilme hakları tanımıştır¹⁴⁰.

Daha önce de bahsedildiği gibi Meşrutiyet ve Milli Mücadele Döneminde kadın dernekleri kurulmuş ve kadınların bu konuda neler yapabileceğini göstermişti. Kurulan derneklerin genel özelliğine bakılacak olursa dönemin şartlarına uygun olarak hareket ettikleri görülmektedir. Meşrutiyet Döneminde kadınlar sosyal ve ekonomik hayatta yer alabilmek için mücadele vermiş, kadın dernekleri de bu konuda çalışmalar yapmışken, Milli Mücadele Döneminde kurulan kadın dernekleri daha çok ülkenin içinde bulunduğu şartlara uygun olarak vatanın bağımsızlığı ve bütünlüğü için mücadele etmiş, bu konularda hizmet faaliyetlerinde bulunmuşlardı. Çalışma konumuz olan Yardım Sevenler Derneği ise Cumhuriyet ilan edildikten sonra kurulmuştur, yani Cumhuriyetin ilk kadın dernekleri arasında yer almaktadır. Cumhuriyet Döneminin genel özelliklerine baktığımızda ise 1926 Medeni Kanun ile kadınlara birtakım haklar verilmişti, bu dönemde kadınlar sosyal ve ekonomik hayatta zaten yer alabiliyorlardı; bu dönemin en önemli ihtiyacı yeni kurulan devleti en kısa zamanda içinde bulunduğu yoksulluktan

¹³⁹ Elif Mahir Metinsoy, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yardım Kurumları, Kadınlar ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, Ed. Elif Mahir Metinsoy, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, Ankara, 2018, s. 49.

¹⁴⁰ Elif Mahir Metinsoy, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yardım Kurumları, Kadınlar ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, s. 51.

kurtarıp çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmaktı. Bunu gerçekleştirebilmek için ülkenin ileri gelenleri ellerinden geleni yaparken kadınlarda bu amacı gerçekleştirebilmek için faaliyete geçmişlerdir. Yardım Sevenler Derneği de bu amacı gerçekleştirmek için kurulan derneklerden birisidir.

Yardım Sevenler Derneği 1928 yılında Dr. Fuat Umay'ın öncülüğünde kuruluş çalışmalarına başlamıştır. Fuat Umay bu kuruluş çalışması için harekete geçtiğinde kendisi dönemin Çocuk Esirgeme Kurumu müdürlüğünü yapmaktaydı, Umay'ı böyle bir dernek kurmaya iten sebeplerden birinin yaptığı işin ve çalıştığı kurumun kendisinde oluşturduğu bilinç ve daha önce kurmuş olduğu cemiyetlerden edindiği tecrübe, şüphesiz etkili olmuştur. Fuat Umay'ın hayatına bakıldığında kendisinin daha önce başka cemiyetlerin kuruluşunda yer aldığı bu konuda deneyim sahibi olduğu görülmektedir. Kuruluşunda yer aldığı ilk cemiyet Balkan Harbi sonrasında kurulan Kırklareli Müdafâ'a-i Milliye Cemiyeti'dir. Bu cemiyet sayesinde savaş yaraları sarılmaya çalışılmıştır, Birinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan salgın hastalıklar sonrası perişan olan halka Fuat Umay'ın gayretleriyle zenginlerden yardımlar toplanmış ve şehirde aşevi açılarak yoksullara yardım edilmiştir. Kuruluşunda yer aldığı ikinci cemiyet ise Himaye-i Etfal Cemiyeti Kırklareli şubesidir. Fuat Umay bu cemiyetin başkanlık görevini de yapmıştır¹⁴¹. Bolu'ya tayin edildikten sonra burada da önemli hizmetler vermiştir. Özellikle doktor kimliğinin yanında cemiyet adamı vasfı da burada ön plana çıkmıştır. Umay Milli Mücadele yıllarında gençleri boş durmaktan kurtarmak için Bolu Musiki Cemiyetini ve Bolu'da Milli Mücadele ateşini yakan Bolu Müdafâ'a-i Hukuk Cemiyeti olmak üzere iki cemiyet kurmuştur. Bu iki cemiyetin kuruculuğunu ve başkanlığını yapan Umay halka kendisini sevdirdiği gibi kendisinin bundan sonraki yaşamı için de önemli bir adım atmıştır. Çünkü Bolu Müdafâ'a-i Hukuk Cemiyeti sayesinde Mustafa Kemal Atatürk ile tanışma fırsatını elde etmiş ve daha sonraki siyasi yaşamını etkileyecek önemli bir adım olmuştur¹⁴².

Dr. Fuat Umay daha sonra Bolu milletvekili olarak Ankara'ya gitmiştir, burada da birçok cemiyetin kurucu fikir babalığını yapmış ve kurucular kurulunda yer almıştır. Kuruculuğunu yaptığı cemiyetler şunlardır: 30 Haziran 1921'de kurulan Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme kurumu), 16 Şubat 1925'te kurulan Türk Teyyare Cemiyeti

¹⁴¹ Veysi Akın, "Dr. M. Fuat Umay ve Himaye-i Etfal Kadın Yardım Cemiyeti", *Cumhuriyet'le Büyüyen Yardım Sevenler*, Ed. Elif Mahir Metinsoy, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, Ankara, 2018, s. 19-22.

¹⁴² Veysi Akın, "Dr. M. Fuat Umay ve Himaye-i Etfal Kadın Yardım Cemiyeti", s. 22.

(Türk Hava Kurumu), 19 Şubat 1928’de Himaye-i Etfal Kadın Yardım Cemiyeti (Türkiye Yardım Sevenler Derneği), 1 Aralık 1929’da halkın ev ekonomisine katkıda bulunması amacı ile kurulan Arı ve Kümes Hayvanları Yetiştirme Derneği, 12 Aralık 1929’da kurulan yerli malı kullanmayı ve tasarrufu amaçlayan Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti (Ulusal Ekonomi ve Arttırma Kurumu) Fuat Umay’ın kuruluşunda yer aldığı cemiyetlerdir¹⁴³.

Bu kuruluşlardan başka Umay’ın Cumhuriyetin kuruluş yıllarında (1923) ABD’ye yaptığı gezide edindiği bilgi ve gözlemleri onu böyle bir çalışmaya itmiş olabilir¹⁴⁴. Anıları incelendiğinde gezinin amacının Amerikalı Müslümanlardan ve yardımsever Türk dostlarından çocuklar adına bağış toplamak için gittiğini ve yeni Türk devletinden bahsedip tanıttığı anlaşılmaktadır. Seyahati boyunca birçok çocuk esirgeme kurumunda incelemeler yapması ve oradaki uygulamaları öğrenmesi onun kimsesiz çocuklara ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Derneğin amaçları arasında annelere doğumdan önce ve sonra yardım yapmak gibi bir amacının olması aslında derneğin çocukların gelişimine ne kadar çok önem verdiğini göstermektedir. Çünkü bilinçli ve sağlıklı bir anne çocuğunu daha iyi yetiştirecektir. Zaten dernek 1938’e kadar Himaye-i Etfal (Çocuk esirgeme kurumu)’e bağlı bir kuruluş olarak hizmet etmiştir.

Fuat Umay derneğin kuruluşunu anılarında şu şekilde anlatmıştır:

“Memleketimizin sağlık ve sosyal yardım işlerinde en çok hizmetleri görülen ve mevcut cemiyetlerin çalışmalarında, muvaffakiyetlerinde müessir olan kadınlarımızın mesailerini organize edilerek, kuvvetlerini tevhit ve bir hedefe tevcih etmekte fayda bulduğumdan 1928’de sırf kadınlardan mürekkep bir teşekkül vücuda getirmek teşebbüsünde bulundum...”¹⁴⁵.

Dr. Mehmet Fuat Umay dernek kurmaya karar verdikten sonra yardımsever arkadaşlarına bir davetiye göndererek Çocuk Esirgeme Kurumunun bir şubesi olarak hizmet yapacak şekilde Türkiye Himaye-i Etfal Kadın Yardım Cemiyeti’nin kurulması teklifinde bulunmuştur¹⁴⁶. Umay bu davetinde madden ve manen durumu iyi olmayan kadınların korunmaya ihtiyacı olduğunu, anaya yapılan yardımın çocuğa da ulaşacağını

¹⁴³ Veysi Akın, “Dr. M. Fuat Umay ve himaye-i Etfal Kadın Yardım Cemiyeti”, s. 26.

¹⁴⁴ Mehmet Fuat Umay, *Cumhuriyet’in Kuruluş Yıllarında Bir Devrimci Doktorun Anıları*, İstanbul, 2014.

¹⁴⁵ Veysi Akın, *Bir Devrin Cemiyet Adamı Doktor Fuad Umay*, Ankara, 2000, s. 111.

¹⁴⁶ Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1955 Çalışmaları,” *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document4> adresinden erişildi, s.15.

ve böyle bir amacın ancak bir kadın yardım derneğinin kurulması ile başarılabileceğini belirtmiştir¹⁴⁷. Çocuk Esirgeme Kurumunda toplanan kadınlarla bir komisyon oluşturulmuş ve dernek 19 Şubat 1928’de kurulmuştur. Derneğin kurulduğunda adı Himaye-i Etfal Kadın Yardım Cemiyeti’dir (Yoksul Kadına Yardım Cemiyeti) ancak daha sonra bu isim değişmiştir.

Komisyon kadına yardım etmeyi amaçlamış bunu iki şekilde yapma kararı almıştır: birincisi kadını çalıştırarak yardım, ikincisi ise çalışamayacak durumda olan yaşlı, hasta, çocuk gibi kişilere karşılıksız bir şekilde yardım etmektir¹⁴⁸.

Derneğin kurucu üyeleri ise dönemin önemli şahsiyetlerinin yakınlarından oluşmaktadır. Dernek Dr. Mehmet Fuat Umay’ın başkanlığında Mevhibe İnönü, Fitnat Çakmak, Nevber Sevüktekin, Tezer Taşkiran, Reşide Bayar, Sevda And, Süreyya Ağaoğlu, Seza Lostar, Melahat Özbudun, Belkıs Odman, Nimet Ubaydın tarafından kurulmuştur, bu kişiler kurucu üyelerdir¹⁴⁹. Dernek kurulduğunda tek erkek üyesi Dr. Mehmet Fuat Umay’dır, Umay uzun yıllar derneğin yönetiminde görev yapmıştır¹⁵⁰. Tüzükte Cumhurbaşkanı ve Eşlerinin onur başkanı olduğu maddesi yer almaktadır¹⁵¹. Bizim çalışma dönemimiz olan 1939-1945 yıllarında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’dür, dolayısıyla çalışma dönemimizde derneğin onur başkanı İsmet İnönü ve Sayın eşi Mevhibe İnönü’dür. Derneğin Genel Başkanı ise Nevber Sevüktekin’dir.

Derneğin amblemi 1928 yılı kuruluş nizamnamesinde (md.1) de “*cemiyetin alametifarikası ‘yürek’dir*”¹⁵² diye belirtilmiştir. Bu amblem günümüzde de kullanılmaktadır.

¹⁴⁷ Türkiye Yardım Sevenler Derneği Tarihçesi www.t.y.s.d.org.tr.

¹⁴⁸ Nüket Saracel, “1997 Nüket Saracel ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 24. 09. 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/270> adresinden erişildi s. 17.

¹⁴⁹ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği Tüzüğü,” *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1369> adresinden erişildi, s. 3.

¹⁵⁰ Veysi Akın, “Dr. M. Fuat Umay ve Himaye-i Etfal Kadın Yardım cemiyeti”, s. 29.

¹⁵¹ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği Tüzüğü”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1369> adresinden erişildi, s. 4

¹⁵² Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği Kuruluş Nizamnamesi- Türkçe Çevirisi,” *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 02 Ekim 2017, <http://tysdarsi.hacettepe.edu.tr/document/1> adresinden erişildi, s.1.

Derneğin adı daha sonra değişikliğe uğramıştır, isim değişikliği son derece anlamlı nedenlere dayanmaktadır, isim değişikliğini ilk talep eden kişi Atatürk olmuştur¹⁵³. İsim değişikliği ile ilgili Atatürk'ün teklifini üyelerden Sayın Zehra Duysal şu şekilde anlatmıştır:

“1935 yılının 30 Nisan’ında bulunuyorduk, o akşam Ankara Orduevinde Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin (Çocuk Esirgeme Kurumu) Ankara şubelerinden biri toplantı tertip etmişti. Eşim Dr. Süleyman İhsan şubenin başkanı bulunuyordu. Saat on ikiye doğru Atatürk toplantıya şeref verdi.

O gece Yoksul Kadın Yardım Derneğinin Yönetim Kurulundan Makbule Eldeniz, ben, Eskişehir şubesi başkanı Mediha Orbay da bulunuyordu. Her zaman olduğu gibi Atatürk, bu toplantıda da birçok kişileri çevresine toplamış onlarla devrimler ve memleket konuları üzerinde konuşmuştu.

O gece konu, Türk Dili Etimolojisi bahsi ve Yoksul Kadın Yardım Derneğinin adı ile ilgili idi Büyük Önder:

“Yoksul Kadın, hiçbir şeyi olmayan kadın anlamındadır. Hâlbuki kadın denilen varlık bizzatı yüksek bir varlıktır. Onun yoksulluğu olamaz. Kadına yoksul demek onun bağrından kopup gelen bütün beşeriyetin yoksulluğu demektir.

Eğer beşeriyet bu halde ise kadına yoksul demek reva görülebilir. Kadın dünyada çalışan, muaffak olan, maddi manevi zengin olan insanları yetiştirmiş ise ona yoksul sıfatı verilebilir mi?

Bizce Türkiye Cumhuriyeti anlamınca kadın bütün Türk tarihinde olduğu gibi; bu gün de muhterem mevkide, her şeyin üstünde yüksek ve şerefli bir mevcudiyettir. Türk kadınlığına, ayağa kalkarak hürmetlerimizi göstermeliyiz.”

Nitekim kendisi ile beraber hepimiz bir saygı duruşuna kalkarak, Türk kadını selamlamıştık. Atatürk o akşam Yoksul Kadın Cemiyeti adının Yardım sevenler olması direktifinde bulunmuştur...”¹⁵⁴.

Ancak isim değişikliği yaklaşık üç yıl sonra o dönemin cemiyet kanunun yayınlanmasından sonra gerçekleşmiştir. Çünkü kanunun 9. maddesi aile, cemaat, ırk, cins ve sınıf esasına dayanan cemiyetleri yasaklıyordu¹⁵⁵. Dernekte bu yasak dolayısıyla ismini 1938 yılında Atatürk'ün teklif etmiş olduğu Yardım Sevenler Cemiyeti şeklinde değiştirmiştir. Bu isim değişikliği derneğin kuruluşunun 10. yılına rastlayan 28 Ocak 1938 tarihinde gerçekleşmiştir. Ayrıca bu tarih derneğin tarihsel gelişimi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur, dernek bu tarihte asıl kimliğine kavuşmuş, Çocuk

¹⁵³ Elif Mahir Metinsoy, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yardım Kurumları, Kadınlar ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, s. 63.

¹⁵⁴ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928- 1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/255> adresinden erişildi s. 11.

¹⁵⁵ Elif Mahir Metinsoy, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yardım Kurumları, Kadınlar ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, s. 63.

Esirgeme Kurumunun bir parçası olmaktan çıkmıştır¹⁵⁶. Dernek bu tarihten sonra ayrı ve bağımsız bir kurum olarak hizmet görmüştür. Ancak dernek ihtiyaç halinde Kızılay ve başka kurumlarla işbirliği yaparak çalışmalarını sürdürmüştür, özellikle çalışma dönemimiz olan İkinci Dünya Savaşı yıllarında Kızılay, Sağlık Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı ile işbirliği yaptığını görmekteyiz. Yine dernek için önemli bir gelişme de derneğin 22 Haziran 1940 gün ve 13763-2 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kamu yararına çalışan dernekler arasına girmesidir¹⁵⁷. Bu konudaki Bakanlar Kurulu kararı tarihine bakıldığında bir yardım derneği olarak Kızılay'dan sonra bu niteliği elde eden ikinci dernek oluştur¹⁵⁸. Derneğin bu niteliği elde etmesiyle Dernekler Kanununun bu derneklere sağladığı imkânlardan yararlanma fırsatını elde etmiştir¹⁵⁹.

2. 2. Yardım Sevenler Derneğinin Kuruluş Amacı

Derneğin temel amacı fakirlere, yoksul çocuklara, durumu iyi olmayan kadınlara ve öğrencilere yardım etmektir. Dernek sosyal yardımların yanında kadınları eğitmeyi ve onları iş kollarında çalışabilir duruma getirerek ülkenin iş gücü ihtiyacına destek olmayı hedeflemiştir. Dernek kadına yapılan yardımın aynı zamanda çocuğa yapılmış olacağı fikrinden yola çıkarak kadınları seferber etmiş ve kadınları hayır işlerinde, orduya tıbbi malzeme ve giyecek eşya üretiminde çalıştırmış ve emek piyasası dışında kalmış olan kadın emeğini kullanılabilir hale getirmiştir¹⁶⁰. Dernek temel amacının

¹⁵⁶ Nüket Saracel, “1997 Nüket Saracel ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 24. 09. 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/270> adresinden erişildi s.18.

¹⁵⁷Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Ankara'daki Yardım Sevenler Cemiyeti'nin Kamuya Yararlı Derneklerden Sayılması”, *(Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 02. 10. 2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/395>).

¹⁵⁸ Nüket Saracel, “1997 Nüket Saracel ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 24. 09. 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/270> adresinden erişildi s. 21.

¹⁵⁹ Nüket Saracel, “1997 Nüket Saracel ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 24. 09. 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/270> adresinden erişildi s. 21.

¹⁶⁰ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşı 'nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, s. 404.

sosyal konularda yardım sağlamak olduğunu ifade ettiği gibi tüzüğünde derneğin Atatürkçülüğe bağlı kalmayı hedeflediğini de özellikle belirtmiştir¹⁶¹.

Dernek kuruluş gayesini tüzükte şu şekilde belirtmiştir: (md.4.) Dernek bu maddede Atatürk ilke ve inkılâplarına ve laik cumhuriyete bağlı kalmayı amaçladığını belirtmiştir. (md.5) de ise hangi alanlarda çalışma yapmayı planladığını belirtmiştir. Bunlar tüzüğün 5. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir:

“Madde 5. Dernek aşağıda belirtilen konularda yurt sathında çalışmalar yapar.

- a) *Emek karşılığı yardımda bulunmak için çeşitli iş evleri açmak, bu iş evlerinde iş bilmeyenlere iş öğretmek.*
- b) *Maddi olanağı bulunmayan başarılı öğrencilere karşılıksız burs vermek, burs sağlamak, gerektiğinde burs alanları nakit veya hizmet yılı itibarı ile borçlandırmak,*
- c) *Muhtaç annelere doğumdan önce ve sonra yardım etmek,*
- d) *Çalışamayacak derecede düşkün veya yaşlı yoksullara yardımda bulunmak.*
- e) *Öğrenci yurtları, öğrenci pansiyonları, kreş, anaokulu, her kademedeki öğrenim kurumu ve gündüz bakımevi açmak ve yaptırmak; ilgili kurumların bulunmadığı yerlerde kimsesiz çocukları korumak.*
- f) *Huzurevi açmak,*
- g) *Okuma-yazma, dil ve çeşitli konularda meslek edindirme ve eğitim kursları açmak,*
- h) *Dispanserler, sağlık ocağı, ana çocuk sağlığı ve gençliğin beden gelişmesini sağlayan spor salonları, kütüphaneler, kültür ve sanat mekânları açmak,*
- i) *Vakıf kurmak, yurt içi ve yurt dışında kurulu vakıf ve derneklere üye olmak, platform oluşturmak.*
- j) *Derneğin amacına uygun konularda faaliyet gösteren diğer dernek ve vakıflarla gerektiğinde iş birliği yapmak.*
- k) *Derneğin amacının gerçekleşmesine yardımcı olacak yayınlar yapmak, gelir getirici sosyal, kültürel ve sanatsal faaliyetlerde bulunmak.*
- l) *Sağlık, eğitim ve çevre ile ilgili çalışmalarını yapmak, yurt içi ve yurt dışı tabii afetlerde akçalı ve aynı yardımlar yapmak.*
- m) *Eğitim merkezleri açmak.*
- n) *Gıda bankacılığı faaliyetlerinde bulunmak”¹⁶².*

Dernek kuruluş amacı olarak kadınlara yardımı hedeflemiş, kadınlara yapacakları yardımın anneye yapılmış olacağı için aynı zamanda gelecek nesillerin daha güçlü yetişmesine katkı sağlamayı hedeflemiştir. Ancak daha sonraki yıllarda dernek yardım faaliyet alanlarını genişletmiş ve Türkiye’de “Emek karşılığı” yardım ilkesini gerçekleştiren ve birçok ilke imza atan Türkiye’nin ilk sivil toplum kuruluşu olmak gibi

¹⁶¹ Berna Arda, “30’lular Kuşağının Önemli Bir Temsilcisi Dr. Mediha Eldem”, *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, c. 55, sayı: 2, 2002, s.110.

¹⁶² Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği Tüzüğü”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1369> adresinden erişildi, s. 4-5.

bir misyonu da başarıyla gerçekleştirmiştir¹⁶³. Dernek yardımlarını yaparken yardıma muhtaç kadınlara yapılacak yardımlarda ilk önce kadınların verdiği emek karşılığı yardım yapmayı ön plana almıştır, böylece bu kadınların onurunun korunması ve onların toplumsal ve ekonomik yaşama kazandırılması hedeflenmiştir¹⁶⁴; ancak çalışmayacak durumda olan kişilere karşılıksız yardımlar da yapılmıştır.

Kurum hastalara ilaç dağıtmış, verem hastalarını sanatoryumlara götürerek toplumun sağlıklı olması için çalışmıştır. Yeni doğan çocuklara kundak dağıtımını yapmış, yoksul yurttaşların yol paralarını ödemiş, evlenecek genç kızlara ve çalışmayacak durumda olan yoksullara yardım etmiştir. Yine fakirlere temel ihtiyaçlardan olan yiyecek, giyecek ve yakacak yardımında bulunmuştur¹⁶⁵. Dernek yoksulların ihtiyaçlarını kendi bütçesinden karşıladığı gibi yoksul insanları çalıştırmak suretiyle de onlara yardım etmiştir. Bu amaçla kurum tarafından iş atölyeleri kurulmuştur, bu atölyelerde dikiş, nakış, çorap ve el işlerinde çalışan yüzlerce kimsesiz kadın ve genç kız hem çalışma zevk ve imkânını elde etmişler hem de yoksulluktan kurtulmuşlardır¹⁶⁶. Bu atölyelerde üretilen ürünler ihtiyacı olan çocuklara ve annelere dağıtılmıştır, böylece bir taraftan ihtiyaçlar karşılanırken diğer taraftan da bu ürünleri üreten kadınlar çalışarak kazanma imkânı bulmuştur “Emek Karşılığında Yardım” fikri de ilk uygulamalarını bulmuştur¹⁶⁷.

Dernek 1942 yılında hükümetin ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda sosyal faaliyetlerini arttırmaya başlaması üzerine dernekte sosyal yardım faaliyetlerini arttırmak için bir takım tedbirler almıştır; bunun için dernek 1942 yılı içerisinde mahalli ihtiyaçları ve mevcut imkânları göz önünde tutarak iş evleri açmış, burada çalışan muhtaçlara yardım etmiştir¹⁶⁸. Kadınlar iş evlerinde çalışarak hem iş bulmuşlar hem de patronların baskısı olmadan rahatça çalışabilmişlerdir, erkek patronların olmaması kızların işe gidebilmelerini ve çalışabilmelerini kolaylaştırmıştır.

¹⁶³ Elif Mahir Metinsoy, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yardım Kurumları, Kadınlar ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, s. 39.

¹⁶⁴ Elif Mahir Metinsoy, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yardım Kurumları, Kadınlar ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, s. 57.

¹⁶⁵ Vedat Dicleli, “Yoksulluk ve Sosyal Yardım Şekilleri”, *Hukuk Fakültesi Dergisi*, no:1 (1946), s. 118.

¹⁶⁶ Vedat Dicleli, “Yoksulluk ve Sosyal Yardım Şekilleri”, s.119.

¹⁶⁷ Hacer Korkmaz, “II. Dünya Savaşı Yıllarında (1941) Yardım Sevenler Cemiyeti ve Mevhibe İnönü’nün Çalışmaları”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı 27, Haziran 2016, s. 434.

¹⁶⁸ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşında Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, s. 405.

Dernek ihtiyaçlarını karşılamak ve halktan destek sağlayabilmek için Halkevlerinde konferanslar vermişler ve çeşitli yayın faaliyetleri ile de seslerini duyurarak vatandaşların sosyal yardımlara ilgisini çekmişler ve çeşitli müsamereler tertip ederek vakfa destek sağlamışlardır¹⁶⁹.

2. 3. Derneğin Örgütsel Yapısı

2. 3. 1. Derneğin Üyeliği

Hayırsever ve derneğe hizmet etmek isteyen, medeni haklara sahip, 18 yaşını bitirmiş olan herkes üye olabilir (md.7.). Derneğe üye olan herkesin senelik belirli bir miktar parayı derneğe verme yükümlülüğü vardır (1942 yılında senelik 1 lira) (md.8)¹⁷⁰. Derneğe üye olan kişilerin derneğe karşı bazı sorumlulukları vardır bu sorumlulukları yerine getirmeyenlerin dernekle ilişiği kesilmektedir.

2. 3. 2. Genel Kongre

Genel Kongre derneğin en yüksek karar organı olup Genel Merkez üyeleri ve illerden üye sayısı oranında 500’de 1, 1000’de 2, 1000’den fazla üyesi olan yerlerden 3 üyenin katılımı ile toplanır (bu sayılar yıllara göre değişiklik gösterebilmektedir, bizim burada örnek olarak belirttiğimiz sayı 1942 yılına ait.) (md.15.). Kongre olağan ve olağanüstü olmak üzere iki şekilde toplanır; olağan toplantısını mart ayı içerisinde yapar, olağanüstü toplantısını ise Genel Merkezin teklifi ve en az 5 merkezin talebi doğrultusunda, Genel Merkez Başkanı olağanüstü toplantıya çağırabilir (md.16.). Kongre Genel Merkez Başkanı veya vekili tarafından açılır. Bir başkan, bir başkan vekili, iki kâtip seçilir (md.17.). Kongrenin toplanabilmesi için 40 üye yeter sayısına ulaşması gerekmektedir, eğer bu sayı ilk toplantı günü sağlanamazsa ertesi güne ertelenir, ikinci gün sayı tamamlanamasa da toplantı gerçekleştirilir (md.18.). Kongre şu işleri görür; Genel Merkezin vereceği raporları inceler ve onaylar, senelik faaliyet raporlarını inceleyip onaylar, senelik bütçeyi onaylar, Nizamnamenin (Tüzük)

¹⁶⁹ Murat Metinsoy, *İkinci Dünya Savaşında Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, s. 405-406.

¹⁷⁰ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Yardım Sevenler Cemiyeti Nizamnamesi”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 02.10.2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1326> adresinden erişildi, s. 3.

değiştirilmesine karar verir, derneğin feshine karar verir, genel merkez üyelerinin seçilmesine karar vermek gibi işleri görür (md.18.)¹⁷¹.

Çalışma dönemimiz olan savaş yıllarında derneğin kendine ait bir genel merkez binası olmadığı için dernek bu yıllarda toplantılarını genellikle Çocuk Esirgeme Kurumunda gerçekleştirmiştir. Bu yıllarda derneğin düzenlediği kongrelere bakıldığında savaşın derneğin çalışmalarını nasıl etkilediği görülmektedir.

Dernek savaş yıllarında da Genel Kongre toplantılarını düzenlemiştir, yapılan kongrelere örnek vermek gerekirse 5 Nisan 1940 yılında dernek 9. Kongresini düzenlemiştir. Bu kongre Çocuk Esirgeme Kurumu içtimaa salonunda düzenlenmiştir. Kongre Başkanlığına Erzurum Mebusu B. Nakiye Elgün'ü, Sekreterliğe ise Mebrure Aksoley ve Berceste'yi seçmiştir. Kongrede 1939-1940 yılı çalışmalarını bildiren rapor okunmuştur. Bu kongrede derneğin gelirleri ve Ramazan ayında muhtaçlara dağıtılan erzak yardımları, Erzincan Depreminde muhtaçlara yapılan yardımlar, fakir ilkokul öğrencilerine yapılan elbise yardımları, Yenişehir parti binasında yapılan toplantılar, diğer yardım derneklerine verilen destekler, Finlandiya'ya yerleşmiş bir kadın vatandaşın yapmış olduğu para yardımı, derneğin hasta öğrencileri sanatoryum ve hastanelere yatırması, çalışamayacak durumda olan ihtiyarlara yapılan yardımlar konuşulmuştur¹⁷². Kongre 9 Nisan'da devam etmiştir. 9 Nisan'da yapılan toplantıda sene boyunca elde edilen kazançlar ve yapılan yardımlar konuşulmuştur. İdare Heyeti kongreye sunduğu raporunda üyelerine derneğin çalışmalarından ve hedeflerinden şu şekilde bahsetmiştir:

“Bu yolda mütevazî fakat emin hatvelerle yürüyen cemiyetimiz, sizlerden aldığı güvenle her muhtacın müracaatını karşılayabilecek hayat için lazım gelen enerjiyi dağıtabilecek bir şefkat müessesesi olmak emelindedir.

Son günlerde Afyon kadınları da toplanarak bir şubemizi vilayetlerinde vücuda getirdiler. Bu sene için bu şubelerin birkaç yerde daha vücuda getirilmesi mutasavverdir...”¹⁷³.

Konuşmanın devamında ise yapılması planlanan işlerden bahsedilmiştir.

¹⁷¹ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Yardım Sevenler Cemiyeti Nizamnamesi”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 02.10.2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1326> adresinden erişildi, s. 4-5.

¹⁷² “Yardım Sevenler Cemiyetinin Senelik Kongresi”, *Ulus*, 5 Nisan 1940, s. 1 ve 3.

¹⁷³ “Yardım Sevenler Kurumu Dün De Toplandı”, *Ulus*, 9 Nisan 1940, s. 2.

1941 yılı kongresi Kongre Başkanlığına Erzurum Vekili Nakiye Elgün'ün, Kâtipliğe Mebrure Aksoley'in seçilmesiyle başlamıştır. Bu kongrede de yıl boyunca yapılan çalışmalar değerlendirilmiş ve üyeler ile dernek için önemli bir gelişme olan Derneğin Kamu Yararına Çalışan Dernekler arasına katılması haberi paylaşılmıştır. Bunun dışında kongrede yeni şubelerin açılması, doğum yapan kadınlara yapılan yardımlar, köy çocuklarına yapılan giysi yardımı, askerler için toplanan hediyeler ve asker mektupları ve diğer yardımlar görüşülmüştür¹⁷⁴.

Derneğin 1942 yılı kongresinde 1940-1941 yılı çalışmaları değerlendirilmeye birlikte bu yılki kongrede dernek için güzel bir gelişme de yaşandığı, derneğin hizmetlerinin artık bütün bir ulusu kapsadığı şu şekilde ifade edilmiştir:

*"... Çalışmalarımızın tafsilatına geçmeden önce, bu geçen yılın cemiyetimiz için mesut bir gelişme ve genişleme, haklı bir tabirle: bütün memlekete mâl olma yılı olduğunu yüksek huzurunuzda tespit etmek ve müjdelemek isteriz..."*¹⁷⁵.

Yapılan bu kongrede derneğin çalışmaları iki başlık altında değerlendirilmiştir. Bunlar Milli Müdafaa Hizmetleri ve Çeşitli Sosyal Yardımlardır. Milli Müdafaa Hizmetleri başlığı altında derneğin savaş tehlikesine karşı oluşturulan orduya yapmış olduğu hizmetler anlatılmıştır; dernek askere dikiş atölyelerinde kıyafet dikerek, gönüllü hastabakıcılık kursunda hemşire ve hasta bakıcı yetiştirerek, sıhhiye deposunda askerler için yapılan çalışmalar ve halktan askerler için toplanan hediyeler değerlendirilmiştir. Çeşitli Sosyal Yardımlar başlığı altında ise kadınların iş evlerinde, dikiş atölyelerinde, çorap atölyesinde ve eliş atölyesinde çalışarak gelir elde etmeleri ve derneğin yoksullara yapmış olduğu kömür yardımları, derneğin daimi olarak yardım yaptığı kayıtlı 79 yoksula yapılan yardımlar ve kız öğrenciler için açılan kız yurdu açılışı ve yapılan çeşitli bağış ve yardımlar değerlendirilmiştir¹⁷⁶.

Derneğin 1943 yılı kongresinde Kongre Başkanlığına Kastamonu Vekili Tezer Taşkiran, kâtipliğe ise Zehra Öyün ve Müjgan Akal seçilmiştir. Bu kongrede derneğin; Erzurum, Balıkesir, Kütahya, Samsun, İzmir, Diyarbakır gibi şehirlerde açılan şubelerin

¹⁷⁴ "Yardım Sevenler Cemiyeti Dün Yıllık Kongresini Akdetti, Yoksulları Çalıştırarak Muhtaçlara Yardım", *Ulus*, 30 Mart 1941, s. 1 ve 3.

¹⁷⁵ "Yardım Sevenler Cemiyeti Koruyucu Başkanı Sayın Bayan İnönü'nün Huzuriyle Yıllık Kongresini Yaptı", *Ulus*, 8 Mart 1942, s.1 ve 4.

¹⁷⁶ "Yardım Sevenler Cemiyeti Koruyucu Başkanı Sayın Bayan İnönü'nün Huzuriyle Yıllık Kongresini Yaptı", *Ulus*, 8 Mart 1942, s. 1 ve 4.

yaptığı yardım faaliyetleri ve dernek tüzüğünde yapılması istenilen değişiklikler görüşülmüştür¹⁷⁷. Dernek bu kongrelerini her yıl gerçekleştirmektedir.

2. 3. 3. Genel Merkez Kurulu

Genel Merkez Kurulu, Genel Kongre adına derneğin bütün işlerini gören birimdir. Genel Merkez Kurulu bu görevi kendi içinden seçeceği idare kurulu eliyle görür. Genel Merkez Kurulu aynı zamanda idare kurulunun yaptığı işleri denetler ve denetletir, kolların kurulması ve başkanlarının seçilmesini de sağlar¹⁷⁸. Genel Merkez Kurulu 15 üyeden oluşur, birisi başkan olmak üzere 9 üye ile idare kurulunu oluşturur. Genel Merkez Başkanı, İdare Heyetinin de başkanıdır (md.20)¹⁷⁹. Genel Merkez Kurulu kongreden sonra yapılan ilk toplantıda Genel Merkez toplantılarını düzenleyecek idare kurulunu ve toplantılar için iki kâtip, Genel Merkez işlerini ve illerdeki merkezleri denetlemek için iki üyeyi gizli oyla seçer (md.24)¹⁸⁰. Genel Merkez Kurulunun gördüğü işler; Derneğin merkez ve şubelerinin bütün işlemlerini denetler, derneğin yönetmeliğini oluşturmak, derneğin yararına kararlar almak, idare heyetinin oluşturduğu bütçeyi inceleyip genel kongreye sunmak, merkez ve şubelerin bütçelerini onaylamak...¹⁸¹.

Savaş yıllarında derneğin fahri başkanlığını Mevhibe İnönü yapmıştır. Derneğin Genel Başkanı ise bu yıllarda Nevber Sevüktekin'dir.

Derneğin Genel Merkez üyelerinin kimlerden oluştuğuna örnek olarak 1941 yılında yapılan Genel Kongrede seçilen Genel Merkez Kurulu üyeleri gösterilebilir. Bu kongrede Genel Merkez Kuruluna Bedia Bigat, Mebrure Aksoley, Melahat Tüzel, Meliha Evcen, Nihal Akkaya, Nevber Sevüktekin, Nimet Yazıcılar, Seniha İsa, Ulviye Serter seçilmiştir¹⁸². Derneğin 10 Mart 1942 tarihinde toplanan kongresinde alınan

¹⁷⁷ “Yardım Sevenler Cemiyeti G. Merkez Kongresi Dün Toplandı”, *Ulus*, 28 Mart 1943, s. 1 ve 4.

¹⁷⁸ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği Tüzüğü”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15. 08. 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/1369> adresinden erişildi, s.7.

¹⁷⁹ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Yardım Sevenler Cemiyeti Nizamnamesi”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 02.10.2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1326> adresinden erişildi, s. 6.

¹⁸⁰ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği Tüzüğü”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15. 08. 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/1369> adresinden erişildi, s.7.

¹⁸¹ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği Tüzüğü”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15. 08. 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/1369> adresinden erişildi, s. 8.

¹⁸² “Yardım Sevenler Cemiyeti Yıllık Kongresi Kapandı”, *Ulus*, 1 Nisan 1941, s. 1.

karara göre ise Genel Merkez Kurulu üyeleri şu isimlerden oluşmaktadır; Nevber Sevüktekin, Nihal Akkaya, Mebrure Aksoley, Nimet Yazıcılar, Meliha Evcen, Seniha Hakman, Şeref Uluğ, Melahat Tüzel, Bedia Bigat, Zeynep Menemenci, Mediha Eldem, Feride Elgin, Türkan Berker, Veli Ulusu, Seza Lostar'dır¹⁸³. 1943 yılında ise derneğin Genel Merkez Kurulu şu şekildedir: Birinci Başkanı Nevber Sevüktekin, İkinci Başkanı Mediha Eldem, Umumi Kâtip Sabiha Gökçül, Muhasebeci Nazmiye Anıl, Veznedar Nimet Yazıcılar, Murakıplar Seza Lostar, Veli Ulusu, Müfettişler Münir Hüsrev, Şeref Uluğ, Üyeler Türkan Berker, Seniha Hakman, Hatice Akkın, Meliha Akçay'dan oluşmaktadır¹⁸⁴.

2. 3. 4. İdare Kurulu

İdare Kurulu, Genel Merkez Kurulunun yetkilerini kullanarak derneğin yürütme işlerini yapan birimdir. İdare Kurulu bir sayman, bir vezneci, bir genel sekreter ve bunların birer yardımcılarında oluşmaktadır (md.30). İdare Kurulu haftada en az bir kere toplanır ve kararlarını oy çokluğu ile alır (md.31). İdare Kurulunun gördüğü işler; derneğin gelir elde etmesini sağlar, iş evlerinin ve kollarının çalışmalarını denetler ve bütçelerini belirler, derneğin genel merkez ve şubelerin işlerini düzenler ve sıraya koyar, yönetmeliklerin uygulanmasını sağlar, derneğin işlem ve hesaplarını sürekli olarak denetler, Genel Merkez Kurulunun kararlarını uygular, Genel Merkez adına merkez ve şubeler ile haberleşir. Kongreye verilmek üzere bütçe ve çalışma raporlarını hazırlar...¹⁸⁵.

Derneğin savaş yıllarındaki idare kurulunda değişiklikler olmakla birlikte biz bu dönemde kimlerin dernekte görev aldığına dair bazı yılların örneğini vermek istiyoruz.

Derneğin 4 Nisan 1940 tarihinde yapmış olduğu kongrede belirlediği İdare Kurulunda şu isimler yer almaktadır; Koruyucu Başkanlar Mevhibe İnönü ve Fitnat Çakmak, üyeler ise; Nevber Sevüktekin, Nihal Akkaya, Zeynep Menemenci, Sevda And, Nimet Yazıcılar, Enise İzbudak, Nedime Conker, Münire Aydoslu, Mefharet Batu, Cavidan Uzel, Dr. Fuat Umay, Melahat Özbudun, Perve Kurucuoğlu, Esmâ Nayman,

¹⁸³ “Yardım Sevenler Cemiyeti Yeni Umumi Merkez Heyeti Seçimi Yapıldı”, *Ulus*, 11 Mart 1942, s. 1.

¹⁸⁴ “Yardım Sevenler Cemiyeti'nin Çalışmalarına Bir Bakış”, *Ulus*, 11 Haziran 1943, s. 4.

¹⁸⁵ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği Tüzüğü”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15. 08. 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/1369> adresinden erişildi, s. 9.

Şehime Yunus, Ulviye Hidayet, Bedia Bigat, Meliha Evcen, Mebrure Aksoley, Melahat Cafer, Müjgân Bakü, Ehliyet Bedirgil'dir¹⁸⁶.

1941 yılı kongresinde ise derneğin İdare Kuruluna Fahriye Petek, Amiral Fahri eşi Bn. Fahrünnisa, Bn. General Keramettin Kocaman, Meliha Akçay seçilmiştir. Faal üyeliğe; Cemile Aytaç, Ehliyet Bedirgil, Emine As, Enise İzbudak, Esmâ Nayman, Fuat Umay, Hacer Dicle, Hatice Akkın, Hikmet Aslan, İhsan Çavuşoğlu, Mahmut Sür, Seza Lostar, Meliha Eden, Mehlika İzgi, Mefharet Batu, Müjgân Bakü, Meliha, Mükerrerrem Kamil Su, Nadir Bükey, Ubeyde Elli, Saime Demirağ, Seniha Kanbay, Saibe Türkan, Şehime Yunus, Şenozan, Şerif Korkut, Zeynep Menemenci, Zeynep Ustay, Faal yedek üyeliğe ise; Nezihe, Nevzer, Nesime Fettah, Necmiye Kadri seçilmiştir¹⁸⁷.

Derneğin 21 Kasım 1942 tarihinde gerçekleştirdiği olağanüstü kongresinde genel merkez ile Ankara şubesinin birleştirilmesi sonucu Genel Merkez İdare Kurulu üyelerinin ve faal üyelerin sayısının arttırılması kararı alınmıştır. Bu kongrede alınan karara göre Genel Merkez İdare Kuruluna şu isimler seçilmiştir: Nevber Sevüktekin, Zeynep Menemenci, Melahat Tüzel, Nimet Yazıcılar, Feride Ergin, Nihal Akkaya, Seza Lostar, Meliha Evcen, Mebrure Aksoley, Seniha Hakman, Mediha Eldem, Bedia Bigat, Türkan Berker, Şeref Uluğ, Veli Ulusu, Ubeyde Elli, Fahrünnisa Engin, Sabiha Gökçül, Meliha Akçay, Hatice Akkın, Nazmiye Anıl, Müjgân Bakü, Seniha Kanbay, Hikmet Arslan, Mürşide Gürmen'dir. Genel Merkez İdare Kurulu Faal Üyeleri ise: Zehra Müfit, Belkıs Baykan, Bedia Erden, Calibe, Fahriye Petek, Azize Ayrıl, Ayşe Tunalı, Kerime Dağdemir, Hatice Tolu, Kemal Gençosman, Cemal Işıksel, Behçet Kemal Çağlar, Hanifzade, Bedia Mecdi Sayman, Bedia Atamer, Esmer, Nevzer Türközü, Fitnat İnce, Hikmet Güneyden, Mefharet Batu'dur¹⁸⁸.

Derneğin 1943 yılı Genel Kongresinde ise Genel Merkez İdare Kuruluna seçilen üyeler şu isimlerden oluşmaktadır: Bedia Bigat, Belkıs Baykal, Feride Ergin, Fahrünnisan Engin, Hatice Akkın, Hikmet Güneyden, Kerime Mitat Dağdemir, Melahat Tüzel, Meliha Akçay, Mediha Eldem, Mebrure Aksoley, Mürşide Gürman, Münir Hüsrev Göle, Nevber Sevüktekin, Nimet Yazıcılar, Nazmiye Anıl, Nevzer Türközü, Sevda And, Seniha Hakman, Sabiha Gökçül, Seza Lostar, Seniha Kanbay, Süeda

¹⁸⁶ "Yardım Sevenler Cemiyetinin Senelik Kongresi", *Ulus*, 5 Nisan 1940, s. 3.

¹⁸⁷ "Yardım Sevenler Yıllık Kongresi Kapandı", *Ulus*, 1 Nisan 1941, s. 1 ve 4.

¹⁸⁸ "Yardım Sevenler Cemiyeti Fevkalade Kongresi", *Ulus*, 22 Kasım 1942, s. 4.

Kgıtçılar, Şeref Uluğ, Türkan Berker, Ulviye Serter, Übeyde Elli, Veli Ulusu, Zeynep Menemenci, Zehra Müfit'dir. Faal üyeliğe ise: Fahriye Petek, Mahmut Sür, Ayşe Tunalı, Calibe Berkem, Zekiye Ekin, Müjgan Agay, Vedia Atamer, Nedime İyimen, Tevfika Atınova, Yümniye Birsell, Samiye Kemahlı, Ragıp Tüzün, Behçet Kemal Çağlar, Foto Cemal, Şefika Darcan, Muammer Falay, Neyire Ok, Bayan Halil Naci Mihçioğlu, Bayan Toygar, Bayan Vehbi Koç'tur¹⁸⁹.

Dernek üye sayısı her geçen gün artış göstermiştir, bunda derneğin şube sayısının artış göstermesi etkili olmuştur. Dernek yönetici ve üyelerinin isimlerine bakıldığında üyelerin fazla bir değişiklik göstermediği, eski üyelere yenilerinin eklenerek üye sayısının arttığı görülmektedir.

2. 3. 5. Şubelerin Yönetimi

İllerde ve ilçelerde derneğin amaçları doğrultusunda çalışmak isteyen en az on kişinin merkez heyetine başvurması ve merkez heyetinin izin vermesi sonucu şubeler açılır (md.28)¹⁹⁰. İller merkez kabul edilip ilçeler şube olarak kurulmuştur. İlçeler illere karşı sorumlu, illerde Ankara'daki Genel Merkeze karşı sorumludur. Şubelerin de genel kurulu, idare kurulu olup bu kurullar şube yönetimini gerçekleştirir. Şubeler derneğin her yıl düzenli olarak gerçekleştirdiği kongrelere üye göndermiş ve derneğin almış olduğu kararları kendi il ve ilçelerinde uygulamaya geçirmiştir.

2. 4. Yardım Sevenler Derneğinin Çalışma Kolları

Dernek amaçlarına ulaşabilmek için çalışmalarını iş kollarına ayırmıştır, bu başlık altında derneğin hangi konularda nasıl çalıştığı incelenecektir. Dernek gönüllü kişilerin çalışması esası üzerine kurulu olan kolları ayrı bölümler halinde sınıflandırmış ve her kola bir başkan tayin etmiştir. Bu kişiler dernek üyeleri tarafından seçilmişlerdir¹⁹¹. Bu kollar sayesinde dernekte iş bölümü yapılmış ve yardımların daha hızlı ve düzenli bir şekilde yapılması sağlanmıştır. Bu kollar aşağıda başlıklar halinde

¹⁸⁹ "Yardım Sevenler Cemiyeti G. Merkez Kongresi Dün Toplandı", *Ulus*, 28 Mart 1943, s. 4.

¹⁹⁰ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, "Yardım Sevenler Cemiyeti Nizamnamesi", *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 02.10.2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1326> adresinden erişildi, s. 8.

¹⁹¹ Türkiye yardım Sevenler Derneği, "Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1955 Çalışmaları", *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document4> adresinden erişildi, s. 20.

incelenecektir. Kolların başkanlığını çalışma dönemimiz olan savaş yıllarında kimlerin yaptığına dair bir bilgimiz olmamakla birlikte 1943 yılına ait bazı kollarla ilgili bilgiler 11 Haziran 1943 tarihli *Ulus* gazetesinde yer almıştır. Biz de bir örnek olması açısından bu bilgileri vermeyi uygun gördük.

2. 4. 1. Sosyal Yardım Kolu

Bu kolun çalışma alanını derneğe yardım almak için başvuran kimselerin başvurularını kabul etmek, başvuru yapan kişinin gerçekten böyle bir yardıma ihtiyacı var mı onu incelemek ve gerçekleştirme kolunun tavsiyelerine uyarak karara varmak oluşturmuştur. Yardımlar bir defaya mahsus ve acil olanlar şeklinde belirlenmiştir. Bu kol maddi ve manevi olmak üzere iki türlü yardım yapmıştır. Yiyecek, giyecek, ilaç vb. yardımlar dışında konser ve kadınlar için biçki dikiş kursları gibi manevi amaçlı yardımları da yapmıştır¹⁹². Sosyal Yardım Kolu derneğin yapacağı yardımların en önemli ve aktif çalışan kolu olmuştur. Kol çalışanları yardıma muhtaç kişileri belirlemek için gerektiğinde ev ev dolaşıp yerinde incelemeler yapmış, kimin ne tür yardıma ihtiyacı var onu belirlemiştir. Dernek kendi imkânları ile yardım sağladığı gibi gerektiğinde devlet yardımı alabilmeleri için ihtiyacı olan kişilere aracı olmuştur. Kolun 1943 yılında başkanlığını Semiha Kanbay, ikinci başkanlığını Hikmet Güneyden yapmıştır. Üyeleri ise: Müjgan Agal, Belkıs Baykal, Suada Kağıtçılar'dır. Derneğin 11 Haziran 1943 tarihli *Ulus* gazetesinde tanıtımında bu kolun yapmış olduğu hizmetlerden şu şekilde bahsedilmiştir:

“... Hikmet Güneyden ve Müjgan Agal yoksul ve hastaların evlerine giderek birer birer yoklamakta ve uzun zaman hasta yatanlara ayrıca doktor getirmek ve aylık bağlamak, yakından ilgi göstermekle cemiyetin gayesini temine çalışmaktadır.

Bu suretle yoksul talebe, muhtaç ihtiyarlar, kimsesiz hastalar ve çok çocuklu annelerden ibaret olan 76 daimi aylıkçısına her ay 562 lira dağıtmaktadır. Ayrıca ansızın hastalanan veya ani zarurete düşen ve umulmadık felaketle karşılaşanlara üç ay zarfında 833 lira muvakkat yardım yapılmıştır.

Bu arada babasız kalmış ve hastalık durumları mektep müdürlüklerince bildirilen talebelerin umumi masrafı ve yol paraları verilme suretiyle prevantoryumlara gönderilmektedir.

Erzincan felaketzedelerinden Ankara'ya gelip perişan kalan çalışan köylülerimize yuva, toprak, pulluk, tohumluk tedarik edilip yol paraları Belediye ve Cemiyetimizce temin edilmiştir...

¹⁹² Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

İkinci Reis, kadın doktoru Mediha Eldem, kolumuz tarafından gönderilen hasta ve gebe kadınları yardımsever ve şefkatli elleriyle tedavi etmekte ve haftada yüzleri bulan reçeteler, bedeli cemiyetimiz tarafından verilmek üzere, ilaçları tedarik edilmekte, ayrıca yeni doğan çocuklara kundaklık bez verilmektedir.

Cemiyetimiz, müracaat edip iş arayan işsizlere devletin diğer müesseselerine müracaat etmek suretiyle seviyelerine mütenasip işler bulmak suretiyle yardım etmektedir... ”¹⁹³.

Haberden de anlaşıldığı üzere derneğin bu kolu ihtiyaca göre her türlü yardım faaliyetlerinde bulunmuştur.

2. 4. 2. Gerçekleştirme Kolu

Sosyal yardım kolu ile işbirliği içerisinde çalışmalarını yürüten koldur. Bu kol yardım talebinde bulunan kişileri yerinde inceleyerek yardım yapılıp yapılmayacağı konusunda karar vermiştir. Kol çalışmalarını fişler halinde hazırlayıp dosyalayarak saklamıştır¹⁹⁴.

2. 4. 3. Propaganda Kolu

Bu kolun çalışma alanını derneğin yurt içinde ve yurt dışında tanıtılması için çalışmalar yapmak olmuştur. Kol derneği tanıtmak amaçlı Türkçe ve yabancı dilde broşürler hazırlayıp dağıtmış, özel olarak hazırlanmış olan filmin izletilmesini sağladığı gibi radyo yolu ile de derneği tanıtmak için çalışmalar yapmıştır. Yine derneğin kuruluş yıl dönümlerinde balo, müzikli yemek ve radyo konuşması, temsiller, çaylı toplantılar gibi etkinlikler düzenlemiştir¹⁹⁵. Kol yapılan işleri gazete ve dergilerde yayınlayarak derneğin tanıtılması ve derneğe yardım yapılmasını sağlamıştır. Dönemin gazetelerinde yer alan, derneğin tanıtılmasına yönelik yazıları yazan yazarların dernek üyesi olduğu görülmektedir. Örnek olarak *Ulus* gazetesinin 1 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetini Tanıyalım” başlıklı yazı gösterilebilir. Bu yazı derneğin üyelerinden Mebrure Aksoley tarafından kaleme alınmıştır¹⁹⁶.

¹⁹³ “Yardım sevenler Cemiyeti’nin Çalışmalarına Bir Bakış”, 11 Haziran 1943, s. 4.

¹⁹⁴ Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

¹⁹⁵ Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hecettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

¹⁹⁶ Mebrure Aksoley, “Yardım Sevenler Cemiyetini Tanıyalım”, *Ulus*, 1 Mayıs 1941, s. 2.

2. 4. 4. Planlaştırma Kolu

Bu kol derneğin tüzüğü, talimatnamesi gibi evrak işleri ile ilgilenip işlerin bir program dairesinde yürütülmesini sağlayan koldur. Yönetmeliklerde yer alan eksiklikleri inceleyip tamamlar. İdare heyeti ile işbirliği yaparak bu işlemleri gerçekleştirir¹⁹⁷.

2. 4. 5. Gelir Kolu

Bu kol derneğin mali işleri ile ilgilenen koldur. Çalışma alanını derneğin düzenlemiş olduğu balo, konser, çay, kermes gibi etkinlikler yoluyla elde edilen kazanca bakarak derneğin yıllık gelirini hesaplamaya çalışmıştır. Yine derneğin kuruluş yıl dönümlerinde ve 23 Nisan Milli Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı'nda özel gösteriler düzenlemekten sorumlu olan koldur. Üye aidatının toplanması, rozet ve vatandaşların verdiği bağışların toplanması, kermes ve sergilerle derneğin ürünlerinin satılıp gelir elde edilmesinden sorumludur¹⁹⁸. *Ulus* gazetesinin 11 Haziran 1943 tarihli yayınında yer alan haberde bu kolun çalışmalarından da bahsedilmiştir. 1943 yılında kolun başkanlığını Mürşide Gürmen yapmıştır; üyeler ise Müjgan Agal, Vedia Atamer, Nüvid Berker, Tefrika Altınova, Muammer Falay, Foto Cemal, Mahmut Sür, Ziya Ateş, Fazlullah Ergun'dur¹⁹⁹.

2. 4. 6. Yurt Kolu

Bu kol yükseköğrenim görmek amacıyla yurdun çeşitli bölgelerinden gelen kızlara kalacak yer sağlamak amacıyla kurulmuş olan kız yurdundan sorumludur. Kızlar bu yurttan az bir para karşılığında kalabilmişlerdir. Yurdun doktoru tarafından kızlara sağlık hizmeti sunulduğu gibi yurdun ortamının aile ortamı gibi sıcak bir yer olmasına da özen göstermiştir²⁰⁰. Kolun sorumluluğunda olan Kız Talebe Yurduna dair bilgilere

¹⁹⁷ Türkiye yardım Sevenler Derneği, "Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967", *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hecettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

¹⁹⁸ Türkiye yardım Sevenler Derneği, "Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967", *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hecettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

¹⁹⁹ "Yardım Sevenler Cemiyeti'nin Çalışmalarına Bir Bakış", *Ulus*, 11 Haziran 1943, s. 4.

²⁰⁰ Türkiye yardım Sevenler Derneği, "Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967", *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hecettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

Ulus gazetesinin 11 Haziran tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti’nin Çalışmalarına Bir Bakış” başlıklı yazıdan ulaşılmaktadır:

“... 1941 yılında Evkaf Apartmanı’nda tesisi edilen Yatılı Kız Talebe Yurdu idare heyeti azasından mümessil Seniha Hakman’ın büyük gayret ve alakası ile idare edilmektedir. Yurdun ayrıca ücretli bir müdiresi, üçü meccani olmak üzere 30 talebesi vardır.

Burada bakılan talebeden, bütün ihtiyaçları karşılığı olarak ayda 50’şer lira ücret alınmaktadır... ”²⁰¹.

2. 4. 7. Çorap Kolu

Derneğin emek karşılığı yardım ilkesi doğrultusunda açmış olduğu atölyede çorap üreten kadınlardan sorumludur. Kol savaş yıllarında Milli Savunmanın çorap ihtiyacının büyük bir kısmına cevap vermiştir²⁰². Kol atölyede kimlerin çalışacağını, ne zaman çalışılacağını, kim için ne kadar üretim yapılacağı gibi konularla ilgilenmiştir. 11 Haziran 1943 tarihli *Ulus* gazetesinde yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti’nin

Çalışmalarına Bir Bakış” başlıklı yazıda çorap kolu ile ilgili bilgiler de verilmiştir. Kolun başkanlığını Feride Ergin yapmıştır, üyeler ise Şefika Darcan, Meliha Akçay’dır. Yazıda kolun çalışmaları şu şekilde ifade edilmiştir:

“... Çorap atölyemizde makine ile çorap ören birçok yoksul ve fakir aile kadın ve kızları çalıştırılmaktadır. Bir taraftan kendilerine geçinme vasıtası temin ederken diğer taraftan atölyeye binlerce çorap kazandırmaktadırlar.

Cemiyetimizin bu çoraplardan büyük bir karı olmamakla beraber bu işi biraz daha genişleterek daha geniş ölçüde yardımlar yapılmasına çalışıyoruz... ”²⁰³.

2. 4. 8. Nakış Kolu

Bu kol genç kızlara ve kadınlara sanat öğretmek gelir kazanmalarını amaçlamıştır. Üretilen çeyiz ürünleri satılarak derneğin gelir elde etmesi de sağlanmıştır²⁰⁴. *Ulus* gazetesinin 11 Haziran 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti’nin Çalışmalarına Bir Bakış” adlı yazıda bu kolun çalışmalarından

²⁰¹ “Yardım Sevenler Cemiyeti’nin Çalışmalarına Bir Bakış”, *Ulus*, 11 Haziran 1943, s. 4.

²⁰² Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

²⁰³ “Yardım Sevenler Cemiyeti’nin Çalışmalarına Bir Bakış”, *Ulus*, 11 Haziran 1943, s. 4.

²⁰⁴ Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

da bahsedilmiştir. Kolun başkanlığını Fahrünnisa Engin yapmıştır, üyeleri ise Zehra Müfit, Fahriye Petek, Seniha Hakman, Calibe Berkem, Tefrika Altınova'dır. Yazıda kolun çalışmaları ile ilgili bilgiler şu şekilde yer almıştır:

“... Bu atelyede kız çocuklarına eliş öğretilmekte ve kendilerine küçük yardımlarda bulunmaktadır. Her sene olduğu gibi bu sene de atelyede birçok siparişler yapılmış ve siparişlerin nevine göre muhtelif işler meydana getirilmiştir. Hususiyile dore ve hesap işlerinde çocuklarımız büyük muvaffakiyetler göstermişlerdir...”²⁰⁵.

2. 4. 9. Dikiş Kolu

Bu kol dikim işlerinden sorumlu olan koldur, dikiş işleri üç kısma ayrılarak gerçekleştirilmiştir, bunlar büyük dikiş, erkek dikişi ve sipariş dikişleridir. Kol derneğe gelir amacı ile sipariş üzerine yatak örtüsü, perde gibi dikim işlerini de yapmıştır²⁰⁶.*Ulus* gazetesinin 11 Haziran 1943 tarihli yayınında bu kol ile de ilgili bilgiler yer almaktadır. Kolun bu dönemde başkanlığını Ulviye Serter yapmıştır, üyeleri ise Ayşe Tunalı, Zekiye Ekin, Münire Ok'tur. Haberde kolun çalışmalarından şu şekilde bahsedilmiştir:

“... Bu kol, yoksul kadınları çalıştırarak himaye etmek maksadiyle Hıfzıssıhha Enstitüsünde kurulan Yardım Sevenler Cemiyeti dikiş atelyesi; üç senelik faaliyetine bu sene yepyeni bir adımla başlamıştır.

Otuz beş makineden 100 makineye iblağ edilmek suretiyle atölyemizin işleri genişleyince tek işçi yerine iş bölümü esasına göre hareket edilerek grup çalışmaları yapılmış ve evvelce altı günde çıkabilen 1877 kat çamaşır yerine bu defa dört günde 1577 kat çamaşır çıkarılmak suretiyle iş bölümü esasından hareket edilerek faaliyet arttırılmıştır...”²⁰⁷.

2. 4. 10. Rehabilitasyon Kolu

Veremden şifa bulmuş vatandaşları bir meslek sahibi yaparak onların tekrar topluma kazandırmayı amaçlayan kol bunun için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile işbirliği yapmıştır. Kol iyileşen kişilere moral ve destek verdiği gibi onları çeşitli

²⁰⁵ “Yardım Sevenler Cemiyeti'nin Çalışmalarına Bir Bakış”, *Ulus*, 11 Haziran 1943, s. 4.

²⁰⁶ Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

²⁰⁷ “Yardım Sevenler Cemiyeti'nin Çalışmalarına Bir Bakış”, *Ulus*, 11 Haziran 1943, s. 4.

eğitimlerle meslek sahibi yapmıştır. Bavul, çanta, seyahat çantası yapımı öğretilmiştir²⁰⁸.

2. 4. 11. Depo Kolu

Bu kol ise toplanan yardımların, gıda ve giyim eşyalarının bir yerde toplanıp kayıt altına alınmasından ve daha sonra ihtiyaç sahiplerine dağıtılması sırasında verilen eşyaların listesinin tutulmasından sorumlu olan koldur²⁰⁹.

2. 5. Yardım Sevenler Derneğinin Şubeleri

Yardım Sevenler Derneği 1928 yılında Ankara merkez olacak şekilde kurulmuştur, dernek daha sonraki süreçte diğer illerde ve ilçelerde de şubeler açmıştır. Bu çalışmada 1939-1945 yılları içerisinde faaliyet gösteren şubelere değinilecektir, dernek her ne kadar ülke ekonomisi iyi olmasa, belirsizlikler yaşansa da bu yıllar içerisinde de çalışmalarını çok aktif bir şekilde sürdürmüş ve birçok yerde bu yıllar içerisinde şubeler açmıştır. Dernek nizamnamesinde il teşkilatının oluşum sürecini (md.28) de şu şekilde belirtmiştir:

“Herhangi vilayet, kaza ve nahiyede Cemiyetin gayesi yolunda çalışmayı üzerine alan aza sayısı en aşağı on olunca bir şube açılır, merkez heyetinden verilecek mezuniyet üzerine bu azalar bir araya toplanarak içlerinden bir reis, bir kâtabi umumi bir veznedar olmak üzere bir idare heyeti seçerler. Bu şubeler merkez heyetine bağlıdır”²¹⁰.

Derneğin diğer şubeleri merkez ile irtibat halinde olup merkezin çalışmalarını ülkenin diğer bölgelerine iletilmesi konusunda büyük yarar sağlamıştır, şubeler sayesinde her bölgede yoksul kişilere ulaşılmıştır.

Derneğin şube açma çalışmalarına başlamasında 26 Aralık 1939 Erzincan Depremi önemli bir gelişmedir, bu depremden sonra meclis bir komisyon kurmuştur. Kurulmasından hemen sonra çalışmalarına başlayan komite tüm yurttaki sivil ve devlet

²⁰⁸ Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

²⁰⁹ Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

²¹⁰ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği Nizamnamesi”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 02 Ekim 2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document1321> adresinden erişildi, s.10.

kurumlarını yardıma çağırmıştır. Yardım Sevenler Derneği daima ülkenin içinde bulunduğu zor durumlarda kayıtsız kalmayarak devletin ve halkın yanında olmuştur bu çağrıya da hemen cevap vermiş ve yardım çalışmalarına başlamıştır²¹¹. Afetzedelere ilk yardım eli uzatması beklenen Kızılay'ın kendisinin de yardıma ihtiyacı vardı. Kızılay, tek başına tüm depremzedeler yetişmekte zorluk çekiyor ve kamuoyunda yaygın şikâyetlere konu oluyordu, Yardım Sevenler Derneği bu zor günlerde Kızılay ile işbirliği yaparak depremzedelere yardım etmiştir²¹².

Bu yardım faaliyetleri gazete haberlerinde de yer almıştır, haberler incelendiğinde kurulan komisyonda Kızılay ve Yardım Sevenler Derneğinin birlikte yardım çalışmalarında bulunduğu görülmektedir, özellikle Sayın Bayan İnönü'nün bu komisyon çalışmalarını denetlediğini ve çalışmalarda etkin rol aldığı görülmektedir. Bu konu ile ilgili *Ulus* gazetesinin 2 Ocak 1940 tarihli yayınında yer alan “Bayan İnönü'nün Kızılay'da Tetkikleri” başlıklı haberde Mevhibe İnönü'nün hayırseverlerin yaptığı para ve eşya yardımını tetkik ettiği bildirilmiştir²¹³. Dernek diğer yardımlarda olduğu gibi depremzedelere yardım konusunda da diğer kurumlarla işbirliği yaparak yardımların yapılmasını sağlamıştır, *Ulus* gazetesinin 3 Ocak 1940 tarihli yayınında yer alan “Sayın Bayan İnönü ve Meclis Reisimizin Gösterdikleri Alaka” başlıklı haberde Erzincan'dan Ankara'ya hastaneye gönderilen yaralıları ziyaret edip onlara destek oldukları şu şekilde belirtilmiştir:

“...Dün saat on ikide başta Cumhur reisimizin sayın refikaları Bayan Mevhibe İnönü olduğu halde, Yardım Sevenler Cemiyetinden birçok bayanlar Numune hastanesine gelmişler ve birer birer hastaları ziyaret etmişlerdir.

Şefkatli bayanlarımız bütün hastaların teker teker hatırını sormuşlar, gönüllerini almışlardır. Devletin şefkatli eliyle facia mıntikasından getirilen ve yaraları sarılarak tedavi altına alınan yaralı kardeşlerimiz, bayanlarımızın bu büyük alaka ve şefkati karşısında çok mütehassis olmuşlardır...”²¹⁴.

Ulus gazetesinin 4 Ocak 1940 tarihli yayınında yer alan “Felaketzedelere Yardım Yapmak İstiyenlere” başlıklı haberde dernek kadınlarının yardım toplama işlerinde meclis tarafından oluşturulan komiteye yardım ettiği belirtilmektedir:

²¹¹ Hacer korkmaz, “ II. Dünya Savaşı Yıllarında (1941) Yardım Sevenler Cemiyeti ve Mevhibe İnönü'nün Çalışmaları”, s. 4.

²¹² Murat Metinsoy, “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Yardım Sevenler Cemiyeti: Ankara'dan Türkiye'ye Yayılan Sivil Toplum Seferberliği”, *Cumhuriyet'le Büyüyen Yardım Sevenler*, Ed. Elif Mahir Metinsoy, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, Ankara, 2018, s. 121.

²¹³ “Bayan İnönü'nün Kızılay da Tetkikleri”, *Ulus*, 2 Ocak 1940. s. 1

²¹⁴ “Sayın Bayan İnönü ve Meclis Reisimizin Gösterdikleri Alaka”, *Ulus*, 3 Ocak 1940. s. 5

“ ... Komitemizin kıymetli yardımlarını her zaman şükranla anacağı Yardım Sevenler Cemiyeti sayın azaları, şehrimizin hemen bütün evlerini dolaşarak yer sarsıntısından felakete uğrayan vatandaşlarımız için eşya ve para toplamakla komitemize hizmetler ifa etmişlerdir... ”²¹⁵.

Bu deprem dernek açısından şubeleri açmak için önemli bir adım olmuştur, derneğin 90. yılı için hazırlanan “Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler Derneği” adlı çalışma için Elif Mahir Metinsoy’un Genel Başkan Birsen Eldem ile yaptığı röportajda derneğin yurt genelinde açtığı şubelerin hangi dönemde yoğunluk kazandığına dair sorduğu soruya aldığı cevap Erzincan Depremi sonrası olmuştur:

“... Türkiye Yardım Sevenler Derneğinin yurt genelinde yayılmış şubelerinin en çok hangi dönemlerde arttığını ve şube açmak için daha çok hangi kentlerden talep geldiğini sorduğumuzda bizi şöyle yanıtladı:

“Şimdi, bizim şubelerin gelişmesi bu Erzincan Depremi’ne rastlar. Erzincan Depremi’nden sonra bizim şubeler mısır patlağı gibi atılmaya başladılar. Giresun, Afyon, Eskişehir gibi merkezler hemen açıldı” ...²¹⁶.

Derneğin başka bir şehirde şube açması için gerekli bazı şartları sağlaması gerekmektedir, bu şartların neler olduğunu çalışma dönemimiz olan yıllardan birisi olmasını istediğimiz için 1940 nizamnamesinden yararlanılmıştır. Buna göre derneğin bir şehirde şube açması için aşağıda yer alan şartları sağlaması gerekmektedir.

“28. Madde- Herhangi bir vilayet, kaza ve nahiyede Cemiyetin gayesi yolunda çalışmayı üzerine alan aza sayısı en aşağı on olunca bir şube açılır. Merkez heyetinden verilecek mezuniyet üzerine bu azalar bir araya toplanarak içlerinden bir reis, bir kâtibi umumi bir veznedar olmak üzere bir idare heyeti seçerler. Bu şubeler merkez heyetine bağlıdır.

29. Madde- Kayıtlı azalar elliye geçen yerlerde Cemiyetin işlerinin ehemmiyet ve çokluğuna göre idare heyetine iki aza daha ilave olunabilir.

30. Madde – Şube idare heyetleri ayda en az iki defa toplanır.

31. Madde – İdare heyetleri Cemiyete aza kaydına, ianelerin artmasına Cemiyetin idaresine, anne ve genç kızların hayat ve hukuklarının korunmasına ve buldukları yerlerde yapılması mümkün her içtimai yardımı yapmaya gayret ederler. Üç ayda bir kere Merkeze rapor gönderirler.

32. Madde – Şubelerde kayıtlı aza nisan başında umumi heyeti toplar. Umumi heyet, heyeti idarenin bir senelik hesabat ve muamelatını tetkik eder ve tasdik için merkeze gönderir ve diğer sene için idare heyetini intihab eder. Seçilen idare heyetinin isimleri ile meşguliyetleri ve heyette aldıkları vazifeleri merkez heyetine göndererek tasdik ettirirler.

²¹⁵ “Felaketzedelere Yardım Yapmak İstiyenlere”, *Ulus*, 4 Ocak 1940. s. 4.

²¹⁶ Elif Mahir Metinsoy, “Cumhuriyet’le Büyüyen Bir Dernek ve Sosyal Yardımla Geçen Bir Ömür: Genel Başkan Birsen Eldem’in Gözünden Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, Ed. Elif Mahir Metinsoy, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, Ankara, 2018, s. 188.

33. Madde – Gerek kazalar gerek vilayetlerin bir senelik bütçelerinin yüzde onunu Merkeze göndermeleri lazımdır.

34. Madde - Vilayette bulunan Cemiyet azaları her sene akt edecekleri toplantıda bir reis, bir reis vekili bir Kâtibi Umumi bir veznedar, bir muhasebeci ayırır. Bu beş aza idare heyetini teşkil eder.

35. Madde – Vilayetteki idare heyeti merkezden kendisine salahiyyet verildiği takdirde kazalardaki şubeleri teftiş ve mürakebe eder ve bütün şubelerin işlerini inceler. Kongre için senelik muvazeneyi hesabiye rapor ve lahiyelerini hazırlar. O yerin ihtiyaçlarına göre lüzum gördüğü miktarda ihtisas encümenleri teşkil edebilir ve bundan merkezi haberdar eder.

36. Madde – Kaza idare heyetleri merkezin icra vasıtalarıdır. İşlerini nizamname ve talimatname hükümlerine göre çevirirler. Her kol ve merkezin birer aza defteri, varidat ve sarfiyat, gelen ve giden evrak defteri, karar defteri tutmaları mecburidir.”²¹⁷.

Buna göre çalışma dönemimiz olan 1939-1945 yıllarında hangi şubelerin açıldığına dair kesin bir bilgiye ulaşamadık ancak bu dönem içerisinde yapılan gazete haberlerinde yer alan açılış ve yardım haberleriyle ve derneğin 90. yılı için hazırlanan kitapta şubelerin bazılarının açılış bilgileri yer almaktadır. Bizde bu kaynaklardan yola çıkarak bu dönemde hizmet eden şubelerin hangileri olduğunu belirlemeye çalıştık. Daha öncede belirtildiği gibi Erzincan Depremi, derneğin kendisini ülke çapında duyurmasında önemli bir yer tutmaktadır. Zaten derneğin Erzincan Depremi’nde gösterdiği yardımlardan bir yıl sonra dernek Erzincan’da şubelerini açmıştır²¹⁸.

Derneğin çalışma dönemimiz olan yıllarda 50 civarında şubesi bulunmaktadır, bunu *Ulus* gazetesinin 6 Temmuz 1941 yılında yaptığı “Yardım Sevenler Cemiyeti, Cemiyetin Şimdiye Kadar 50 Şehir ve Kasabada Şubeleri Açıldı” başlıklı haberdan öğreniyoruz²¹⁹. Bu şubelerin hangi il ve ilçelerde olduğunu ise bazı şubelerin açılış haberlerinin yapılması ile bazılarının ise yapmış olduğu yardımların haber olması sayesinde öğreniyoruz. Dernek şube teşkilatına baktığımızda illerde kurulan şubeler merkez, ilçelerde kurulanlar ise şube olarak geçmektedir. Ancak Ankara şubesi daha sonraki tarihlerde genel merkez ile birleştirilmiş ve Ankara’da açılan şube, Genel

²¹⁷ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Yardım Sevenler Cemiyeti Nizamnamesi”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 2. 10. 2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document1321> adresinden erişildi, s. 9-11.

²¹⁸ Murat Metinsoy, “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Yardım Sevenler Cemiyeti: Ankara’dan Türkiye’ye Yayılan Sivil Toplum Seferberliği”, s. 121.

²¹⁹ “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti, Cemiyetin Şimdiye Kadar 50 Şehir ve Kasabada Şubeleri Açıldı”, *Ulus*, 6 Temmuz 1941, s. 2.

Merkez olarak geçmeye başlamıştır. Biz de Ankara'yı genel merkez olarak, diğer illeri ise şube olarak aldık.

Adana Şubesi: Bu şube ile ilgili kaynaklara bakıldığında şubenin açılış tarihine dair bir çelişki olduğu görülmektedir. 25 Mayıs 1941 tarihli *Ulus* gazetesinde yer alan "Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri" başlıklı haberde Adana'da bir şubenin açılmış olduğuna dair bir haber yer almaktadır²²⁰. Ancak derneğin 90. yılı için hazırlanan *Cumhuriyetle Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında Adana şubesinin kuruluş tarihi olarak 1962 yılı gösterilmektedir²²¹. Bu şekilde bir tarih değişikliğinin bulunmasının sebebinin şubenin 1940'lı yıllarda faaliyet gösterdiğini; ancak çalışmalarına bir süre ara verdikten sonra 1960 yılında tekrar faaliyet göstermeye başladığını derneğin 1928-1957 yılı çalışmalarını içeren arşiv kayıtlarında yer alan bilgiden öğrenilmektedir. Burada derneğin bir müddet faaliyetini durdurduktan sonra 1960 yılında yeniden faaliyete geçmiş olduğu bildirilmektedir²²².

Adapazarı Şubesi: Bu şubenin de savaş yıllarında hizmet gösterdiğini *Ulus* gazetesinin 25 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan "Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri" başlıklı haberde yer almaktadır.²²³ Adapazarı Şubesinin verimli bir şekilde çalıştığına dair bir başka haberde *Ulus* gazetesinin 6 Temmuz 1941 tarihli yayınında yer alan "Yardım Sevenler Cemiyetinin Faaliyeti" başlıklı haberinde yer almaktadır²²⁴. *Ulus* gazetesinin 23 Temmuz 1941 tarihli yayınında yer alan "Yardım Sevenler Cemiyetinin İzmit Şubesi Açıldı" başlıklı haberde İzmit şubesinin açılış haberinin devamında Adapazarı Şubesine de değinilmiş, şubenin açıldığını ve kadınların birlik ve şuur içinde vatan vazifelerini yaptıkları yazılmıştır²²⁵.

Antakya Şubesi: Bu şube de savaş yıllarında hizmet faaliyetinde bulunan şubeler arasında yer almaktadır. *Ulus* gazetesini 6 Temmuz 1941 tarihli yayınında yer alan "Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti" başlıklı haberde Antakya'da yapılan yardımların

²²⁰ "Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri", *Ulus*, 25 Mayıs 1941, s. 2.

²²¹ Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet'le Büyüyen Yardım Sevenler*, Ankara, 2018, s. 305.

²²² Türkiye yardım Sevenler Derneği, "Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967", *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

²²³ "Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri", *Ulus*, 25 Mayıs 1941.

²²⁴ "Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti", *Ulus*, 6 Temmuz 1941. s. 2.

²²⁵ "Yardım Sevenler Cemiyetinin İzmit Şubesi Açıldı", *Ulus*, 23 Temmuz 1941, s. 5

284 fakire; şeker, bulgur, zeytinyağı, sabun gibi ihtiyaç ürünlerinin dağıtımını yapıldığı yazmaktadır²²⁶. Ancak derneğin 1928- 1967 çalışmalarında ve derneğin kendisinin bastırılmış olduğu *Cumhuriyetle Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında şubenin açılış tarihi olarak 1966 yılı gösterilmektedir²²⁷.

Aydın Şubesi: Aydın Şubesi de savaş yıllarında hizmet eden şubeler arasında yer almaktadır. Bu şubenin de açılmış olduğuna dair bilgi *Ulus* gazetesinin 25 Mayıs 1941 tarihli yayında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri” başlıklı haberinden elde edilmektedir²²⁸. Yine *Ulus* gazetesinin 23 Mart 1943 tarihli yayınında yer alan “Aydın’da Maarif Sever Bir Yurttaş Bir İlkokul Yaptırıyor” başlıklı haberden derneğin Aydın’da faaliyet gösterdiğini anlaşılmakta, haber şu şekildedir:

“Aydın’da çiftçi ve fabrikacı Ekrem Çiftçi bütün masrafı kendisine ait olmak üzere Osmanbükü köyünde bir mektep binası yaptırmayı taahhüt etmiştir. Yapının bütün malzemesi hazırlanmış ve evvelki gün Parti, Halkevi, Yardım sevenler Cemiyeti erkânının iştirakiyle Valimiz tarafından törenle temele ilk taş konmuştur...”²²⁹.

Bu haberden derneğin bu okul yaptırma işinde maddi bir katkısı olmadığı ancak temel atma törenine katıldığı için Aydın’da derneğin bir şubesi olabileceği anlaşılmaktadır. Ancak *Cumhuriyetle Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında şubenin açılış tarihi olarak 1959 yılı gösterilmektedir²³⁰. Biz de bu bilgilere dayanarak bu şubenin savaş yıllarında hizmet gösterip daha sonra çalışmalarına ara vermiş olabileceğini düşünmekteyiz.

Ayvacak Şubesi: Bu şubenin savaş yıllarında açılmış olduğuna dair bilgiyi de *Ulus* gazetesinin 25 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri” başlıklı haberden elde edilmektedir²³¹. Bu şube ile ilgili başka bir bilgiye ulaşamamıştır.

²²⁶ “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti”, *Ulus*, 6 Temmuz 1941.

²²⁷ Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s (sayfa belirtilmemiş) ve Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 305.

²²⁸ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri”, *Ulus*, 25 Mayıs 1941, s. 2.

²²⁹ “Aydın’da Maarif Sever Bir Yurttaş Bir İlkokul Binası Yaptırıyor”, *Ulus* 23 Mart 1943, s. 4.

²³⁰ Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 305.

²³¹ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri”, *Ulus*, 25 Mayıs 1941, s. 2.

Balıkesir Şubesi: Bu şubenin açılmış olduğu bilgisini de daha önce bahsedilmiş olan *Ulus* gazetesinin 25 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan haberden elde edilmektedir.²³². Ancak bu şubenin açılış tarihi olarak 1928-1967 yılları çalışmalarında 1954 olarak yer almaktadır²³³. Bu bilgi de şubenin savaş yıllarında aktif olup daha sonra çalışmalarına ara vermiş olduğunu göstermektedir.

Bandırma Şubesi: Bandırma Şubesi de savaş yıllarında hizmet gösteren şubeler arasındadır. Şubenin açılmış olduğuna dair bilgi *Ulus* gazetesinin 25 Mayıs 1941 tarihli yayında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri” başlıklı haberden elde edilmektedir.

Bolu Şubesi: Bolu Şubesi de savaş yıllarında hizmet etmiş şubeler arasında yer almaktadır. Şubenin bu yıllarda açılmış olduğuna dair bilgisini yine *Ulus* gazetesinin 25 Mayıs 1941 tarihli yayında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri” başlıklı haberinden elde edilmektedir. Ancak bu şube de bir süre sonra kapanmış; ancak tekrar hizmet etmeye 1965 yılında başlamıştır²³⁴.

Bursa Şubesi: Bu şube de savaş yıllarında aktif olarak çalışmalarını sürdürmüştür. Bursa Şubesinin bu yıllarda hizmet verdiği dair bilgiyi *Ulus* gazetesinin 25 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri” başlıklı haberde yer almasından²³⁵ve 27 Mayıs 1941 tarihli *Ulus* gazetesinin “Yardım Sevenler Cemiyetinin Bursa Şubesi Açıldı” başlıklı haberinden elde edilmektedir, şubenin açılış haberi gazetede şu şekilde yer almıştır:

*“Yardım sevenler cemiyetinin Bursa şubesi dün halkevinde bayanlarımızın, Parti ve Halkevi mensuplarının iştirakiyle açılmış ve Halkevi reisinin nutkunu takiben Bayan Mukbile Koraltan’ın başkanlığında teşekkül eden idare heyeti derhal faaliyete geçmiştir...”*²³⁶.

Bu haberden şubenin 1941 yılında açılmış olduğunu ve savaş yıllarında aktif olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

²³² “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri”, *Ulus*, 25 Mayıs 1941, s. 2.

²³³ Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Arşivi Derneği Dijital*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

²³⁴ Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

²³⁵ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri”, *Ulus*, 25 Mayıs 1941, s. 2.

²³⁶ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Bursa Şubesi Açıldı”, *Ulus*, 27 Mayıs 1941, s. 4.

Çanakkale Şubesi: Bu şubenin de savaş yıllarında aktif olarak çalışmalar yaptığını, orduya hizmet konusunda Çanakkaleli kadınları yardıma çağırdığını ve birçok kadının bu şubede hizmet çalışmalarında yer aldığı *Ulus* gazetesinin 30 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Çanakkale Yardım Sevenler Cemiyetinde” başlıklı haberden öğrenilmektedir. Şubenin çalışmaları haberde şu şekilde yer almıştır:

“Çanakkale Yardım Sevenler Cemiyeti azasının Halkevi salonunda yaptıkları toplantıya yüzlerce Türk kadını iştirak etmiştir.

Cemiyetin maksadını ve gayesini tebarüz ettiren Başkan Süveybe Vandemir’i müteakip söz alan umumi kâtip Saide Gölge, umumi kongre intibalarını hülasa ederek cemiyetin çalışmaları hakkında izahat vermiş ve hami reis Sayın Bayan İnönü’nün Türk kadınlarına verdiği emri okumuş ve bu emre itaat için geçirilecek vakit olmadığını beyan etmiştir.

Bunun üzerine birçok kadın ve kızlarımız gönüllü hastabakıcı olmak, orduya dikiş dikmek için isimlerini yazdırmışlardır.

Cemiyet asker dikişlerini diktirmekte devam etmektedir. 75 fakir asker karısı ücretle evlerinde ve atölyede çalışmakta ve 15 aza bu işi tanzim için meşgul olmaktadır. Ayrıca evlerinde parasız olarak dikiş dikme arzusunu gösteren bayanlar gittikçe çoğalmaktadır... ”²³⁷.

Bu haber derneğin Çanakkale’de aktif olarak hizmet ettiğini, genel merkezin savaş yıllarında göstermiş olduğu çalışmaların benzerini bulunduğu bölgede gerçekleştirmeye çalıştığını ve genel merkeze bağlı olduğunu göstermektedir. Şubenin çalışmalarına dair başka bir haberde *Ulus* gazetesinin 6 Temmuz 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti” başlıklı yazıda yer almaktadır. Haberde Çanakkale Şubesinde ordunun 7000 parça dikişinin 70 yoksul aileye diktirildiği ve 94 fakir asker çocuklarına giyecek dağıtılmakta olduğu belirtilmiştir²³⁸. Ancak şubenin açılış tarihi olarak *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler* adlı kitapta 1970 yılı gösterilmektedir²³⁹, 1928-1967 çalışmalarında ise bir tarih belirtilmeden yıllardır çalışma içerisinde olduğunu, bir binaya sahip olmadığını ve bina açmak için çalışmalarına devam ettiğini yazmaktadır²⁴⁰.

Çankırı Şubesi: Bu şube de savaş yıllarında hizmet eden şubeler arasında yer almıştır, şubenin açılmış olduğuna dair bilgi *Ulus* gazetesinin 25 Mayıs 1941 tarihli

²³⁷ “Çanakkale Yardım Sevenler Cemiyetinde”, *Ulus*, 30 Mayıs 1941, s. 4.

²³⁸ “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti”, *Ulus*, 6 Temmuz 1941, s. 2.

²³⁹ Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 305.

²⁴⁰ Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri” başlıklı haberde açılan şubeler arasında gösterilmektedir²⁴¹. Ancak bu şubenin açılış tarihi olarak 1928-1967 çalışmalarında ve *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında 1964 yılı gösterilmiştir²⁴².

Çatalca Şubesi: Bu şubenin de savaş yıllarında hizmet ettiğine dair bilgi *Akşam* gazetesinin 26 Nisan 1943 tarihli yayınında yer alan “Çatalca Yardım Sevenler Cemiyetinin Çalışması” başlıklı haberde yer almaktadır. Haberde şubenin çalışmaları şu şekilde ifade edilmiştir:

“Yardım Sevenler Cemiyetinin Çatalca şubesi, reis Nevin Sezener ve faal aza Neriman Aydar ve mesai arkadaşları idaresinde geçen sene olduğu gibi bu yılda faaliyetlerini arttırarak teberrü temin etmek suretiyle seksen bir muhtaç vatandaşa, zeytinyağı, pirinç, patates ve kuru fasulye dağıtmış, yirmi adet yoksul çocuğun bir müddet yemek masrafları karşılanmıştır...”²⁴³.

Haberdan şubenin 1942 yılında da aktif olarak çalıştığını, bu şubenin de savaş yıllarında toplumun ihtiyacı olan yardımlar konusunda elinden gelen çabayı göstermiş olduğu anlaşılmaktadır.

Denizli Şubesi: Bu şube de savaş yıllarında yardım faaliyetlerinde aktif olarak çalışan şubeler arasındadır. Şubenin açılmış olduğuna dair bilgi *Ulus* gazetesinin 25 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri” başlıklı haberde yer almaktadır²⁴⁴. Ancak *Ulus* gazetesinin 13 Haziran 1941 tarihli yayınında ise şubenin açılış tarihi olarak bugün açıldı diyerek haziran ayını açılış tarihi olarak bildirmiştir:

“Bugün Denizli bayanları Bayan Tekeli’nin başkanlığında Vali, Parti ve Halkevi reislerinin huzuriyle Halkevinde yaptıkları bir toplantı ile Yardım Sevenler Cemiyetinin Denizli merkezini açmışlardır. Yardım Sevenler Cemiyetinin yüksek hamisi Bayan İnönü’ye gönderdikleri bir telgrafla saygılarını teyit etmişlerdir”²⁴⁵.

²⁴¹ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri”, *Ulus*, 25 Mayıs 1941, s. 2.

²⁴² Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş) ve Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 305.

²⁴³ “Çatalca Yardım Sevenler Cemiyetinin Çalışmaları”, *Akşam*, 28 Nisan 1943, s. 3.

²⁴⁴ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri”, *Ulus*, 25 Mayıs 1941, s. 2.

²⁴⁵ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Denizli Merkezi Açıldı”, *Ulus*, 13 Haziran 1941, s. 2.

Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler kitabında da şubenin açılış yılı olarak 1941 yılı gösterilmektedir. Bu da şubenin açılış tarihinden sonra aralıksız çalışmalarına devam etmiş olduğunu göstermektedir²⁴⁶.

Düzce Şubesi: Savaş yıllarında faaliyet gösteren şubeler arasında yer alan Düzce Şubesi Adapazarı Depremi’nde yapmış olduğu yardımlarla *Ulus* gazetesinin 30 Haziran 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Düzce ve Kütahya Şubelerince Deprem Felaketzedelerine Yardımlar Yapıldı” başlıklı haberde şubenin yapmış olduğu yardımlardan şu şekilde bahsedilmiştir:

“Şimdiye kadar yapılan yardımlara ilaveten Parti, Halkevi ve şehrimiz Yardım Sevenler Cemiyeti azalarından seçilen bir heyet eliyle Adapazarı’na ve Hendek’e mühim miktarda gemici feneri ile inşaat malzemesi ve gıda maddesi gönderilmiştir”²⁴⁷.

Bu haberden şubenin yardım faaliyetlerinde bulunduğu anlaşılmaktadır ancak *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında şubenin açılış yılı olarak 1983 gösterilmiştir²⁴⁸. Bu da şubenin savaş yıllarında yardım faaliyetlerinde bulunduğunu ancak bir süre çalışmalarına ara verdiğini göstermektedir.

Elazığ Şubesi: Şubenin savaş yıllarında açılmış olduğuna dair bilgi daha önce bahsetmiş olduğumuz *Ulus* gazetesinin 25 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Şubelerinin Açılışı” haberinde bu şubenin de açılmış olduğu yazmaktadır²⁴⁹. Ancak bu şubenin de açılış tarihi *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında daha sonraki bir tarih olarak 1970 yılı gösterilmektedir²⁵⁰. Elazığ Şubesi de savaş yıllarında yardım faaliyetlerinde bulunup bir süre çalışmalarına ara vermiştir.

Elmalı Şubesi: Bu şubenin de açılmış olduğuna dair bilgi *Ulus* gazetesinin 25 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan yeni şubelerin açılışına dair yapılan haberde yer almaktadır²⁵¹.

²⁴⁶ Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 305.

²⁴⁷ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Düzce ve Kütahya Şubelerince Deprem Felaketzedelerine Yardımlar Yapıldı”, *Ulus*, 30 Haziran 1943, s.1.

²⁴⁸ Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 305.

²⁴⁹ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri”, *Ulus*, 25 Mayıs 1941, s. 2.

²⁵⁰ Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 305.

²⁵¹ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri”, *Ulus* 25 Mayıs 1941, s. 2.

Ereğli Şubesi: Şubenin savaş yıllarında çalışmalarında bulunduğu dair bilgi *Ulus* gazetesinin 6 Temmuz 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti” başlıklı haberde sadece büyük şehirlerde değil kazalarda da derneğin çalışmalarının verimli bir şekilde gerçekleştirildiği anlatılırken kazalar arasında Ereğli de gösterilmektedir²⁵².

Erzincan Şubesi: Bu şubenin açılışına dair daha önce bilgi verilmişti. Şubenin açılmasında 1939 yılında yaşanan Büyük Erzincan Depreminde Ankara Şubesinin yani merkezin yardımları sonrasında Erzincanlı kadınların da derneğe katılıp Erzincan’da bir şube açmak istemelerinden sonra 1940 yılında şubenin açılmış olduğu yukarıda belirtilmişti. Bu şube açılan en eski şubelerden olup savaş yıllarında da aktif olarak yardım çalışmalarında bulunan şubelerdendir. Şubenin savaş yıllarında yapmış olduğu yardımlar gazete haberlerinde yer almıştır, *Ulus* gazetesinin 3 Aralık 1941 tarihli yayınında yer alan “Erzincan Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyette” başlıklı haberde şubenin yardım faaliyetlerine şu şekilde değinilmiştir:

“Yardım Sevenler Cemiyetinin şehrimiz şubesi muhtaç çocuk ve ailelere yardıma devam etmektedir. Bu meyanda geçen cumhuriyet bayramında olduğu gibi önümüzdeki kurban bayramında da yoksul çocukların giydirilmesi için hazırlıklarda bulunmaktadır.

Diğer taraftan muhtaç ailelere dağıtılmak üzere biriktirilmiş olan on ton buğdayın da tevziine başlanmıştır”²⁵³.

Bir başka haberde 27 Kasım 1943 tarihli *Ulus* gazetesinin “Erzincan’da Yoksullara Yardım Sevenler Cemiyetinin Yardımı” başlıklı yazıda yer almaktadır:

“ ...Cumhuriyet bayramı münasebetiyle Erzincan’daki yoksul üç yüze yakın ilk ve ortaokul talebelerine göğüslük, elbise, ayakkabı ve yoksullara da yiyecek maddeleri dağıtılmıştır.

Bu yardımların yapılmasını temin eden Erzincan belediyesiyle hususi muhasebesine, Erzincan halkına ve Kemaliye dokumacılar kooperatifine Erzincan Yardım sevenler Cemiyeti ve genel merkezimiz teşekkürlerini sunar”²⁵⁴.

Haberdan de anlaşılacağı üzere bu şube savaş yıllarında bulunduğu yerde aktif bir şekilde yardım faaliyetlerine devam etmiş, yoksul öğrencilere ve ailelere yardımların ulaştırılmasında gerekli çalışmaları yapmıştır. Bölgenin ileri gelenleriyle irtibat haline geçip gerekli yardımların toplanmasına çalışmıştır.

²⁵² “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti”, *Ulus*, 6 Temmuz 1941, s. 2.

²⁵³ “Erzincan Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyette”, *Ulus*, 3 Aralık 1942, s. 4.

²⁵⁴ “Erzincan’da Yoksullara Yardım Sevenler Cemiyetinin Yardımı”, *Ulus*, 27 Kasım 1943, s. 4.

Erzurum Şubesi: Erzurum Şubesi de savaş yıllarında yardım faaliyetlerinde bulunan şubeler arasında yer almaktadır. *Ulus* gazetesinin 6 Temmuz 1941 tarihli yayınının da yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti” başlıklı haberde Erzurum Şubesinde ordunun 5000 parça çamaşırının yoksul kadınlara diktirildiği ve muhtaç annelere dernek tarafından yardım yapıldığı yazmaktadır²⁵⁵. Şubenin yardım çalışmalarına dair bir haberde *Ulus* gazetesinin 7 Nisan 1942 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetine Erzurum’da 4535 Lira Bağışlandı” başlıklı yazıda yer almaktadır²⁵⁶. *Ulus* gazetesinin 20 Nisan 1942 tarihli yayınında Erzurum’da derneğe bağışta bulunulduğuna dair haber “Erzurum’da Yardım Sevenler Cemiyetine Yapılan Bağış” başlıklı yazıda şu şekilde yer almaktadır:

“Belediye salonunda ikinci defa yapılan toplantıda Yardım Sevenler Cemiyetine 4.825 lira daha bağışta bulunulmuştur”²⁵⁷.

Haberlerden şubenin savaş yıllarında çalışmalar yapmış olduğu anlaşılmakta ancak *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında şubenin açılış tarihi olarak 1962 yılı gösterilmektedir²⁵⁸. Bu bilgiler şubenin savaş yıllarında yardım faaliyetlerinde yer aldığını ancak çalışmalarına bir süre ara verdiğini göstermektedir.

Eskişehir Şubesi: Bu şube de savaş yıllarında açılan şubeler arasında yer almaktadır. Şubenin açılışına dair bilgi *Ulus* gazetesinin 25 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri” başlıklı haberde yer almaktadır. Haberde yeni açılan şubeler arasında Eskişehir Şubesi de yer almaktadır²⁵⁹. *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında da şubenin kuruluş yılı olarak 1941 yazılmıştır²⁶⁰. Şubenin yapmış olduğu yardımlara dair bir haberde *Ulus* gazetesinin 26 Ekim 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Sevindireceği Yavrular” başlıklı yazıda yer almıştır. Haberde şubenin Cumhuriyetin 20. yıl dönümü münasebetiyle 300 yoksul yavruyu sevindirmek için hazırlık yaptığı bildirilmektedir²⁶¹.

²⁵⁵ “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti”, *Ulus*, 6 Temmuz 1941, s. 2.

²⁵⁶ “Yardım Sevenler Cemiyetine Erzurum’da 4535 Lira Bağışlandı”, *Ulus*, 7 Nisan 1942, s. 5.

²⁵⁷ “Erzurum’da Yardım Sevenler Cemiyetine Yapılan Bağış”, *Ulus*, 20 Nisan 1942, s. 2.

²⁵⁸ Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 305.

²⁵⁹ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri”, *Ulus*, 25 Mayıs 1941, s. 2.

²⁶⁰ Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 305.

²⁶¹ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Sevindireceği Yavrular”, *Ulus*, 26 Ekim 1943, s. 4.

Gaziantep Şubesi: Gaziantep Şubesinin savaş yıllarında faaliyette olduğuna dair bilgi de *Ulus* gazetesinin 6 Temmuz 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti” başlıklı haberden öğrenilmektedir. Haberde muhtaç kadınların himaye edildiği yazmaktadır²⁶². Şubenin açılış yılı olarak *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında 1965 yılı gösterilmektedir²⁶³ ancak derneğin 1928-1967 çalışma raporunda ise şubenin 1961 yılına dair bütçe bilgileri yer almaktadır, bu da şubenin daha önceki bir tarihte açılmış olduğunu doğrulamaktadır²⁶⁴.

Giresun Şubesi: Bu şube de savaş yıllarında yardım faaliyetlerinde yer alan şubeler arasında yer almaktadır. Giresun Şubesi ilk kurulan şubeler arasında yer almaktadır, şube 1939 yılında açılmıştır²⁶⁵. *Ulus* gazetesinin 6 Temmuz 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti” başlıklı haberde şubenin 250 yoksul kadın ve çocuğa giyecek ve yiyecek yardımı yaptığı yazmaktadır²⁶⁶.

Hereke Şubesi: Bu şube de savaş yıllarında hizmet eden şubeler arasında yer almıştır. Şubenin bu yıllarda açılmış olduğu *Ulus* gazetesinin 25 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri” başlıklı haberden anlaşılmaktadır. Haberde açılan şubeler arasında Hereke’de yer almaktadır²⁶⁷.

Isparta Şubesi: Isparta Şubesi savaş yıllarında aktif olarak yardım faaliyetlerinde bulunan şubeler arasında yer almaktadır. Şubenin bu yıllarda açılmış olduğuna dair bilgi yine *Ulus* gazetesinin 25 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri” başlıklı haberde yer almaktadır. Haberde yeni açılan şubeler arasında Isparta da gösterilmektedir²⁶⁸. Şubenin çalışmalarına dair başka bir haber de *Ulus* gazetesinin 8 Ağustos 1942 tarihli yayınında yer alan “Isparta’da Yardım Sevenler Cemiyetinin Çalışmaları” başlıklı yazıda şu şekilde yer almaktadır:

²⁶² “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti”, *Ulus*, 6 Temmuz 1941, s. 2.

²⁶³ Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 305.

²⁶⁴ Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş).

²⁶⁵ Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 305.

²⁶⁶ “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti”, *Ulus*, 6 Temmuz 1941, s. 2.

²⁶⁷ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri”, *Ulus*, 25 Mayıs 1941, s. 2.

²⁶⁸ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri”, *Ulus*, 25 Mayıs 1941, s. 2.

“Şehrimizde geçen Nisan’da kurulan Yardım Sevenler Cemiyeti açtığı dokuz tezgâhlık bir atölyede bir yandan kadınlarımıza dokumacılık öğretmekte ve bir yandan da işsiz kalan asker ailelerine iş bulmaktadır.

Bu arada dokunan şeylerin bir kısmı gene muhtaç asker ailelerine dağıtıldığı gibi bir kısmının geliriyle de fakir talebelere, hastalara, çok çocuklu kimsesiz kadınlara, sakatlara yardımlar yapılmaktadır.

Yardım Sevenler Cemiyeti, son günlerde Isparta Vilayet hastanesinde kendi adına bir doğum odası hazırladı. Ç. E. K. nin açacağı kreşte ve ortaokul pansiyonunda Yardım Sevenler Cemiyeti adına yerler ayrılmasını kararlaştırdı.

Yardım Sevenler Cemiyeti Isparta merkezi, Isparta Halkevi sosyal yardım kolyeyle de işbirliği yapmakta ve işçi muhiti olan şehrimizde fakir halkın hayat pahalılığından ıstırap çekmemesine cidden emek vermektedir.

Yardım Sevenler Cemiyetinin gayretli idare heyeti azası tek tek evleri ziyaretle her ailece birer kıymetli eşyanın cemiyete teberrü edilmesine çalışmışlar ve böylece zengin bir piyango mevzu hazırlamışlardır. Yakında bu piyangoğun bütünü hazırlıkları tamam olacaktır...²⁶⁹.

Bu haber şube hakkında birçok bilgi vermektedir. İlk olarak şubenin açılış tarihi hakkında bilgi veriyor, habere göre şube Nisan 1942 yılında açılmış, yine şubenin yaptığı işlere bakılırsa derneğin amaç ve çalışma yöntemine uygun olarak faaliyetlerini gerçekleştirdiğini görülmekte, şube hem kadınların çalışmasına yardımcı olmakta hem de gelir elde etmektedir. Şubenin yaptığı yardımlar ise derneğin amaçlarını bulunduğu bölgede kendi imkânlarına göre gerçekleştirdiğini göstermektedir. Yurt ve hastane açamamış olsa bile oda ayarlaması bunun güzel bir örneğidir. Ancak şubenin açılış tarihi olarak *Ulus* gazetesinin haberleri çelişki taşımaktadır; 25 Mayıs 1941 tarihli haberde açılan şubeler arasında Isparta Şubesi de gösterilirken, 8 Ağustos 1942 tarihli haberde ise şubenin yeni açıldığı bildirilmiştir. 1941 veya 1942 yılı içerisinde açılmış olsa da şube savaş yıllarında hizmet ettiğini göstermektedir. Ancak derneğin 1928-1967 yılları çalışma raporu ve *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında ise şubenin açılış yılı olarak 1965 gösterilmiştir²⁷⁰.

İstanbul Şubesi: Derneğin Ankara merkezinden sonra en büyük ve en önemli şubelerinden olan İstanbul Şubesi de savaş yıllarında açılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla savaşın yaratmış olduğu yoksulluk karşısında dernek çalışma alanını genişletmeye karar vermiştir ve bir şube daha açmak için çalışmalara başlamıştır. Bunun

²⁶⁹ “Isparta’da Yardım Sevenler Cemiyetinin Çalışmaları”, *Ulus*, 8 Ağustos 1942, s. 4.

²⁷⁰ Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş). , Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 305.

için İstanbul Valisi Lütü Kırdar'ın eşi Hayriye Kırdar'ın riyasetinde 1941 yılında şehrin ileri gelen kadınları İstanbul Parti Merkezinde toplanarak Yardım Sevenler Derneğinin İstanbul Şubesini açmışlardır²⁷¹. Şubenin açılışına dair haberler basında yer almıştır, *Akşam* gazetesinin 25 Nisan 1941 tarihli yayınında şubenin açılış haberi “İstanbul Kadınları Vazife Başında” başlıklı haberde şu şekilde yer almıştır:

“Bayan İnönü'nün himayelerindeki Ankara Yardım Sevenler Cemiyetinin İstanbul şubesini açmak üzere dün öğleden sonra Parti vilayet binasında güzide iki yüz bayanın iştiraki ile bir toplantı yapılmıştır.

Parti reisi B. Reşad Mimaroglu kısa bir nutuk söyleyerek toplantıda bulunanlara teşekkür etmiş ve : - maksadımızı biliyorsunuz, merkezi Ankara'da bulunan Yardım Sevenler Cemiyetinin İstanbul'da şubesini açmaktır. İstanbul nüfus itibari ile birinci şehrimiz olduğu gibi bu işte de birinci olacaktır demiştir...

Birinci reisliğe Bayan Lütfi Kırdar, ikinci reisliğe Bayan Hasene Ilgaz, kâtipliğe Bayan Şaziye seçilmiştir... ”²⁷².

Şubenin açılması dernek için önemli bir gelişme olmuştur. İstanbul'un büyük bir şehir olması bunda önemli olmuştur. Burada imkânların diğer şehirlere oranla daha fazla olduğunu söylenebilir çünkü İstanbul her zaman diğer şehirlerden daha önde ve daha gelişmiş bulunmaktaydı. Şube kurulduktan hemen sonra çalışmalarına başlamıştır, kadınların hangi konularda daha iyi hizmet edebileceği araştırılıp değerlendirilmiştir. *Ulus* gazetesinin 30 Nisan 1941 tarihli yayınında yer alan “Yurt Müdafaasında Kadınlarımızın Hizmeti” başlıklı haberde bununla ilgili bir yazı yer almaktadır:

“... Muharrir Suat Derviş'in teklifi üzerine Basın Birliğine mensup olan veya mensup olmayıp da yazı yazan kadınlarımız dün saat 17 de Basın Birliğinde aynı maksat uğrunda ne gibi bir hizmette bulunacaklarını konuşmak üzere toplanmışlardır.

Toplantıda Suat Derviş harp tehlikesinin kapularımıza kadar geldiğini söyleyerek, icab ederse vatan müdafaasında da vazife alabileceği muhakkak olan Türk kadınları yanında yazı yazan kadınların da yerlerini almaları zamanı gelmiş olduğunu hatırlatmıştır... ”²⁷³.

Akşam gazetesinin 6 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti” başlıklı haberde şubenin kaza kollarının çalışma faaliyetine başladığını ve kazalarda okuma yazma bilen kadınların tespit edilip gönüllü hastabakıcılık kurslarına yazılacak ve hastanede staj yapacak olanların belirlenmesine başlandığı, bu işlerle meşgul olacak bir büronun Eminönü Halkevinde tesis edilmesine karar verildiği

²⁷¹ Murat Metinsoy, “İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum”, s. 404.

²⁷² “İstanbul Kadınları Vazife Başında”, *Akşam*, 25 Nisan 1941, s. 2.

²⁷³ “Yurd Müdafaasında Kadınlarımızın Hizmeti”, *Akşam*, 30 Nisan 1941, s. 2.

yazmaktadır²⁷⁴. İstanbul kadınları hayatın her alanında yer alabilecek şekilde çalışmalara başlamış, kadınların hangi iş sahasında ne gibi görevler alabileceği konusunda araştırmalar yapmaya başlamıştır. *Akşam* gazetesinin 7 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Kadınlarımız İçin Geniş Bir Çalışma Sahası Açılıyor” başlıklı haber incelendiğinde kadınların her alanda çalışmak için hazır olduğunu görülmektedir. Haberde bu konu şu şekilde yer almıştır:

“Yardım Sevenler Cemiyeti İstanbul Şubesi idare heyeti dün Parti vilayet binasında toplanmıştır. Dünkü toplantıda verilen kararlara göre kadınlar, Halkevlerinde, Halkodalarında, parti binalarında toplantıya çağrılarak vatan hizmetinde çalışacaklar tespit edilecektir.

Halkevlerinde, Halkodalarında, Parti binalarında yapılacak her toplantıdan evvel halk İstanbul kadınlığı namına vazifeye davet edilecektir. Kazalardaki faaliyetin şekli etrafında kaymakamlara, parti ve Halkevi reisliklerine birer tamim gönderilmiştir.

İstanbul’un hususiyetleri göz önünde tutularak sargı işinde çalışacak yerlerin hazırlanması kararlaştırılmıştır. İstanbul komutanlığı ile temas edilerek her hangi bir vaziyet karşısında hastabakıcı, çamaşır, karantina ve diğer işler için ne gibi evsafa ve kaç kadına ihtiyaç olduğu sorulacaktır.

Belediye işlerinde askere giden doktor ve daktilo ve diğer işlerde çalışmak isteyen kadınlar da tespit edilecektir. Boş kalan bu vazifelere erkeklerin yerine kadınların alınması için şimdiden temaslara geçilecek, hazırlıklar yapılacaktır.

Resmi daireler, fabrika, ticarethane ve hususi müesseselerde da aynı tarzda hareket edilecek, erkekleri askere gidenlerin aileleri içinde iş yapmağa elverişliler tespit olunacaktır. Hastalara, ihtiyaçlara Yardım Sevenler cemiyeti bakacaktır.

Babaları askere giden ve anneleri de çalışan çocuklar için kamp tesis edilecektir. Çocuk Esirgeme Kurumu, yoksul çocukları himaye birliği mümessilleri ve maarif müdürü Perşembe günü Parti merkezinde toplanarak bu hususları konuşacaklardır.

Aynı gün gönüllü hastabakıcı teşkilatı için de bir toplantı yapılacak, hastanelerin harp zamanı ihtiyaçları için görüşülecektir. Gureba, Gülhane hastaneleri sertabileri, kolordu sıhhat heyeti azaları, Üniversite tıp fakültesi dekanı, belediye ve vilayet sıhhat müdürleri bu toplantıya iştirak edecektir... ”²⁷⁵.

Bu haber kadınların hayatın her alanında yer almak için hazır olduğunu göstermektedir. Özellikle harp zamanı olması dolayısıyla bunu vatan vazifesi olarak görmeleri kadınları bu işleri yapma konusunda daha istekli kılmıştır. Haberde de ifade edildiği gibi dernek kadınları dönemin ihtiyaçlarının neler olduğunu çok iyi bir şekilde tespit edip bunlara çözüm bulmak için de gerekli yerler ile irtibata geçmiş olduklarını göstermektedir. Bunlar içerisinde özellikle değinilmesi gereken konunun kadınların,

²⁷⁴ “Yardım Sevenler Cemiyeti”, *Akşam*, 6 Mayıs 1941, s. 3.

²⁷⁵ “Kadınlarımız İçin Geniş Bir Çalışma Sahası Açılıyor”, *Akşam*, 7 Mayıs 1941, s. 3.

askere giden memurların veya işçilerin yerlerinde çalışmaya başlamak için harekete geçmesidir. Çünkü bu yıllarda kadınlar iş hayatında çok fazla aktif değildi bu aynı zamanda kadınların çalışma hayatının her alanında yer almaya başlayacaklarına dair bir göstergesidir. Dernek, kadınların bu iş sahalarında yer alabilmesi için harekete geçmiş ve kadınların ihtiyacı olan bazı kursları açarak gerekli eğitimi de sağlamıştır. Aynı zamanda çalışan kadınların çocuklarını bırakabilecekleri kreşler açmaları kadınları iş hayatına atılma konusunda daha da cesaretlendirmiştir, çünkü çocuklu bir kadın için bu gerçekten önemli bir sorundur. Kadınlar savaş yılları sonrasında da buldukları konumu koruyarak iş hayatında aktif olarak çalışmalarını sürdürmüşlerdir.

Şube kadınları maddi yardımlar yaptıkları gibi kadınların bilinçlenmesi için de konferanslar düzenlemişlerdir. Bu konu ile ilgili bilgi *Akşam* gazetesinin 17 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti İstanbul Şubesinin Faaliyeti” başlıklı haberde şu şekildedir:

“...Cemiyet, İstanbul’da babaları askere giden çocuklardan iki binine bir kamp açılmasını düşünmektedir. Kampa lazım olan malzeme ve paranın tedariki ile meşgul olunmaktadır.

Kazalarda babaları asker olan fakir çocukların tespitine başlanmıştır. Bugünden itibaren Belediye hududları dahilindeki kazalarda kadınlara konferanslar başlayacaktır. Konferans vermek için ayrılan bayanlar, kazalardaki Parti veya Halkevi salonlarında kadınlarımızı vazifeye davet edecektir...”²⁷⁶.

Şubenin yapmış olduğu yardımlara dair başka bir haber de *Ulus* gazetesinin 25 Kasım 1942 tarihli yayınında yer alan “İstanbul Yardım Sevenler Cemiyetinin Çalışmaları” başlıklı yazıda şu şekilde yer almaktadır:

“İstanbul Yardım Sevenler Cemiyeti bu yıl geniş bir yardım programıyla işe başladı. Cemiyet geçen yıl orduya 20 bin liralık yünlü giyecek eşyası göndermiş, merkez ve kazalardaki yardıma muhtaç kimselere ve kimsesiz çocuklara 22 bin liralık yardım yapmış ve bazı fakir çocukların tahsil masraflarını temin etmiş ve açtığı hastabakıcı kurslarında 120 hastabakıcı yetiştirmiştir”²⁷⁷.

Haberlerden de anlaşıldığı gibi şube açıldıktan sonra aktif ve verimli bir şekilde toplumun ihtiyacı olan her alanda yardım faaliyetlerinde bulunmuştur.

İzmir Şubesi: Bu şube de savaş yıllarında aktif bir şekilde hizmet eden şubeler arasında yer almaktadır. Şubenin büyük bir şehirde kurulmuş olması yapılan yardım

²⁷⁶ “Yardım Sevenler Cemiyeti İstanbul Şubesinin Faaliyetleri”, *Akşam*, 17 Mayıs 1941, s. 2.

²⁷⁷ “İstanbul Yardım Sevenler Cemiyetinin çalışmaları”, *Ulus*, 25 Kasım 1942, s. 2.

çalışmalarının da daha fazla olmasını sağlamıştır. Şube 1940 yılında kurulmuş²⁷⁸ve yardım çalışmalarına başlamıştır. *Akşam* gazetesinin 30 Nisan 1941 tarihli yayınında derneğin yıllık kongresini yaptığına dair haber “İzmir Yardım Sevenler Cemiyeti Senelik Kongre Akdedildi, Yeni İdare Heyeti Seçildi” başlıklı yazıda şu şekilde yer almaktadır:

“İzmir Yardım Sevenler Cemiyetinin senelik umumi heyet toplantısı, İzmir Halkevinde yapılmıştır. Kongreye İzmir Parti müfettişi, İstanbul mebusu B. Galip Bahtiyar Göker riyaset etmiştir. Cemiyetin iş raporu ve bilançosu okunarak kabul edildikten sonra yeni idare heyeti seçimi yapılmıştır...”²⁷⁹.

Akşam gazetesinin 24 Mayıs 1941 tarihli yayınında şubenin savaş yıllarında yapmış olduğu çalışma faaliyetlerinden “Yardım Sevenler Cemiyeti İzmir’de Çalışmalarına Hararetle Devam Ediyor” başlıklı haberde şu şekilde yer almaktadır:

“İzmir Yardım Sevenler Cemiyeti, çok faydalı bir şekilde mesaisine devam etmektedir. Cemiyetin idare heyeti ile faal azasından seçilen üçer kişilik mesul heyetlerin idaresinde Halkevi salonlarında her gün yüzden fazla Türk kadını ve kızı harp paketi hazırlamaktadır.

Bir haftadan beri başlayan bu faaliyet, alaka sahasını gittikçe genişletmekte, her gün yüzden fazla Türk kadını Halkevi salonlarını sabahın saat dokuzunda doldurmakta ve çalışma saat 19 a kadar devam etmektedir.

Müracaatlar, her gün artmakta ve verimde fazlalaşmaktadır. Harp paketi için lazım olan şeyler, cemiyette vazife alan kadınlarımızın hamiyetli tüccar ve müesseselere müracaatleriyle kolayca temin edilmektedir. Bu kolaylık ve yardımlardan cemiyet reisliği, çok memnun ve müteşekkirdir.

Yakında İzmir’de cemiyet tarafından müteaddit hastabakıcı kursları da açılacaktır. Bu kurslarda ders görmek üzere pek çok Türk kadını Halkevinde çalışan cemiyetin mesul azasına müracaat etmekte ve kaydedilmektedir. İzmir kadınları, yurd işlerinde kendilerine düşen vazifeyi seve seve yapmakta ve bunun için daha fazla hazırlanmaktadırlar”²⁸⁰.

Ulus gazetesinin 6 Temmuz 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti” başlıklı haberde İzmir Şubesinde yapılan yardımlardan bahsedilmiştir. Habere göre burada 30 balya bezden, dernek kadınları tarafından 2400 parça çocuk çamaşırı dikilerek yoksul çocuklara dağıtılmıştır ve 11295 harp paketi de

²⁷⁸ Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document255> adresinden erişildi, s. (sayfa belirtilmemiş) ve Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 305.

²⁷⁹ “İzmir Yardım Sevenler Cemiyeti”, *Akşam*, 30 Nisan 1941, s. 3.

²⁸⁰ “Yardım Sevenler Cemiyeti İzmir’de Çalışmalarına Hararetle Devam Ediyor”, *Akşam*, 24 Mayıs 1941, s. 4.

ordu için hazırlanmıştır²⁸¹. Bahsedilen haberler şubenin ne kadar aktif olduğu konusunda yeterli bilgiyi vermektedir, şube savaş yıllarında İzmir kadınlarınca desteklenip ülkenin içinde bulunduğu zor günlerde üzerine düşen görevi yerine getirmiştir. Şubede orduya destek için harp paketleri hazırlandığı gibi yoksul kadın ve çocuklarda unutulmamış, gerekli yardımlar onlara da yapılmıştır. Şubenin çalışmalarını genel olarak derneğin amaç ve hedeflerine uygun olarak bulunduğu bölgede gerçekleştirdiği söylenebilir.

İzmit Şubesi: Savaş yıllarında yardım faaliyetlerinde bulunan şubeler arasında İzmit'te yer almaktadır. Şubenin açılışına dair haber *Ulus* gazetesinin 23 Temmuz 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin İzmit Şubesi Açıldı” başlıklı haberde yer almaktadır:

“Sayın Bayan İnönü'nün himayesinde bulunan Yardım Sevenler Cemiyetinin İzmit şubesi de teşekkül etmiştir. Bu münasebetle Halkevinde toplanan İzmit'in vatansever Bayanları çok heyecanlı tezahüratta bulunmuşlardır.

Yapılan toplantıya valimiz Ziya Tekeli ve vali muavinimiz İsmail Vehbi Berk de iştirak etmiştir. Valimizin muhterem refikaları Bayan Seniha Tekeli İzmit kadınlarına bir nutuk söyleyerek cemiyetin kurulmasındaki maksat ve gayeleri gayet veciz bir lisanla şerh etmiştir... ”²⁸².

Bu haberden şubenin 1941 yılında açıldığını ve yardım çalışmalarına başladığı anlaşılmaktadır.

Kars Şubesi: Savaş yıllarında faaliyet gösteren şubeler arasında yer alan Kars şubesi 1941 yılında kurulmuştur²⁸³. Şubenin bu yıllarda açıldığı ve faaliyet gösterdiği gazete haberlerinde görülmektedir. Şube Sn. Mevhibe İnönü'ye bir rozeti hediye olarak göndermiştir. Bu *Ulus* gazetesinin 19 Mayıs 1942 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Koruyucu Başkanı Sayın Bayan Mevhibe İnönü'ye Kars'tan Gönderilen Bir Rozeti Takdim Etti” başlıklı haberde yer almaktadır:

“...Yardım Sevenler Cemiyeti bu toplantıyı değerli bir fırsat bilerek, Kars merkezinden Bn. Mevhibe İnönü'ye armağan olmak üzere gönderilmiş bir rozeti Koruyucu Reize takdim etmiştir.

Kars kehribarından bir zemin üzerinde altınla yazılı Y.S.C. harflerini taşıyan rozet, Bn. Nevber Sevüktekin tarafından Koruyucu reisin göğsüne

²⁸¹ “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti”, *Ulus*, 6 Temmuz 1941, s. 2.

²⁸² “Yardım Sevenler Cemiyetinin İzmit Şubesi Açıldı”, *Ulus*, 23 Temmuz 1941, s. 5.

²⁸³ Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet'le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 305.

takılmıştır. Kars merkezi, aynı rozetlerin gümüşlerinden birer tane de idare Heyeti azasına armağan etmiştir... ”²⁸⁴.

Ulus gazetesinin 24 Ocak 1943 tarihli yayınında yer alan “Kars’ta Yardım Sevenler Gecesi” başlıklı haberde şubenin düzenlemiş olduğu bir eğlence gecesinde şehrin büyüklerinin, subayların, memurların katılımıyla eğlenceli bir ortamda bir açık arttırma faaliyetinin gerçekleştirildiği ve yapılan bağışların toplandığı anlatılmaktadır²⁸⁵.

Kütahya Şubesi: Savaş yıllarında Kütahya Şubesi de yardım faaliyetlerinde yer almış ve yoksulları mutlu eden şubeler arasında yerini almıştır. Şubenin yapmış olduğu yardımlar hakkında *Ulus* gazetesinin 26 Ekim 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Sevindireceği Yavrular” başlıklı haberden bilgi elde edilmektedir:

“Kütahya Yardım Sevenleri bir eşya piyangosu terdibederek 4000 lira hâsulat temin etmiş, bununla yoksul okurların önlük, ayakkabı, çorap gibi ihtiyaçları temin edildiği gibi çok çocuklu ailelere, evlenecek yetim kızlara ve fakir lohusalara ayrıca yardımlar yapıldığı memnuniyetle haber alınmıştır”²⁸⁶.

Şube ile ilgili bir başka haber yine *Ulus* gazetesinin 30 Haziran 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Düzce ve Kütahya Şubelerince Deprem Felaketzedelerine Yardımlar Yapıldı” başlıklı haberde şubenin yapmış olduğu yardımlardan bahsetmiştir:

“Adapazarı’nda felakete uğrayan yurttaşlara ilk yardım olmak üzere Kütahya Yardım Sevenler Cemiyeti tarafından bu kazamızın Kızılay teşkilatı emrine 500 lira gönderilmiştir. Aynı maksatla Kütahya Kızılay tarafından açılan deftere halkımızın bağışları devam etmektedir”²⁸⁷.

Bu haberler de şubenin savaş yıllarında aktif olduğunu göstermektedir. Ancak *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında şubenin açılış tarihi olarak 1959 yılı gösterilmiştir²⁸⁸.

Manisa Şubesi: Savaş yıllarında faaliyet gösteren şubeler arasında yerini alan Manisa Şubesinin kuruluş yılına dair bilgi olmasa da şubenin 1941 yılında faaliyette

²⁸⁴ “Yardım Sevenler Cemiyeti Koruyucu Başkanı Sayın Bayan Mevhibe İnönü’ye Kars’tan Gönderilen Bir Rozeti Takdim Etti”, *Ulus*, 19 Mayıs 1942, s. 4.

²⁸⁵ Behçet Kemal Çağlar, “Kars’ta Yardım Sevenler Gecesi”, *Ulus*, 24 Şubat 1943, s. 2.

²⁸⁶ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Sevindireceği Yavrular”, *Ulus*, 26 Ekim 1943, s. 4.

²⁸⁷ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Düzce ve Kütahya Şubelerince Deprem Felaketzedelerine Yardımlar Yapıldı”, *Ulus*, 30 Haziran 1943, s.1.

²⁸⁸Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 306.

olduğuna dair bilgi *Ulus* gazetesinin 1 Aralık 1941 tarihli yayınında yer alan “Manisa Yardım Sevenler Cemiyetinin alışmaları” başlıklı haberdan elde edilmektedir:

“şehrimiz Yardım Sevenler Cemiyeti tarafından dn halk evinde danslı bir çay verilmiştir. ay çok neşeli geçmiş ve geç vakte kadar devam etmiştir. Cemiyet fakirlere tez elden kiş yardımı yapılması için pehlivan güreşleri de tertip etmiştir.

Yardım Sevenler Cemiyeti ile Halkevi sosyal yardım şubesinin ve Kızılay ile ocuk Esirgeme Kurumlarının müşterek çalışmaları neticesinde temin edilen kömür fakir halka dağıtılmıştır”²⁸⁹.

Bu haberdan şubenin 1941 yılında aktif olduğu anlaşılmaktadır ancak *Cumhuriyet*’le *Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında şubenin açılış yılı 1943 olarak gsterilmektedir²⁹⁰.

Malatya şubesi: Bu şube de savaş yıllarında faaliyet gösteren şubeler arasında yer almıştır. şubenin yaptığı yardımlar hakkında *Ulus* gazetesinin 06 Temmuz 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti” başlıklı haberde şubenin yapmış olduğu yardım ve çalışmalar şu şekilde yer almıştır:

“Türk kadını ve geç ızını müstakbel evlerinde faydalı bilgilerle yetiştirmek için Halkevi ile müştereken okuma, yazma, metot, biçki, dikiş, nakış, yemek gibi kurslar açmış ve tedrisata başlamıştır. Gene Halkevi ile müştereken köy köy dolaşıp asker annelerinin mektuplarını yazmışlardır”²⁹¹.

Akşam gazetesinin 24 Nisan 1943 tarihli yayınında yer alan “Yurtta 23 Nisan Bayramı” başlıklı haberde de şubenin çocuklara yapmış olduğu yardımlardan bahsedilmektedir:

“Malatya Yardım Sevenler Cemiyeti 120 yoksul talebe ile 30 asker çocuğuna elbise, çorap ve ayakkabı dağıtmış, geçit resmine iştirak edecek bütün ocuklara Cemiyet tarafından muhtelif hediyeler verilmiştir”²⁹².

Bu haberler şubenin savaş yıllarında aktif olarak çalıştığını göstermektedir ancak şubenin açılış yılı *Cumhuriyet*’le *Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında 1957 olarak gsterilmiřtir²⁹³.

Mudanya şubesi: Mudanya şubesi de savaş yılları içerisinde kurulan ve yardım faaliyetlerinde bulunan şubeler arsında yer almaktadır. şube 1941 yılında kurulmuştur,

²⁸⁹ “Manisa Yardım Sevenler Cemiyetinin alışmaları”, *Ulus*, 1 Aralık 1941, s. 2.

²⁹⁰ “Türkiye Yardım Sevenler Derneği şubeleri”, s. 306.

²⁹¹ “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti”, *Ulus*, 6 Temmuz 1941, s. 2.

²⁹² “Yurtta 23 Nisan Bayramı”, *Akşam*, 24 Nisan 1943, s. 2.

²⁹³ Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet*’le *Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 306.

bu *Ulus* gazetesinin 3 Haziran 1942 tarihli yayınında yer alan “Mudanya Yardım Sevenlerinin Çalışmaları” başlıklı haberdan öğrenilmektedir:

“Geçen yıl kurulan Yardım Sevenler Cemiyeti büyük başarılarla çalışarak çok verimli neticeler elde etmiştir. Cemiyet, sık sık toplantılar, çaylar tertibederek, hayırsever halkın şefkat ve yardım hislerine müracaat ederek, muhitteki yoksullar için çok faydalı olmaktadır...”²⁹⁴.

Ancak şubenin kuruluş yılı *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında 1990 olarak gösterilmiştir²⁹⁵.

Nizip Şubesi: Bu şube de savaş yıllarında kurulan ve yardım faaliyetlerinde bulunan şubeler arasında yer almaktadır. Şubenin bu yıllarda kurulmuş olduğuna dair bilgi *Ulus* gazetesinin 24 Kasım 1942 tarihli yayınında yer alan “Nizip’te Yardım Sevenler Cemiyetine Bağışlar” başlıklı haberdan öğrenilmektedir:

“Yardım Sevenler Cemiyeti kazamız şubesi kurulmuş ve ilk toplantıya iştirak etmiş olan yurttaşlarımız tarafından cemiyete geniş miktarda teberrülerde bulunulmuştur...”²⁹⁶.

Rize Şubesi: Savaş yıllarında yardım faaliyetlerinde bulunan şubeler arasında yer alan Rize Şubesinin yapmış olduğu yardımlar *Ulus* gazetesinin 26 Ekim 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Sevindireceği Yavrular” başlıklı haberde şubenin verimli çalışmaları arasında 10 yoksul çocuğun giyim, yiyecek ve bütün tahsil masraflarının karşılandığı bildirilmiştir²⁹⁷.

Sinop Şubesi: Savaş yıllarında faaliyet gösteren şubeler arasında yer alan Sinop 1941 yılında kurulmuştur. Şubenin açılış haberi *Ulus* gazetesinin 6 Temmuz 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Sinop Şubesi Açıldı” başlıklı haberde yer almıştır:

“Dün bayanlarımızın Halkevinde yaptığı bir toplantıda Yardım Sevenler Cemiyetinin Sinop merkezi valimizin bir nutku ile açılmıştır...”²⁹⁸.

Şubenin kuruluş yılı *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler* kitabında 1942 olarak gösterilmiştir²⁹⁹.

²⁹⁴ “Mudanya Yardım Sevenlerinin Çalışmaları”, *Ulus*, 30 Haziran 1942, s. 2.

²⁹⁵ Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 306.

²⁹⁶ “Nizip’te Yardım Sevenler Cemiyetine Bağışlar”, *Ulus*, 24 Kasım 1942, s. 4.

²⁹⁷ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Sevindireceği Yavrular”, *Ulus*, 16 Ekim 1943, s. 4.

²⁹⁸ “Yardım Sevenler Cemiyeti Sinop Şubesi Açıldı”, *Ulus*, 6 Temmuz 1941, s. 2.

Bu şubelerin dışında savaş yıllarında yardım faaliyetlerinde bulunan şubeler arasında Bala, Samsun, Elbistan, Yalvaç, Kırıkkale, Muş, Mihalıççık, Ereğli, Simav, Tirebolu, Kahta, Zonguldak, Yalova, Sarıyer, Konya, Kocaeli, Kastamonu, Kadıköy, Fatih, Mersin gibi şubelerde yer almaktadır³⁰⁰. Bu şubelerin dışında bizim açık olduğundan emin olmadığımız şubelerinde var olduğunu düşünmekteyiz; çünkü 50’den fazla şubenin açık olduğunu gazete haberleri yazmaktadır.

Yukarıda şubelerin açılış tarihine ilişkin farklı kaynakların farklı tarihler gösterdiğinden bahsedilmişti. Bunun sebebinin savaş yıllarının olağanüstü bir dönem olması sebebiyle dernek kadınlarının yardım faaliyetlerini yaygınlaştırmak istemeleri ve genel merkezin bilhassa Mevhibe İnönü’nün kadınlara yardım faaliyetlerine katılmaları için verdiği çağrı mesajlarının şubelerin açılmasında etkili olduğunu düşünmekteyiz. Bu olağanüstü dönemde acil olarak kurulan şubelerin bazıları daha sonraki süreçte kapanmış veya çalışmalarına ara vermiş olabileceği için açılış yılları kaynaklarda farklılık göstermektedir diye düşünmekteyiz.

Şubelerin açılışına dair verdiğimiz haber örneklerinde de görüldüğü gibi kuruluş çalışmaları genellikle şehrin ileri gelen kadınları tarafından gerçekleştirilmiştir. Genellikle valinin eşi ya da parti teşkilatından birinin yakınının bu açılış çalışmalarında aktif olduğunu görmekteyiz. Bunda bu kadınların eğitim ve kültür seviyelerinin etkili olduğunu düşünmekle birlikte sahip oldukları imkânlarda etkili olmuştur. Şubelerin kuruluşunda gerekli olan resmi işlemleri halletmeleri konusunda buldukları konum kendilerine yardımcı olmuştur.

Savaş yıllarında şubelerin genellikle kendilerine ait bir binaları olmamış, bina ihtiyaçlarını Halkevi salonlarını kullanarak gidermeye çalışmışlardır. Muhtemelen bunda dönemin koşulları gereği bir bina yapılmasını veya kiralanması için bir bütçe ayrılmak istenmemesi etkili olmuştur. Çünkü ülke ekonomisi ve halkın yaşam standartları göz önüne alındığında daha acil ihtiyaçların ön plana alınmış olabileceğini söyleyebiliriz.

Şubeler genel merkezin hedeflerini gerçekleştirmede çok önemli bir yer tutmaktadır. Şubeler sayesinde yardım faaliyetleri ülkenin dört bir yanına ulaşmıştır.

²⁹⁹ Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 306.

³⁰⁰ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri”, *Ulus*, 25 Mayıs 1941, s. 2. , “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti”, *Ulus*, 6 Temmuz 1941, s. 2. , Elif Mahir Metinsoy, (Ed.), *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, s. 306.

Hem yardım yapacak durumu olan kişilere bir fırsat sunulmuş hem de yardıma ihtiyacı olan kişilere daha kolay bir şekilde ulaşılmıştır. Dernek kadınları buldukları yerde sadece maddi yardımlar yapmamış manevi ve kültürel çalışmalarda da öncü olmuştur, buldukları yerde ihtiyaç ne ise ona yönelik çalışmalar yapmışlardır. Bazen meslek eğitimi verilmiş, bazen de okuma yazma öğretilmiştir. Yine düzenlenen etkinliklerle moral seviyeleri yükseltilmiştir. Kısaca açılan şubeler sayesinde derneğin kuruluş amacı olan kadınlara ve yoksullara yardım, kültür seviyelerini yükseltme hedefinin tüm ülke geneline yayıldığı ve başarılı sonuçlar elde edildiğini söyleyebiliriz.

2. 6. Yardım Sevenler Derneğinin Gelir Kaynakları

Dernek yapmış olduğu yardımlar için gerekli olan geliri çeşitli yollardan sağlamıştır, derneğin 1928 tarihli nizamnamesinde bu gelir kaynakları 44. ve 45. Madde de ne şekilde olduğu belirtilmiştir:

“Cemiyet emval-i gayr-ı menkulünden tasarruf ider. Vasiyet, rehin ve sair suretle kendisine teberrü idilen her dürlü emvali kabul ve tasarruf idebilir(md.44)”.

(Md.45)'de derneğin geliri beş madde şeklinde belirtilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

“Cemiyetin varidatı; 1. Azanın taahhüdatı seneviyelerinden.

2. Hükümetin, evkafın, devairi belediyenin sair eşhas-ı hâkime ve hakikanın virecekleri tahsisttan,

3. Cemiyetin emvali emnkule ve gayrı menkulesinin varidatından iş evleri hasılatından,

4. Tertip edeceği sergi, müsamere tenezzüh, konferans, çiçek fûruhtu, her nevi yarışlar, şefkat yazarları, rozet tevzii, piyangodan ve müessesat-ı iktisadiyeye virilecek karnelerden,

5. Zekât, sadaka, teberruat, i'anat ile bunlara mümasil cihat ve saireden vuku bulacak hasılattan ibarettir (md.45)³⁰¹.

Bunları üç gruba ayırabiliriz. Birincisi derneğin üyelerinin yıllıkları ve belediyenin vb. kurumların yaptığı yardımlardır, ikinci olarak halkın verdiği destektir bunlarda zekât, sadaka, bağış vb. yardımlardır, üçüncü ve en önemlisi olarak derneğin kendisinin üretilip sattığı ürünlerden elde ettiği gelir ve derneğin düzenlediği etkinliklerden elde ettiği gelirlerdir. Derneğin kendisinin üretilip elde ettiği geliri daha

³⁰¹ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği Kuruluş Nizamnamesi- Türkçe Çevirisi”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 2 Ekim 2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1> adresinden erişildi, s. 5.

önemli görmemizin sebebi içinde bulunan dönemin şartları göz önüne alındığında üretimin gerilediği ve bir ürünü bulmanın çok zor olmasıdır. Yine bu dönemde kadınların eşleri veya eve gelir getiren erkeklerin askere alınması sonucu ailelerine bakmak zorunda kalmaları, bunun sonucunda kadınların çalışma hayatına atılması, derneğin bu durumda olan kadınlara iş imkânı sunması, bu kadınların yapmış olduğu üretimi satarak gelir elde etmesi ve emeklerinin karşılığını almış olmaları onların gururunu da incitmediği göz önüne alındığında bu gelir kaynağının neden önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Dernek bir çalışma alanı ile üç boyutlu yardım sağlamıştır. Kadınlara iş imkânı sunup kadınların aile bütçesine katkıda bulunarak yardım yapmış, üretilen ürünlerle ülke ekonomisine katkıda bulunmuş ve elde edilen ürünlerin satışı ile derneğin bütçesine katkıda bulunulmuştur. Yine dernek gelir elde etmek için çeşitli etkinlikler düzenlemiştir. Bunlar yemek davetleri, konserler, tiyatro gösterileri, gardenpartiler, balo, çay davetleri, kukla gösterileri, yılbaşı eğlencesi, parti, piyes, gibi hem eğlence hem de yardım amaçlı organizasyonlardır. Dernek bu türden faaliyetlerle hem katılanlara eğlence imkânı sunmuş hem de satılan bilet ve toplanan yardımlar ile derneğin bütçesine katkıda bulunulmuştur. Bunlara detaylı bir şekilde bakılacak olursa dönem gazetelerinde yapılan haberler bilgi vermektedir. Dernek yapacağı etkinliklerin duyurusunu gazetede yayınlayarak katılımın artmasını sağlamıştır.

Vatan gazetesinin 5 Mart 1942 tarihli yayınında derneğin Fatih Şubesinin düzenleyeceği konser haberi yer almaktadır:

“... *Fatih kazası yardım sevenler cemiyeti namına 10.03.1942 Salı akşamı saat 20,30 da Çemberlitaş sinemasında Münir Nurettin tarafından konser verilecektir... Okuyucularımızın da hayır işi için yapılan bu neşeli gecede bulunmalarını tavsiye ederiz*”³⁰².

Ulus gazetesi 10 Temmuz 1943 tarihli yayınında dernek yararına Safiye Ayla'nın konser vereceği haberi yer almaktadır:

“... *Kıymetli sanatkâr Bn. Safiye Ayla yarınki Pazar günü Halkevinde saat 4.30 da Yardım Sevenler Cemiyeti Yararına bir konser verecektir...*”³⁰³.

Akşam gazetesinin 25 Nisan 1943 tarihli yayınında Yardım Sevenler Cemiyeti'nin Beyoğlu Şubesi tarafından çocuk balosu vereceğine dair haber yer

³⁰² “Fatih Yardım Sevenlerinin Konseri”, *Vatan*, 5 Mart 1942, s. 3.

³⁰³ “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Safiye Ayla Konser Verecek”, *Ulus*, 10 Temmuz 1943, s. 4.

almaktadır³⁰⁴. *Ulus* gazetesinin 9 Nisan 1942 tarihli haberinde yine çocuklar için balo verileceği haberi yer almaktadır, haberde giriş biletlerinin bir lira olduğu ve Halkevi kapısında temin edilebileceği yer almaktadır³⁰⁵. Çocuklar için yapılan balodan başka yetişkinler için de balolar düzenlenmiştir, *Ulus* gazetesinin 23 Ocak 1944 tarihi yayınında bu amaçla düzenlenen balo haberi yer almaktadır:

*“Yardım sevenler cemiyeti Varidat ve Müsamere kolu; Mürşide Gürmen’in başkanlığında toplanmış, Şubatın ilk haftası Ankara Palas salonlarında Cemiyet yararına verilecek balo için hazırlıklarda bulunmuştur...”*³⁰⁶.

Dernek gelir elde etmek için çeşitli ürünler de üretip satışı sunmuştur, bu satışlarla da gelir elde edilmesi sağlanmıştır. 16 Eylül 1943 *Ulus* gazetesinin haberinde derneğin evlenecek kızlar için çeyiz siparişi aldığı ve yine hediyelik eşya sattığı haberi şu şekilde yer almaktadır:

“...Keten ve patiska yatak takımları, yorgan kapakları, çocuk yatak takımları, keten ve organtin üzerine çocuk arabası örtüleri, keten üzerine renkli işlemeli çocuk askılı etekleri ve mama takımları,

*Doreli sofraya ve çay takımları, keten el çantaları, işlemeli protestalalar, şifon ve opal üzerine mendiller, muhtelif masa ve sehpa örtüleri, keten üzerine önlükler için sipariş kabulüne başlandığı gibi hazırlanmış olan işleride satışa çıkarmıştır...”*³⁰⁷.

28 Kasım 1943 tarihli *Ulus* gazetesinde yapılan ilanda ise kadınların yaptığı çalışmaların satış haberi yer almaktadır:

“...cemiyetimiz evkaf apartmanındaki nakış ve elişleri atelyesinde çalışan sanatkâr genç kızlarımızın hazırladığı keten ve patiska üzerine aplika ve motifli yatak takımları, yine keten ve organtin üzerine renkli gölge işleri ile çok zevkli işlenmiş çay takımları, dore Amerikan servisler,

*Bebe iç ve mama takımları, araba örtüleri protestolalar ve daha birçok el işleri; her ayın birinci gününden on beşinci gününe kadar Bankalar caddesindeki Karpıç şehir lokantasının vitrinlerinde üzerindeki fiyat etiketleri ile ekispoze edilecektir...”*³⁰⁸.

Haberlerden de anlaşılacağı üzere dernek gelir elde etmek için tüm imkânlarını kullanmış, bazen eğlence amaçlı etkinlikler düzenlemiş bazen de yoksul kadınların ve gönüllü kadınların ürettiği dikiş, nakış, hediyelik eşyaları satışa sunmuştur.

³⁰⁴ “Çocuk Bayramının Üçüncü Günü, Bugün Taksim Belediye Gazinosunda Bir Çocuk Balosu Veriliyor”, *Akşam*, 25 Nisan 1943, s. 1.

³⁰⁵ “25 Nisanda Çocuk Balosu”, *Ulus*, 9 Nisan 1942, s. 4.

³⁰⁶ “Yardım Sevenler Cemiyeti Balosuna Hazırlık”, *Ulus*, 23 Ocak 1944, s. 2.

³⁰⁷ “Evlenecek Gençler İçin Mühim Bir Fırsat”, *Ulus*, 16 Eylül 1943, s. 4.

³⁰⁸ “Yardım Sevenler Cemiyeti Elişleri Satışları”, *Ulus*, 28 Kasım 1943, s. 4.

2. 7. Derneğin Giderleri

Yardım Sevenler Derneği çeşitli kaynaklardan sağladığı gelirlerini asıl amacı olan sosyal yardım faaliyetleri için kullandığı gibi bunun dışında büro hizmetleri ve işletim tesisleri içinde harcamalar yapmıştır³⁰⁹. Bu giderleri dört kısımda değerlendirebiliriz. Bunlar sosyal yardımlar, sosyal faaliyet giderleri, tesis giderleri ve büro giderleridir.³¹⁰

2. 7. 1. Sosyal Yardım Giderleri

Derneğin kuruluş amacı olan yardım faaliyetlerinin temeli olan sosyal yardım hizmetleri, derneğin en önemli gider kısmını oluşturmuştur. Çalışma dönemimiz olan İkinci Dünya Savaşı yıllarında dernek sosyal yardım hizmetleri ve askere yardım hizmetleri olarak iki alanda yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Dernek yardım yapılacak kişilerin belirlenmesi için oluşturduğu sosyal yardım kolu ve gerçekleştirme kolunun yapılan başvuruları incelenmesi sonucu yardım yapılacak kişileri belirleyip gerekli yardımı yapmıştır. Bu kollar yardım isteği başvurusunda bulunan kişilerin gerçekten yardıma ihtiyacı olup olmadığını belirlemek için gerekli incelemeler yapmıştır. Yardıma muhtaç olup olmadıklarını belirlemek için ev gezileri düzenlenmiş detaylı araştırmalar yapılmıştır, bu incelemeler esnasında da bazı harcamalar söz konusu olmuştur.

Sosyal yardım, derneğin temel amacı olduğu için en çok harcama bu alanda olmuştur. Yoksul ailelere gıda yardımı, fakir öğrencilere kıyafet, ayakkabı, kırtasiye malzemesi dağıtılması, kışın kömür dağıtılması, bazı öğrencilere burs verilmesi, hastaların tedavisi için hastaneye veya sanatoryuma yatırılması, doğum yapan annelere kundak yardımında bulunulması gibi yardımlar için belirli bir bütçe gerekmektedir. Bu yardım faaliyetleri için hem yardım yapılacak eşyanın alınması hem de dağıtılması için ulaşım bedelleri sosyal yardım giderleri içerisinde değerlendirilebilir. Savaş yıllarında bu yapılan yardımlardan başka askere yardım içinde belirli bir bütçe ayrılmıştır. Askere

³⁰⁹ Nüket Saracel, "1997 Nüket Saracel ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği", *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 24. 9. 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/270> adresinden erişildi, s. 52.

³¹⁰Nüket Saracel, "1997 Nüket Saracel ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği", *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*,24. 9. 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/270> adresinden erişildi, s. 52-60.

kıyafet, çorap, ilaç gibi yardımlar yapılmıştır. Bütün bu yardım faaliyetleri sosyal yardım giderlerini oluşturmaktadır.

2. 7. 2. Sosyal Faaliyet Giderleri

Derneğin gelir elde etmek amacıyla üyelerin ve davetlilerin keyifli vakit geçirmesi için düzenlediği kermes, piknik, çay, balo, müzayede, boks maçı, tiyatro, konser, yemek davetleri, parti, gardenparti gibi sosyal faaliyetler için de belirli harcamalar yapılmıştır. Bahsedilen bu etkinliklerin gerçekleşeceği mekânın tutulması için verilen kira, ulaşım için tutulan arabaların ücretleri, bu davetlerde yenilen yemeklerin ve içeceklerin ücretleri, kermeslerde satılan malzemelerin ücretleri, müzayede de satılacak eşyaların ücretleri, burada çalışan kişilere verilen ücretler ve halkı bilinçlendirmek amacıyla yapılan yayınlar için yapılan harcamalar sosyal faaliyet giderleri olarak değerlendirilebilir.

2. 7. 3. Tesis Giderleri

Derneğin en önemli amaçlarından birisi olan emek karşılığı yardım ilkesi kapsamında yapılan yardım faaliyetlerini bu kısımda değerlendirebiliriz. Derneğin kadınlara meslek edindirmek amacıyla açmış olduğu dikiş kursları, hastabakıcılık kursları, postacılık kursu, kız öğrenci yurtları ve açmış olduğu iş atölyeleri için gerekli bina, makine gibi her türlü ihtiyaç dernek tarafından karşılanmıştır. Bu tesislerin kirası, elektrik ve su faturaları, ihtiyaç duyulan tamir ve tadilat ücretleri, burada çalışan öğretmen, usta ve işçilerin ücretleri derneğin tesis giderlerini oluşturmuştur.

2. 7. 4. Büro Giderleri

Derneğin yapmış olduğu bütün yardım hizmetleri, gerekli yönetim ve idare işleri için yardımların planlanması, yardımların hayata geçirilebilmesi ve gerekli işlemlerin yapılabilmesi amacıyla bürolar oluşturulmuştur. Bu büroların bir birleriyle yazışmaları, dernek adına kiralanmış daireler ve derneğin kendisine ait olan binaların masrafları, şubeler ve merkez arasında yapılan telefon, telgraf, posta gibi iletişim ücretleri, matbaa ücretleri ve bazı etkinliklerin yapılabilmesi için alınan izin ve davetiye giderleri gibi masraflar derneğin büro giderlerini oluşturmaktadır. Derneğin düzenlediği toplantı ve kongre giderlerini de bu kısımda değerlendirebiliriz. Çalışma dönemimiz olan savaş yıllarında derneğin kendine ait binası her yerde olmadığı için genellikle açılan şubelerin yönetilmesi amacıyla daire kiralanmıştır, bu da dernek için düzenli bir

gider olmuştur. Kısaca büro giderleri, yönetim ve idare için yapılan harcamalar diyebiliriz.

Dernek gelirlerini arttırmak için elinden gelen her türlü çabayı göstermiş, mümkün olduğunca çok gelir elde etmeye çalışmıştır. Giderler konusunda ise olabildiğince dikkatli harcamalar yapmış, elde edilen gelirleri yardıma ihtiyacı olan kişilere ulaştırmaya gayret etmiştir. Bunun için büro giderlerini kısıtığını bile söyleyebiliriz, kendine ait bir bina yapmayı bile savaş yıllarında ertelemiştir. Çalışma dönemimiz olan İkinci Dünya Savaşı yıllarında yapmış olduğu toplantılarını genellikle Çocuk Esirgeme Kurumu binasında ya da parti binasında gerçekleştirmiştir. Yine kendisine ait büyük bir binası ya da toplantı salonu olamadığı için balo, kermes, çay, parti gibi etkinlikleri de halkevi veya başka yerlerde gerçekleştirmiştir.

Yardım Sevenler Derneği 1928 yılında kadınlara ve çocuklara yardım etmek için toplumun ileri gelen kadınları tarafından kurulan bir dernektir. Dernek dönemin siyasetçileri tarafından da desteklenmiştir.

Dernek özellikle savaş yıllarında sadece kadınlara ve çocuklara değil toplumun her kesimine yardım faaliyetinde bulunmuştur. Dernek amaçlarını gerçekleştirebilmek için idari yapısını ona göre oluşturmuştur. Oluşturmuş olduğu kollar ile yardım işlerini bölümlere ayırmış, her kol özel bir alanda çalışma yapmıştır.

Dernek yardımlarını daha geniş bir alanda yapabilmek için ülkenin çeşitli şehirlerinde şubeler açmış, yardım kapsamını tüm ülkeyi kapsayacak şekilde genişletmiştir. Böylece hem şubelerin kurulduğu şehirlerden yardım toplama işi kolaylaşmış hem de yardım yapma işi kolaylaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında dernek şube açma işini hızlandırmış, bu dönemde en az 50 il ve ilçede şube kurulmuştur.

Dernek yardım yapabilmek için ihtiyacı olan geliri ise üyelerinde aldığı aidat, bağışlar ve hem yoksul kadınların ücret karşılığında çalışabileceği hem de gönüllü kadınların yardım amacıyla çalışabileceği atölyelerde üretilen ürünlerin satışında elde edilen ücretler derneğin gelirini oluşturmuştur. Dernek elde ettiği geliri çok dikkatli bir şekilde harcamıştır. Özellikle savaş yıllarında ülke ekonomisinin iyi olmaması bunda etkili olmuş, dernek elde edilen gelirlerini kendisi için bina vb. ihtiyaçlarından çok, yardım faaliyetlerinde kullanmasına neden olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARDIM SEVENLER DERNEĞİNİN ÇALIŞMA ALANLARI

Bu bölümde derneğin daha çok kadınlar için ne gibi çalışmalar yaptığı, onları savaş yıllarında nasıl destekleyip sahip çıktığı ve kadınların ülkenin içinde bulunduğu bu zor günlerde ülke ekonomisine yaptığı katkılar inceleneceği gibi bu zor günlerde moral amaçlı eğlence ve yardım toplamak için düzenlenmiş etkinliklere de değinilecektir. Dernek savaş yıllarında Türk kadınlarının ayakta durabilmesi, yaşanan yoksullukla başa çıkabilmesi için kadınların eğitilip meslek edinmelerinde büyük destekte ve yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Derneğin açmış olduğu kurs ve atölyeler sayesinde birçok kadın iş sahibi olup gelir elde etmiştir. Dernek iş imkânının dışında halkın moral seviyesini yükseltecek kültürel etkinlikler de düzenleyerek savaş atmosferinin neden olduğu kötü havayı dağıtmaya çalışmıştır. Bunların dışında dernek çocuklar içinde birçok yardım faaliyetinde bulunmuş, çocukların bu zor günlerde eğitimine destek olmuştur. Ayrıca yaşanan yoksulluk ve kötü yaşam şartlarından kaynaklanan sağlık problemleri ile mücadelede de aktif rol almıştır. Yine doğal afet sonucu zor durumda kalan çaresiz insanların yanında olup dertlerine çare olmak için elinden gelen yardımı yapmıştır.

Bu bölümde derneğin, yukarıda bahsedilen konularda nasıl çalışmalar yaptığını dönemin gazete haberlerinden yararlanarak anlatmaya çalışılacaktır.

3. 1. Derneğin Kadınların Meslek Edinmelerine Yönelik Yaptığı Çalışmalar

Dernek kuruluş amacı olarak kadınlara yardım etme düşüncesi ile kurulmuştur ve yine kurucuları da kadınlardır. Bu yüzden dernek kadınlar için birçok çalışma yapmış onları maddi ve manevi olarak desteklemiştir. Dernek özellikle kadınların güçlü bireyler olmasını çok istemiştir. Bunun ise ekonomik özgürlük ve eğitimle başarılacağını bilen dernek üyeleri, kadınların iş hayatında yer almalarını sağlayacak iş imkânları oluşturmuş, kadınların meslek edinmelerine yönelik meslek kursları açmıştır. Dernek bunları yaparken dönemin şartlarını ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak ihtiyaca göre kurslar açmıştır. Bu bölümde derneğin kadınlar için açtığı iş atölyelerinden, eğitim faaliyetlerinden ve yapılan sosyo- kültürel çalışmalardan bahsedilecektir.

3. 1. 1. Kadınlar İçin Açılan İş Atölyeleri ve Kurslar

Kadınların meslek edinmeleri ve kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için çeşitli atölyeler açılmıştır. Bu atölyelerde kadınlar kendileri için gelir elde ettikleri gibi gönüllü olarak çalışıp derneğin bütçesine dolayısı ile yardıma ihtiyacı olan kişilere de destek olmuşlardır. Dernek kadınların meslek edinmeleri ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanıp aile bütçelerine katkıda bulunabilmeleri için çeşitli kurslar açmıştır. Bu kurslar özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı sıkıntılı günlerde kadınların kendilerine uygun iş bulmaları açısından önem kazanmıştır. Özellikle askerlere yardım açısından bu iş kursları çeşitli alanlarda yardım sağlamıştır. Açılan hastabakıcılık kursu bunlar içerisinde belki de en önemlisidir. Çünkü bu kurslarla kadınlar bir meslek sahibi olduğu gibi orduya da büyük destek sağlamıştır. Bu bölümde derneğin sadece İkinci Dünya Savaşı yılları boyunca yapmış olduğu çalışmalar incelenecektir.

3. 1. 1. 1. Dikiş Kursları

Bu kurslar dikiş kolunun sorumluluğu altında gerçekleştirilmiştir. Bu kol ile kadınlar hem biçki dikiş öğrenerek meslek edinmişler hem de üretim yapmışlardır. İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı yıllar göz önüne alındığında bu yıllarda ülke ekonomisinin kötü durumda olduğu, üretimin çok yavaşladığı görülmektedir. Erkek çalışan nüfusun önemli bir kısmının askere alınması sonucu üretimin yavaşlamasına sebep olduğu gibi birçok evin geçiminden de kadınlar sorumlu olmuştur. Bu dönemde kadınlar ailelerini geçindirmek ve askeri alanda ihtiyaç duyulan giyim eşyalarının üretilmesi için derneğin kadınlara yapmış olduğu çağrıya kulak vererek birçok kadın bu atölyelerde çalışıp üretim yapmıştır. Dönem gazete haberleri incelendiğinde kadınların gönüllü veya bir ücret karşılığı derneğin atölyelerine davet edildiği görülmektedir. *Ulus* gazetesinin 24 Mart 1942 tarihli haberinde “Atölyede Çalışan Bayanlarımızdan Bir Kısım” başlıklı haberde dernek idare üyelerinin dikiş atölyesini açtığı ve isteyenlerin oraya giderek derneğin makinelerini kullanarak dikiş yapabilecekleri haberini vermiştir³¹¹. Dönemin cumhurbaşkanının eşi ve derneğin doğal fahri başkanı olan Mevhibe İnönü de derneğin dikiş atölyesini gezerek ve orda çalışan bayanlara ilgi göstererek derneğin bu çalışmalarını teşvik etmiştir. *Ulus* gazetesinin “Sayın Bayan İnönü Yardım Sevenler Cemiyeti Atölyesinde” başlıklı haberinde bu konudan bahsetmiştir:

³¹¹ “Atölyede Çalışan Bayanlarımızdan Bir Kısım”, *Ulus*, 24 Mart 1942, s. 1.

“Sayın Bayan Mevhibe İnönü, Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara Merkezinin Hıfzıssıhha Enstitülerinde aylardan beri muntazaman otuz işçi ile çalışmakta ve asker çamaşırı dikmekte olan dikiş atölyelerini şereflendirmiş, cemiyet işleri hakkında aza ile görüşmüş, işçilere şefkat ve alaka göstermişlerdir.

Ankara Merkezi hami reislerinin bu teşvik edici alakalarından gayret ve kuvvet almışlardır”³¹².

Dikiş evleri dikim işini gerçekleştirmenin yanında yoksul kadınları barındırma ve koruma işini de gerçekleştirmiştir. Bu *Ulus* gazetesinin 3 Nisan 1943 tarihli “Yardım Sevenler Cemiyeti Dikiş Atölyesinde Faaliyet” başlıklı haberinden anlaşılmaktadır:

“... Cemiyet ülküsü yoksul kadını çalıştırarak himaye etmektir. Cemiyet bu ülküyü tahakkuk ettirebilmek için ön planda iş atölyeleri açmayı esas tutmuştur. Dikiş atölyesi yanında yıllardan beri çalışan çorap atölyesi yoksul genç kızlarımıza muhtelif el işleri öğreterek harçlıklarını temin eden ev işi atölyesi de vardır.

Dikiş atölyesinde Kızılay’ın muvakkat verdiği 35 dikiş makinesinde 35 işçi, 3 temizleyici ve bir müdür olmak üzere 39 yoksul kadın barınmaktadır. Dikilen dikişler, dikimevinden alınan er çamaşırlarıdır. Dikimevi bir takım çamaşıra 9 kuruş 30 para verdiği halde cemiyet yoksulunu korumak için beher takımını 12 kuruşa dikmektedir...”³¹³.

Dernek dikim atölyelerinde çalışan kadınların para kazanıp gelir elde etmesini sağlayarak çalışanları desteklediği gibi yardıma ihtiyacı olan ve zor durumdaki kişilere de elinden gelen yardımı yapmıştır. Dikim atölyesi Adapazarı ve Hendek Depremi’nde depremden zarar gören kişilere giyim eşyası dikerek göndermiştir. *Ulus* gazetesinin “Yardım Sevenler Cemiyeti Koruyucu Başkanı Sayın Bayan İnönü Adapazarı ve Hendek Felaket Zedeleri İçin Giyim Eşyası Hazırlamakta Olan Dikiş Atelyesini Gezdi” başlıklı haber bu konuda bilgi vermektedir:

“Yardım Sevenler Cemiyetinin Koruyucu Başkanı Sayın Mevhibe İnönü, ...Adapazarı ve Hendek felaketzedeleri için hazırlanmakta olan giyim eşyasını görmeğe gelmiştir...

Adapazarı ve Hendek faciası üzerine derhal bütün üyeleri ve Ankara hayırseverleriyle harekete geçen cemiyet, “Ankara Doğu Bıçkivi” mezun ve talebelerinin de şekli ve hamiyetli yardımını görmüş, birkaç gün içinde birçok çamaşır ve elbiseyi sevke hazırlamıştır...”³¹⁴.

Dernek okul çocuklarına da giyim eşyası yardımında bulunmuştur. Bu giyim eşyaları da atölyelerde dikilmiştir. *Ulus* gazetesinin 16 Eylül 1943 tarihli cemiyet hayatı

³¹² “Sayın Bayan İnönü Yardım Sevenler Cemiyeti Atölyesinde”, *Ulus*, 17 Kasım 1942, s. 1.

³¹³ “Yardım Sevenler Cemiyeti Dikiş Atölyesinde Faaliyet”, *Ulus*, 3 Nisan 1943, s. 4.

³¹⁴ “Yardım Sevenler Cemiyeti Koruyucu Başkanı Sayın Bayan İnönü Adapazarı ve Hendek Felaket Zedeleri İçin Giyim Eşyası Hazırlamakta Olan Dikiş Atelyesini Gezdi”, *Ulus*, 30 Haziran 1943, s. 1.

bölümünde “Yardım Sevenler Cemiyetinin Teşekkürü” başlıklı haberinde derneğin bu çalışmasını öğreniyoruz:

“Yardım Sevenler Cemiyeti Genel Merkezinden: Cemiyetimiz Cumhuriyetimizin 20’nci yıl dönümünde yardım edilmesi lazım gelen ilkokul öğrencilerine elbise ve ayakkabı dağıtmak suretiyle çocuklarımızı bu büyük bayramımızda sevindirmek için hazırlıklarına başlamıştır.

Bu hususta Sümer Bank yardıma muhtaç çocuklarımıza dağıtmak üzere 20 top grizet ve 5 top iç çamaşırılığı için kaput bezi teberrü etmiştir... Sümer Banka ve Sayın Genel Direktör Bay Hulki Alisbah’a en derin şükranlarımızı sunarız”³¹⁵.

Verilen haber örneklerinden de anlaşıldığı gibi dikiş kursları kadınların iş sahibi olmalarını sağladığı gibi askerin ve yoksul çocukların giyim eşyasının karşılanmasında da önemli bir rol oynamıştır. Yine kadınlara kalacak yer imkânı sağlamsı da ayrıca önem arz etmektedir. Bu dönemde kadınların kendi ayakları üzerinde durabilmesi açısından bu destek çok önemlidir.

3. 1. 1. 2. Çorap Atölyesi

Bu atölye de kadınların meslek edininip para kazanmalarını sağlamak amacıyla açılmıştır. Atölye de askerler için çorap dikilmiştir.

3. 1. 1. 3. Gönüllü Hastabakıcılık Kursu

Bu kurs ile kadınlar ve genç kızlar eğitilmiştir. Kursun amacı savaş yapılırsa ihtiyaç duyulacak olan hastabakıcı ihtiyacını karşılamak ve kadınları meslek sahibi yapmaktır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında kadınların bu kurslara kayıt yaptırması için çeşitli teşvikler yapılmıştır. Koruyucu Başkan Bayan İnönü hastabakıcılık kurslarını gezdiği gibi kendisi de bu kurslara kayıt yaptırıp eğitim almıştır. Kurslar iki aşama şeklinde gerçekleştirilmiştir. İlk önce kursu verecek kişiler eğitilmiş daha sonra bu kişiler diğer gönüllü kişileri eğitmişlerdir. Yardım Sevenler Derneği bu kursları açarken Kızılay ve Sağlık Bakanlığı gibi başka kuruluşlarla da iş birliği yapmıştır. Kursa kayıta gönüllülük esası olduğu gibi kayıt yaptırabilmek için belli bir eğitim seviyesinde olmasına da dikkat edilmiştir. Dönemin gazetelerinde bu kurslarla ilgili değişik tarihlerde haberlere rastlamak mümkündür. Dernek bu kursların kayıt duyurularını basın yoluyla yapmıştır.

Akşam gazetesinin 9 Mayıs 1941 tarihli yayınında bu kurslar hakkında bilgi verilmektedir. “Gönüllü Hastabakıcılar” başlıklı yazıda:

³¹⁵ “Yardım Sevenler Cemiyetinin teşekkürü”, *Ulus*, 16 Eylül 1943, s. 4.

“Yardım Sevenler Cemiyeti İstanbul şubesi idare heyeti dün saat 9.30 da toplanmıştır. Toplantıda bazı doktorlarda bulunmuş, hastabakıcı işleri konuşulmuştur.

Her hastane gönüllü hastabakıcı olarak çalıştırılacak kadınlar için bir program hazırlayacaktır. Cemiyet, daktilo, çamaşırıcı, işçi olacakları da tespit edecektir... Gönüllü hastabakıcı olmak üzere her mahalleden üç kadın seçilecektir... ”³¹⁶.

Akşam gazetesinin 1941 tarihli “Hastabakıcılık Kursları, Evvela Yüksek, Sonra Orta Tahsil Genç Kızları Davet Edilecek” başlıklı haberde kurslara kayıt yaptırılırken eğitim seviyesi yüksek olanların öncelikli olarak kabul edildiğini görülmektedir:

“...Dünkü toplantıda hemşire ve hastabakıcı yetiştiren kursların ders talimatnameleri tedkik edilerek bir ders programı hazırlanmıştır. Hastabakıcı kurslarına evvela yüksek tahsil genç kızları davet edilecek, ilk kurslarda bu bayanlara ders gösterilecektir...

Yüksek tahsil gençlerinden sonra kurslara orta tahsil bayanları davet edilecektir... Halk için ayrıca hastabakıcı kitabı hazırlanmaktadır... Bu toplantıya basın birliği bayanları da iştirak etmiş, kadınlarımızın hastabakıcı kurslarına davet hususları kararlaştırılmıştır ”³¹⁷.

Hastabakıcılık kursu savaş yıllarında derneğin üzerinde önemle durduğu bir kurs olmuştur. Kadınlar bu kurslara basın yoluyla davet edilmiş, kayıt yaptırılmaları teşvik edilmiştir. Dönemin cumhurbaşkanının eşi Mevhibe İnönü’de kursa kayıt yaptırarak örnek olmuştur. Bu kursun bu kadar önemli olmasının en büyük nedeni ülkenin içinde bulunduğu şartlardır, sağlık imkânlarının yetersiz olmasından dolayı salgın hastalıklarda yaşanan artış ve her an ülke sınırları içerisinde yaşanma ihtimali olan bir savaş tehlikesi olması eğitilmiş hastabakıcı ihtiyacı doğurmuştur. Dernek bu ihtiyaca cevap verebilmek ve de kadınların iş sahibi olabilmeleri için bu kursu açmıştır.

3. 1. 1. 4. Postacılık Kursu

Bu kursun açılma nedeni de diğer kurslar gibi kadınları meslek sahibi yapıp hayatlarını kazanmalarını sağlamaktır. Kurs açılmadan açılacağına dair gazeteye duyuru haberi verilmiştir. Bu haberde kursu bitirenlerin postacılık hizmetinde çalışabilecekleri belirtilmiştir. *Ulus* gazetesi bu haberi 22 Ağustos 1942 tarihli yayınında “Yardım Sevenler Cemiyeti Bir Telli Muhabere Kursu Açıyor” başlıklı haberle halka duyurmuştur.

³¹⁶ “Gönüllü hastabakıcılar”, *Akşam*, 9 Mayıs 1941, s. 2.

³¹⁷ “Hastabakıcılık Kursları, Evvela Yüksek, Sonra Orta Tahsil Genç Kızları Davet Edilecek”, *Akşam*, 10 Mayıs 1941, s. 3.

“Yardım Sevenler Cemiyeti Genel Merkez Reisliğinden: Yardım Sevenler Cemiyeti Genel merkezinin teşebbüsü ve Münakalat Vekâletinin yardımıyla çok yakında Yardım Sevenler Cemiyeti Genel merkez binasında Türk kadınlarına mahsus olmak üzere 25 kişilik bir telli muhabere kursu açılacaktır.

Bu kursa devam edecekler için orta mektep tahsili şarttır. Kurstan mezun olanlar istedikleri takdirde P.T.T. hizmetinde çalışabilirler... ”³¹⁸.

Ulus gazetesinin 2 Eylül 1942 tarihli yayınında “Yardım Sevenler Cemiyeti Muhabere Kursu Açıyor” başlıklı haberde kursun neden açılması gerektiği açıklanmıştır. Haberde Batılı kadınların ülkelerine, cephe gerisinde askerlerine ne gibi yardımda bulduklarına değinilmiş ve Türk kadınının da fedakârlık ve askere destekte onlardan geri kalmayacağı belirtilmiştir:

“...Çok yakında Ankara’da Yardım Sevenler Cemiyeti genel merkezi binasında Münakalat Vekâletinin yüksek yardımlarıyla bir telli muhabere kursu açılacaktır. Bu kurs 20 veya 25 kişilik olacak orta tahsilli Türk kadınları alınacak ve kurs altı ay devam edecektir.

Altı ay sonunda yapılacak olan imtihanında muvaffak olanlara ehliyet name verilecektir. Kursu bitirenlerden 19’la 29 yaş arasındakiler, telli telgrafçılığı daimi meslek edinmek isterlerse, P.T.T. nin tabi tutacağı bir imtihandan ve namzetlik devresinden sonra bu müessesenin bareme dahil daimi memuru olarak hizmette kalabilirler... ”³¹⁹.

Haberdan de anlaşıldığı üzere kurs kadınların daimi bir meslek edinmelerini sağlayacak diploma verdiği gibi yaşanması muhtemel olan savaşta da kadınların cephe gerisinde hizmet edebilecek bilgiye sahip olmalarına yöneliktir.

3. 1. 1. 5. Dikiş ve Nakış Kursu

Bu kurs da kadınların meslek edinmesi ve aile bütçesine katkı sağlaması amacı ile açılmıştır. Kursta giyim eşyası dikildiği gibi çeyizlik eşyalarda dikilmiştir. Bunlar kermeslerde satıldığı gibi özel sipariş alınıp kişiye özel çeyiz dikimleri de gerçekleştirilmiştir. Üretilen ürünler gazete aracılığı ile halka tanıtılmıştır. Bu kurslarda çalışan bayanlar savaş zamanında asker kıyafetleri dikerek orduya da destek olmuşlardır. Sayın Mevhibe İnönü burada çalışan kadınları ziyaret ederek bayanlara destek olmuştur. *Ulus* gazetesinin 1 Temmuz 1941 tarihli yayınında “Yardım Sevenler Cemiyetinde Genç Kızlarımız Hararetle Çalışıyor” başlıklı haberi bu konuda bilgi vermektedir:

³¹⁸ “Yardım Sevenler Cemiyeti Bir Telli Muhabere Kursu Açıyor”, *Ulus*, 22 Ağustos 1942, s. 4.

³¹⁹ “Yardım Sevenler Cemiyeti Muhabere Kursu Açıyor”, *Ulus*, 2 Eylül 1942, s. 2.

“İki aydan beri Hıfzıssıhha Enstitüsünde açılmış bulunan dikiş servislerimizde bugüne kadar asker hastanelerinin nevrresimleri dikilmiştir. Temmuzun birinci gününden itibaren asker hastanelerinin ihtiyacı olan hasta robdöşamburları dikilmeye başlanmıştır...”³²⁰.

Başka bir haberde ise yapılan ürünlerin çeşitlerinden bahsedilmiştir. *Ulus* gazetesinin 16 Eylül 1943 tarihli yayınında yer alan “Evlenecek Gençler İçin Mühim Bir Fırsat” başlıklı haberde bu içerik hakkında bilgi verilmektedir:

“Yardım Sevenler Cemiyeti Genel Merkezinden: Cemiyetimizin El İşleri Atölyesi işçi adedini arttırdığından nakış ve el işlerini pek çok zenginleştirmiştir.

Keten ve patiska yatak takımları, yorgan kapakları, çocuk yatak takımları, keten ve organtin üzerine çocuk arabası örtüleri, keten üzerine renkli işlemeli çocuk askılı etekleri ve mama takımları, doreli sofraya ve çay takımları, keten el çantaları, işlemeli protestalalar,

Şifon ve opal üzerine mendiller, muhtelif masa ve sehpa örtüleri, keten üzerine önlükler için sipariş kabulüne başladığı gibi hazırlanmış olan işleri de satışa çıkarmıştır...”³²¹.

Bu kurslar yoksul kadınların meslek sahibi olup para kazanmaları düşüncesiyle açılmıştır. Ancak haberlerden de anlaşıldığı gibi savaş yıllarında sadece yoksul kadınların değil birçok kadının bu kurslara kayıt yaptırdığı görülmektedir. Özellikle dernek kadınlarının askerler için bir şeyler üretmek amacıyla çaba sarf ettiği görülmektedir.

3. 2. Derneğin Çocuklar İçin Yaptığı Çalışmalar

Derneğin kuruluşundan bahsederken belirtildiği gibi dernek annelere yapılan yardımın çocuğa yapılacağı görüşünden yola çıkmıştı. Kurucu başkanının Çocuk Esirgeme Kurumunun başkanı da olması derneğin çocuklara ne kadar değer verebileceği konusunda bir fikir vermektedir. Dernek üyeleri çocuklara büyük önem vermiştir, çocukların maddi ve manevi gelişimine destek olmak için birtakım çalışmalar yapmıştır. Dernek yoksul çocukların ihtiyacı olan kıyafet ve gıda gibi yardımları yaptığı gibi 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramlarında da her sene çocuklar için özel eğlence etkinlikleri düzenlemiştir. Dernek çocukların eğitimine de önem vermiş kırtasiye malzemesi konusunda çocukları desteklediği gibi eğitim kamplarına da bazı çocukların katılmasına yardımcı olmuştur.

³²⁰ “Yardım Sevenler Cemiyetinde Genç Kızlarımız Hararetle Çalışıyor”, *Ulus*, 1 Temmuz 1941, s. 2.

³²¹ “Evlenecek Gençler İçin Mühim Bir Fırsat”, *Ulus*, 16 Eylül 1943, s. 4.

Dernek yardım faaliyetlerini yaparken Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Halkevi gibi kuruluşlarla işbirliği yaparak yardımların daha etkili bir şekilde ve daha geniş bir alanda yapılmasını sağlamıştır. Dernek yardımlarını yaparken öncelikli olarak durumu iyi olmayan yoksul çocukları tercih etmiştir. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda ise çocukların eğlenceli vakit geçirebilmeleri için balolar düzenlemiş, hediyeler dağıtmıştır. Dönem gazete haberlerinde derneğin çocuklar için yapmış olduğu yardım faaliyetlerine dair haberler yansımıştır.

Ulus gazetesinin 17 Şubat 1943 tarihli yayınında yer alan “Yurtta Sosyal Yardım Hareketi” başlıklı haber Yardım Sevenler Derneğinin yoksul çocuklara yapmış olduğu yardımlar hakkında bilgi vermektedir. Bu yardımlar sadece merkezde olmayıp diğer şehirlerdeki şubelerde bu yardım faaliyetlerine katılmıştır. Böylece yardım hizmetlerini yurdun değişik bölgelerinde yaşayan yoksullara ulaştırmayı hedeflemiştir:

“...Antakya Yardım Sevenler Cemiyeti geçen yıl içinde 1859 yoksula kömür, petrol ve elbise, 386 talebeye giyim eşyası temin etmiş.... Sivas'ta hayırsever yurttaşların yardımları ile Kızılay Kurumu tarafından bir aşevi açılmıştır. Bu aşevinde her gün 150'si ilkokul talebesi olmak üzere 250 yoksula sıcak yemek verilmektedir...”³²².

Ulus'un 23 Mart 1943 tarihli yayınının “İstanbul'da On Binlerce Yoksul Yardım Gördü” başlıklı haberinde çocuklara yapılan yardımdan bahsedilmektedir:

“...Yardım Sevenler Cemiyeti 350 çocuğa ve ayrıca 500 aileye türlü yardımlarda bulunmuştur...”³²³.

Dernek çocukları maddi yardımların yanında manevi olarak da desteklemiştir. Onlar için çeşitli etkinlikler düzenlemiş ve onların eğlenceli vakit geçirmelerini de sağlamıştır. Özellikle 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramlarında eğlence etkinliklerine ağırlık verilmiştir.

Ulus gazetesinin 9 Nisan 1942 tarihli yayınında yer alan “25 Nisan'da Çocuk Balosu” başlıklı haberde Çocuk Bayramı'nda düzenlenecek olan çocuk balosunun hazırlıklarına başlandığı haberi yer almaktadır:

“Haber aldığımız göre Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara merkezi menfaatine Çocuk haftası münasebetiyle 25 Nisan Cumartesi günü öğleden sonra Ankara Halkevi'nde bir çocuk balosu tertip edilmiştir.

³²² “Yurtta Sosyal Yardım Hareketi”, *Ulus*, 17 Şubat 1943, s. 4.

³²³ “İstanbul'da On Binlerce Yoksul Yardım Gördü”, *Ulus*, 23 Mart 1943, s. 3.

Baloya 15 yaşından küçük çocuklar gelebilecek ve kendi aralarında eğlenebileceklerdir. Balonun çocuklarımız için eğlenceli olması için gereken hazırlıkların yapılmasına başlanmıştır... ”³²⁴.

Bu haber derneğin bu konularda ne kadar duyarlı olduğunu göstermektedir. Dernek her yıl çocuk baloları düzenlemeye özen göstermiştir.

Akşam gazetesinin 25 Nisan 1943 tarihli yayınında yer alan “Çocuk Bayramı’nın Üçüncü Günü” başlıklı haberde de çocuklar için yapılan etkinliklerden ve derneğin çocuklar için düzenleyeceği balodan bahsedilmektedir:

“...Yardım Sevenler Cemiyeti Beyoğlu Şubesi tarafından bugün Taksim Belediye gazinosunda bir çocuk balosu verilecektir. Baloda, Beyoğlu mektepleri talebeleri tarafından milli oyunlarda oynanacaktır ”³²⁵.

Bahsedilen balonun ertesi günü, çocukların baloda eğlenceli vakit geçirdikleri gazete haberlerinde şu şekilde anlatılmıştır:

“Çocuk haftası münasebetiyle dün Taksim Belediye gazinosunda bir balo verilmiş, çocuklara, baloyu tertibeden Yardım Sevenler Cemiyeti tarafından pasta ve çay ikram edilmiştir. Çocuklar dans etmişler, oyunlar tertiplemişler, şarkı ve marşlar söyleyerek eğlenmişlerdir... ”³²⁶.

Gazete haberleri derneğin çocuklar için yapmış olduğu yardım çalışmalarına dair de bilgi vermektedir. Dernek çocukların sağlık problemleri ile de ilgilenmiş, gerektiğinde çocukların hastaneye kaldırılmasında yardımcı olmuştur. Bu konu ile ilgili haber örneklerini Derneğin Sağlık Problemleri ile Mücadelede Katkısı başlığı altında değinileceği için burada vermeye gerek görmedik. Dernek bu yardım faaliyetlerini savaş yılları boyunca ve daha sonraki yıllarda da devam ettirmiştir. Dernek çocukların gelişimine her zaman önem vermiş gerekli yardımları yapma konusunda her zaman duyarlı davranmıştır.

3. 3. Derneğin Sosyal ve Kültürel Alanda Yaptığı Çalışmalar

Derneğin yaptığı çalışmaları incelediğinde sosyal ve kültürel alanda birçok çalışma yaptığını görülmektedir. Dernek kadınları özellikle savaş yıllarında üzerlerine düşen görevi hakkıyla yerine getirmiş, topluma maddi ve manevi olmak üzere çok büyük destek vermiştir. Kadınların iş sahibi olmaları için iş kursları açtığı gibi eğitime

³²⁴ “25 Nisanda Çocuk Balosu”, *Ulus*, 9 Nisan 1942, s. 4.

³²⁵ “Çocuk Bayramının Üçüncü Günü”, *Akşam*, 25 Nisan 1943, s. 1.

³²⁶ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Çocuk Balosu” , *Akşam*, 26 Nisan 1943, s. 2.

de önem vermiş ve yabancı dil kursları da açmıştır. Yine savaş yıllarının olumsuz psikolojik ortamı düşünüldüğünde kadınların düzenlediği balo, çay partileri, yemek davetleri, konserler, yılbaşı eğlenceleri vb. etkinliklerin halkın moral seviyesini yükselttiği söylenebilir. Dernek bu faaliyetleri ile her ne kadar eğlence etkinlikleri düzenlemiş olsa da bu etkinliklerle aynı zamanda derneğin bütçesine önemli katkılarda sağlanmıştır. Hem gecelerde toplanan bağışlar hem de satılan biletler bu konuda dernek bütçesine katkı sağlamıştır. Bu açıdan bu etkinlikler büyük önem arz etmektedir. Çünkü bu eğlence amaçlı düzenlenen etkinlikler, bu etkinlikte yer alan kişilerin güzel vakit geçirip mutlu olmalarını sağlarken diğer taraftan elde edilen maddi gelirle de yoksul kişilere ulaşıp onların da mutlu olması sağlanmıştır.

Dönemin basınında yer alan haberleri incelediğimizde derneğin düzenlediği bu sosyal faaliyetlere daha çok elit kesimin katıldığı görülmektedir. Dönemin siyasetçileri, sanatçıları vb. bu tür yardım ve eğlence amaçlı düzenlenen gecelere büyük ilgi ve destek göstermişlerdir. Dönemin şartları göz önüne alınırsa zaten bu tarz etkinliklere çok rahat bir şekilde ulaşmanın mümkün olmadığı söylenebilir. Konser, piyes, balo gibi etkinlikler katılımcılar için bulunmaz bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Dernek düzenlemiş olduğu balo, yemek, konser vb. etkinliklerini dönemin ünlü ve lüks mekânlarında yaptığı gibi Halkevlerini de sosyal etkinlikler için sık sık kullanmıştır. Dernek düzenlemiş olduğu etkinliğin mekânını seçerken katılımcıların mekâna nasıl gelecekleri veya geç biten bir etkinlikten nasıl döneceklerini de düşünmüş ve ona göre ulaşım konusunda davetlileri mağdur etmemek için ulaşım aracı ayarlamayı ihmal etmemiştir.

Derneğin düzenlediği bu etkinliklerde Koruyucu Başkan Mevhibe İnönü'nün de yer alması kendisinin dönemin Cumhurbaşkanı'nın eşi olması nedeniyle daha çok dikkat çekmiştir. Yine diğer siyasetçilerin hanımlarının ve kendilerinin bir şekilde bu etkinliklerde yer alması katılımın artmasında etkili olmuştur.

Yapılan etkinlikler her yaştan kesime hitap etmiştir. Bazen büyüklerin güzel vakit geçirmesi için yemek, balo gibi etkinlikler düzenlenmiş bazen de sadece gençlerin bir arada olduğu, sosyalleşmelerine imkân tanıyan etkinlikler düzenlenmiştir. Bu tür sosyal faaliyetler düzenlenirken dönemin çocukları da unutulmamış onlara yönelik eğlenceli etkinlikler de düzenlenmiştir.

Yapılan bu sosyal içerikli etkinliklerin genelinin girişi ücretli olmuştur ve bunun dışında derneğin yoksul kadınlarının yaptığı ürünlerin satılması açısından bu tarz etkinlikler bir fırsat olmuştur. Yine katılan kişilerin yaptığı bağışlar da derneğin gelir elde etmesi açısından büyük katkılar sağlamıştır. Yapılan sosyal içerikli etkinlikler aşağıda dönemin gazete haberleri dikkate alınarak incelenecektir.

3. 3. 1. Balo

Balo etkinlikleri katılımcıların güzel vakit geçirmesi amacıyla düzenlenen eğlenceli toplantılardır. Dernek hem büyükler için hem de küçükler için balolar düzenlemiştir. Büyükler için düzenlenen baloya 15 Şubat 1942 tarihli *Ulus* gazetesinin “Yardım Sevenler Cemiyetinin Balosu Çok Neşeli Bir Hava İçinde Sabaha Kadar Sürdü” başlıklı haberi incelendiğinde, derneğin hem eğlence hem de gelir elde etme konusunda istenilen başarıyı sağladığı görülmektedir:

“Son yıl içinde sınırlarımızda nöbet bekleyen kahraman erlerimize ve onları köylerinde bekleyen ana, karı ve çocuklarına en yakın ve candan yardımı yapmak için memleket ölçüsünde teşkilat kuran Yardım Sevenler Cemiyetinin mevsimin en güzel bir eğlencesi olarak tertip ettiği balo...

... Ankara Palas salonlarına Ankara'nın en seçkin kalabalığını toplıyan temiz bir eğlence havası yaratmıştır. Bilhassa başta Cemiyetin koruyucu reisi Bayan İnönü olmak üzere vekiller ve kordiplomatik bu baloda hazır bulunuyorlardı.

Arada bazı güzide çiftlerin umumi havadan neşelenerek bir arada kadril oynamaları neşeyi büsbütün arttırdı. Cemiyet menfaatine iç salonlarda tertip edilen eşya piyangosu hem çekici, hem de cemiyet için çok kazançlı oldu.

Birçok sürprizler bu baloya diğerlerinden ayrı bir hususiyet veriyordu. Cemiyet üyelerinin hazırladıkları zarif bebekler türlü giyim şekillerini temsil eden tarihi kostümler içinde satılığa çıkarıldı. Bunlarda herkes birer tane edindi. Eğlence sabaha kadar aynı neşeli hava içinde devam etti”³²⁷.

Balo düzenleme çalışmalarına Sayın Mevhibe İnönü de katılmış dernek adına balo düzenlemiştir. *Ulus* gazetesinin 26 Mart 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Balosu” başlıklı haber incelediğinde bu konuda bilgi vermektedir:

“Sayın Bayan İnönü'nün yüksek himayelerinde Yardım Sevenler Cemiyeti menfaatine 27. 03. 943 cumartesi akşamı Ankara Palas salonlarında Milli kıyafet balosu verilecektir.

³²⁷ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Balosu Çok Neşeli Bir Hava İçinde Sabaha Kadar Sürdü”, *Ulus*, 15 Şubat 1942, s. 3.

Balonun hazırlıkları tamamlanmıştır. Fevkalade zengin bir programla senenin biricik balosu olacaktır. Milli oyunlar, şarkılar balonun hususiyetleri olacaktır... ”³²⁸.

Çocuklar için düzenlenen balolar ise genellikle Çocuk Bayramlarında yapılmıştır. Bu balolarda çocuklar eğlenceli vakit geçirdiği gibi yapılan etkinliklerle kendi yeteneklerini de düzenlenen yarışmalarla ortaya koyma fırsatı elde etmişlerdir. *Ulus* gazetesinin 28 Nisan 1942 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara Merkezi Tarafından Halkevinde Dün Bir Çocuk Balosu Verildi” başlıklı haberde çocukların baloda eğlenceli vakit geçirdikleri ve bu baloya Cumhurbaşkanının kızı Sayın Özden İnönü’nün de katılıp çocukların eğlencesine ortak olduğu yazmaktadır:

“... Saat 15 te başlayan baloya, en süslü elbiselerini giyinmiş olarak bine yakın yavru gelmiş ve saat 20 ye kadar eğlenmişlerdir. Milli şef’imizin sevimli kızı Özden İnönü’de arkadaşlarıyla kaynaşmış bir halde göze çarpıyordu. Balo cidden çok neşeli olmuş, yavrular bir ağızdan marşlar, türküler söylemiş ve oynamışlardır... ”³²⁹.

Dönem şartları ve imkânları göz önüne alındığında derneğin düzenlemiş olduğu baloların ne kadar önemli etkinlikler olduğu anlaşılmaktadır. Düzenlenen bu balolar sayesinde katılımcılar güzel vakit geçirip sosyalleşmişlerdir. Bu baloların katılımcıları genellikle toplumun ileri gelen kişileri olmuştur. Bunda derneğin yönetiminde yer alan isimlerin de toplumun ileri gelen kişilerinden oluşuyor olası şüphesiz etkili olmuştur. Balolar her yaştan kişilerin eğlenceli vakit geçirebilmesi için ayrı ayrı düzenlenmiş, hem büyüklerin hem de küçüklerin güzel vakit geçirmelerine yardımcı olmuştur. Düzenlenen çocuk balolarının katılımcıları da dönemin ileri gelen kişilerin çocukları olmuştur. Balo etkinliklerine katılan kişiler genellikle toplumun ileri gelen kişileri olsa da balo etkinlikleri yoksul kişiler içinde önemli olmuştur. Çünkü bu balolara katılmak için bilet alınması, derneğin bütçesine gelir getirmiş. Bu gelirler de yoksullara harcandığı için her kesime yönelik bir etkinlik olduğu söylenebilir.

3. 3. 2. Konser

Dernek yardım amaçlı konserler düzenleyerek hem halkın eğlenceli vakit geçirmesini hem de yardım toplanmasını sağlamıştır. Dernek verilecek konserlerin

³²⁸ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Balosu”, *Ulus*, 26 Mart 1943, s. 4.

³²⁹ “Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara Merkezi Tarafından Halkevinde Dün Bir Çocuk Balosu Verildi”, *Ulus*, 28 Nisan 1942, s. 3.

duyurusunu basın yoluyla yapmış, halkı yardım amacı güden bu etkinliklere davet etmiştir. Konserleri dönemin ünlü sanatçıları vermiş, katılımcıların eğlenceli vakit geçirmesini sağlamıştır. Derneğin düzenlediği konser haberleri dönemin gazetelerinde de yer almıştır.

Ulus gazetesinin 20 Kasım 1941 tarihli yayınında “Yardım Sevenler Faydasına Sanatkâr Münir Nurettin Konseri” başlıklı haberde dernek yararına konser verileceği duyurulmaktadır:

*“Umumi arzu üzerine yarınki Cuma günü akşamı saat 21 de Yeni Sinema salonunda Münir Nurettin ve arkadaşları, Yardım Sevenler Cemiyeti menfaatine bir veda konseri vereceklerdir... Fiyatlar: Bir ve iki liradır; localar on liradır”*³³⁰.

Vatan gazetesinin 5 Mart 1942 tarihli yayınında “Fatih Yardım Sevenlerinin Konseri” başlıklı haberde derneğin düzenleyeceği konserin duyurusu yapılmıştır:

*“Haber aldığımızı göre Fatih kazası yardım sevenler cemiyeti namına 10/3/ 942 Salı günü akşamı saat 20, 30 da Çemberlitaş sinemasında Münir Nurettin tarafından konser verilecektir...”*³³¹.

Ulus gazetesinin 24 Mayıs tarihli yayınında derneğin yardım amaçlı konser düzenlediği haberi “Yardım Sevenler Menfaatine Zengin Bir Konser” başlıklı haberde yer almaktadır. Haber incelendiğinde içeriğin gerçekten de zengin olduğunu görülmektedir, bu da derneğin bu tür etkinlikleri düzenlerken göstermiş olduğu gayreti ve çabayı göstermektedir. Haberde konserden şu şekilde bahsedilmiştir:

*“Öğrendiğimize göre haziranın ilk haftasında Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara merkezi menfaatine Halkevinde zengin bir konser verilecektir. Bu konserde tanınmış sanatkârlardan Prof. Walter Gerhart’la Bedia Dolaner bir keman ve piyano konseri, Necdet Demir’le Markoviç de bir şan konseri vereceklerdir”*³³².

Haberde de görüldüğü gibi dinleyicilere bir defa da farklı sanatçıları dinleme imkânı sunulmuştur.

Ulus gazetesinin 10 Temmuz 1943 tarihli yayınında yine derneğin yardım amacıyla konser düzenlediği haberi “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Safiye Ayla Konser Verecek” başlıklı haberde yer almaktadır.

“Yardım Sevenler Cemiyeti Genel Merkezinden: Kıymetli sanatkâr Bn. Safiye Ayla yarınki Pazar günü Halkevinde saat 4.30 da Yardım Sevenler Cemiyeti

³³⁰ “Yardım Sevenler Faydasına Sanatkâr Münir Nurettin Konseri”, *Ulus*, 24 Kasım 1941, s. 4.

³³¹ “Fatih Yardım Sevenlerinin Konseri”, *Vatan*, 5 Mart 1942, s. 3.

³³² “Yardım Sevenler Menfaatine Zengin Bir Konser”, *Ulus*, 24 Mayıs 1942, s. 4.

*yararına bir konser verecektir. Biletler Halkevinden Cumartesi, Pazar günleri tedarik edilebilir*³³³.

Haberlerde görüldüğü gibi dernek katılımcıların güzel vakit geçirmesi ve derneğin bütçesi için gelir elde etmek amacıyla konserler düzenlemiştir. Bu konserler de balo etkinlikleri gibi iki amacı olan, eğlenirken derneğin gelir elde etmesi amacıyla düzenlenen etkinliklerdir.

3. 3. 3. Yılbaşı Eğlencesi

Dernek yılbaşı gecelerinde kutlamalar yaparak yeni yıla eğlenceli bir şekilde girilmesini sağladığı gibi yılın ilk gecesinde toplanan yardımlar ile yoksullara destek olmayı da hedeflemiştir. Yılbaşı eğlencelerinin içeriği zengin bir şekilde oluşturulmuş, halk bu güzel geceye basın yoluyla davet edilmiştir. *Ulus* gazetesinin 24 Aralık 1941 tarihli yayınında derneğin yılbaşı eğlencesi düzenleyeceği haberi “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yılbaşı Eğlencesi” başlıklı haberde yer almaktadır:

“...Yılbaşında eğlenceyi hak eden baş şehrimizde, milli bir hava içinde, halkla kaynaşmış bir eğlence tertip edilmiştir. Eğlence Sergievinde 31.12.941 akşamı saat 21 de başlayacaktır. Sergievi sıcak kucakını halka açacaktır.

*En usta sazlarla, en şakrak havalar, rakslar, Milli Piyango çekilişi. Yeni yılını halkla beraber ve milli bir hava içinde geçirmek isteyen herkes gelebilir. Mükemmel ve ucuz büfe, giriş ücreti (yüz elli) kuruştur. Bu biletle büfeden (25) kuruşluk bir şey yenir veya içilir... ”*³³⁴.

Haberden de anlaşıldığı gibi dernek yılbaşı gecelerinde eğlence geceleri düzenlemiş, katılımcıların güzel vakit geçirmeleri için düzenlemeler yapmıştır. Savaş yıllarında yeni yıla eğlenerek ve umutla girilmesini sağlamış, katılımcıların moral seviyesini yükseltmiştir. Yılbaşı eğlenceleri de çok amaçlı etkinliklerdendir. Dernek katılımcıların keyifli vakit geçirmesini sağladığı gibi elde edilen gelirler ile de yoksullara yardım yapmıştır.

3. 3. 4. Gardenparti

Dernek gelir elde etmek için gardenpartiler de düzenlemiştir. Bu partiler ile hem gelir elde edilerek yoksullara yardım edilmiş hem de davetlilerin eğlenceli vakit geçirmesi sağlanmıştır. Gazete haberleri bize bu partiler hakkında bilgi vermektedir. *Ulus* gazetesinin 1 Ağustos 1941 tarihli yayınında “Keçiören Gazinosu’nda Yardım

³³³ “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Safiye Ayla Konser Verecek”, *Ulus*, 10 Temmuz 1943, s. 4.

³³⁴ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yılbaşı Eğlencesi”, *Ulus*, 24 Aralık 1941, s. 4.

Sevenler Cemiyeti Gardenpartisi” başlıklı haberde bir gün sonra yapılacak olan partinin duyurusu ve daveti yapılmaktadır:

“Yardım Sevenler Cemiyeti menfaatine 2 Ağustos cumartesi akşamı Keçiören Gazinosunda bir gardenparti verilecektir... Cazip ve güzel bir programla geçecek olan bu geceye siz de katılınız.

Bahçe, hem güzel bir gece geçirmek hem de Yardım Sevenler Cemiyetine müzaheret etmek isteyen bütün Ankaralıları alabilecek büyüklüktedir. Saat ikide dönüş otobüsleri temin edilmiştir... ”³³⁵.

Ulus gazetesinin 1 Temmuz 1942 tarihli yayınında da “Yardım Sevenlerin Gardenpartisi” başlıklı haberde derneğin gardenparti düzenlediği haberi yer almaktadır:

“Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara merkezi her ayın ilk Perşembe akşamları yaptığı toplantıyı, yarın akşam için Gar gazinosunda tertibetmiştir. O gece, Gar gazinosunda bir gardenparti verilecektir. Biletler Sebat ve Yenişehir eczanelerinden ve Gar gazinosundan temin olunabilir ”³³⁶.

Konu ile ilgili bir başka haber yine Ulus gazetesinin 13 Ağustos 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Bir Gardenparti Tertibetti” başlıklı haberde yer almaktadır:

“... Cemiyetimizin himayesindeki yoksullar yararına yarınki cumartesi günü akşamı Keçiören gazinosunda bir gardenparti tertibedilmiştir ve kıymetli sanatkar Mualla da temin edilmiştir. Gece dönüş için saat 2 de şehir otobüsü vardır. Duhuliye bir liradır ”³³⁷.

Haberlerde de görüldüğü gibi dernek bu partileri değişik yıllarda yapmış ve partiye davet edilen kişilerin eve dönüş konusunda sıkıntı yaşamaması için ulaşım konusunda da duyarlı davrandığı görülmektedir.

3. 3. 5. Dil Kursu

Dernek eğitim işleri ile de yakından ilgilenmiş, öğrencileri maddi olarak desteklediği gibi açtığı dil kursları ile de hizmet sunmuştur. Ulus gazetesinin 29 Haziran 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Fransızca Kursları Açtı” başlıklı haberinde derneğin yapmış olduğu bu çalışmaya dair bilgi verilmektedir:

“...Cemiyetimiz temmuzun birinci gününden itibaren Evkaf apartmanındaki dairede, tahsilini Paris’te bitirmiş ve Maarif liselerinde Fransızca muallimliği yapmış ehliyetli bir profesöre Fransızca dersleri verdirecektir.

³³⁵ “Keçiören Gazinosunda Yardım Sevenler Cemiyeti Gardenpartisi”, *Ulus*, 1 Ağustos 1941, s. 4.

³³⁶ “Yardım Sevenlerin Gardenpartisi”, *Ulus*, 01Temmuz 1942, s. 4.

³³⁷ “Yardım Sevenler Cemiyeti Bir Gardenparti Tertibetti”, *Ulus*, 13 Ağustos 1943, s. 4.

Mektepliler için üçü orta mektep ve üçü lise öğretimine muvazi olmak, Maarifin program ve kitapları tatbik edilmek ve her sınıfa haftada iki saat isabet etmek üzere altı kurs açılmıştır. Hariçten iştirak edeceklerle hiç bilmiyenler ve biraz bilenler ve orta derecede bilip tekemmül ettirmek isteyenlerden mürekkep iki sınıfa ayrılmıştır.

Bunlardan Maarifin kitapları okutturulmakla beraber Maarifin beher senesi dört aya indirilmiş ve daha kısa bir metot tatbik olunmuştur. Beher dersin ücreti iki liradır ve ayda sekiz ders almak mecburidir... ”³³⁸.

Haberden de anlaşıldığı gibi dernek biraz Fransızca bilen öğrencilere ve dışarıdan katılan öğrencilere Milli Eğitim Bakanlığının kitaplarından yararlanarak kurs vermektedir. Kursta dersler katılımcıların seviyesine göre ayarlanmıştır. Bu kursların bakanlığın ders programına uygun olarak verilmesi, okullarda bu dersten geçemeyen ya da yeterince başarılı olmayan öğrenciler için bir fırsat olduğunu söylenebilir. Öğrenciler bu kurslara katılarak burada öğrendikleri bilgilerle derslerini verebilir, yani öğrenciler için ek ders gibi de düşünülebilir. Ayrıca derneğin böyle bir kurs açması toplumun bilgi ve kültür seviyesini yükseltmeye çalıştığının da göstergesi olarak düşünülebilir.

3. 3. 6. Boks Maçı

Dernek spor faaliyetlerinde de yer almış, dernek yararına yarışmalar düzenleyerek hem derneğin gelir elde etmesini sağlamış hem de spor faaliyetlerini desteklemiştir. Buna örnek olarak derneğin düzenlemiş olduğu boks maçları gösterilebilir. Dernek 16 Kasım 1941 tarihinde boks maçı düzenlenmiştir. Basın bu maça büyük alaka gösterip gelişmeleri ve maçta yer alacak sporcuların ne yapmaları gerektiğine dair haberleri düzenli olarak duyurmuştur. Bir ay önce başlayan duyuru haberleri maçın sonuna kadar devam etmiştir. Dernek bu maçı düzenlerken Ankara Boks Ajanlığı ile işbirliği yapmıştır. İlk haber *Ulus* gazetesinin 17 Ekim 1941 tarihli yayınında “Yardım Sevenler Kurumu Menfaatine Boks Maçları” başlıklı haberde yer almıştır:

“Yardım Sevenler Kurumu menfaatine Cumhuriyet Bayramında yapılmak üzere bölgemiz amatörleri arasında boks müsabakaları tertip edilmiştir. Halkevi salonunda yapılacak olan bu teşvik maçlarına Harp Okulu boksörleri de gireceklerdir.

Ankara boks şampiyonluğuna bir hazırlık mahiyetinde olan bu maçların büyük alaka ve rağbet göreceği şüphesizdir”³³⁹.

³³⁸ “Yardım Sevenler Cemiyeti Fransızca Kursları Açtı”, *Ulus*, 29 Haziran 1943, s. 4.

³³⁹ “Yardım Sevenler Kurumu Menfaatine Boks Maçları”, *Ulus*, 17 Ekim 1941, s. 2.

Yapılacak olan maç Ankara –İstanbul boks takımlarının karşılaşmasının seçmesi şeklinde ayarlanmıştır. *Ulus* gazetesinin 6 Kasım 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Boks Maçı” başlıklı haber bize bu konuda bilgi vermektedir. Aynı haberden derneğin Ankara Boks Ajanlığı ile işbirliği içerisinde olduğunu, duyurunun Ankara Boks Ajanlığı tarafından yapılmış olmasından anlaşılıyor:

“Ankara Boks Ajanlığından: 16.11.941 Pazar günü Ankara Halkevinde Yardım Sevenler Cemiyeti menfaatine icra edilecek olan boks müsabakaları, aynı zamanda VII İkkânununda İstanbul’da yapılacak, Ankara, İstanbul boks takımları karşılaşmasının seçmesi olacaktır...”³⁴⁰.

Yine *Ulus* gazetesinin 12 Kasım 1941 tarihli yayınında konu ile ilgili “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Boks Maçları” başlıklı haberde detaylı bilgi verilmiştir:

“Kurulduğu günden beri hayırlı teşebbüsleriyle birçok faydalı hareketlere ön ayak olan Yardım Sevenler Cemiyeti genel merkezi, bu defa da bir spor maçını himayesi altına almıştır. Birkaç gün evvel yazdığımız gibi, 16 İkinciteşrin Pazar günü cemiyet menfaatine Halkevinde bir boks maçı yapılacaktır.

Maçı Ankara bölgesi boks başkanlığı organize etmektedir. Geliri Yardım Sevenler Cemiyetine bırakılan maçlar Ankara’nın sporcu gençliği arasında geniş bir ilgi uyandırmıştır. Bu sebeple Pazar günü saat 18 de yapılacak maçlara ait hazırlıklar hararetle devam etmektedir.

Maçların uyandırdığı ilginin başlıca sebebi, gençliğin, Yardım Sevenler Cemiyeti menfaatine yapılacak bir teşebbüse katılmak arzusudur. İkinci bir sebep de, maçların 7 Birincikanunda İstanbul muhteliti ile yapılacak karşılaşma için bir seçme yerini tutmasıdır...”³⁴¹.

Ulus gazetesi maçın yapılacağı gün olan 16 Kasım’da da boks maçına dair son gelişmelerin haberini yapmıştır. Bu haberde sporcular bilgilendirilirken halkın maça karşı tutumundan da bahsedilmiştir. “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Boks Maçları Bugün Saat 16 da Başlıyor” başlıklı haber incelediğinde konu ile ilgili bilgiye ulaşılmaktadır:

“Yardım Sevenler Cemiyeti menfaatine tertip edilen boks maçları bugün saat 16 da Halkevi salonlarında yapılacaktır. Evvelce de yazdığımız gibi, maçlara Harp Okulu boks takımı ile Ankara’nın en tanınmış ve iyi boksörleri girmektedir.

Aynı zamanda menfaati hayırlı bir işe bırakılan maçların biletleri hemen hemen tamamiyle satılmıştır. Ankara’nın sporu seven halkı bu güzel ve asil sporu

³⁴⁰ “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Boks Maçı”, *Ulus*, 6 Kasım 1941, s. 2.

³⁴¹ “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Boks Maçları”, *Ulus*, 12 Kasım 1941, s. 2.

heyecanla seyretmek ve Yardım Sevenler Cemiyetinin hayırlı teşebbüsünü kuvvetlendirmek arzusuyla maçlara çok yakın bir ilgi göstermektedir...³⁴².

Maçın sonuçları 17 Kasım'da *Ulus* gazetesinde yazılmıştır. Haberde maçın salonu dolduran yüzlerce meraklı tarafından heyecanla seyredildiği ve maçı kimlerin kazandığı belirtilmiştir³⁴³. Derneğin böyle bir spor faaliyetinde rol alması gençlerin hem spor yapmalarına hem de yardım faaliyetlerinde yer almalarına fırsat vermesi açısından önemlidir. Gençler bu gibi etkinliklerle yardım faaliyetlerine katılmaya teşvik edilmiştir.

3. 3. 7. Kukla Gösterisi

Dernek gelir elde etmek ve halkın eğlenceli vakit geçirmesi amacıyla kukla gösterileri de düzenlemiştir. Bu gösterilerin duyuruları da basın yoluyla yapılmıştır. *Ulus* gazetesinin 30 Kasım 1941 tarihli yayınında bu konu ile ilgili haber "Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Kukla Temsili" başlıklı haberde yer almaktadır:

"Yardım Sevenler Cemiyeti Genel Merkezinden: Kukla sanatkârı Orhan Bürçe, Yardım Sevenler Cemiyeti menfaatine en güzel temsilini bugün saat 15 de Halkevinde verecektir. Biletler: 25,15 kuruş, localar birer liradır. Satış Halkevi kapısında saat 13 de başlayacaktır"³⁴⁴.

Konu ile ilgili bir başka haber *Ulus* gazetesinin 6 Ağustos 1942 tarihli yayınında "Çocuklara Kukla" başlıklı haberde yer almaktadır:

"Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara Merkezinden: Pazar günü saat 16 da, Ankara Halkevinde cemiyetimiz menfaatine sanatkâr Orhan Bürçe tarafından çocuklara kukla ile karagöz, kukla varyete ve Gul Yabani ile Deliler Doktoru adlı iki kukla piyesi oynatılacaktır. Biletler Pazar günü Halkevinden temin olunabilir"³⁴⁵.

Derneğin bu gösterisi dönemin şartları düşünüldüğünde katılımcılar için büyük önem arz etmektedir. Çünkü o zamanlar halkın ve çocukların katılabileceği etkinlikler günümüzdeki kadar çok yoktu hatta hiç yoktu denilebilir. Bu tür etkinlikler ile hem çocuklar hem de anne babalar keyifli vakit geçirme imkânı elde etmişlerdir. Kukla gösterilerinin bir diğer özelliği ise geleneksel Türk seyirlik oyunlarının yaşatılması

³⁴² "Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Boks Maçları Bugün Saat 16 da Başlıyor", *Ulus*, 16 Kasım 1941, s. 4.

³⁴³ "Boks Maçları Dün Gece Geç Vakte Kadar Sürdü", *Ulus*, 17 Kasım 1941, s. 4.

³⁴⁴ "Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Kukla Temsili", *Ulus*, 30 Kasım 1941, s. 4.

³⁴⁵ "Çocuklara Kukla", *Ulus*, 6 Haziran 1942, s. 4.

açısından önemlidir. Kısacası dernek bu etkinlik ile çok amaçlı yardım faaliyetinde bulunmuştur.

3. 3. 8. Piyes

Dernek gelir elde etmek ve halkın eğlenceli vakit geçirmesi amacıyla piyesler de düzenlemiştir. Bu oyunların duyuruları da basın yoluyla yapılmış halk bu sanat etkinliklerine davet edilmiştir. *Ulus* gazetesi yapmış olduğu haberlerle bu konuda bilgi vermektedir. *Ulus* gazetesinin 23 Nisan 1943 tarihli yayınında yer alan “Halkevinde “Sekizinci” Temsili” başlıklı haberde Radyoevi temsil kolunun Yardım Sevenler Derneği yararına sahne aldığı belirtilmektedir:

“Dün ve evvelsi gece Ankara Halkevin de, Yardım Sevenler Cemiyeti yararına Radyoevi temsili kolu (Sekizinci)adlı piyesi temsil etmişlerdir. Radyoda yalnız seslerini tanıdığımız değerli artistlerimizi sahnede görmek, Ankara halkı için değişik ve zevkli bir fırsat olmuştur...”³⁴⁶.

Ulus gazetesinin 21 Eylül 1943 tarihli yayında derneğin müsamere ve varidat kolunun temsil mevsimi başlaması nedeniyle çalışmalarına başladığı haberi yer almıştır³⁴⁷. Zaten bu tarihten sonra sık sık dernek piyes düzenleyerek gelir elde etmiştir. Bu konuda çıkan haberler incelenecek olursa derneğin farklı piyesleri sahnelediği, böylece halkın güzel vakit geçirmesini sağladığı görülmektedir.

Ulus gazetesinin 23 Eylül 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Yararına Piyes Temsili” başlıklı haberde 2 ve 3 Ekim’de sahnelenecek piyes hakkında bilgi verilmiştir. Aynı duyuru haberine 26 Eylül tarihli yayında da yer verilmiştir:

“Cemiyetimiz yararına 2 İlkteşrin 1943 cumartesi günü akşamı saat 21 de ve 3 İlkteşrin 943 Pazar günü gündüz saat 16 da ve gecesi saat 21 de Halkevi salonunda Nedim Otyam’ın besteleyip hazırladığı ve Turhan Dilligil tarafından yazılıp sahneye konan Yanaşma adlı üç tablolu müzikli yurt piyesi temsil edilecektir. Eser milli oyun ve halk şarkıları ile zenginleştirilmiştir...”³⁴⁸.

Ulus gazetesinin 1 Ekim 1943 tarihli yayında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Temsiller” başlıklı haberde derneğin düzenleyecek olduğu piyesin duyurusu yapılmış ayrıca oynanacak olan piyesin içeriğinden de bahsedilmiştir. Bunun

³⁴⁶ “Halkevinde “ Sekizinci ” Temsili” , *Ulus*, 23 Nisan 1943, s. 2.

³⁴⁷ “Yardım Sevenler Cemiyetinde”, *Ulus*, 21 Eylül 1943, s. 1.

³⁴⁸ “Yardım Sevenler Cemiyeti Yararına Piyes Temsili”, *Ulus*, 23 Eylül 1943, s. 4. *Ulus*, 26 Eylül 1943, s. 4.

dışında derneğin gelmek isteyenler için otobüs ayarladığı bilgisi de haberde yer almaktadır³⁴⁹.

Ulus gazetesinin 22 Kasım 1943 tarihli yayında bir başka piyes gösterisinin duyuru haberi yer almaktadır. Haber “Yardım Sevenler Cemiyeti Yararına Temsiller” başlığı ile yapılmıştır:

“Yardım Sevenler Cemiyeti Genel Merkezinden: Cemiyetimiz yararına Sadi Tek ve Muammer Karaca tiyatrosu tarafından 29 İkinciteşrin 943 pazartesi günü gecesi üç perdelik “Rakibe” piyesi ile bir perdelik Artistler revüsü 30 İkinciteşrin 943 Salı günü gecesi de üç perdelik “Fatuş” komedisi temsil edilecektir.

Biletler Bankalar Caddesinde Milli Piyango gişesinde ve akşamları da Halkevinden tedarik edilebilir”³⁵⁰.

Ulus gazetesinin 28 Aralık 1943 tarihli yayında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Yararına Temsil” başlıklı haberde Bayan İnönü’nün himayesinde dernek yararına piyes düzenleneceği haberi yer almaktadır:

“... Sayın Bayan İnönü’nün yüksek himayelerinde Yardım Sevenler Cemiyeti yararına 15. 1. 944 Cumartesi ve 16. 1.944 Pazar günleri saat 15 ve 21 de Necip Fazıl Kısakürek’in Para adlı piyesi; Feridun Çölgeçen ve arkadaşları tarafından temsil edileceği ilan olunur”³⁵¹.

Haberlerden de anlaşıldığı gibi dernek çeşitli zamanlarda piyes gösterileri düzenlemiştir ve bu gösterilere katılan izleyicilerin ulaşım sıkıntısını gidermek için otobüs kiralayarak daha çok kişinin katılmasını teşvik etmiştir. Derneğin koruyucu başkanı Mevhibe İnönü’de bu etkinliklerde yer alarak örnek olmuş, dernek yararına gösteriler düzenlemiştir. Piyesler düzenlenmesi de kukla gösterileri gibi dönem açısından oldukça önemli etkinliklerdir. Çünkü o dönemlerde sinema ve televizyon gösterileri olmadığı için, halk için bu tarz gösteriler önemli bir ihtiyaçtı. Dernek hem katılımcıların böyle bir ihtiyacını gidermiş hem de dernek yararına gelir elde edilmesini sağlamıştır. Yine dernek düzenlemiş olduğu piyesler ile oyun sanatını da desteklemiştir. Kısaca piyes gösterileri de çok amaçlı etkinlikler arasında gösterilebilir.

³⁴⁹ “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Temsiller”, *Ulus*, 1 Ekim 1943, s. 2.

³⁵⁰ “Yardım Sevenler Cemiyeti Yararına Temsiller”, *Ulus*, 22 Kasım 1943, s. 4.

³⁵¹ “Yardım Sevenler Cemiyeti Yararına Temsil”, *Ulus*, 28 Aralık 1943, s. 4.

3. 3. 9. Yemek

Dernek yemek davetleri organize ederek yemeğe katılan davetlilerin güzel ve eğlenceli vakit geçirmesini sağlarken buradan elde edilen gelirlerle de yoksullara yardım etme imkânı bulmuştur. Bu yemek davetleri de basın yolu ile yapıp buradan davetliler bilgilendirilmiştir. Yemek davetleri diğer eğlence etkinliklerine göre daha sık yapılmıştır. Konu ile ilgili ayrıntılı bilgiler yine gazete haberleri sayesinde elde edebilir. *Ulus* gazetesinin 28 Mart 1942 tarihli yayınında derneğin yemek daveti “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yemeği” başlıklı haberde yer almaktadır:

“Yardım Sevenler Cemiyetinden: 2 Nisan Perşembe günü akşamı cemiyetimiz mutat yemeği gene Ankara Palas'ta verileceğinden yurttaşlarımız bu yemeğe şeref vermekle hem eğlenceli bir gece geçirmiş olacak, hem de yardım lütfunu esirgememiş bulunacaklardır... ”³⁵².

Ulus gazetesinin 1 Kasım tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenlerin Yemek Toplantıları” başlıklı haberde ise derneğin düzenli olarak yemek davetleri vermeye başladığından bahsedilmektedir.

“...Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara merkezi, yeni mevsimin başlaması münasebetiyle geçen yıl olduğu gibi her ayın ilk Perşembe akşamları aile yemek toplantıları yapmaya karar vermiştir. Önümüzdeki 5 Sontesrin Perşembe akşamı saat 20. 30 da Ankara Palas pavyonunda mevsimin ilk yemeği verilecektir... ”³⁵³.

Konu ile ilgili başka bir haber *Ulus*'un 2 Şubat 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yarınki Yemekli Toplantısı” başlıklı haberde yer almaktadır:

“Yardım Sevenler Cemiyeti, her ayın ilk Çarşamba akşamı yapmakta olduğu yemekli toplantılara devam etmektedir. Bu ayın toplantısı yarın akşam Ankara Palas pavyonundadır... ”

Şehrimiz seçkinlerinin iştirak ettiği bu toplantılarda hem zevkli ve neşeli bir gece geçirilmekte hem de bir hayır ve şefkat kurumu olan Yardım Sevenler Cemiyetine ve dolayısıyla muhtaç yurttaşlara yardım edilmiş olmaktadır”³⁵⁴.

Ulus gazetesinin 8 Mayıs 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenlerin Yemeği” başlıklı haberde düzenlenen yemeğe şehrin seçkin kimselerinin katıldığı bildirilmektedir:

³⁵² “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yemeği”, *Ulus*, 28 Mart 1942, s. 4.

³⁵³ “Yardım Sevenlerin Yemek Toplantıları”, *Ulus*, 1 Kasım 1942, s. 5.

³⁵⁴ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yarınki Yemekli Toplantısı”, *Ulus*, 2 Şubat 1943, s. 4.

“Her ayın ilk Perşembe günlerinde verilmesi adet olan Yardım Sevenler Cemiyetinin yemeği, bu Perşembe de evvelkinden daha güzel, daha tertipli bir toplantıya vesile vermiştir.

Şehrimizin birçok seçkinlerini, büyüklerini ve Yardım sevenlerini bir arada toplayan ve geç vakitlere kadar devam eden toplantı, hem cemiyet için bir kazanç, hem de Ankaralıların nezih bir eğlence vasıtası olmuştur”³⁵⁵.

Ulus gazetesinin 17 Ekim 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yemeği” başlıklı haberde derneğin düzenlemiş olduğu yemekte artistlerin de bulunacağı duyurulmuştur:

“...Cemiyetimizin yararına 17 Sontesrin 943 Çarşamba günü akşamı Ankara Palas salonlarında yeni gelen artistlerin iştirakiyle bir yemekli toplantı tertibedilmiştir. Yemek fiyatı (5) liradır...”³⁵⁶.

Ulus gazetesinin 21 Kasım tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yemeği” başlıklı haberde ise derneğin düzenlediği yemeğe Mevhibe İnönü’nün katıldığı ve dernek yemeğinin çok samimi bir hava içinde geçtiği belirtilmiştir:

“Geçen Çarşamba gecesı Ankara Palas salonlarında Yardım Sevenler Cemiyeti yararına bir yemek verilmişti. Bu yemeğe Cemiyetin koruyucu Başkanı Sayın Bayan Mevhibe İnönü şeref vermişlerdir.

Topluluk çok intizamlı ve eğlenceli olarak derin bir samimiyet havası içinde tıpkı bir aile topluluğu gibi geçmiştir. Herkes memnundu. Hele cemiyetin üyeleri yarın Yardım Sevenlerin kapısını çalacak her hangi bir yoksulun üç beş gün tenceresinin kayniyacağını, bir hastanın ilacının temin edileceğini, bir başkasının sırtının, toprağa basan ayağının örtüleceğini düşünerek sevinç içinde idi.

O gece Yardım Sevenlerin bir de elişi köşesi vardı. Bu köşe çeşitli işlerle renk renk çiçek bahçesini andırıyordu. Cemiyetin sanatkâr üyeleri tarafından tertip ve tanzim edilen bu işleri yoksul geç kızlar işlemişti. Bu güzel danslı yemek geç vakitlere kadar devam etmiştir...”³⁵⁷.

Dernek düzenlediği bu yemek davetleri ile dönemin ileri gelenlerini bir araya getirmiştir. Davetlere sanatçılar ve siyasetçiler de katılmıştır. Bu da davetlere katılanların artmasına neden olmuştur. Mevhibe İnönü derneğin diğer etkinliklerini desteklediği gibi yemek davetlerini de desteklemiş, bu davetlere kendisi de katılım göstermiştir. Dernek yemek davetleri ile katılımcıların sosyalleşip keyifli vakit geçirmesini sağlarken dernek yararına yapılan bağışlarla da yoksullara yardım ederek toplumun iki kesimine de hitap etmiştir.

³⁵⁵ “Yardım Sevenlerin Yemeği”, *Ulus*, 08 Mayıs 1943, s. 4.

³⁵⁶ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yemeği”, *Ulus*, 17 Ekim 1943, s. 4. , *Ulus*, 21 Ekim 1943, s. 4.

³⁵⁷ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yemeği”, *Ulus*, 21 Kasım 1943, s. 4.

3. 3. 10. Çay

Dernek diğer sosyal faaliyetlerde olduğu gibi çay etkinliklerini de hem katılımcıların güzel vakit geçirmesi hem de elde edilen parayla yoksullara yardım etmeyi amaçlamıştır. Dernek bunun için hem büyükler hem de küçükler için çay partileri düzenlemiştir. Bu çaylar Sayın Mevhibe İnönü Hanımefendi tarafından da desteklenmiştir. Dernek düzenleyecek olduğu çayların duyurusunu basın yolu ile yapmış, halkı bu eğlence ve yardım içerikli etkinliklere davet etmiştir. Dönemin gazete haberlerinde derneğin düzenlemiş olduğu çay etkinliği ile ilgili haberler yer almaktadır.

Ulus gazetesinin 19 Kasım 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara Palas’ta Bir Danslı Çay Verecek” başlıklı haberi incelendiğinde, derneğin katılımcılarına güzel vakit geçirme imkânı sunarken aynı zamanda bu toplantının derneğin üretmiş olduğu el işlerini sergilemek için de imkân bulmuş olduğu görülmektedir:

“... 22. 11. 941 cumartesi günü saat 5 ten itibaren Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara Palas salonlarında bir danslı çay hazırlamıştır. Aynı zamanda Yardım Sevenler Cemiyeti atölyelerinde asker çocuklarımız tarafından yapılan el işlerinden bir sergi tertip edilmiştir...”³⁵⁸.

Ulus gazetesinin 12 Nisan 1943 tarihli yayınında yer alan “Ankara Yüksek Öğrenim Yardım Sevenler Birliğinin Çayı” başlıklı haberde derneğin yüksekokul ve fakültelerdeki kollarının gençlere yönelik bir çay partisi verdiği yazmaktadır:

“Ankara Yükseköğrenim Yardım Sevenler Birliği dün Halkevinde bir danslı çay tertipetmişlerdir.

Hâsılatı, Ankara Üniversitesinin muhtelif fakültelerinde ve Ankara yüksekokullarında okumakta olan fakir talebeye muhtelif suretlerde yardıma hasredilmiş bulunan bu danslı çaya kız ve erkek yüzlerce genç üniversiteli iştirak etmiş ve toplantı çok samimi bir hava içinde geçmiştir.

Yardım Sevenler Cemiyetinin yüksekokul ve fakültelerdeki yardım kollarından teşekkül eden Ankara Yüksek Öğrenim Yardım Sevenler Birliğinin gayesi, fakir üniversiteli arkadaşlarının her türlü ihtiyaçlarını karşılamağa çalışmak ve her şeyden önce, muhtaç üniversitelilere yemekli ve yatılı bir yurt ile sıcak bir müteala salonu temin etmektir...³⁵⁹.

Ulus gazetesinin 19 Mayıs 1942 tarihli yayınında yer alan “Dün Verdiği Bir Çay Ziyafetinde Yardım Sevenler Cemiyeti Koruyucu Başkanı Sayın Bayan İnönü’ye Kars’tan Gönderilen Bir Rozeti Takdim Etti” başlıklı haberde derneğin düzenlemiş

³⁵⁸ “Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara Palasta Bir Danslı Çay Verecek”, *Ulus*, 19 Kasım 1941, s. 2.

³⁵⁹ “Ankara Yüksek Öğrenim Yardım Sevenler Birliğinin Çayı”, *Ulus*, 12 Nisan 1943, s. 4.

olduğu çay toplantısına Ankara'nın seçkin kişilerinin katıldığı ve derneğin yapmış olduğu çalışmaların değerlendirilmesi yapılırken Koruyucu Başkan'a hediye takdim edildiği yazmaktadır:

“Yardım Sevenler Cemiyeti Genel Merkezi, dün saat 16 da Cemiyetin Genel Merkez binasında Koruyucu Reisleri Sayın Bayan Mevhibe İnönü şerefine bir çay ziyafeti tertibetmiştir.

Ziyafette, Ankara Vali ve Belediye Reisi B. Nevzat Tandoğan, Urfa Mebusu B. Şeref Uluğ, Dördüncü Noter B. Veli Uluşu, Umumi Merkez ve Ankara Merkezi İdare Heyeti ve faal azası ve seçkin bir davetli kütlesi hazır bulunmuşlardır...

Yardım Sevenler Cemiyeti bu toplantıyı değerli bir fırsat bilerek, Kars merkezinden Bn. Mevhibe İnönü'ye armağan olmak üzere gönderilmiş bir rozeti Koruyucu Reise takdim etmiştir...³⁶⁰.

Dernek büyüklere yönelik yapmış olduğu çayların dışında çocuklara yönelik de çay partileri yapmıştır. Bu çay etkinliklerinde çocuklar eğlenceli vakit geçirmişlerdir. Bu konudaki bilgiyi *Akşam* gazetesinde yer alan duyuru haberi vermektedir. 12 Mayıs 1943 tarihli yayında yer alan “Çocuk Çayı” başlıklı haberde daha önce bir çocuk çayı düzenlendiği ve çok beğenildiği için tekrar yapılacağı yazmaktadır:

“...Çocuk haftasında Taksim Belediye gazinosu salonlarında Yardım Sevenler Cemiyeti Beyoğlu şubesi tarafında terdibedilen (Çocuk çayı) muhitte çok iyi karşılanarak tekrarı arzu edildiğinden cemiyet 16/ 5 / 943 Pazar günü yine Taksim gazinosunda daha zengin bir programla bir Çocuk çayı tertibettiğini sayın annelere müjdeler...³⁶¹.

Gazetenin 15 Mayıs 1943 tarihli yayınında yer alan “Çocuk Çayı” başlıklı haberde aynı çay etkinliğinin duyurusu yapılmış bu sefer çay partisinin içeriğinden de bahsedilmiştir:

“Yardım Sevenler Cemiyetinin Beyoğlu şubesi 16 Mayıs günü saat 14. 5 tan 19.5 ğa kadar devam etmek üzere Taksim gazinosunda bir çocuk çayı tertibedilmiştir.

Çocukların iyi eğlenebilmesi için gayet zengin hazırlanmıştır. Gazinonun müziği ve varyete yapan artistleri, birçok büyük liselerin müsamere kolları, kukla ve Japon oyunları yapılacak ve ayrıca da Erkek muallim mektebi müziği de iştirak edecektir. Biletler (150) kuruştur...³⁶².

Derneğin, kendisinin organize ettiği çaylardan başka dernek yararına üniversite öğrencileri de çay düzenlemişlerdir. *Ulus* gazetesinin 12 Nisan 1942 tarihli yayınında

³⁶⁰ “Dün Verdiği Bir Çay Ziyafetinde Yardım Sevenler Cemiyeti Koruyucu Başkanı Sayın Bayan İnönü'ye Kars'tan Gönderilen Bir Rozeti Takdim Etti”, *Ulus*, 19 Mayıs 1942, s. 1 ve 4.

³⁶¹ “Çocuk Çayı”, *Akşam*, 12 Mayıs 1943, s. 3.

³⁶² “Çocuk Çayı”, *Akşam*, 15 Ekim 1943, s. 3.

bu konu ile ilgili haber yer almaktadır. “Yardım Sevenler Menfaatine Genç Hukukçularımızın Verdikleri Çay” başlıklı haberde hukuk fakültesi öğrencilerinin derneği desteklemek için çay verdikleri yazmaktadır:

“Ankara Hukuk Fakültesi, Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara merkezi menfaatine Gar gazinosunun üst salonunda dün bir çay ziyafeti vermiştir.

Yüzlerce hukuklu gencin iştirak ettiği bu çay; birkaç saat, pek samimi ve neşeli bir hava içinde devam etmiştir. Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara merkezi idare heyeti azası da davetliler arasında bulunmuştur...”³⁶³.

Dernek her yaştan gruplar için özel çay davetleri düzenlemiş, katılımcıların keyifli vakit geçirmelerini sağlarken derneğin de gelir elde etmesini sağlamıştır. Bu çay davetleri de diğer etkinliklerde olduğu gibi Mevhibe İnönü tarafından desteklenmiştir.

Derneğin sosyal ve kültürel alanda yapmış olduğu etkinlikleri incelediğimizde bu etkinliklerin iki amaca hizmet ettiğini görmekteyiz. Birisi katılımcıların keyifli vakit geçirmesini sağlamak diğeri ise gelir elde etmek olmuştur. Derneğin düzenlemiş olduğu bu etkinlikler dönem açısından oldukça önem arz etmektedir. Dönemin içinde bulunduğu koşullar göz önüne alındığında; savaşın neden olduğu olumsuz yaşam şartları, yoksulluk, iletişim araçlarının günümüzdeki gibi yaygın ve kolay ulaşılabilir olmaması halkın bu tarz etkinliklere ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Yapılan etkinliklere genellikle dönemin elit kesimi katılmıştır. Bu etkinlikler genellikle elit kesime hitap etmiştir, zaten birçok davet lüks mekânlarda yapılmıştır, katılımcılar bu etkinlikler ile savaşın yarattığı olumsuz psikolojiden çıkma imkânı bulmuşlardır. Ayrıca yapmış oldukları bağışlar ve yoksullara verdikleri destekler ile iç huzuru elde etme imkânı da bulmuşlardır. Derneğin düzenlemiş olduğu etkinlikler sayesinde dönemin sanatçıları halk ile buluşabilme imkânı elde etmiştir. Yine yapılan piyes, kukla gösterileri ile de geleneksel Türk seyirlik oyunları desteklenip köklü oyunların yaşatılması sağlanmıştır.

Düzenlenen etkinlikler katılımcıların keyifli vakit geçirmelerine fırsat sunduğu gibi dernek içinde önemlidir. Dernek bu etkinlikler ile hem adını duyurma imkânı elde etmiş hem de atölyelerinde üretmiş olduğu eşyaların satılmasını sağlamıştır. Ayrıca yapılan bağışlar ile büyük gelirler elde etmiştir.

³⁶³ “Yardım Sevenler Menfaatine Genç Hukukçularımızın Verdikleri Çay”, *Ulus*, 12 Nisan 1942, s. 2.

3. 4. Derneğin Eğitim Alanında Yapmış Olduğu Yardımlar

Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim alanında atılan önemli adımlara rağmen eğitim alanında istenilen düzeye ulaşılamamış, eğitim alanında yapılan hizmetler yetersiz kalmıştır. Özellikle nüfusun yarıdan fazlasının yaşadığı köylerde bu eksiklik daha belirgin bir şekilde hissedilmiştir³⁶⁴. Savaşın başlamasıyla eğitim alanında yaşanan sıkıntılar daha da artmış, bunun sebebi ise yaşanan ekonomik sıkıntılar olmuştur. Bu dönemde bütçenin önemli bir kısmının milli savunmaya harcanması diğer ödeneklerin azalmasına yol açmıştır. Bundan eğitim harcamaları da etkilenmiş ve eğitime ayrılan bütçe azalmıştır. Bunun sonucu olarak da eğitim alanında birçok sıkıntı kendini göstermiştir. Bunlar öğretmen ve bina yetersizliği, kitap, defter, kalem gibi ders araç gereçlerinde eksiklikler gibi sıkıntılardır³⁶⁵.

Bu dönemde yaşanan sıkıntıların birisi de yakacak sıkıntısı olmuştur. Bundan okullarda etkilenmiş ve kışları sınıfları ısıtmak büyük bir problem olmuştur³⁶⁶. Yaşanan bütün sıkıntılara rağmen bu dönemde eğitim düzeyinin artırılmasına büyük önem verilmiş, eğitim faaliyetleri devam ettirilmiştir.

Yaşanan bütün sıkıntılara rağmen eğitim faaliyetlerini destekleyen kuruluşlar da olmuştur, bunlardan birisi de Yardım Sevenler Derneğidir. Yardım Sevenler Derneği yardım faaliyetlerinde eğitime büyük önem vermiş, öğrencilerin maddi ve manevi olarak desteklenmesini sağlamıştır. Dernek ilkokuldan yükseköğrenime kadar bütün eğitim kademelerindeki öğrencilere yardım etmiştir. Dernek yardımlarını üç farklı şekilde yapmıştır: bunlardan birincisi öğrencilere kırtasiye malzemesi ve burs vermek gibi maddi yardımlar, ikincisi ise yükseköğrenim gören kız öğrencileri için yurt açarak öğrencilerin kalabilecekleri bir yer temin etmesi, diğer yardım ise öğrencilerin manevi olarak kendilerini iyi hissedip güzel vakit geçirmelerine yönelik çocuk çayı, partisi gibi eğlence etkinlikleri düzenlemeleridir. Dernek yardımlarını yaparken özellikle özel günlere denk getirmeye çalışmıştır. Bunlar 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı gibi ulusal bayramlardır. Özellikle de 23 Nisan'ın çocuk bayramı olmasından dolayı bu hafta da daha çok eğlence amaçlı etkinlikler

³⁶⁴ Seher Boykoy, *II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Sosyo- Kültürel Yapısı*, s. 179.

³⁶⁵ Seher Boykoy, *II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Sosyo- Kültürel Yapısı*, s. 179.

³⁶⁶ Seher Boykoy, *II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Sosyo- Kültürel Yapısı*, s. 180.

düzenlenmiştir. Bu etkinliklerde öğrencilere de rol verilmiş ve kendilerini ifade edebilmeleri için fırsatlar sunulmuştur.

3. 4. 1. Maddi Yardımlar

Dernek öğrencilere okulda ihtiyaç duyabilecekleri her türlü kırtasiye malzemesi yardımı yaptığı gibi öğrencilerin kıyafet ihtiyaçlarını da karşılamaya özen göstermiştir. Bunun dışında hasta öğrencilerin tedavi masraflarını karşılamada da destek olmuştur. Yani dernek sadece bir alanda yardım yapmamış ihtiyaca göre yardımlarının içeriğini belirlemiştir. Yardımlar genellikle okullara götürülmüş ve orada yoksul öğrencilere dağıtılmıştır. Ancak bu okulda dağıtılan yardımların dışında bazı öğrencilere düzenli olarak bursta verilmiştir. Yardım edilecek öğrenciler belirlenirken yoksul ve asker çocuğu olan öğrencilere öncelik verilmiştir. Derneğin yaptığı yardımlar gazete haberlerinde yer almıştır. Bunda amaç halka örnek olmak ve yardım kampanyalarına katılmalarını teşvik etmek olmuştur. Dönemin gazete haberlerine bakıldığında yapılan yardımlarla ilgili detaylı bilgi elde edilebilmektedir.

Cumhuriyet gazetesinin 13 Kasım 1942 tarihli yayınında yer alan “Ankara Yardım Sevenler Merkezinin Yardımları” başlıklı haberde derneğin öğrencilere dağıtmış olduğu yardımlar hakkında bilgi verilmektedir:

“Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara merkezi Atatürk, İsmet Paşa, İnönü, Cumhuriyet, Dumlupınar, Necati Bey, İltekin, Devrim, Yeni Hayat ilkokullarındaki 302 yoksul çocuğa önlük, 105 yoksul çocuğa da ayakkabı giydirmek suretiyle yardımda bulunmuştur”³⁶⁷.

Ulus gazetesinin 11 Haziran 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti’nin Çalışmalarına Bir Bakış” başlıklı haberde derneğin neler yaptığı anlatılmış ve sosyal yardım kolunun yaptığı işler tanıtılırken öğrencilere yapılan yardımdan da bahsedilmiştir:

“ ...Yoksul talebe, muhtaç ihtiyarlar, kimsesiz hastalar ve çok çocuklu annelerden ibaret olan 76 daimi aylıkçısına her ay 562 lira dağıtmaktadır...”

Bu arada babasız kalmış ve hastalık durumları mektep müdürlüklerince bildirilen talebelerin umumi masrafı ve yol paraları verilmek suretiyle prevantoryumlara gönderilmektedir...”³⁶⁸.

³⁶⁷ “Ankara Yardım Sevenler Merkezinin Yardımları”, *Cumhuriyet*, 13 Kasım 1942, s. 1.

³⁶⁸ “Yardım Sevenler Cemiyeti’nin Çalışmalarına Bir Bakış”, *Ulus*, 11 Haziran 1943, s. 4.

Bu haberden kaç öğrenciye burs verildiği belirlenemese de öğrencilere maddi yardım yapıldığı bilgisine kesin olarak ulaşılmaktadır.

Ulus gazetesinin 26 Ekim 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Sevindireceği Yavrular” başlıklı haber derneğin şubelerinin de öğrencilere maddi yardımlar yaptığını belirtmiştir. Haberde Eskişehir Şubesinin 300 yoksul öğrenciyi giydirmek için hazırlık yaptığı, Rize Şubesinin 10 yoksul öğrencinin bütün okul masraflarının karşıladığı ve Kütahya Şubesinin de yoksul öğrencilerin ayakkabı, önlük, çorap gibi ihtiyaçlarını karşıladığı bildirilmektedir³⁶⁹.

Derneğin yapmış olduğu yardımlar hakkında bir başka bilgiyi ise derneğe yapılan teşekkür haberinden öğrenilmektedir. *Ulus* gazetesinin 16 Ekim 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetine Teşekkür” başlıklı haberde derneğin yapmış olduğu yardımlar için teşekkür edilmektedir:

“Cumhuriyetimizin 20 nci yıldönümünde çocuklarımızı sevindirmek için hazırlanan Yardım Sevenler Cemiyeti üyeleri 19. 10. 943 Salı günü okulumuza gelerek 71 çocuğa okul önlüğü, 313 defter, 268 kalem ve 50 silgi vermek suretiyle yardımlarda bulunmuştur.

Okulumuzun öğrencileri adına Yardım Sevenler Cemiyeti ve Sosyal üyelerine teşekkür ederiz. İltekin İlkokulu başöğretmenliği”³⁷⁰.

Haberden derneğin yapmış olduğu yardımların dışında, yardımları özellikle özel günlerde yaptığı bilgisi de elde edilmektedir.

Derneğin öğrencilere yapmış olduğu yardımlara dair bir başka haber yine *Ulus* gazetesinin 21 Kasım 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenlerin Bir Aylık Faaliyeti” başlıklı haberde yer almaktadır.

“Yardım Sevenler Cemiyeti yoksul okul talebelerini giydirmek için başşehrin hayırseverlerine başvurmuştur. Bu iş birliği sayesinde ve son bir ay içinde, şehirdeki ilkokulların en yoksul çocuklarından başlanarak 250 den fazla yavruya göğüslük, 60 kadar yavruya ayakkabı ve yüze yakın küçüğe iç çamaşırı verilmiştir.

Ayrıca okullardaki çocuklara beş yüzden fazla defter, yedi yüze yakın kalem ve 200 kadar silgi dağıtılmıştır...”³⁷¹.

³⁶⁹ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Sevindireceği Yavrular”, *Ulus*, 26 Ekim 1943, s. 4

³⁷⁰ “Yardım Sevenler Cemiyetine Teşekkür”, *Ulus*, 26 Ekim 1943, s. 4.

³⁷¹ “Yardım Sevenlerin Bir Aylık Faaliyeti”, *Ulus*, 21 Kasım 1943, s. 2.

Bu haberde açıkça belirtildiği gibi dernek öğrencilerin sadece okul ihtiyacı olan kırtasiye ürünlerinin dışında kıyafet ve ayakkabı gibi yardımlarda yaparak öğrencilerin ihtiyaç duyabileceği her alanda yardım yapmaya çalışmıştır.

Derneğin yapmış olduğu bir başka yardım ise kız öğrencilerin tatil zamanlarında vakitlerini verimli bir şekilde değerlendirmeleri için memlekete hizmet amacıyla açılan dikiş, nakış gibi kurslarda çalışmasını sağlamasıdır. Bu kurslarda öğrenciler hem el işi öğrenmiş hem de para kazanarak harçlıklarını elde etmişlerdir. Bu *Ulus* gazetesinin 28 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Çalışmaları” başlıklı haberinden öğrenilmektedir:

“...Genç kızlarımız; boş vakitlerini yeni güzel marifetlerle değerlendirecekler, aynı zamanda ihtiyacı olanlar emeklerine mukabil ücret almak imkânına kavuşacaklardır... Mekteplerin tatilini müteakip genç kızlarımız da cemiyetimizin safları arasına katılmış ve çalışmalarımızı verimlendirmeğe başlamışlardır.

Mektepli kızlarımızın memleket hizmetlerine karşı gösterdikleri bu yakın alakaya candan teşekkür ederiz. Beşinci ortaokul öğretmen ve talebelerini bir örnek olarak iftiharla kaydediyoruz... ”³⁷².

Konu ile ilgili bir başka bilgi *Ulus* gazetesinin 12 Haziran 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Çalışmaları” başlıklı haberinden öğrenilmektedir. Haber bir duyuru niteliği taşıyıp yardım faaliyetlerinde çalışmak isteyenleri, derneğin atölyelerine davet etmektedir. Bu davette öğrencilerde yer almış ve isteyen öğrencilerin çalışarak harçlıklarını kazanabilecekleri duyurulmuştur:

“Yardım Sevenler Cemiyetinden: Yardım Sevenler Cemiyeti, Ankara kadınlarını, her pazartesi saat 14 den itibaren Yenişehir Parti binasında yoksul mektepli çocuklara kazak örmeye davet ediyor...

Cebeci, Yardım Sevenler Cemiyeti atölyesinde sanatkâr Zehra Müfidin nezareti altında genç kızlar elişi atölyesi açılmıştır. Vakit geçirmeden bu kursa yazılmalarını, tatil günlerini faydalı geçirmelerini ve isterlerse mektep harçlıklarını bu suretle toplamalarını tavsiye ederiz... ”³⁷³.

Haberden de anlaşıldığı üzere dernek öğrencilerin harçlıklarını kazanmalarına fırsat sunduğu gibi öğrencilere dağıtmak amacıyla yardımsever kadınlara kazak ördürerek öğrencilerin kışın ısınmalarını sağlamayı da amaçlamıştır.

³⁷² “Yardım Sevenler Cemiyetinin Çalışmaları”, *Ulus*, 28 Mayıs 1941, s. 2.

³⁷³ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Çalışmaları”, *Ulus*, 12 Haziran 1941, s. 2.

3. 4. 1. 1. Kız Talebe Yurdu

Derneğin eğitim alanında yapmış olduğu hizmetlerden birisi de kız talebe yurdu açmasıdır. Derneğin çalışma kollarından bahsedilirken yurt kolundan da bahsedilmişti. Dernek kız talebe yurdunu işletmesi için özel bir kol açmış ve bu kol kız öğrenci yurdu ile özel olarak ilgilenmiştir. Yurt kolunun amacı, yüksek tahsillerini yapmak için ülkenin çeşitli bölgelerinden gelen genç kızların güvenilir, sıcak ve rahat bir yerde kalma ihtiyaçlarını karşılamak olduğu belirtilmiştir³⁷⁴. Yurdun özelliklerinden bahsetmeden önce dönemin yükseköğretim imkânlarına bakıldığında yurdun önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Çalışma dönemimiz olan İkinci Dünya Savaşı yıllarında ülkede yüksek eğitim veren kurumlar sadece İstanbul ve Ankara şehirleri ile sınırlı kalmıştır. Bu kurumlar ise Maarif Vekâletine bağlı olan Ankara ve İstanbul Üniversiteleri, Yüksek Mühendis Okulu, Siyasal Bilgiler Okulu, Gazi Terbiye Enstitüsü, Teknik Öğretim Müsteşarlığına bağlı olan Yüksek Ticaret ve İktisat, Yüksek Mühendis ve Teknik okulları ile Devlet Güzel Sanatlar Akademisi ve Devlet Konservatuarı'nın yüksek kısmı eğitim vermiştir³⁷⁵. Bu okullarda eğitim almak için başka şehirlerden gelen öğrenciler kalacak yer sıkıntısı yaşamıştır. Özellikle kız öğrencilerinin güvenilir bir yerde kalma ihtiyaçlarını karşılayacak bir yerin olmaması yüksek eğitim almak isteyen kız öğrenciler için büyük bir problem teşkil etmiştir. Kredi Yurtlar Kurumunun 1961 yılında kurulduğunu³⁷⁶ da göz önüne alırsak kız öğrenciler için güvenilir bir yer bulmanın ne kadar zor olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Dernek yükseköğretim gören kızların kalacak yer problemini karşılamak amacıyla Kız Talebe Yurdu'nu 1941 yılında açmıştır. Kâr amacı gütmeyen, memleketin eğitim davasına hizmet etmek amacıyla kurulan yurtda öğrencilerin 250 liralık bir ücret karşılığı üç öğün yemek, yatak ve banyo ihtiyaçları karşılanmıştır. Bunun dışında yurdun oturma salonu ve kütüphanesi de mevcut olup öğrencilerin hizmetine

³⁷⁴ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, "Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928- 1967", *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/255> adresinden erişildi. s. (Belirtilmemiş).

³⁷⁵ Seher Boykoy, *II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Sosyo- Kültürel Yapısı*, s. 132-133.

³⁷⁶<http://yurtkur.gsb.gov.tr/Sayfalar/2397/2387/Tarihce>. 14 Mayıs 2019; 14:24.

sunulmuştur. Yurdun özel doktorunun olması öğrencilerin sağlık kontrollerinin de düzenli olarak yapılmasını sağlamıştır³⁷⁷.

Yurt Evkaf Apartmanı'nda tesis edilmiştir, yurdun idaresinde derneğin idare heyeti üyelerinden Seniha Hakman yer almıştır. Ayrıca yurttta ücretli olarak çalışan bir müdire de görev yapmıştır³⁷⁸. Yurt çok büyük olmayıp ilk açıldığı yıl 25 öğrencinin barınabileceği şekilde düzenlenmiştir³⁷⁹, daha sonraki yıllarda bu sayı giderek artmıştır. 1943 yılında ise 30 öğrenci barındırmaktadır. Öğrencilerden bu tarihlerde ücret olarak 50 lira alınmıştır³⁸⁰.

Yurdun kayıt tarihleri ile ilgili duyurular basın yoluyla yapılmış ve öğrencilerin kayıtlarını yapmaları hatırlatılmıştır. Konu ile ilgili bir duyuru haberi *Ulus* gazetesinin 20 Kasım 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Kız Talebe Yurdu” başlıklı haberde şu şekilde duyurulmuştur:

“Yardım Sevenler Cemiyeti kız talebe yurduna kaydolmuş bulunanların, İkinciteşrin 25 inci gününe kadar tahriren veya şifahen, Yardım Sevenler Cemiyeti genel merkezine müracaatları aksi takdirde kayıtlarının silineceğini ilan ederiz”³⁸¹.

Dernek açmış olduğu bu yurt ile genç kızların okumalarını teşvik etmiş ve onları desteklemiştir.

3. 4. 2. Manevi Yardımlar (Eğlence Amaçlı Etkinlikler)

Derneğin eğitim alanında yapmış olduğu yardımlardan birisi de öğrencilerin morallerini yükseltmek ve eğlenceli vakitler geçirmelerini sağlamak amacıyla düzenlemiş olduğu etkinliklerdir. Bu eğlence amaçlı etkinliklerde öğrenciler katılımcı olduğu gibi bizzat düzenlenen etkinliklerde rol almışlardır. Böylece kendilerini ifade etme fırsatı da elde etmişlerdir. Dernek eğlence amaçlı etkinlikleri daha çok özel günlerde özellikle de Çocuk Haftası'nda düzenlemiştir. Dernek düzenlenen etkinliklerin duyurusunu basın yoluyla yapmış ve halkı bu etkinliklere davet etmiştir.

³⁷⁷ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928- 1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/255> adresinden erişildi s. (Belirtilmemiş).

³⁷⁸ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Çalışmalarına Bir Bakış”, *Ulus*, 11 Haziran 1943, s. 4.

³⁷⁹ “Yardım Sevenler Cemiyeti Yıllık Kongresini Yaptı”, *Ulus*, 8 Mart 1942, s. 4.

³⁸⁰ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Çalışmalarına Bir Bakış”, *Ulus*, 11 Haziran 1943, s. 4.

³⁸¹ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Kız Talebe Yurdu”, *Ulus*, 20 Kasım 1941, s. 2.

Cumhuriyet gazetesinin 15 Mayıs 1943 tarihli yayınında yer alan “Çocuk Çayı” başlıklı haberde derneğin düzenlemiş olduğu çay etkinliğinden bahsedilmektedir. Haberi incelediğimizde çocukların eğlenceli bir şekilde vakit geçirmeleri için gerekli hazırlıkların yapıldığını ve bazı okulların müsamere kollarının da gösteri yapacağını öğreniyoruz:

“Yardım Sevenler Cemiyeti Beyoğlu şubesi 16 Mayıs Pazar günü saat 14.30 dan 19. 30 a kadar devam etmek üzere Taksim gazinosunda bir çocuk çayı tertip etmiştir. Çocukların iyi eğlenebilmesi için program gayet zengin hazırlanmıştır.

Gazininun müziği ve varyete yapan artistleri, birçok büyük liselerin müsamere kolları, kukla ve Japon oyunları yapılacak ve ayrıca da Erkek Muallim mektebi müziği de iştirak edecektir...”³⁸².

Cumhuriyet gazetesinin 25 Nisan 1943 tarihli yayında da derneğin çocuk balosu düzenlediği haberi yer almaktadır. Dernek yurttan kutlanan Çocuk Haftası etkinliği dolayısıyla bir balo tertip etmiş, bu baloda öğrenciler rol almışlar ve eğlenceli vakit geçirme imkânı elde etmişlerdir:

“Yardım Sevenler Beyoğlu şubesi tarafından bugün Taksim Belediye gazinosunda bir çocuk balosu tertip edilmiştir. Beyoğlu mektepleri talebeleri tarafından milli oyunlar oynanacak ve ayrıca başka eğlenceler de yapılacaktır”³⁸³.

Öğrencilerin baloda milli oyunları oynaması, derneğin öğrencilerinde milli kültürün öğretilmesi ve yaşatılmasında da etkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca öğrencilerin kendilerini ifade edebileceği ortamlar sunması derneğin, çocukların gelişimine verdiği önemi de göstermektedir.

Dernek savaş yıllarında eğitim alanında yardım faaliyetlerini sürdürmüş, eğitime elinden gelen katkıyı sağlamıştır. Savaşın neden olduğu yoksulluk nedeniyle birçok öğrenci giyim eşyası ve kırtasiye malzemesine ihtiyaç duymaktaydı. Dernek bu öğrencileri belirleyip onlara yardım yapmış, bazen de okullarda kırtasiye malzemeleri dağıtarak öğrencileri mutlu etmiştir. Yapılan yardımlarda yoksul öğrenciler ön plana alındığı gibi asker çocukları da önemsenmiş, asker çocuklarına öncelik tanınmıştır.

Dernek açmış olduğu kız yurdu ile dönemin büyük bir ihtiyacı olan kız öğrencilerin kalacak yer probleminde çözüm olmayı hedeflemiştir. Bu yurt sayesinde genç kızlar kalabilecekleri güvenilir bir yer bulma imkânı elde etmişlerdir. Bu yurt

³⁸² “Çocuk Çayı”, *Cumhuriyet*, 15 Mayıs 1943, s. 2.

³⁸³ “Çocuk Balosu”, *Cumhuriyet*, 25 Nisan 1943, s. 1 ve 3.

dönem şartları göz önüne alındığında okumak için başka şehirlerden gelen kızlara büyük kolaylıklar sağlamıştır.

Dernek düzenlemiş olduğu sosyal etkinlikler ve yarışma programları ile de öğrencilerin yanında olmuş, keyifli vakit geçirmelerini sağlamıştır. Öğrenciler kendileri için hazırlanan etkinliklerde arkadaşları ile buluşma imkânı elde ettikleri gibi düzenlenen programlarda yer alarak kendilerini ifade edebilme imkânı da elde etmişlerdir. Kısaca dernek savaş yılları boyunca eğitim alanında çalışmalarını sürdürmüş, dönemin olumsuz koşullarından etkilenen öğrencilerin yanında yer alıp onların maddi ve manevi ihtiyaçlarına cevap verebilmek için çalışmalarını sürdürmüştür.

3. 5. Derneğin Doğal Afetler Sonunda Yaptığı Yardımlar

Bu başlık altında derneğin çalışma dönemimiz olan İkinci Dünya Savaşı yıllarında meydana gelen deprem felaketleri sonrasında, derneğin yapmış olduğu yardım çalışmalarından bahsedeceğiz.

Ülkemiz dünyanın en etkin deprem kuşakları üzerinde yer almaktadır. Özellikle yıkıcı etkileri sonucu itibariyle Kuzey Anadolu Fay Hattı çok önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemiz beş deprem bölgesine ayrılmıştır, bu deprem bölgelerinin etki gücü beşten bire doğru artmaktadır. En etkili olan birinci derece deprem bölgeleri Batı-Doğu yönünde uzanan Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerinde yer almaktadır. Bu hat üzerinde yer alan şehirler, Çanakkale, Kocaeli, Bolu, Tokat, Erzincan, Erzurum, Ağrı'dır. Bu hat Van, Muş, Bingöl üzerinden güneye Hatay'a kadar gelmektedir. Batıda ise Manisa, İzmir, Aydın ve Denizli ilerine kadar uzanmaktadır³⁸⁴. Ele alınan depremler de bu hat üzerinde meydana gelmiştir.

3. 5. 1. 1939 Erzincan Depremi

Kuzey Anadolu Fay hattı üzerinde yer alan Erzincan'da 27 Aralık 1939 tarihinde büyük bir deprem meydana gelmiştir. Bu deprem ülkemiz ve Yardım Sevenler Derneği için önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemiz açısından büyük bir yıkıma sebep olduğu söylenebilir. Dernek açısından önemi ise daha önce de belirtildiği gibi şubelerin açılmasının ve derneğin ülke genelinde tanınmasında önemli bir katkısı olmasıdır.

³⁸⁴ Fatih Çelik, "1944 Bolu- Gerede Depremi ve Sonuçları", *Akademik İncelemeler*, cilt, 12, sayı: 2, yıl, 2017, s. 93.

27 Aralık 1939 tarihinde meydana gelen depremin merkez üssü Erzincan olup depremin şiddeti 7,9 civarında ölçülmüştür. Resmi rakamlara göre; 32.968 kişi ölmüş, 116.720 bina da yıkılmıştır³⁸⁵. Deprem sonrası ülke genelinden ve yurt dışından bölgeye birçok yardım yapılmıştır. Meclis bölgeye yardım yapılması için 15 Ocak 1940 tarihli oturumda “*Erzincan’da ve Erzincan yer sarsıntısından müteessir olan mıntıkada zarar görenlere yapılacak yardım hakkında*” adıyla kanun teklif etmiş ve meclis tarafından kabul edilmiştir³⁸⁶. Daha sonra Milli Yardım Komitesi kurulmuştur, bu komite vasıtası ile yardım toplanmıştır. Yardım Sevenler Derneğinin Koruyucu Başkanı Mevhibe İnönü bu komitenin çalışmalarını yakından takip edip yardım çalışmalarını desteklemiştir. Kızılay bu komite ile birlikte çalışmıştır, bu komite adına yardım toplamıştır³⁸⁷. Bu büyük yıkım sonrasında devlet yardımları ile birlikte sivil toplum kuruluşları da felaketzedelere yardım çalışmalarına başlamıştır. Bunlardan en önemlisi Kızılay Cemiyetinin yardımlarıdır. Kızılay olay sonrası hemen bölgede yardım çalışmalarına katılmıştır. Yardım Sevenler Derneği de yardım çalışmalarında yer almış ve Kızılay ve Milli Yardım Komitesi’ne destek olmuştur. Kızılay Cemiyetinin başlatmış olduğu yardım kampanyalarına katılmış ve yardım toplama işinde aktif bir rol almıştır. Dernek kadınları depremedelere maddi ve manevi olarak ellerinden gelen yardımı yapmışlardır. *Ulus* gazetesinin 3 Ocak 1940 tarihli yayınında yer alan “Sayın Bayan İnönü ve Meclis Reisimizin Gösterdikleri Alaka” başlıklı haberde dernek kadınlarının deprem bölgesinden Ankara Numune Hastanesine gönderilen depremedeleri ziyaret edip onlara moral verdikleri ile ilgili bilgi verilmektedir:

“... *Dün saat on ikide başta Cumhur reisimizin sayın refikaları Bayan Mevhibe İnönü olduğu halde, Yardım Sevenler Cemiyetinden birçok bayanlar Numune hastanesine gelmişler ve birer birer hastaları ziyaret etmişlerdir.*

Şefkatli bayanlarımız bütün hastaların teker teker hatırlarını sormuşlar, gönüllerini almışlardır. Devletin şefkatli eliyle facia mıntikasından getirilen ve yaraları sarılarak tedavi altına alınan yaralı kardeşlerimiz, bayanlarımızın bu büyük alaka ve şefkati karşısında çok mütehassis olmuşlardır...”³⁸⁸.

³⁸⁵ İlhan Haçın, “1939 Erzincan Büyük Depremi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, sayı: 88, yıl, Mart 2014, s. 40.

³⁸⁶ İlhan Haçın, “1939 Erzincan Büyük Depremi”, s. 50.

³⁸⁷ “Bayan İnönü’nün Kızılay’da Tetkikleri”, *Ulus*, 2 Ocak 1940, s. 1.

³⁸⁸ “Sayın Bayan İnönü ve Meclis Reisimizin Gösterdikleri Alaka”, *Ulus*, 3 Ocak 1940, s. 5.

Derneğin yardım toplama işinde Milli Yardım Komitesi ile birlikte aktif bir şekilde çalıştığına dair bilgi *Ulus* gazetesinin 4 Ocak tarihli yayınında yer alan “Felaketzedelere Yardım Yapmak İsteyenlere” başlıklı haberde yer almaktadır:

“Milli Yardım Komitesi Ankara merkezi başkanlığından: Komitemizin kıymetli yardımlarını her zaman şükranla anacağı Yardım Sevenler Cemiyeti sayın azaları, şehrimizin hemen bütün evlerini dolaşarak yer sarsıntısından felakete uğrayan vatandaşlarımız için eşya ve para toplamakla komitemize hizmetler ifa etmişlerdir...”³⁸⁹.

Haberlerden de anlaşıldığı gibi dernek bu depremde zarar gören felaketzedelere kurulan komite ve Kızılay aracılığı ile yardımlarda bulunmuştur. Bu tarihte dernek yurt çapında etkin olmadığı için yardımlarını bu kurumlar aracılığı ile gerçekleştirmiştir.

3. 5. 2. 1943 Adapazarı Depremi

20 Haziran 1943 günü saat 17: 32’de Adapazarı Ovası’nda, Hendek yakınlarında 6.4 büyüklüğünde çok büyük bir deprem yaşanmıştır. Depremde Adapazarı, Arifiye, Hendek, Akyazı ilçeleri ağır hasara uğramıştır. Depremde 5975 bina onarılamayacak şekilde zarar görmüştür, 304 kişi de yaşamını yitirmiştir, bu sayı bazı kaynaklarda değişiklik göstermektedir. 234 kişide yaralanmıştır³⁹⁰. Dernek bu depremde zarar gören kişilere de yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Derneğin yaptığı yardımlar gazete haberlerinde yer almaktadır.

Yardım Sevenler Derneğinin depremzedelere yaptığı yardımlar *Ulus* gazetesinin 14 Temmuz 1943 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yer Depremi Felaketzedelerine Yardımı” başlıklı haberde şu şekilde yer almaktadır:

“Yardım Sevenler Cemiyeti Genel Merkezinden: Devlet Demiryolları Umum Müdürlüğü memur ve müstahdemleri Adapazarı, Hendek yer depreminde felakete uğrayan kardeşlerimiz için derhal bir yardım listesi açarak 1572 lira 65 kuruş toplayıp Yardım Sevenler Cemiyeti emrine vermiştir.

Cemiyet Hıfzıssıhha Enstitüsündeki dikiş atölyesinde Sümerbank’ın hediye etmiş olduğu 2000 metre kumaştan başka, bu paranın 976, 50 lirasıyla 1350 metre daha kumaş satın alarak ve bu kumaşları 326, 50 lira dikiş ücreti vermek suretiyle yoksul kadınlara diktirmiştir.

Hazırlanan 1884 adet çeşitli giyim eşyası üç kişilik bir heyet tarafından Adapazarı’na götürülerek 350 parçası Adapazarı’nda felakete uğramış yoksul D. D. Yolları memurlarına dağıtılmış, 1534 parçası da mahalli komisyonca en muhtaçlara dağıtılmak üzere Halkevi Başkanına teslim edilmiştir.

³⁸⁹ “Felaketzedelere Yardım Yapmak İsteyenlere”, *Ulus*, 4 Ocak 1940, s. 4.

³⁹⁰ “<https://deprem.afad.gov.tr/tarihteBuAy?id=25>. 6 Mayıs 2019; 13: 41

*D. D. Yollarının topladığı bu paradan arta kalan 20 lira 44 kuruş ve Erzurum Yardım Sevenlerinin genel merkeze teslim ettiği 100 takım çamaşır da mahalli komisyon emrine gönderilecektir*³⁹¹.

Haberden de anlaşıldığı üzere dernek bu yardım çalışmasında da başka kuruluşlarla işbirliği yaparak yardıma ihtiyacı olan kişilere gerekli yardımları yapabilmek için çalışmıştır. Mevhibe İnönü derneğin dikim atölyelerinde depremzedeler için giyim eşyası diken atölyeleri gezerek kadınların çalışmalarını denetlemiş, çalışanlara moral vermiştir³⁹². Dernek bu depremde zarar gören kişilere kendi atölyesinde giyim eşyası dikerek göndermiş, depremzedelere yardımcı olmaya çalışmıştır.

3. 5. 3. 1944 Bolu-Gerede Depremi

Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerinde yer alan Bolu ve çevresinde 1944 tarihinde büyük bir deprem meydana gelmiştir. Bu deprem Bolu-Gerede Depremi olarak bilinmektedir. Deprem 1 Şubat 1944 tarihinde, sabah saat 06.23'de, 7.4 şiddetinde merkez üssü Gerede olmak üzere Bolu'da meydana gelmiştir. Deprem Bolu'nun ilçelerinde ve çevre illerde de hissedilmiştir³⁹³. Deprem birçok can ve mal kaybına neden olmuştur. Bolu'da 2501 kişi hayatını kaybetmiş, 1815 kişi de yaralanmış; maddi hasar ise 2212 ev yıkılmış, 4284 evde hasar almıştır. Çankırı'da 1314 kişi hayatını kaybetmiş, 381 kişi de yaralanmış; 4217 ev yıkılmış, 2745 evde hasar almıştır. Zonguldak'ta 330 kişi hayatını kaybetmiş, 371 kişi de yaralanmış; 1072 ev yıkılmış, 640 evde hasar görmüştür. Ankara da ise 125 kişi hayatını kaybetmiş, 158 kişi de yaralanmış; 1450 ev yıkılmış, 2722 evde hasar görmüştür³⁹⁴.

Bu büyük deprem sonrası felaketzedelere yardım etmek için ülkenin büyük bir kısmında yardım çalışmaları başlamıştır. Yardım faaliyetlerine Kızılay, Çocuk Esirgeme gibi kurumlar katılmıştır. Ankara'da bu yardım çalışmalarında yer almıştır, *Ulus* gazetesinin 6 Şubat 1944 tarihli yayınında Ankara'nın deprem kurbanlarına yaptığı yardımların 20.000 lirayı bulduğu yazmaktadır³⁹⁵. Bu yardım çalışmalarına Yardım

³⁹¹ "Yardım Sevenler Cemiyetinin Adapazar Yerdepremi Felaketzedelerine Yardımı", *Ulus*, 14 Temmuz 1943, s. 2.

³⁹² Gülsün Bilgehan, "*Mevhibe Çankaya'nın Hanımefendisi*", s. 329.

³⁹³ Fatih Çelik, "1944 Bolu- Gerede Depremi ve Sonuçları", s. 91.

³⁹⁴ Fatih Çelik, "1944 Bolu- Gerede Depremi ve Sonuçları", s. 111-112.

³⁹⁵ "Ankara'nın Deprem Kurbanlarına Yardımı 20.000 Lirayı Buldu", *Ulus*, 6 Şubat 1944, s. 1.

Sevenler Derneği de katılmış, kadınları yardıma davet etmiş, dikiş atölyesinde depremzedelere gönderilmek üzere dikiş dikmek isteyenler çağrılmıştır. Bu konu ile ilgili duyuru *Ulus* gazetesinin 6 Şubat 1944 tarihli yayınında yer almaktadır:

“Yardım Sevenler Cemiyeti Genel Merkezinden: Hıfzıssıhha Enstitüsündeki Yardım Sevenler Cemiyeti dikiş atölyesinde yer depreminde felakete uğrayan muzdarip vatandaşlarımıza giyim eşyası dikilmektedir.

Bu eşyanın bir an evvel hazırlanarak deprem muntıkalarına götürülebilmesi için Ankaralı hamiyetli kadınlarımızın yardımına ihtiyaç vardır.

Bu yardım iki suretle olur: vakti ve sıhhati müsait bulunanların hazırlanacak eşyayı biçip dikmek üzere Hıfzıssıhha Enstitüsüne gelerek çalışmaları, vakti ve sıhhati müsait olmayanlar ise kendisinin biçip dikemeyeceği eşyanın dikiş bedelini vererek cemiyetin yoksullarına diktirmek suretiyle yurt vazifesine davet olundukları ilan olunur”³⁹⁶.

Dernek bu depremde de duyarlılık gösterip felaket zedelere yardım etmek için çalışmalar yapmıştır.

Dernek savaş yılları boyunca meydana gelen depremlere duyarlılık göstermiş, felaketzedelere yardım elini uzatmıştır. Dernek kendisi bizzat yardım faaliyetinde bulunduğu gibi başka kurumlarla işbirliği de yaparak yardımların en hızlı ve en iyi şekilde yapılmasına önem vermiştir. Dernek depremzedelere yardım ederken de iki taraflı yardım faaliyetinde bulunmuştur, yardım amacıyla gönderilen giyim eşyaları derneğin atölyelerinde gönüllü çalışanlara diktirildiği gibi bazı yoksul kadınlara emek karşılığı da dikim yaptırılmıştır. Dernek böylece ürettiği eşyaları depremzedelere göndererek onlara yardım ettiği gibi emek karşılığı çalıştırdığı kadınlara da yardımda bulunmuştur. Yapılan maddi yardımların dışında manevi yardımlarda da bulunulmuştur. Dernek kadınları deprem bölgesinden Ankara’ya getirilen yaralıları ziyaret ederek onlara moral vermiştir.

3. 6. Derneğin Sağlık Problemleri ile Mücadelede Katkısı

İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanan sağlık problemlerine değinmeden önce ülkenin genel sağlık imkânlarına bakmak gerek. Türkiye yeni kurulmuş bir devlet ve düzenini de yeni kurmuş olarak karşılamıştır İkinci Dünya Savaşı’nı. Osmanlı’dan kalan kurumlar yenileştirilip daha modern kurumlar kurulmuştur, sağlık alanında da yenileme düzenlemeleri yapılmıştır. Bu dönemde ülkede izlenen sağlık politikalarının en önemli

³⁹⁶ “Ankara Kadınlarını Yardıma Davet”, *Ulus*, 6 Şubat 1944, s. 2.

özelliği savaş sonrasında azalan doğum oranını arttırmak ve ölüm oranını azaltmaktır. Bir diğer önemli konu ise salgın hastalıklarla mücadele olmuştur ve bu amaçları gerçekleştirmek için önemli bir şart olan sağlık hizmetlerini Anadolu'nun en uzak yerlerine ulaştırmak başlıca hedeflerdir³⁹⁷. Bu hedefleri gerçekleştirmek için birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Sağlık alanında yapılan düzenlemelere bakacak olursak 2 Mayıs 1920 tarihinde Sağlık Bakanlığı kurulmuřtur³⁹⁸. 8 Eylül 1926 tarihinde ise Özel İdare ve Belediyelerdeki Sağlık ve Hayır İşlerine ilişkin kararnamedir. Bu kararname ile sağlık ve hayır işleri ile ilgili düzenlemeleri içeren yönetmelik yürürlüğe girmiřtir³⁹⁹. Bir diğer gelişme de 10 Mayıs 1928 yılında yürürlüğe giren Merkez Hıfzıssıhha Kurumunun oluşturulması kanunu olmuştur. Bu kanunun ülkede salgın hastalıklarla mücadele de büyük yarar sağlayacağı söylenmiřtir⁴⁰⁰.

Çalışma dönemimiz olan İkinci Dünya Savaşı yıllarında ise savaş nedeniyle yaşanan sıkıntılar sağlık alanında da kendini göstermiştir. Altyapı yetersizlikleri, personel eksikliği, temizlik şartlarının elverişsizliği, ilaç teminin sıkıntısı gibi nedenlerden dolayı bir takım hastalıklarda artış gözlenmiştir. Bu hastalıkların başlıcaları: sıtma, verem, frengi, tifüs, çiçek gibi salgın hastalıklardır⁴⁰¹. Bu dönemde sağlık alanında yaşanan önemli bir sorun da ilaç temini olmuştur. Ülke savaşa girmemiş olsa bile savaşan ülkelerden gerekli ilaçları almak sorun olmuş ve bunun dışında ülke genelinde önemli bir sorun olan karaborsacılık sonucu ilaçların fiyatları aşırı derecede yükselmiştir. Bu yüzden birçok kişi ilaçlara ulaşmamıştır. Bu da hastalıkların artmasına neden olmuştur.

Ülke genelinde bu salgın hastalıklarla mücadele edilmiş, devlet ve özel kuruluşlar hastalıkların tedavisi için birtakım çalışmalar yapmışlardır. Ülke de savaş yıllarında sağlık alanında hizmet veren kuruluşların en önemlisi hastaneler olmuştur ancak hastanelerin sayısı, teknik malzemesi ve personeli ihtiyaçlara cevap veremeye yetmemiştir. Bu yüzden hastalara başka kurumlarda hizmet vermiştir. Bu kurumların

³⁹⁷ Seher Boykoy, *II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Sosyo- Kültürel Yapısı*, s. 69.

³⁹⁸ Umut Karabulut, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sağlık Hizmetlerine Toplu Bir Bakış: Dr. Refik Saydam'ın Sağlık Bakanlığı ve Hizmetleri (1925-1937),*ÇTTAD*, VI/15, 2007, s. 152.

³⁹⁹ Umut Karabulut, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sağlık Hizmetlerine Toplu Bir Bakış: Dr. Refik Saydam'ın Sağlık Bakanlığı ve Hizmetleri (1925-1937), s.154.

⁴⁰⁰ Umut Karabulut, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sağlık Hizmetlerine Toplu Bir Bakış: Dr. Refik Saydam'ın Sağlık Bakanlığı ve Hizmetleri (1925-1937), s. 155.

⁴⁰¹ Seher Boykoy, *II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Sosyo- Kültürel Yapısı*, s. 73.

başlıcaları: Kızılay, Yeşilay, Veremle Mücadele Cemiyeti, Çocuk Esirgeme Kurumu, Amele ve İşçiler Kurumu, Kuduz Tedavi Merkezi'dir⁴⁰². Bu kuruluşlardan başka Yardım Sevenler Derneği de sağlık alanında hizmet veren kuruluşlar arasında yer almaktadır.

Özellikle derneğin Rehabilitasyon Kolu, Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı ve Veremle Savaş Derneği ile işbirliği yaparak sağlık alanında özellikle de veremle savaşta aktif rol almıştır. Dernek bu işbirliğinde daha çok sanatoryumdan dönen hastaların kendilerini idare edebileceği, para kazanıp hayata tutunabilmeleri için çalışmalar yapmıştır⁴⁰³.

Derneğin sağlık alanında yapmış olduğu en önemli iş ise gönüllü hastabakıcılık kursudur. Dernek bu kurs ile hastabakıcı yetiştirdiği gibi hastalıklar ve tedavisi konusunda da bilinçlendirme yapmıştır. Özellikle 1945 yılında gönüllü hastabakıcılık kursu ders notları olarak “*Salgın Hastalıklar ve Korunma Tedbirleri*” adlı bir kitapçığın Dr. İhsan Aksan tarafından hazırlanması önemli bir hizmettir. Bu kitabın önsözünde kitabı, hangi amaçla kim tarafından yazıldığı ve ne kadar basıldığına dair bilgi yer almaktadır. Kitapta Ankara'daki kursta görev alan hekimlerin derslerde ihtiyaç duyduğu notlarda yazılmıştır. Bu notlar Yardım Sevenler Derneği tarafından 2500 adetten fazla bastırılıp gerekli yerlere dağıtılmıştır. Daha sonra Halkevi ve Halkodalarının da bu kitaptan faydalanabileceği düşünülerek tekrar 3000 adet bastırılmıştır. Kitabın her iki basımı ücretsiz olarak Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Umum Müdürlüğüne Başbakanlık Devlet Basımevi'nde bastırılmıştır⁴⁰⁴.

Kitap 73 sayfadan oluşmaktadır, kitabın içinde salgın hastalıklar ve korunma tedbirleri ile ilgili detaylı bilgi verilmiştir. Kitapta tifo, lekeli humma (tifüs), basili dizanteri, kolera, veba, kızıl, kızamık, çiçek hastalığı, grip, salgın menenjit, difteri,

⁴⁰² Seher Boykoy, *II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Sosyo- Kültürel Yapısı*, s. 82.

⁴⁰³ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Yardım Sevenler Derneği 1928-1955 Çalışmaları”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15. 08. 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/4> adresinden erişildi, s. 29.

⁴⁰⁴ Dr. İhsan Aksan, “Salgın Hastalıklar ve Korunma Tedbirleri”, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Yardım Sevenler Cemiyeti Nizamnamesi”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 02. 10. 2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1326> adresinden erişildi, s. 15.

portörler, anateksin, şarbon, sıtma gibi hastalıkların sebepleri, belirtileri ve korunma yolları anlatılmıştır⁴⁰⁵.

Dernek özellikle verem ve tifüs gibi hastalıklarla mücadelede etkin bir şekilde rol almıştır. Bu yüzden bu iki hastalık için yapılanlardan ayrıca bahsetmeyi uygun gördük.

3. 6. 1. Tifüsle Mücadele

Tifüs hastalığının bir diğer ismi de Lekeli Hummadır. Derneğin bastırmış olduğu kitapçıkta bu hastalıktan da bahsedilmiştir. Kitapta tifüsün toplu halk kitlelerinin bakımsız, perişan ve sıhhat için uygun olmayan ortamlarda ortaya çıkan bir hastalık olduğu ve bitler aracılığı ile diğer kişilere bulaştığı anlatılmıştır. Yine hastalıktan kurtulmak için ne yapılması gerektiği de kitapta detaylı bir şekilde anlatılmıştır⁴⁰⁶. Ancak savaş yıllarında ülkenin içinde bulunduğu olumsuz şartlardan dolayı gerekli temizlik maddelerine ve ilaçlara yeterince ulaşılamadığı için hastalık bu yıllarda salgın halini almış ve birçok kişiyi etkilemiştir. Bu yüzden hükümet ve bazı yardım kuruluşları tifüsle mücadele konusunda iş birliği yaparak hastalığın yok edilmesinde çalışmışlardır. Yardım Sevenler Derneği de bu mücadeleye katılmıştır.

Savaş nedeniyle temizlik ürünlerinin karaborsaya düşmesi sonucu bu ürünlere birçok kişi ulaşamamıştır. Bu da pislikten kaynaklanan tifüs, uyuz, tifo gibi hastalıkların artmasına yol açmıştır. Bu hastalıklarla mücadele için belediyeler tarafından ucuz fiyata yaralanabilecekleri hamamlar açılmış ve okullarda öğrencilere ve fabrikalarda işçilere aşı yapılmıştır⁴⁰⁷.

Cumhuriyet gazetesinin 28 Mayıs 1943 tarihli yayınında yer alan “Lekeli Tifüs Hastalığı” başlıklı haberde Sıhhat Müdürlüğünün bütün doktorları tifüsle mücadeleye çağırdığı yazmaktadır. Ulaşım araçlarında, otellerde ve kalabalık yerlerde tedbirler alındığı, bitlilerin hamama gönderildiği ve tifüs hakkında detaylı bilgi yer almaktadır.

⁴⁰⁵ Dr. İhsan Aksan, “Salgın Hastalıklar ve Korunma Tedbirleri”, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Yardım Sevenler Cemiyeti Nizamnamesi”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 02. 10. 2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1326> adresinden erişildi, s. 18-55.

⁴⁰⁶ Dr. İhsan Aksan, “Salgın Hastalıklar ve Korunma Tedbirleri”, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Yardım Sevenler Cemiyeti Nizamnamesi”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 2. 10. 2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1326> adresinden erişildi, s. 26-29.

⁴⁰⁷ Seher Boykoy, *II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Sosyo- Kültürel Yapısı*, s. 78.

Aynı haberde Yardım Sevenler Derneğinin de bu mücadelede yer aldığı şu şekilde ifade edilmiştir:

“... Yardım Sevenler Cemiyeti de tifüs hastalığının önlenmesi için alakalı makamlara büyük ölçüde yardıma karar vermiştir. Cemiyet, bir yandan uyuzlarla, bir yandan da bitlilerle mücadele etmektedir...”⁴⁰⁸.

Akşam gazetesinin 12 Haziran 1943 tarihli yayınında da tifüsle mücadele haberi yer almaktadır. Haberde Sıhhiye Vekâletinin tifüsle mücadele için Ankara’da bir toplantı gerçekleştirdiği yazmaktadır. Haberde sıhhiye Vekâleti ile işbirliği yapan kuruluşlar ve çalışma şekilleri de anlatılmıştır:

“... Şişli Halkevi de kendi muhitinde tifüsle mücadele etmek üzere düinden itibaren faaliyete geçmiştir. Tifüs vakalarının artmağa başlaması üzerine... Şişli Halkevinde Yardım Sevenler Cemiyeti, Şişli Çocuk Esirgeme, Kızılay Kurumları mümessillerininin iştirakile bir toplantı yapılmış ve mücadeleye başlamak üzere bir de komite teşkil edilmiştir.

Bu komitenin yaptığı devamlı mesai neticesinde Kurtuluştta bir hamam kiralanmıştır. Sıhhiye Müdürlüğü de Şişli Halkevi emrine seyyar bir etüv vermiştir...”⁴⁰⁹.

Haberlerden de anlaşıldığı gibi dernek tifüsle mücadele konusunda gerekli kurumlara destek vermiş, hastalığın yok edilmesi için mücadele faaliyetlerine katılmıştır.

3. 6. 2. Veremle Mücadele

Veremle mücadele Osmanlı döneminde başlayıp cumhuriyetin kurulması ile birlikte mücadele çalışmalarına devam edilmiştir. 1930 yılında Heybeliada’daki sanatoryuma yeni bir yataklı bölüm ilave edilerek yatak sayısı arttırılmıştır, yine Haydarpaşa’daki Bulaşıcı Hastalıklar Hastanesi’ndeki veremlilere ayrılan bölümdeki yatak sayısı da arttırılmıştır. Bir diğer çalışma ise Osmanlı Devleti döneminde açılmış olan Veremle Mücadele Osmanlı Cemiyeti 1927’de açılan İstanbul Veremle Mücadele Cemiyeti ile desteklenmiştir⁴¹⁰. Ancak savaş yıllarındaki kötü yaşam şartları ile birlikte hastalık artış göstermiştir. Savaş yıllarında artış gösteren verem için mücadelenin sistemli ve kontrollü bir şekilde sürdürülmesi düşünülmüş, bunun için birtakım kararlar alınmıştır. Bu kararlar ülke genelinde verem taraması yapmak, verem dispanserleri ve

⁴⁰⁸ “Lekeli Tifüs Hastalığı”, *Cumhuriyet*, 28 Mayıs 1943, s.1 ve 3.

⁴⁰⁹ “Tifüsle Mücadele”, *Akşam*, 12 Haziran 1943, s. 1 ve 2.

⁴¹⁰ Umut Karabulut, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sağlık Hizmetlerine Toplu Bir Bakış: Dr. Refik Saydam’ın Sağlık Bakanlığı ve Hizmetleri (1925-1937)”, s.158.

sağlık merkezleri açmak, hastaların tedavi edilmesi için sanatoryumlar ve verem hastaneleri açmak olmuştur⁴¹¹.

Yardım Sevenler Derneği de veremle mücadele çalışmalarına destek vermiştir. Özellikle dernek veremden iyileşen hastaların meslek sahibi olmaları için Rehabilitasyon Kolunu kurmuştur⁴¹². Dernek veremle mücadelede Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı ve Veremle Mücadele Derneği ile işbirliği yapmıştır. Dernek veremden iyi olanların yeni bir hayata başlayabilmeleri için onları yormayacak şekilde hafif işlerde çalışarak hayatlarını kazanabilmeleri amacıyla veremli hastaların eğitim alabileceği meslek atölyeleri açmıştır. Derneğin böyle bir atölye açmasını Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı istemiştir. Atölyeler verem savaş dispanserlerinde açılmıştır böylece hastalar hem tedavilerini aksatmamış hem de atölyede meslek edinebilmişlerdir⁴¹³. Bu atölyelerde hastalara çanta, bavul, seyahat çantası yapımı gibi hafif işler öğretilmiştir⁴¹⁴.

Dernek iyileşen hastalara meslek öğretimi dışında hastaların sanatoryumlara yatırılmasını da sağlamıştır. Bu konuyla ilgili bilgiyi *Ulus* gazetesinin 5 Nisan 1940 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyetinin Senelik Kongresi” başlıklı haberden öğreniyoruz. Derneğin yapmış olduğu hizmetler arasında hasta mektep talebelerini sanatoryumlara ve hastanelere yatırdığını ifade etmektedir⁴¹⁵.

Derneğin sağlık alanında yaptığı çalışmaları değerlendirilirse, derneğin dönemin sağlık problemleri ile yakından ilgilendiğini, hastaların iyileşmesi için hastaneye veya sanatoryumlara yatırılması konusunda sağlık alanında çalışmalar yapan kurumlar ile işbirliği yaptığı söylenebilir. Dernek hastaların iyileşmesi için yaptığı yardımların dışında hastalıklara yakalanmamak için gerekli tedbirlerin alınması ve hastalıklardan korunmak için gerekli olan bilgiyi halka vermek için broşürler bastırıp gerekli yerlere dağıtımını yapmıştır. Bunların dışında hastaların iyileştikten sonra hayata

⁴¹¹ Seher Boykoy, *II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'nin Sosyo- Kültürel Yapısı*, s. 84.

⁴¹² Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928- 1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/255> adresinden erişildi, s. 29.

⁴¹³ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Yardım Sevenler Derneği 1928-1955 Çalışmaları”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15. 08. 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/4> adresinden erişildi, s. 29.

⁴¹⁴ Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928- 1967”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/255> adresinden erişildi, s. 29.

⁴¹⁵ “Yardım Sevenler Cemiyetinin Senelik Kongresi”, *Ulus*, 5 Nisan 1940, s. 3.

tutunabilmeleri ve kendi başlarına idare edebilecekleri, gelir elde etmeleri için hafif işlerde çalışabilmeleri amacıyla hastalara eğitim vermiştir.

Dernek savaş yıllarında yardım çalışmaları yaparken tek bir alanda veya tek bir gruba yardım etmemiş, farklı alanda ve farklı gruplara yardım yapmıştır. Maddi ve manevi amaçlı yardım faaliyetlerinde bulunmuş, zor zamanlarda halkın yanında yer almıştır. Dernek kadınlara, öğrencilere, yaşlılara, hastalara, depremzedelere yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Yardımlar için gerekli olan parayı ve eşyayı ise açmış olduğu iş atölyelerinde ve düzenlemiş olduğu balo, çay, yemek, konser, piyes, gardenparti, kermes gibi etkinliklerde toplamıştır. Dernek gelir elde etmek için açmış olduğu iş atölyelerinde gönüllü ve ücret karşılığı olarak kadınları çalıştırmıştır. Bu atölyelerde üretilen ürünleri satarak veya dağıtarak yardımlarda bulunmuş, aynı zamanda kadınları istihdam ederek onların gelir elde etmesini de sağlamıştır. Düzenlemiş olduğu eğlence amaçlı etkinlikler ile gelir elde ettiği gibi katılımcıların keyifli vakit geçirmesini de sağlamıştır. Düzenlenen eğlence amaçlı etkinliklere daha çok toplumun ileri gelen zengin kesimi katılmıştır, bu yüzden bu davetlerde yapılan bağışlar derneğin önemli bir gelirini oluşturmuştur. Dernek düzenlemiş olduğu bu etkinlikler ile hem toplumun varlıklı kesimine hem de yoksul kesimine hizmet etmiştir. Etkinliklere katılan katılımcılar keyifli vakit geçirirken burada toplanan gelir ile de yoksullar sevindirilmiştir.

Kadınların iş hayatında yer almasını önemseyen dernek kadınların meslek edinmelerine yönelik kurslar açmış, kendi atölyelerinde kadınlara iş verdiği gibi başka kurumlarda işe girmeleri konusunda da aracılık yaparak kadınların iş hayatında yer alıp ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına yardımcı olmuştur.

Dernek yapmış olduğu yardımları, tek başına yaptığı gibi bazen de başka kurumlar ile işbirliği içerisinde yapmıştır. Bunun nedeni derneğin, yardımların daha geniş bir alana ulaştırılmasını hedeflemesi ya da yardım yapmada kendi imkanlarının yetersiz kalması nedeniyle diğer kurumlarla işbirliği yapmasıdır.

Derneğin yapmış olduğu yardım faaliyetlerinde dönemin cumhurbaşkanının eşi Mevhibe İnönü aktif olarak yer almış; açılan kurslara katılmış, kadınları derneğe yardım yapmaya davet etmiş, bazen de kendisi dernek yararına davetler vermiştir. Mevhibe İnönü'nün derneğin koruyucu başkanı olması ve yapılan çalışmalarda yer alması kadınları yardım faaliyetlerine katılmasını olumlu olarak etkilemiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YARDIM SEVENLER DERNEĞİNİN SAVAŞ YILLARINDA ASKERLER İÇİN YAPTIĞI ÇALIŞMALAR

İkinci Dünya Savaşı başlayınca ülkede seferberlik ilan edilmiş, erkek nüfusun önemli bir kesimi askere alınmıştı. Bu durum askerlerin ve geride bıraktığı ailesinin ihtiyaçlarının giderilesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Çünkü ülke ekonomisi büyük bir ordunun ihtiyaçlarını giderecek kadar iyi durumda değildi, bunda çalışan nüfusun önemli bir bölümünün askere alınması ve üretimin azalmasının da etkisi olmuştur. Ailelerde ise durum farklı değildir, bu dönemde kadınların iş hayatında yeterince aktif olmaması, evin geçiminin erkeğin sorumluluğunda olması, erkeklerin askere alınmasıyla birlikte eve giren gelirin kesilmesine neden olmuş, bu durumda geride kalan aile üyelerini olumsuz olarak etkilemiştir.

Dernek imkânları ölçüsünde bu yıllarda asker ve asker ailelerine maddi ve manevi yardımlarda bulunmuştur. Derneğin açmış olduğu hastabakıcılık kurslarında eğitim alan gönüllü bakıcılar askeriyede çalıştığı gibi, derneğin dikiş ve çorap atölyesinde çalışan gönüllü kadınlar ise askerlerin nevresim, kıyafet ve çoraplarını dikmişlerdir. Yine bu kadınlar halkı bu yardımlara teşvik etmek için ellerinden geleni yapmış bazen kapı kapı dolaşıp yardım çağrısında bulunmuşlardır. Dernek askere hediye paketleri gönderme kampanyaları da yaparak askerlere birçok yardım toplamıştır. Bu yardımların toplanmasında da Sayın Mevhibe İnönü elinden gelen yardımı yapmış, yardım sevenleri bu tür çalışmalara davet ettiği gibi kendisi de bizzat bu çalışmalar içerisinde yer alarak örnek olmuştur. Mevhibe İnönü, Türk kadınına vazifeye davet etmiştir. Mevhibe İnönü kadınlara şu şekilde hitap etmiştir:

“Türk Kadını; Türk Vatanının, her tür ferdinden gündelik işleri dışında büyük hizmetler beklediği günlerdeyiz. Böyle günler kadın, erkek bütün Türk milletine şuur ve hamle veren günlerdir. Türk kadını her büyük günde, erkeğin yanındadır ve erkeğine eştir. Bu ezeli hasleti yeniden meydana koymak fırsatı gelip çatmıştır.

Yardım Sevenler Cemiyeti sizlere milli müdafaa hizmetinde gönüllü hastabakıcı olmak, asker hastanelerinin muhtelif seviyelerinde vazife almak, Ordunun ihtiyaçları olan malzemeyi hazırlamak ve dikmek için Ankara'daki ilk tecrübeleriyle muvaffakiyetli imkânlar hazırlamış ve rehber olmuş bulunmaktadır.

*Her şehirde buna benzer imkânlar vardır. Bütün Türk Kadınlarını cemiyet hayatına yararlı, Milli Müdafaa hizmetlerine hazır olmaya davet ediyorum. Mevhibe İnönü*⁴¹⁶.

Yapılan bu çağrıya Türk kadını cevap vermiş ordu hizmetinde görev almak için derneğe kayıt yaptırmıştır, hatta bunlar arasında Fransa Büyükelçisi'nin eşi Madame Massigli de yer almıştır⁴¹⁷.

Yapılan yardımlar bizzat askerlerin kendilerine olduğu gibi asker ailelerine de olmuştur, dernek kadınları askerlerin gözlerinin arkada kalmaması için ellerinden geleni yapmışlardır. Asker çocuklarına burs vererek onların eğitimlerine destek olmuşlardır. Derneğin yapmış olduğu yardımlar dönemin gazete haberlerinde yer almış, dernek basın yoluyla halkı bu yardımlara ortak olmaya çağırmıştır. Bu yardım kampanyalarına gençler ve öğrencilerde katılım sağlayarak derneğin çalışmalarını desteklemiştir.

Derneğin askerler için yaptığı yardımlar incelediğinde bu yardımların 1941-1942 yılında yoğun olduğu görülmektedir. Özellikle bu yıl askere yardım kampanyalarının düzenlenmesinde dünya savaşının seyri etkili olmuştur, çünkü bu yıllarda savaş Avrupa'nın dışına çıkmış, Japonya ve ABD'de savaşa katılmış, ülke her an savaşa girme riski altına girmiştir.

Dernek yardımları yaparken özellikle Kızılay ile işbirliği yapmıştır. Kızılay ile işbirliği yapmasının nedeni, bu yardım kampanyalarını ülkenin her tarafına yaymak ve yardımların hızlı bir şekilde olmasını istemeleri etkili olmuştur. Bu bölümde derneğin askerler ve asker aileleri için yapmış olduğu yardımlar dönemin gazete haberlerinden örnekler verilerek incelenecektir.

4. 1. Derneğin Askerler İçin Giyim Yardımı

Dernek askerlere giyim konusunda büyük destek sağlamıştır. Bunu kendi atölyelerinde üretilen ürünlerle sağladığı gibi yardımsever kişilerin bağış ve hediyeleri ile de sağlamıştır. Dernek bu işlerde diğer yardım kuruluşları ve bakanlıklarla işbirliği yaparak yurdun her tarafından yardım toplamıştır. Özellikle dikiş atölyesinde askerler için üretim yapmıştır, burada gönüllü çalışan kişiler olduğu gibi yoksul kadınlar da belirli bir gelir karşılığında çalışmıştır. Sayın Bayan İnönü de bu dikiş makinelerinde

⁴¹⁶ Gülsün Bilgehan, "Mevhibe Çankaya'nın Hanımefendisi", s. 305-306.

⁴¹⁷ Gülsün Bilgehan, "Mevhibe Çankaya'nın Hanımefendisi", s. 306.

çalışan kadınları teşvik etmek için onları ziyaret ettiği gibi kendisi de dikiş atölyesinde dikim yapmıştır. Derneğin çorap atölyesinde de askerler için çorap üretimi yapılmıştır.

Dernek özellikle dikiş atölyesinde askerler için giyim eşyası dikmiştir, dönemin gazete haberleri incelendiğinde bu konuda birçok habere rastlanılmaktadır. Dernek askere kışlık hediye paketleri kampanyaları ile birçok hediye paketi hazırlamıştır, bu hediyeler için gerekli olan malzemeleri de hayırsever zenginlerden toplamışlardır. Böylece bazı kişiler para ve malzeme yardımı yapmış, bazı kişiler de verilen malzeme ile askerin ihtiyaç duyduğu giyim eşyasını dikerek destek olmuştur. Giyim eşyası olarak genellikle kar başlığı, yün çorap, yün eldiven, pamuklu mintan, çamaşır, yün kazak, fanila gibi eşyalar toplanmıştır.

Ulus gazetesinin 5 Ocak 1941 tarihli yayınında yer alan “Askerlere Kışlık Hediye” başlıklı haberde askerler için yardım toplama çalışmalarına öğrencilerin de destek olduğu ve askerlere hediye verdikleri yazmaktadır:

“Yurdumuzun aziz bekçileri yiğit erlerimize şehrimizde olduğu gibi yurdun dört bucağında kışlık hediye verilmesine devam olunmaktadır. Bu cümleden olarak dün mektepli yavrularımızın gösterdikleri sıcak alakaya tekrar şahit oluyoruz.

Ankara kız lisesi talebeleri namına birkaç mümessil hocalarıyla birlikte Yardım Sevenler Cemiyetine giderek hediyelerini bırakmışlardır. Sevgili kızlarımız cemiyetin verdiği yünlerle mütalea saatlerinden çalarak askerlerimize 524 kar başlığı örmüşlerdir.

Bunlardan başka yünlerin bedeli olan 328 lira 30 kuruş ile 41 çift yün çorap, 5 çift yün eldiven, 2 adet pamuklu mintan ve 6 adet yün kazak getirmişlerdir. Üçüncü ortaokul talebeleri 75 çift çorap, 11 yün eldiven, bir pamuklu, bir başlık hediye etmişlerdir.

Kadastro mektebi talebeleri aralarında topladıkları 51 lira 50 kuruşu Yardım Sevenler Cemiyetine getirmişlerdir. Cemiyet bununla 36 pamuklu 2 çift çorap, bir başlık hazırlatmıştır.

Alaplı ilk okulu 10 çift çorap, Kilis Kemaliye okulundan 773 numaralı Abdi Ünver pamuklu bir başlık, Gelibolu Hakimiyeti Milliye ilkokulu sınıf 5 talebeleri 4 çift çorap, bir başlık, Nevşehir Cumhuriyet ilk okulu sınıf 1 talebeleri 2 pamuklu bir eldiven, Nevşehir Cumhuriyet ilk okulu sınıf 2 talebeleri 6 çift yün çorap, Orhangazi ilk okulu sınıf 2.A talebeleri 2 çift çorap,...”⁴¹⁸.

Haber bu şekilde devam etmekte ve kişi adları ve yaptıkları yardımlar söylenmektedir. Bu haberden okul çocuklarının ilkokul 1. sınıftan liseye kadar her kademedeki öğrencilerin yardım faaliyetlerine katıldığı anlaşılmaktadır, başka haberler de üniversite öğrencilerinin de yardım faaliyetlerinde yer aldığı görülmektedir.

⁴¹⁸ “Askerlere Kışlık Hediye”, *Ulus*, 5 Ocak 1941, s. 2.

Dernek kendisinin yaptığı yardımların dışında, bazı kurum ve toplulukların aralarında topladıkları yardımların askerlere ulaşmasında aracılık görevi de yapmıştır. Bu konu ile ilgili haberlere bakılacak olursa *Ulus* gazetesinin 5 Ocak 1941 tarihli yayınında yer alan “Devlet Demiryolları Memur ve Müstahdemlerinin Yardımı” başlıklı haber bilgi vermektedir:

“Devlet Demir yolları umum müdürlüğü memurlarının kahraman askerlerimize kışlık hediyeler hazırlaması için Yardım Sevenler Cemiyetine, 702 lira 30 kuruş umumi idare memurları ve müstahdemleri, 509lira 20 kuruş, ikinci işletme memur ve müstahdemleri nakdi teberrude bulunmuşlardır.

Bununla cemiyet 822 pamuklu, 5 çift yün çorap hazırlamıştır. Aynı zamanda Devlet Demiryolları memurlarının eşleri, sayın bayanlar bir arada toplanarak 500 pamuklu mintan dikip Yardım Sevenler Cemiyetine teslim etmişlerdir....”⁴¹⁹.

Haberin devamında yapılan başka yardımlar yazmaktadır. Derneğin toplanan yardımları askerlere ulaştırmada aracılık yaptığına dair başka bir haber de *Ulus* gazetesinin 28 Ocak 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Vasıtasıyla Askerlerimize Yollanan Kışlık Hediyeler” başlıklı haberde yer almaktadır:

“Vatandaşlarımız, Yardım Sevenler Cemiyeti eliyle kahraman erlerimize kışlık hediyeler göndermekte devam etmektedirler.

Ankara silah fabrikası memur, müstahdem ve işçilerin evvelce aralarında topladıkları 727 lira 89 kuruş mukabili olan 519 pamuklu mintan, 2 çift yün çorap, bir kar başlığı hediyesine ilaveten bu kere gene aralarında topladıkları 291 lira 17 kuruşu, Binbaşı Kemal Ersoy, Yardım Sevenler Cemiyetine teslim etmiştir.

Cemiyet Ankara silah fabrikası mensupları namuna 207 pamuklu mintan, 2 çift yün çorap, bir yün eldiven hazırlamıştır.

Devlet Demiryolları ikinci işletme müdürlüğü memur ve müstahdemleri, 239 çift yün çorap, 55 çift yün eldiven, 133 pamuklu mintan... Hukuk Fakültesi talebeleri Yardım Sevenler Cemiyetinin verdiği yünlerle 250 kar başlığı örerek Bay Vedat Mengü eliyle cemiyete iade etmişlerdir.

Anadolu Ajansı Bayan memurları cemiyetin verdiği yünlerle 63 başlık örmüşlerdir. Bayan Emine ve Asiye Erte 50 adet pamuklu mintan dikmek suretiyle yardım etmişlerdir.

Alpullu ilk mektep talebeleri aralarında topladıkları 10 lirayı Radyoevi eliyle Yardım Sevenler Cemiyetine göndermişlerdir. Cemiyet bu paranın mukabili olan 5 pamuklu mintan 6 çift çorap hazırlamıştır.

Kırıkkale garnizonu,230 çift yün çorap, 3 kat iç çamaşırı, 23 yün eldiven... Kırıkkale Spor kulübü aralarında araların da topladıkları 200 lirayı Yardım Sevenler Cemiyetine asker kardeşlerine hediye hazırlaması için teslim etmişlerdir...

⁴¹⁹ “Devlet Demiryolları Memur ve Müstahdemlerinin Yardımı”, *Ulus*, 5 Ocak 1941, s. 2.

Kırıkkale Bayanları vermiş oldukları bir balodan 136 liralık hasılatı Yardım Sevenler Cemiyetine askere hediye için sarfedilmek üzere teslim etmişlerdir, bununla cemiyet 95 pamuklu 6 çift çorap hazırlamıştır....⁴²⁰.

Haber bu şekilde devam etmekte ve yardım yapan okullardan da bahsetmektedir.

Dernek üyeleri askerler için hazırladıkları kışlık hediyeleri bizzat askeriyeye götürerek teslim etmiş ve orada bulunan askerlerle sohbet ederek hem askerleri memnun etmişler hem de kendileri askerlerden güç alarak daha çok çalışmak için enerji toplamışlardır. Konu ile ilgili haber *Ulus* gazetesinin 18 Şubat 1941 tarihli yayınında yer alan “Askerlere Kışlık Hediyeler” başlıklı haberde yer almaktadır:

“Yardım Sevenler Mümessilleri Çorlu, Edirne, Kırklareli’ndeki, aziz topraklarımızın muhafızları kahraman askerlerimizi ziyaret ederek, atölyelerinde hazırladıkları pamuklu mintan, yün çorap, yün eldiven ve kar başlığı gibi hediyelerini götürmüşler...

...Çorlu, Edirne, Kırklareli’ndeki askeri hastanelerimizde bulunan subay ve erlerimizin, şeker, sigara ve portakal dağıtmak suretiyle hatırlarını sormuşlardır.

Ordumuzun çok değerli komutanları, Trakya umumi müfettişi, Edirne ve Kırklareli valileri tarafından, büyük bir hüsnü kabul ve samimi bir alaka gören mümessiller; bir hafta devem eden seyahatlerinden, milli heyecanla dolu güzel intibalarla dönmüşler, oradan topladıkları kuvvet ve enerji ile yeniden çalışmağa başlamışlardır...⁴²¹.

Haberin devamında derneğe yardım yapan kurumlar ve kişilerin yapmış oldukları yardım miktar ve çeşitleri yer almaktadır.

Dernek kadınlarının yapmış olduğu çalışmalar koruyucu Başkan Sayın Mevhibe İnönü tarafından desteklenip teşvik edilmiştir. Bu konuda Mevhibe İnönü kadınları yardım yapmaya davet ettiği gibi kadınları bizzat ziyaret ederek ve kendisi de yapılan yardım çalışmalarında aktif olarak yer alarak, kadınlara destek olmuş ve teşvik etmiştir. *Ulus* gazetesinin 22 Nisan 1941 tarihli yayında yer alan “Ordu Hizmetinde Ankara Kadınları Geniş Bir Faaliyete Geçmiş Bulunuyorlar” başlıklı haberde Sayın Mevhibe İnönü Hanımefendi’nin kadınları çalışma yerlerinde ziyaret ettiği belirtilmektedir:

“Sayın Bayan Mevhibe İnönü, dün saat 16 ya doğru, yüksek himayesi altında çalışmakta olan Yardım Sevenler Cemiyetinin Yenişehir Parti binasındaki merkezini ziyaret etmiştir. Bn. İnönü burada yün işleri üzerinde çalışan bayanlarla konuştuktan ve sonra otomobille ordu ve sıhiye deposuna gitmiştir...

⁴²⁰ “Yardım Sevenler Cemiyeti Vasıtasıyla Askerlerimize Yollanan Kışlık Hediyeler”, *Ulus*, 28 Ocak 1941, s. 4.

⁴²¹ “Askerler Kışlık Hediyeler”, *Ulus*, 18 Şubat 1941, s. 2.

*Gene verilen malumata nazaran bugünlerde Ankara'da, merkezi vaziyeti olan binalardan birinde bir dikiş atölyesi açılacak ve herkes günün birkaç saatinde buraya giderek askerlerimiz için giyim eşyası dikebilecektir. Dikiş makineleri temin olunmuştur*⁴²².

Mevhibe İnönü Ankara dışında bulunan şubelere telgraf çekerek kadınlara askere yardım konusunda çağrıda bulunmuştur. *Akşam* gazetesinin 25 Nisan 1941 tarihli yayınında yer alan “İstanbul Kadınları Orduya Yardım İçin Faaliyete Geçtiler” başlıklı haberden Mevhibe İnönü'nün kadınları yardıma çağırmak için beyanname yayınladığı bilgisi elde edilmektedir:

“Sayın Bayan İnönü'nün reisliği altındaki Yardım Sevenler Cemiyetinin beyannameyi üzerine, İstanbul'da derhal faaliyete geçildiği yazılmıştı. Parti Vilayet idare heyeti bu hususta hazırlıklara başlamıştır...

*Hazırlanan esaslara göre yapılacak işler, sargı, ilaç hazırlamak, yatak ve çamaşır atelyesinde çalışmak ve sairedir... Yardım Sevenler Cemiyetinin beyannameyi İstanbul kadınları üzerinde derin bir alaka uyandırmıştır*⁴²³.

Ulus gazetesinin 30 Nisan 1941 tarihli yayında da bu konu ile ilgili haber “Bayan İnönü'nün Telgrafları” başlıklı haberde yer almaktadır:

“...kadın muharrirlerle gazeteci kadınlar bugün basın birliğinde toplanarak Yardım Sevenler Cemiyetinin neşriyat koluna yapacakları yardım tarzını konuştular ve bu maksatla cemiyete müracaata karar verdiler.

Sayın Bayan İnönü, Yardım Sevenler Cemiyeti İstanbul şubesi başkanı Hayriye Kırdar'ın kongre münasebetiyle çektiği telgrafa şu telgrafla cevap vermişlerdir:

*- Telgrafınızı memnuniyetle aldım. İstanbul şubesindeki hemşirelerimin samimi hissiyatlarına teşekkür eder millet ve memleket işlerinde kendilerine büyük başarılar dilerim*⁴²⁴.

Yardım çalışmaları 1942 yılında da yoğun bir şekilde devam etmiştir. Kızılay ile birlikte çalışan yardım komitesi sayesinde köylülere bile ulaşıp yardım toplanmıştır. Bu yıl da toplanan yardımlar sistemli bir şekilde askerlere gönderilmiştir. Askere hediye kampanyaları devam etmiş hediye hazırlayamayanlar için hediyeelik eşyalar satılarak bu kişilerinde yardım faaliyetlerinde yer alması sağlanmıştır.

⁴²² “Ordu Hizmetinde Ankara Kadınları Geniş Bir Faaliyete Geçmiş Bulunuyorlar”, *Ulus*, 22 Nisan 1941, s. 1 ve 6.

⁴²³ “İstanbul Kadınları Orduya Yardım İçin Faaliyete Geçtiler”, *Akşam*, 25 Nisan 1941, s. 3.

⁴²⁴ “Bayan İnönü'nün Telgrafları”, *Ulus*, 30 Nisan 1941, s. 3.

Ulus gazetesinin 7 Ocak 1942 tarihli yayınında köylülerinde yardım faaliyetlerinde yer aldığı “Ankara’nın Köyleri de Erlerimiz İçin Hediyelerini Veriyor” başlıklı haberde belirtilmiştir:

“Kızılay – Yardım Sevenler Cemiyetleri Ankara müşterek komitesi kahraman erlerimiz için kendisine teslim edilen kış hediyelerinin altıncı partisini, sevk edilmek üzere bugün alakalı makama vereceklerdir.

Müşterek komitenin kurduğu hediyelik eşya satış merkezine dün yüzlerce vatandaş müracaat ederek hediyealarını almışlardır...

Dün bilhassa Ankara kazalarından, nahiye ve köylerinden müşterek komiteye çeşitli müracaatlar olmuştur. Buralarda toplanan hediyeler komiteye teslim edilmeğe başlanmış ve hediyeeye çevrilmek üzere nahiyeler ve köyler halkının aralarında topladıkları paralarla hediyelik eşya teminine teşebbüs edilmiştir... ”⁴²⁵.

Gazete haberlerinde de görüldüğü gibi dernek askere giyim eşyası yardımı yaparken kadınları vatan görevine çağırarak, askerler için hediye paketleri hazırlama kampanyaları başlatmıştır. Dernek hazırladığı hediyeleri kendi atölyesinde gönüllü ve ücret karşılığı çalışan kadınlara diktirmiştir. Dikim atölyesinde çalışmayacak olanların ise para yardımında bulunmasını istemiştir, böylece ihtiyaç olan kumaşların alınmasını sağlamıştır. Derneğin bu çalışmalarına Sayın Mevhibe İnönü’de katılmış, kadınları bu kutsal görevde yer almaları için vazifeye davet etmiş, ayrıca atölyeleri gezerek kadınların çalışmalarını inceleyip moral ve motivasyon vermiştir. Dernek askere yardım yaparken de iki yönlü yardım yapmıştır, hem askerin ihtiyacı olan giysiler atölyelerde üretilmiş askerin ihtiyacı karşılanmış hem de atölyede ücret karşılığı çalışan kadınların para kazanmaları sağlanmıştır. Bunun dışında dernek bu yardım kampanyalarına öğrencileri de katarak onların askere yardım etmesini sağlayarak, hem vatan bilinçlerinin gelişmesine hem de dikiş ve örgü öğrenmelerine fırsat tanımış, öğrencilerin boş vakitlerini verimli bir şekilde değerlendirmelerini sağlamıştır.

4. 2. Derneğin Askerler İçin Tıbbi Yardımı

Derneğin bu alanda yaptığı çalışmaların başında açmış olduğu Gönüllü Hastabakıcılık Kursu gelmektedir. Burada yetişen gönüllü hastabakıcılar yaralı askerleri tedavi ettiği gibi kendi ve ailesi için de lazım olan tıbbi bilgileri elde etmişlerdir. Savaş yılları boyunca hükümetin uyguladığı politikalar gereği ülke sınırları içinde bir savaş yaşanmamış ve savaşın sonuna kadar bir çatışmadan kaçınılmıştır. Bu yüzden bu

⁴²⁵ “Ankara’nın Köyleri de Erlerimiz İçin Hediyealarını Veriyorlar”, *Ulus*, 7 Ocak 1942, s. 1, 3.

kurslarda yetişen gönüllü kadınlara çok fazla ihtiyaç duyulduğu söylenemez ancak savaşın ne zaman ülke sınırlarında gerçekleşeceği belli olmayan bir durumda, hazırda böyle bilgili kişilerin olması orduya moral ve güç açısından destek sağlamıştır.

Dernek kadınları askere yardım konusunda halkı davet edip yardımları teşvik etmiştir, Mevhibe İnönü bu konuda beyannameler vermiştir. *Akşam* gazetesinin 25 Nisan 1941 tarihli yayınında kadınların askere yardım için faaliyete geçtiği ve bunu yaparken resmi kurumlarla işbirliği içerisinde olduğuna dair haber “İstanbul Kadınları Orduya Yardım İçin Faaliyete Geçtiler” başlıklı yazıda yer almaktadır:

“Sayın Bayan İnönü’nün reisliği altındaki Yardım Sevenler Cemiyetinin Beyannamesi Üzerine, İstanbul’da da derhal faaliyete geçildiği yazılmıştı. Parti Vilayet idare heyeti bu hususta hazırlıklara başlamıştır...”

Hazırlanan esaslara göre yapılacak işler, sargı, ilaç hazırlamak, yatak ve çamaşır atelyesinde çalışmak ve sairedir. Bu işlerle meşgul olmak üzere teşkil edilen komite azasından bayan Hasene Ilgaz dün öğleden evvel Vilayette Valiyi ziyaret ederek faaliyet etrafında izahat vermiştir...”⁴²⁶.

Dernek ordunun ihtiyacı olan sargı bezi gibi tıbbi ihtiyaçları karşılama konusunda orduyla işbirliği yaparak çalışmalarını sürdürmüştür. Sayın Bayan Mevhibe İnönü de dernek kadınlarının çalışmalarına destek vermiş, hatta kendisi de bu çalışmalar içerisinde aktif yer alarak teşvik edici olmuştur. Derneğin bu alanda yapmış olduğu yardım çalışmaları dönemin gazete haberlerinde yer almıştır. *Akşam* Gazetesinin 27 Mayıs 1941 tarihli yayınında Mevhibe İnönü’nün derneğin bu konuda yapmış olduğu yardımlara destek olduğu ile ilgili bilgi “Bayan İnönü Harp Paketi Hazırlayan Atölyelerde Bizzat Çalıştı” başlıklı haberde yer almaktadır:

“Ankara Yardım Sevenler Cemiyeti, başlarında Sayın Bayan İnönü olduğu halde ordu hizmetinde çalışmalarına her gün daha artan bir hızla devam etmektedir. Sayın Bayan İnönü bu sabah cemiyete gelmiş, sargı ve harp paketi hazırlayan atölyelerde öğleye kadar bizzat çalışmıştır...”⁴²⁷.

Derneğin harp paketi hazırlayan atölyelerinde tıbbi malzemelerde hazırlanmıştır. Bu çalışmalara gönüllü kişiler katılmış, yardımlar dönüşümlü bir şekilde yapılmıştır, bu yardım çalışmalarına öğrencilerde katılmıştır. Mevhibe İnönü bu çalışmalarını yerinde ziyaret ederek desteklerini göstermiştir. Bu konuda detaylı bilgi *Ulus* gazetesinin 22 Nisan 1941 tarihli yayınında yer alan “Ordu Hizmetinde Ankara Kadınları Geniş Bir Faaliyete Geçmiş Bulunuyor” başlıklı haberinden öğrenilmektedir:

⁴²⁶ “İstanbul Kadınları Orduya Hizmet İçin Faaliyete Geçtiler”, *Akşam*, 25 Nisan 1941, s. 2

⁴²⁷ “Bayan İnönü Harp Paketi Hazırlayan Atölyelerde Bizzat Çalıştı”, *Akşam*, 27 Nisan 1941, s. 1.

“... Bn. Mevhibe İnönü burada imalat pavyonlarını dolaşarak yapılan işleri yakından tetkik etmiş, çalışan işçi kızlarla konuşmuş ve izahat almıştır. Yardım Sevenler Cemiyetinin 35 kişilik faal idare heyetinden mürekkep olan ilk ekibi harp paketi, sargı ve ampul doldurma servislerinde dün sabahtan itibaren çalışmaya başlamış bulunuyorlardı.

Bn. Mevhibe İnönü bu servislerin faaliyetini bilhassa yakından tetkik etmiş, yakın bir alaka ile sarguların nasıl hazırlandığını, ampullerin nasıl doldurulduğunu, harp paketlerinin ne suretle vücuda getirildiğini görmüştür.

Gerek Yardım Sevenler Cemiyeti azaları ve gerek bu servislerde çalışan diğer işçiler bu şefkatli alakadan çok mütehassis olmuşlardır. Haber aldığımızı göre bu birinci ekibi Ankara kadınlarının teşkil edecekleri diğer ekipler sıra ile takip edeceklerdir.

Bu memleket hizmetinde gönüllü olarak çalışmak için Ankara'nın orta ve yüksek tahsil müesseselerinde bulunan ve kısmen imtihanlarını bitirmiş olan kız talebelerimiz de cemiyete müracaat etmişlerdir.

Yardım Sevenler Cemiyeti bu müracaatı teşekkürle karşılamış ve depolardaki servislerde çalışmak isteyen okul kızları için günler ayırmağa karar vermiştir. Her okul talebesi ayrı bir günde buraya girecek, sargı, harp paketi ve ilaç hazırlama servislerinde çalışanlara yardım edecektir.

... Yalnız dün 10.000 kompres, 3000 harp paketi, 250 adi pamuk ambalajı yapılmış ve 15 000 ampul doldurulmuştur.

Diğer taraftan yakında açılması mukarrer olan gönüllü hastabakıcı kurslarına yazılmak ve Evkaf apartmanındaki atölyelerde hasta yatak takımları ve hasta çamaşırları dikişine yardım etmek üzere, Cemiyete akın halinde müracaat devam etmektedir...⁴²⁸.

Derneğin askerler için yapmış olduğu yukarıdaki yardımlardan belki de en önemlileri, açılacağı duyurusu yapılan gönüllü hastabakıcılık kursudur. Dernek bu kursta birçok kadını eğitmiş, ihtiyaç halinde askerlere yardım edebilecek seviyeye getirmiştir. Bu kursa katılmak isteyen gönüllü kişilerde bazı nitelikler aranmıştır, eğitim seviyesi yüksek olan kızlara öncelik verilmiştir, özellikle tıp okuyan kızlar bu kursalar da eğitmenlik yapabilmesi için öncelikle eğitilmiş daha sonra ise diğer gönüllü kızlar eğitime alınmıştır. Kursa katılanlar hangi alanda hizmet vereceği ayarlanmış ona göre eğitim verilmiştir.

Kursun açılış gagesinin askerlere yardım etmek olduğu, kursların açılış konuşmalarında sayın üyeler tarafından çok güzel bir şekilde ifade edilmiştir. *Ulus* gazetesinin 3 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Türk Kadını Şanlı Türk Ordusunun Hizmetinde” başlıklı haberde kursun açılışı sırasında Yardım Sevenler Cemiyeti Umumi

⁴²⁸ “Ordu hizmetinde Ankara Kadınları Geniş Bir Faaliyete Geçmiş Bulunuyorlar”, *Ulus*, 22 Nisan 1941, s. 1 ve 6.

kâtibi Bn. Mebrure Aksoley'in hitabeti ve General Mazlum'un kursu açış dersinde yaptığı konuşma kursun açılış nedenlerini çok iyi bir şekilde ifade etmektedir:

"... Yardım Sevenler Cemiyeti Umumi kâtibi Bn. Mebrure Aksoley heyecanlı bir hitabe iradetti. Bn. Aksoley, istikbalin muvazzaf hemşirelerini saygı ve sevgi ile selamladıktan sonra Türk kadınının vatan uğrunda hizmetine şanlı bir örnek daha vereceğimizi söyledikten sonra demiştir ki:

"Hoş geldiniz. Yalnız bu şifa yurduna değil, bütün şifa yurtlarına, bütün sınır boylarına, şevkler ve hamleler getirdiniz ve getireceksiniz.

... Bn. Mebrure Aksoley'den sonra, kürsüye gelen General Mazlum Boysan, yurdumuzun her tarafında faaliyete geçmiş bulunan Yardım Sevenler Cemiyetinin orduya yardımcı hemşire yetiştirmek üzere Ankara'daki tedrisatının ilk dersini Bn. İnönü'nün huzuriyle açtığını söylemiş...

... insani ve milli vazifeye seve seve ve asil bir duygu ile icabetlerinden dolayı kurs talebelerini selamlamış ve fedakârlık saatinin çaldığı anda hayırkar vazifelerinin başında bulunmalarını temenni etmiştir.

... "Tarihi kahramanlık menkıbe ve destanlarıyla dolu olan milletimizin ve Türk kadınının da harpte büyük hizmetler ettiğini harp tarihimiz yazmıştır, geri hizmetlerine ve bilhassa cephe ikmaline ve ordu gerisinin iaşesine ve sıhhat işlerine ait yaptığı büyük işleri burada saymakla bitiremem.

Hiç şüphesiz ki tarih olacak kadar büyük ve yaratıcı hamleleri vardır. Geçmiş harplerde yer yer Anadolu kasabalarında vücuda gelmiş hastabakıcılık ve buna benzeyen geri ve ikmal işleri vücuda getirilmiştir.

Fakat zamanın ve bugünün ihtiyaçlarının icap ettirdiği mikyasta ilk harekete bugün ve bu kurslarla başlamış bulunuyoruz. Bizim bu hareketimiz Yardım Sevenler Cemiyet ve teşekküllerinin bu sahada başarılı olduklarını göstermektedir. Yurdumuzda bu hareketin ilk havarileri de sizler olacaksınız...

Hayat fedakârlık yapmadan yaşanmaz bir hale gelmiştir. Kadınları fedakâr olan milletlerdir ki kahraman erkekler doğurur ve yaşatır. Yaraları kadın eliyle sarılan ıztırapları acıları kadın eliyle dindirilen orduların zayıfatı az olur.

Daima dinç zinde ve eli silahlı kalarak düşmanlarını ergeç hüsrana uğratar ve yenerler. Bugün sizden beklediğimiz de müstakbel yaralılarımızın kanını dindirmek, ıztıraplarını söndürmek ve kısa zamanda iyileşmelerine yardım ederek onları daima cephe ve silah başında takviye etmektir.

Türk kadını, Türk tarihine yarıyan ve yaraşan bu mühim ödevini de büyük bir iman ve enerji ile başaracaktır. Hatta bu yoldaki fedakârlığı ve kahramanlığıyla geçen yıllar açığını da kapayacaktır. Buna bütün kalbimiz, beynimiz ve benliğimizle inanıyoruz. Size sonsuz bir enerji ve başarılar dileyerek hepimizi bir defa daha selamlarım" ...⁴²⁹.

Bu kursların açılması ve devam ettirilmesinde derneğin koruyucu başkanı Sayın Mevhibe İnönü aktif rol almış, kurs öğrencilerini ziyaret ederek onları motive etmiş, bayanların bu kurslara kayıt yaptırması için teşvik etmiştir. *Ulus* gazetesinin 3 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan "Türk Kadını Şanlı Türk Ordusunun Hizmetinde"

⁴²⁹ "Türk Kadını Şanlı Türk Ordusunun Hizmetinde", *Ulus*, 3 Mayıs 1941, s. 2

başlıklı haberde Mevhibe İnönü'nün hastabakıcılık kurslarının açılışına katıldığı bildirilmiştir:

“... Yardım Sevenler Cemiyetinin himmetiyle dün Ankara'mızın kazandığı ikinci müessesese, Cebeci askeri hastanesindeki asker hasta bakıcı mektebinde açılan Yardım Sevenler gönüllü hastabakıcı kursudur. Kurs cemiyetin hamisi reisi Sayın Bn. Mevhibe İnönü'nün de huzuriyle açılmıştır...

Bundan sonra hep birlikte Yardım Sevenler gönüllü hastabakıcı kursunun ders göreceği salona geçilmiştir. 60 ı müteceviz genç kız ve kadın salonda toplanmış bulunuyordu. Ordu hizmetine seve seve koşan kadınlarımız, Bayan İnönü'yü selamladılar... ”⁴³⁰.

Mevhibe İnönü açılan bu kursa kayıt olarak, burada diğer kayıtlı gönüllüler ile birlikte derslere katılmış ve kurstan mezun olmuştur. Dernek kendisine düzenlenen diploma töreninde bir numaralı diplomayı, Derneğin Başkanı Nevber Sevüktekin'in eliyle teslim etmiştir⁴³¹.

Gönüllü hastabakıcılık kursu incelediğimiz dönem boyunca farklı zamanlarda tekrar tekrar açılarak birçok kişinin eğitim almasını sağlamıştır. Kurslar genellikle üç hafta sürmüş, teorik ve pratik bilgiler bu zaman içerisinde kursiyerlere verilmiştir. Kurslar gruplar halinde olmuş, bir grup diplomasını alırken başka bir grup kaydını yaptırmıştır.

Gönüllü hasta bakıcılık kursları basında bolca yer almış, halk bu kurslara davet edilmiştir. Bu kursların açılmasında ve eğitim faaliyetlerinin devam etmesinde dernek Sağlık Bakanlığı ve doktorlarla işbirliği yapmıştır. Öncelikle tıp fakültesinde okuyan kızlar için kurs açılmıştır. Bu konu ile ilgili haberler ise gazetelerde yoğun bir şekilde yer almıştır. *Akşam* gazetesinin 9 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Gönüllü Hastabakıcılar” başlıklı haberde açılacak olan kursun hazırlık çalışmalarının başladığı bilgisi yer almaktadır:

“Yardım Sevenler Cemiyeti İstanbul şubesi idare heyeti dün saat 9.30 da toplanmıştır. Toplantıda bazı doktorlar da bulunmuş, hastabakıcı işleri konuşulmuştur. Her hastane, gönüllü hastabakıcı olarak çalıştırılacak kadınlar için bir program hazırlayacaktır.

⁴³⁰ “Türk kadını Şanlı Türk Ordusunun Hizmetinde”, *Ulus*, 3 Mayıs 1941, s. 2.

⁴³¹ Gülsün Bilgehan, “Mevhibe Çankaya'nın Hanımefendisi”, s. 330-331.

Cemiyet, daktilo, çamaşırcı, işçi olacakları da tespit edecektir. Sıhhiye Vekâleti evvelce açılan gönüllü hastabakıcı kursu faaliyete devam edecektir. Gönüllü hastabakıcı olmak üzere her mahalleden üç kadın seçilecektir... ”⁴³².

Bu haberden daha önceki bir tarihte kursların açılmış olduğunu ve bu kurslarda eğitim alacak gönüllü hastabakıcıların hastanelerde görevlendirileceği anlaşılmaktadır. Yine kursa gelecek kişilerin niteliklerine göre ayrı bölümlerde çalışacak şekilde eğitim alacakları da anlaşılmaktadır.

Akşam gazetesinin 10 Mayıs 1941 tarihli yayınında ise öncelikle yüksek tahsilli kızların eğitim almak üzere kurslara davet edileceği “Hastabakıcılık Kursları” başlıklı haberde yazmaktadır:

“Yardım Sevenler Cemiyeti İstanbul şubesi idare heyeti dün tekrar toplanmıştır. Toplantıda hastane sertabipleri, hastanelerdeki hemşire ve hastabakıcı kurslarında muallimlik yapan doktorlar bulunmuştur... ”

Hastabakıcı kurslarına evvela yüksek tahsil genç kızları davet edilecek, ilk kurslarda bu bayanlara ders gösterilecektir. Her hastanede açılması kararlaştırılan kurslarda ders gösterecek doktorlar tespit edilmiştir. Yüksek tahsil gençlerinden sonra kurslara orta tahsil bayanları davet edilecektir... ”⁴³³.

Kurslar iki aşamalı olacak şekilde planlanmıştır, öncelikle tıp fakültesi öğrencilerine öğretmenlik kursu verilmiş ve bunlar diğer kızlara öğretmenlik yapmışlardır. *Akşam* gazetesinin 16 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Hastabakıcı Kursları” başlıklı haberde bu konu ile ilgili bilgi verilmiştir:

“Yardım Sevenler faal ve gayri faal kolları bugün saat on beşte Eminönü Halkevinde toplanacaktır. Yardım sevenler cemiyeti, Sıhhiye Vekâleti tarafından hazırlanan Kızılay gönüllü hastabakıcı talimatnamesine uygun bir talimatname tanzim etmiştir.

Bu talimatnamede kızlarımızın harp zamanında yaralılara yapacakları tedavi usulleri gösterilmektedir. Kurslara üniversite, lise, orta mektep mezunlarından başka ilkokul mezunları da alınacaktır. Tıp fakültesi kız talebeleri, kadın asistanların iştiraki ile bir toplantı yaparak, gönüllü hastabakıcı kurslarına iştirak edecek arkadaşlarını tespit etmişlerdir.

Tıp fakültesinden 140 kız talebe kurslara iştirak edecek, muayyen kurslardan sonra halka açılacak kurslarda öğretmenlik yapacaklardır. Tıp fakültesi son sınıf talebeleri beş saat, diğer sınıf talebeleri yirmi saat ders gördükten sonra halk kurslarına öğretmen olabileceklerdir... ”⁴³⁴.

⁴³² “Gönüllü Hastabakıcılar”, *Akşam*, 9 Mayıs 1941, s. 2.

⁴³³ “Hastabakıcılık Kursları”, *Akşam*, 10 Mayıs 1941, s. 3.

⁴³⁴ “Hastabakıcı Kursları”, *Akşam*, 16 Mayıs 1941, s. 3.

Tıp fakültesi kızlarına olası bir savaş halinde ihtiyaç duyulabilecek temel bilgileri içeren dersler verildikten sonra kızlar bir sınava tabi tutularak bu sınavı geçenerlere öğretmenlik belgesi verilmiştir. Kızların hangi dersleri gördüğüne dair bilgi *Akşam* gazetesinin 27 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Gönüllü Hastabakıcılar” başlıklı haberinden elde edilmektedir:

“... *Tıp fakültesinin son sınıf kız talebelerine, gönüllü hastabakıcı kurslarında muallimlik etmek üzere açılan kurs sona ermiştir. İmtihan evrakı bugün tedrik edilerek muvaffak olanların isimleri belli olacaktır.*

... *Tıp fakültesi bayan talebelerine gösterilen dersler, harp cerrahisi, salgın hastalıklar, çocuk bakımı, sargı işi, zehirli gazlar, pasif korunma müdafaa dersleridir...*”⁴³⁵.

Gazete haberleri ile kurslara davet edildiği gibi, kursa gelecek kişilerde aranan özellikler ve kayıtlar hakkın da bilgi verilmiştir. *Akşam* gazetesinin 11 Mayıs 1941 tarihli yayında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyette” başlıklı haberde bu konu ile ilgili bilgi verilmektedir:

“*ilk, orta, lise ve yüksek tahsil görmüş kızlarımız için gönüllü hastabakıcı kurslarına talebe kaydedilmektedir. (Yaş 18 den 45) e kadar her vatandaş...*”⁴³⁶.

Bu haberden de kurslara genç kişilerin alınacağı öğrenilmektedir.

Dernek hastabakıcılık kurslarını şehir merkezlerinde açarak şehirli gençleri bilgilendirdiği gibi köylülerinde bilgileneşmesi için çalışmalar yapmıştır. Bu konu için köy grupları teşkil edilmiştir. *Akşam* gazetesinin 15 Mayıs 1941 tarihli yayınında yer alan “Gönüllü Hastabakıcılar” başlıklı haberden köy gruplarının oluşturulduğu anlaşılmalıdır:

“*Yardım Sevenler Cemiyeti İstanbul şubesi aybaşından itibaren köy grupları teşkil edecektir. Köylerdeki konferanslar Halkevinin dil ve neşriyat kolu azalarına verdirilecektir.*

Halkevinin köycülük şubeleri cemiyetin mesaisi ile beraber yürüyecektir. Köylüye Halkevlerinde bulunan kitaplardan mühim bir kısmı dağıtılarak bunların okuma melekelerinin arttırılmasına çalışılacaktır...”⁴³⁷.

Dernek askerlere tıbbi alanda yardım yapmaları için Türk kadınıını, açmış olduğu kurslara eğitim almaya, atölyelerinde çalışmaya davet etmiştir. Kadınları davet ederken bunun bir vatan vazifesi olduğunu, tarih boyunca Türk kadınıının üzerine düşen vazifeyi

⁴³⁵ “Gönüllü Hastabakıcılar”, *Akşam*, 27 Mayıs 1941, s. 3.

⁴³⁶ “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyette”, *Akşam*, 11 Mayıs 1941, s. 3.

⁴³⁷ “Gönüllü Hastabakıcılar”, *Akşam*, 15 Mayıs 1941, s. 3.

yaptığını şimdi sıranın kendilerine geldiğini ifade ederek kadınların bu davete katılımını arttırmıştır. Ayrıca derneğin Koruyucu Başkan Mevhibe İnönü'nün de bu davetleri yapması katılımcı sayısının artmasında etkili olmuştur. Dernek atölyelerinde askerlerin ihtiyaç duyabileceği tıbbi malzemelerin üretilip, paketlenmesini sağladığı gibi açmış olduğu gönüllü hastabakıcılık kursları ile de yaralı askerlerin bakımında görev alacak hemşire ve hastabakıcı yetiştirmiştir. Açılan kurslara daha çok genç kızlar katılmış, dernek özellikle tıp öğrencilerine ve yüksekokul mezunlarına öncelik vermiştir. Dernek bu yardımları yaparken dönemin Sağlık Bakanlığı ile işbirliği yapmış, kursiyerlerin hastanelerde eğitim almasını sağlamıştır. Bu kurslara katılan kişilere verilen diplomalar ile ilgili basında haber yapılarak kursa katılmayanlar, kurslara kayıt yapmaya teşvik edilmek istenmiştir. Dernek açmış olduğu gönüllü hastabakıcılık kursları ile askere yardımcı olduğu gibi burada eğitim alan kadınların bilgi seviyesini yükselterek toplumun bilinçlenmesini de sağlamıştır. Yine kurslar için hazırlanan hastalıkları ve tedavilerini anlatan kitaplar dağıtılarak toplumun sağlık konusunda bilinçlenmesini sağlayarak çok yönlü yardım faaliyetinde bulunmuştur.

4. 3. Derneğin Asker Ailelerine Yaptığı Yardım

Çalışma dönemimiz olan İkinci Dünya Savaşı yıllarında nüfusun önemli bir kesiminin askere çağrılması sonucu birçok ailenin erkeği askere gitmişti. Geride kalan kadın, yaşlılar ve çocuklar eve ekmek getiren erkeğin askere alınması sonucu yardıma muhtaç duruma gelmişlerdi. Özellikle bu yıllarda kadınların iş hayatında çok fazla yer almaması ailelerin yardıma daha çok ihtiyaç duymasına neden olmuştur. Erkeklerin askere çağrılması sonucu birçok iş alanında üretimin azalması ile sonuçlanmış ve ülke ekonomisinin önemli bir miktarının da ordu hizmetine ayrılması nedeniyle halk temel ihtiyaçlarını sağlamada bile güçlük yaşamaya başlamıştır. Ülke ekonomisinden daha önce de belirtildiği gibi halk ekmek bulmakta bile zorlanmış ve her şeyin fiyatı ya yükselmiş ya da hiç temin edilememiştir. Evin geçimini sağlayan erkeklerin askere çağrılması sonucu geride kalan aile üyeleri bu zor şartlarda yardıma muhtaç duruma düşmüşlerdir. Dernek kadınları bu yüzden yaptığı yardımlarda asker ailelerine özellikle öncelik vermiştir. Bunda geride kalanların zor durumda olması kadar askerlerin arkada bıraktığı ailesini merak etmemesi ve gönül rahatlığı ile işine konsantre olmasını istemesi de etkili olmuştur.

Dernek asker ailelerine çeşitli şekillerde yardım yapmıştır. Bu yardımlar üç farklı şekilde değerlendirilebilir; ilk olarak ailelere yapılan temel gıda ve giyim yardımlarından bahsedebilir, ikinci olarak asker çocuklarına yapılan yardımlar yer almaktadır, özellikle bu çocukların eğitim masrafları karşılanmaya çalışılmıştır, üçüncü olarak da eşi veya kardeşi asker olan kadınların iş bulması konusunda yapılan yardımlar yer almaktadır. Derneğin yapmış olduğu bu yardımlar dönemin gazete haberlerinde yer almıştır.

Dernek asker çocuklarının parasız eğitim hizmetlerinden yararlanabilmesi için çalışmalar yapmıştır.23 Mayıs 1941 tarihli *Akşam* gazetesinde bu konu ile ilgili yapılan haberde derneğin asker çocuklarını tespit edip açılacak olan çocuk kamplarından bu çocukların parasız şekilde faydalanabilmesi için Maarif Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde olduğu haberi yer almaktadır:

“Yardım Sevenler Cemiyeti İstanbul Şubesi idare heyeti dün toplanacak kamplara sevkedilecek asker çocukları hakkında konuşmuşlardır. İlk olarak 2000 çocuk için kamp açılacağını yazmıştık.

Cemiyet, bu kampların İstanbul Maarif müdürlüğü tarafından açılacak kamplarla tevhid edilmesini arzu etmektedir...Askere gidenlerin çocukları tespit edilmektedir. Bunlarla fakir çocuklar kamplarda parasız yatıp kalkacaktır”⁴³⁸.

Akşam gazetesinin 20 Ağustos 1941 tarihli yayınında yer alan “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyette” başlıklı haberde derneğin asker ailelerine de yardım yapmaya başlayacağı yazmaktadır:

“... Bu sene Cemiyet, faaliyetlerini daha geniş tutacak, erlere kışlık hediye göndermekten başka, muhtaç asker ailelerine ve çocuklarına da yardım edecektir. Bu maksatla, askerde bulunanların ailelerine iş bulmağa çalışacak, çocuklarını mekteplere yerleştirecek, defter, kitap ve kalem ihtiyaçlarını temin edecektir...”⁴³⁹.

Akşam gazetesinin 24 Nisan 1943 tarihli yayınında yer alan “Yurtta 23 Nisan Bayramı” başlıklı haberde derneğin bu güzel günde yoksul ve asker çocuklarını unutmadığını yapmış oldukları yardımlardan anlıyoruz:

“...Malatya Yardım Sevenler Cemiyeti 120 yoksul talebe ile 30 asker çocuğuna elbise, çorap ve ayakkabı dağıtmış, geçit resmine iştirak edecek bütün çocuklara Cemiyet tarafından muhtelif hediyeler verilmiştir”⁴⁴⁰.

⁴³⁸ “Çocuk Kampları, Askere Gidenlerin Çocukları Tespit Ediliyor”, *Akşam*, 23 Mayıs 1941, s. 3.

⁴³⁹ “Yardım sevenler Cemiyeti Faaliyette”, *Akşam*, 20 Ağustos 1941, s. 2.

⁴⁴⁰ “Yurtta 23 Nisan Bayramı”, *Akşam*, 24 Nisan 1943, s. 2.

Dernek savaş yıllarında orduya hizmet ettiği gibi askerlerin ailelerini de unutmamış, geride kalan aile üyelerine ihtiyaç duyabilecekleri çeşitli yardımlarda bulunmuştur.

Dernek kadınları savaş yılları boyunca orduya hizmet etmeyi bir vatan görevi olarak değerlendirmiş, Türk kadın ve kızlarını da vatan hizmetinde görev almaya davet etmiştir. Açmış olduğu atölyelerde askerlere giyim eşyası ürettiği gibi, halktan da başlatmış olduğu askere hediye kampanyaları ile eşyalar toplamıştır. Yine askerlerin ihtiyaı olan tıbbi malzemelerin üretilmesinde de aktif olarak görev almış, sargı bezi, nevresim, ilaç tüplerinin doldurulması vb. gibi işleri de açmış olduğu atölyelerde gönüllü çalışanlara yaptırmıştır. Açmış olduğu gönüllü hastabakıcılık kursları ile de yaralı askerlerin tedavisinde çalışacak hemşire ve hastabakıcı ihtiyaını karşılamayı hedeflemiştir. Yapılan bu maddi yardımların dışında dernek kadınları askerlere moral vermek için onları ziyaret etmiştir. Yardım faaliyetlerinde asker aileleri de unutulmamış, yardım dağıtılmasında öncelik verilmiştir, okuma yazma bilmeyen asker ailelerinin asker mektuplarını okuyup, askerlere mektuplar da yazmışlardır. Tüm bu yardım çalışmalarına Mevhibe İnönü'de katılarak kadınlara yardım yapma konusunda örnek olmuştur. Dernek bu yardımları yaparken gerekli kuruluşlarla işbirliği yaparak yardımların daha iyi yapılmasını sağlamıştır. Kısaca dernek savaş yılları boyunca askerler ve ailelerine maddi ve manevi yardım yapma faaliyetinde bulunmuştur.

SONUÇ

Yardım Sevenler Derneği kurulduğu 1928 yılından itibaren yurt çapında yardım çalışmalarını aktif bir şekilde sürdürmüştür. Dernek başta Ankara'da kurulmuş, İkinci Dünya Savaşı yıllarında gelişimini sürdürerek diğer şehirlerde de şubeler açarak yardım faaliyetlerini Türkiye'nin her yerine ulaştırmaya çalışmıştır. Dernek yardım çalışmalarını gerçekleştirirken Kızılay, Sağlık Bakanlığı, Halkevi gibi kuruluşlarla işbirliği yaparak yardımların herkese ulaşmasını sağlamıştır. Dernek maddi olarak yardım çalışmalarında bulunduğu gibi manevi yardımlarda yapmıştır. Savaş yıllarının kötü ve olumsuz şartları göz önüne alındığında derneğin düzenlediği eğlence etkinliklerinin ne derece önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bu dönemde halk 'her an savaşa girebiliriz' düşüncesindedir. Bu belirsizlik ve endişe hali içerisinde bu tür etkinlikler halka moral olmuştur. Ayrıca bu etkinlikler yoluyla elde edilen maddi yardımlar ise bir başka kazançtır. Bu maddi gelirler ile dernek dönemin ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunmuştur.

Dernek yardım faaliyetlerine halkı çağırmış, özellikle askerlere yapılan yardımın bir vatan vazifesi olduğunu ifade etmiştir. Yapılan çağrılar basın yoluyla halka duyurulmuştur. Bu yardımlar dönemin yöneticileri tarafından da desteklenmiştir. Özellikle Koruyucu Başkanın, Cumhurbaşkanının eşi Mevhibe İnönü'nün yapılan çağrılarda aktif olarak yer alıp, örnek olması ve yine kurucu üyelerin önemli kişilerin eşleri veya kızları olması yapılan yardım çağrılarında halkın katılımını teşvik etmede önemli rol oynamıştır. Derneğin siyasiler tarafından desteklenmesi ve üyelerinin toplumun ileri gelen kişilerinden oluşması derneğin gerekli kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmasında ve gerekli izinleri almasında kolaylık sağlamıştır.

Dernek yardım konusunda belirli bir kesime değil ihtiyacı olan herkese yardım yapmıştır. Daha çok kadınlar ve çocuklar ön planda olsa da derneğin yapmış olduğu yardımları incelediğimizde her kesime hitap ettiğini görmekteyiz. Dernek kadınlara, çocuklara, depremzedelere, öğrencilere, yaşlılara, hastalara, askerlere, asker ailelerine, işsizlere kısaca yardıma ihtiyacı olan herkese yardım etmeye çalışmıştır.

Dernek halka iki türlü yardım faaliyetinde bulunmuştur, bunlar maddi ve manevi yardımlardır. Maddi yardımlar genellikle yoksulların ihtiyacı olan nohut, fasulye, şeker

gibi gıda ürünleri; kömür gibi yakacak malzemesi; ayakkabı, atkı, kazak gibi giyim eşyaları; doğum yapan annelere kundak yardımı vb.dir. Eğitim alanında ise öğrencilere giysi ve kırtasiye malzemesi yardımında bulunmuş, bazı öğrencilere burslar verilmiş, bazılarının yol ücreti dernek tarafından karşılanmıştır. Açılan kız yurdu ile yükseköğrenim görmek isteyen kızların kalacak yer problemine çözüm olunmuş, okumak isteyen kızlar desteklenmiştir. Sağlık alanında ise hastaların hastaneye ve sanatoryuma yatırılmasını sağlamış, sağlık ve temizlik, hastalıklardan korunma konusunda halkı bilinçlendirmek için kitapçıklar hazırlayıp dağıtmıştır. Açmış olduğu gönüllü hastabakıcılık kursları ile de hastabakıcı ve hemşire yetiştirdiği gibi halkın sağlık konusunda bilinçlenmesine de katkı yapmıştır. Yaşanan depremler sonrasında deprem bölgesine, oradaki depremzedelerin ihtiyacı olabilecek giysi, battaniye gibi eşyaların gönderilmesini sağlamıştır. Askeri alanda yapılan yardımlar ise askerlere giysi yardımı ve tıbbi yardımlar olarak iki alanda yapılmış, asker ailelerinin ihtiyacı olan yardımın yapılması konusunda öncelik tanınmıştır.

Manevi yardımlar ise katılımcıların morallerini yükseltmek, keyifli vakit geçirmelerini sağlamak amacıyla düzenlenen eğlence içerikli etkinliklerdir. Bu etkinlikler yemek davetleri, çay davetleri, balolar, gardenpartiler, kukla gösterileri, piyesler, konserler vb. etkinliklerdir. Bu etkinliklere genellikle toplumun ileri gelen varlıklı kişileri katılım göstermiştir. Bu etkinlikler ile dernek katılımcıların keyifli vakit geçirmesini sağlarken yapılan bağış ve satılan biletler ile derneğin gelir elde etmesini sağlamıştır.

Dernek yardım yaparken kadınlara öncelik vermiş onlara maddi yardımlarda bulunduğu gibi kadınların iş hayatında yer almaları, ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları için de çalışmalarda bulunmuştur. Bunun için dernek kadınların meslek edinmeleri için kurslar ve kadınların çalışabileceği atölyeler açmıştır. Dikiş atölyeleri ve çorap atölyelerinde kadınlar gönüllü olarak çalıştığı gibi durumu iyi olamayanlar burada belirli bir ücret karşılığında çalışarak gelir elde etmişlerdir. Açılan nakış kursları, postacılık kursları, hastabakıcılık kursları ile de kadınların meslek edinmeleri sağlanmıştır.

Genel olarak baktığımızda Yardım Sevenler Derneğinin savaş yılları boyunca ülke için büyük yarar sağladığını söyleyebiliriz, dernek hem açtığı iş atölyeleri ile yeni iş imkânları sağlamış hem de üretime katkı yapmıştır. Dernekte yoksul kadınlar çalıştığı

gibi gönüllü kadınlarda çalışıp üretime katkı sağlamıştır. Bu açıdan hem çalışanlar için hem de yardım yapılan yoksul kişiler için dernek bir umut ışığı olmuştur.

Dernek kurulduğu günden beri aktif olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Günümüzde de yardım faaliyetlerine devam etmektedir.

KAYNAKLAR

Arşivler

- Türkiye Yardım Sevenler Derneği, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr./document>.
- Nüket Saracel, “1997 Nüket Saracel ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği,” *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 24. 09. 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/270> adresinden erişildi s. 10.
- Türkiye yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928-1955 Çalışmaları,” *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document4> adresinden erişildi, s. 15.
- Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği Tüzüğü,” *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1369> adresinden erişildi.
- Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği Kuruluş Nizamnamesi- Türkçe Çevirisi,” *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 02 Ekim 2017, <http://tysdarsi.hacettepe.edu.tr/document/1> adresinden erişildi.
- Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Türkiye Yardım Sevenler Derneği 1928- 1967,” *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 15 Ağustos 2018, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/255> adresinden erişildi.
- Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Yardım Sevenler Cemiyeti Nizamnamesi”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 02.10.2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1326> adresinden erişildi.
- Dr. İhsan Aksan, “Salgın Hastalıklar ve Korunma Tedbirleri”, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Yardım Sevenler Cemiyeti Nizamnamesi”, *Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 02. 10. 2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1326> adresinden erişildi,

Gazeteler

- “Gönüllü hastabakıcılar”, (09 Mayıs 1941), *Akşam*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Koruyucu Başkanı Sayın Bayan İnönü Adapazarı ve Hendek Felaket Zedeleri İçin Giyim Eşyası Hazırlamakta Olan Dikiş Atelyesini Gezdi”, (30 Haziran 1943), *Ulus*.
- “25 Nisanda Çocuk Balosu”, (09 Nisan 1942), *Ulus*.
- “Ankara Kadınlarını Yardıma Davet”, (06 Şubat 1944), *Ulus*.
- “Ankara Yardım Sevenler Merkezinin Yardımları”, (13 Kasım 1942), *Cumhuriyet*.
- “Ankara Yüksek Öğrenim Yardım Sevenler Birliğinin Çayı”, (12 Nisan 1943), *Ulus*.
- “Ankara’nın Deprem Kurbanlarına Yardımı 20.000 Lirayı Buldu”, (06 Şubat 1944), *Ulus*.
- “Ankara’nın Köyleri de Erlerimiz İçin Hediyelerini Veriyorlar”, *Ulus*, 07 Ocak 1942, s. 1, 3. *Ulus*,
- “Askerler Kışlık Hediyeler”, (18 Şubat 1941), *Ulus*.
- “Askerlere Kışlık Hediye”, (05 Ocak 1941), *Ulus*.
- “Atölyede Çalışan Bayanlarımızdan Bir Kısım”, (24 Mart 1942), *Ulus*.

- “Aydın’da Maarif Sever Bir Yurttaş Bir İlkokul Binası Yaptırıyor”, (23 Mart 1943), *Ulus*.
- “Bayan İnönü Harp Paketi Hazırlayan Atölyelerde Bizzat Çalıştı”, (27 Nisan 1941), *Akşam*.
- “Bayan İnönü Harp Paketi Hazırlayan Atölyelerde Bizzat Çalıştı”, (27 Nisan 1941), *Akşam*.
- “Bayan İnönü’nün Kızılay da Tetkikleri”, (2 Ocak 1940), *Ulus*.
- “Bayan İnönü’nün Telgrafları”, (30 Nisan 1941), *Ulus*.
- “Boks Maçları Dün Gece Geç Vakte Kadar Sürdü”, (17 Kasım 1941), *Ulus*.
- “Çanakale Yardım Sevenler Cemiyetinde”, (30 Mayıs 1941), *Ulus*.
- “Çatalca Yardım Sevenler Cemiyetinin Çalışmaları”, (28 Nisan 1943), *Akşam*.
- “Çocuk Balosu”, (25 Nisan 1943), *Cumhuriyet*.
- “Çocuk Bayramının Üçüncü Günü, Bugün Taksim Belediye Gazinosunda Bir Çocuk Balosu Veriliyor”, (25 Nisan 1943), *Akşam*.
- “Çocuk Bayramının Üçüncü Günü”, (25 Nisan 1943), *Akşam*.
- “Çocuk Çayı”, (12 Mayıs 1943), *Akşam*.
- “Çocuk Çayı”, (15 Mayıs 1943), *Cumhuriyet*.
- “Çocuk Çayı”, (15 Ekim 1943), *Akşam*.
- “Çocuk Kampları, Askere Gidenlerin Çocukları Tespit Ediliyor”, (23 Mayıs 1941), *Akşam*.
- “Çocuklara Kukla”, (06 Haziran 1942), *Ulus*.
- “Devlet Demiryolları Memur ve Müstahdemlerinin Yardımı”, (05 Ocak 1941), *Ulus*.
- “Dün Verdiği Bir Çay Ziyafetinde Yardım Sevenler Cemiyeti Koruyucu Başkanı Sayın Bayan İnönü’ye Kars’tan Gönderilen Bir Rozeti Takdim Etti”, (19 Mayıs 1942), *Ulus*.
- “Erzincan Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyette”, (03 Aralık 1942), *Ulus*.
- “Erzincan’da Yoksullara Yardım Sevenler Cemiyetinin Yardımı”, (27 Kasım 1943), *Ulus*.
- “Erzurum’da Yardım Sevenler Cemiyetine Yapılan Bağış”, (20 Nisan 1942), *Ulus*.
- “Evlenecek Gençler İçin Mühim Bir Fırsat”, (16 Eylül 1943), *Ulus*.
- “Fatih Yardım Sevenlerinin Konseri”, (05 Mart 1942), *Vatan*.
- “Felaketzedelere Yardım Yapmak İstiyenlere”, (04 Ocak 1940), *Ulus*.
- “Gönüllü Hastabakıcılar”, (09 Mayıs 1941), *Akşam*.
- “Gönüllü Hastabakıcılar”, (27 Mayıs 1941), *Akşam*.
- “Gönüllü Hastabakıcılar”, (15 Mayıs 1941), *Akşam*.
- “Halkevinde “ Sekizinci ” Temsili”, (23 Nisan 1943), *Ulus*.
- “Hastabakıcı Kursları”, (16 Mayıs 1941), *Akşam*.
- “Hastabakıcılık Kursları, Evvela Yüksek, Sonra Orta Tahsil Genç Kızları Davet Edilecek”, (10 Mayıs 1941), *Akşam*.
- “Hastabakıcılık Kursları”, (10 Mayıs 1941), *Akşam*.
- “İsparta’da Yardım Sevenler Cemiyetinin Çalışmaları”, (08 Ağustos 1942), *Ulus*.
- “İstanbul Kadınları Orduya Hizmet İçin Faaliyete Geçtiler”, (25 Nisan 1941), *Akşam*.
- “İstanbul Kadınları Vazife Başında”, (25 Nisan 1941), *Akşam*.
- “İstanbul Yardım Sevenler Cemiyetinin çalışmaları”, (25 Kasım 1942), *Ulus*.
- “İstanbul’da On Binlerce Yoksul Yardım Gördü”, (23 Mart 1943), *Ulus*.
- “İzmir Yardım Sevenler Cemiyeti”, (30 Nisan 1941), *Akşam*.
- “Kadınlarımız İçin Geniş Bir Çalışma Sahası Açılıyor”, (07 Mayıs 1941), *Akşam*.
- “Keçiören Gazinosunda Yardım Sevenler Cemiyeti Gardenpartisi”, (01 Ağustos 1941), *Ulus*.
- “Lekeli Tifüs Hastalığı”, (28 Mayıs 1943), *Cumhuriyet*.

- “Manisa Yardım Sevenler Cemiyetinin Çalışmaları”,(01 Aralık 1941), *Ulus*.
- “Mudanya Yardım Sevenlerinin Çalışmaları”, (30 Haziran 1942), *Ulus*.
- “Nizip’te Yardım Sevenler Cemiyetine Bağışlar”, (24 Kasım 1942), *Ulus*.
- “Ordu hizmetinde Ankara Kadınları Geniş Bir Faaliyete Geçmiş Bulunuyorlar”, (22 Nisan 1941), *Ulus*.
- “Ordu hizmetinde Ankara Kadınları Geniş Bir Faaliyete Geçmiş Bulunuyorlar”, (22 Nisan 1941), *Ulus*.
- “Sayın Bayan İnönü ve Meclis Reisimizin Gösterdikleri Alaka”, (03 Ocak 1940), *Ulus*.
- “Sayın Bayan İnönü Yardım Sevenler Cemiyeti Atölyesinde”, (17 Kasım 1942), *Ulus*.
- “Tifüsle Mücadele”, (12 Haziran 1943), *Akşam*.
- “Türk Kadını Şanlı Türk Ordusunun Hizmetinde”, (03 Mayıs 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara Merkezi Tarafından Halkevinde Dün Bir Çocuk Balosu Verildi”, (28 Nisan 1942), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Ankara Palasta Bir Danslı Çay Verecek”, (19 Kasım 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Balosuna Hazırlık”, (23 Ocak 1944), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Bir Gardenparti Tertibetti”, (13 Ağustos 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Bir Telli Muhabere Kursu Açıyor”, (22 Ağustos 1942), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Dikiş Atölyesinde Faaliyet”, (03 Nisan 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Elişleri Satışları”, (28 Kasım 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyeti, Cemiyetin Şimdiye Kadar 50 Şehir ve Kasabada Şubeleri Açıldı”, (06 Temmuz 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Faaliyette”, (11 Mayıs 1941), *Akşam*.
- “Yardım sevenler Cemiyeti Faaliyette”, (20 Ağustos 1941), *Akşam*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Fevkalade Kongresi”, (22 Kasım 1942), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Fransızca Kursları Açtı”, (29 Haziran 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti G. Merkez Kongresi Dün Toplandı”, (28 Mart 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti İstanbul Şubesinin Faaliyetleri”, (17 Mayıs 1941), *Akşam*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti İzmir’de Çalışmalarına Hararetle Devem Ediyor”, (24 Mayıs 1941), *Akşam*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Koruyucu Başkanı Sayın Bayan İnönü’nün Huzuriyle Yıllık Kongresini Yaptı”, (8 Mart 1942), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Koruyucu Başkanı Sayın Bayan Mevhibe İnönü’ye Kars’tan Gönderilen Bir Rozeti Takdim Etti”, (19 Mayıs 1942), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Boks Maçı”, (06 Kasım 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Boks Maçları Bugün Saat 16 da Başlıyor”, (16 Kasım 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Boks Maçları”, (12 Kasım 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Kukla Temsili”,(30 Kasım 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Safiye Ayla Konser Verecek”, (10 Temmuz 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Menfaatine Temsiller”, (01 Ekim 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Muhabere Kursu Açıyor”, (02 Eylül 1942), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Sinop Şubesi Açıldı”, (06 Temmuz 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Vasıtasıyla Askerlerimize Yollanan Kışlık Hediyeler”, (28 Ocak 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Yararına Piyes Temsili”,(23 Eylül 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Yararına Piyes Temsili”,(26 Eylül 1943), *Ulus*.

- “Yardım Sevenler Cemiyeti Yararına Temsil”, (28 Aralık 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Yararına Temsiller”, (22 Kasım 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Yeni Umumi Merkez Heyeti Seçimi Yapıldı”, (11 Mart 1942), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Yıllık Kongresi Kapandı”, (1 Nisan 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti Yıllık Kongresini Yaptı”, (08 Mart 1942), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti’nin Çalışmalarına Bir Bakış”, (11 Haziran 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyeti”, (06 Mayıs 1941), *Akşam*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinde Genç Kızlarımız Hararetle Çalışıyor”, (01 Temmuz 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinde”, (21 Eylül 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetine Erzurum’da 4535 Lira Bağışlandı”, (07 Nisan 1942), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetine Teşekkür”, (26 Ekim 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Adapazar Yerdepremi Felaketzedelerine Yardımı”, (14 Temmuz 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Balosu Çok Neşeli Bir Hava İçinde Sabaha Kadar Sürdü”, (15 Şubat 1942), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Balosu”, (26 Mart 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Bursa Şubesi Açıldı”, (27 Mayıs 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Çalışmaları”, (28 Mayıs 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Çocuk Balosu”, (26 Nisan 1943), *Akşam*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Denizli Merkezi Açıldı”, (13 Haziran 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Düzce ve Kütahya Şubelerince Deprem Felaketzedelerine Yardımlar Yapıldı”, (30 Haziran 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin İzmit Şubesi Açıldı”, (23 Temmuz 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Kız Talebe Yurdu”, (20 Kasım 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Senelik Kongresi”, (5 Nisan 1940), *Ulus*,
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Sevindireceği Yavrular”, (16 Ekim 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Sevindireceği Yavrular”, (26 Ekim 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin teşekkürü”, (16 Eylül 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yarınki Yemekli Toplantısı”, (02 Şubat 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yemeği”, (17 Ekim 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yemeği”, (21 Ekim 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yemeği”, (21 Kasım 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yemeği”, (28 Mart 1942), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Çalışmaları”, (12 Haziran 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Cemiyetinin Yeni Şubeleri”, (25 Mayıs 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Faydasına Sanatkâr Münir Nurettin Konseri”, (24 Kasım 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Kurumu Dün De Toplandı”, (9 Nisan 1940), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Kurumu Menfaatine Boks Maçları”, (17 Ekim 1941), *Ulus*.
- “Yardım Sevenler Menfaatine Genç Hukukçularımızın Verdikleri Çay”, *Ulus*, 12 Nisan 1942, s. 2. *Ulus*,
- “Yardım Sevenler Menfaatine Zengin Bir Konser”, (24 Mayıs 1942), *Ulus*.
- “Yardım Sevenlerin Bir Aylık Faaliyeti”, (21 Kasım 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenlerin Gardenpartisi”, (01 Temmuz 1942), *Ulus*.
- “Yardım Sevenlerin Yemeği”, (08 Mayıs 1943), *Ulus*.
- “Yardım Sevenlerin Yemek Toplantıları”, (01 Kasım 1942), *Ulus*.
- “Yurd Müdafaasında Kadınlarımızın Hizmeti”, (30 Nisan 1941), *Akşam*.
- “Yurtta 23 Nisan Bayramı”, (24 Nisan 1943), *Akşam*.

“Yurtta Sosyal Yardım Hareketi”, (17 Şubat 1943), *Ulus*.
 Behçet Kemal Çağlar, “Kars’ta Yardım Sevenler Gecesi”, (24 Şubat 1943), *Ulus*.
 Mebrure Aksoley, “Yardım Sevenler Cemiyetini Tanıyalım”, (1 Mayıs 1941), *Ulus*.

Resmi Yayın

TBMM, Zabıt Ceridesi, Devre: 6, Cilt: 28, s. 21-22.

TBMM, Zabıt Ceridesi, Devre: 7, Cilt: 3, s.15.

Kitap, Makale ve Tez

Akın, Veysi. (2000). *Bir Devrin Cemiyet Adamı Doktor Fuad Umay*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

Akın, Veysi. (2018). “Dr. M. Fuat Umay ve Himaye-i Etfal Kadın Yardım Cemiyeti”, *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, Ed: Elif Mahir Metinsoy, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, Ankara.

Arda, Berna. (2002). “30’lular Kuşağının Önemli Bir Temsilcisi Dr. Mediha Eldem”, *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 55, sayı, 2, 109-114.

Aydemir, Ş. Süreyya. (2016). *İkinci Adam (1938-1950)*, Cilt. II, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Bilgehan, Gülsün. (2015). *Mevhibe Çankaya’nın Hanımefendisi*, Bilgi Yayınları, Ankara.

Boratav, Korkut. (1982). *Türkiye’de Devletçilik*, Savaş Yayınevi, Ankara.

Boyko, Seher. (2008). *II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’nin Sosyo- Kültürel Yapısı*, (Basılmamış doktora tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir.

Çakır, Serpil. (2010). *Osmanlı Kadın Hareketi*, Metis Yayınları, İstanbul.

Çavdar, Tefik. (2013). *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, İmge Kitabevi, Ankara.

Çelik Fatih. (2017). “1944 Bolu- Gerede Depremi ve Sonuçları”, *Akademik İncelemeler*, Cilt: 12, sayı, 2, 91-113.

Çetinoğlu, A. Sait. (2009). *Varlık Vergisi 1942-1944*, Belge Yayınları, İstanbul.

Çomaklı, S. Ertan. , Koç, Fatih. (2012). “Türk Vergi Hukuku Tarihinde Tartışılan Bir Vergi: Toprak Mahsulleri Vergisi” *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 4. No: 2. , ISSN: 2146-0817, (Online).

Dicleli, Vedat. (1946). “Yoksulluk ve Sosyal Yardım Şekilleri”, *Hukuk Fakültesi Dergisi*, no.1.

Dilik, Sait. (1988). Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 43/1, 41-80.

Dokuyan, Sabit. (2013, Bahar). “İkinci Dünya Savaşı Sırasında Yaşanan Gıda Sıkıntısı ve Ekmek Karnesi Uygulaması”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* sayı, 8/5, 193-210.

- Gündüz, A. Yılmaz, Kaya Mehmet. (2014 Mayıs). “Küresel Dünyada Sivil Toplumsal Kuruluşlarının Ekonomik Kalkınmadaki Rollerini Üzerine Bir Değerlendirme”, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, sayı, 10, s. 130- 169.
- Güzel, Şehmus. “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Toplumsal Değişim ve Kadın”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt:3, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Haçın, İlhan. (2014, Mart). “1939 Erzincan Büyük Depremi”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, sayı, 88, 37-69.
- İnci, İbrahim. (2009). “1923-1960 Döneminde Türkiye’de Tarım Faaliyetleri Üzerinden Alınan Vergiler” *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*,116 vs.
- Kaplan, Leyla. (1998). *Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını (1908-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Karabulut, Sezen. (2011). “1950’lerde Kadının Sosyalleşmesinde Basının Önemi: Kadın Gazetesi Örneği”, *Belgi Dergisi*, sayı, 1, 87-97.
- Karabulut, Sezen. (2018, Temmuz) “Çağdaşlaşma sürecinde Türk Kadını ve Amerikan Basını (1923-1938), *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı, 32, 287-295.
- Karabulut, Umut. (2007). “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sağlık Hizmetlerine Toplu Bir Bakış: Dr. Refik Saydam’ın Sağlık Bakanlığı ve Hizmetleri (1925-1937)”, *ÇTTAD*, VI/15, 151-160.
- Karabulut, Umut. (2014, Bahar) “Davetsiz Misafiri Beklerken İkinci Dünya Savaşı Türkiye’inde Pasif Güvenlik Önlemleri (1039-1940)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, sayı, XIV/28, 199-223,
- Karaosmanoğlu, Y. Kadri. (2013). *Politikada 45 Yıl*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kıranlar, Safiye. (2005). *Savaş Yıllarında Türkiye’de Sosyal Yardım Faaliyetleri (1914-1923)*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Kocak, Cemil. (2015). *Türkiye’de Milli Şef Dönemi(1938-1945)*, Cilt: I-II, İletişim yayınları, İstanbul.
- Koç, Vehbi. (1983). *Hayat Hikâyem*, Otokoç Yayınları, İstanbul.
- Korkmaz, Hacer. (2016 Haziran). “II. Dünya Savaşı Yıllarında (1941) Yardım Sevenler Cemiyeti ve Mevhibe İnönü’nün Çalışmaları”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı, 27, 431-442.
- Kurnaz, Şefika. (2011). *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını (1839-1923)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Mahir Metinsoy, Elif. (2018). “Cumhuriyet’le Büyüyen Bir Dernek ve Sosyal Yardımla Geçen Bir Ömür: Genel Başkan Birsan Eldem’in Gözünden Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, Ed: Elif Mahir Metinsoy, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, Ankara.
- Mahir Metinsoy, Elif. (2018). “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yardım Kurumları, Kadınlar ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği”, *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, Ed: Elif Mahir Metinsoy, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, Ankara, 2018, s. 49.

- Mahir Metinsoy, Elif. , vd. , (ed.) (2018). *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, Türkiye Yardım Sevenler Derneği Yayınları, Ankara.
- Metinsoy, Murat. (2018). “İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Yardım Sevenler Cemiyeti: Ankara’dan Türkiye’ye Yayılan Sivil Toplum Seferberliği”, *Cumhuriyet’le Büyüyen Yardım Sevenler*, Ed: Elif Mahir Metinsoy, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, Ankara.
- Metinsoy, Murat. (2016). *İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Ökte, Faik. (1951). *Varlık Vergisi Faciası*, Nebioğlu Yayınevi, İstanbul.
- Önhan, Emine. (1990). *İkinci Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’in İlanına Kadar Kadın Cemiyetleri*, (Basılmamış yüksek lisans tezi) Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Erzurum.
- Öymen, Altan. (2015). *Bir Dönem Bir Çocuk*, Doğan Kitap, İstanbul.
- Özer, Sevilay. (2011). “II. Dünya Savaşı Yılları’nda Uygulamaya Konulan Toprak Mahsulleri Vergisi ve Köylü Üzerindeki Etkisi”, *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı, 5, s. 215-134.
- Taşkıran, Tezer. (1973). *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları:5, (Başbakanlık Basımevi), Ankara.
- Tekeli İlhan. , İlkin Selim. (2014). *İkinci Dünya Savaşı Türkiyesi*, İletişim Yayınları, İstanbul, Cilt:1, 2, 3.
- Toker, Metin. (1970). *Tek Partiden Çok Partiye*, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Tunaya, T. Zafer. (2015). *Türkiye’de Siyasal Partiler, Cilt. 1*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Umay, M. Fuat. (2014). *Cumhuriyet’in Kuruluş Yıllarında Bir Devrimci Doktorun Anıları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Uran, Hilmi. (2017). *Meşrutiyet, Tek Parti, Çok Parti Hatıralarım (1908-1950)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Us, Asım. (2012). *Hatıra Notları*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, Cengizhan. (2015). “1923-1946 Döneminde Türkiye’de Uygulanan İktisat Politikalarının Kuşatıcı ve Dışlayıcı Kurumlar Çerçevesinde Analizi”, *Liberal Düşünce Dergisi*, sayı, 80, s. 85-111.
- Zihnioğlu, Yaprak. (2016). *Kadınsız İnkılap Nezihe Muhittin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği*, Metis Yayınları, İstanbul.

İnternet adresi:

<https://deprem.afad.gov.tr/tarihteBuAy?id=25>. 6 Mayıs 2019.

Türkiye Yardım Sevenler Derneği, www.tysd.org.tr

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.3780.pdf>. 15 Mayıs 2019; 15:57.

EKLER

Gazete Haberleri

EK 1

1941 Nisan 30

ULUS BAZMONEVİ
Cankaya Caddesi Ankara
Telgraf - ULUS Ankara

TELEFON
Başmüdürlük 4574
Yaz İşleri Müdürlüğü 1001
Müesses Müdürlüğü 1144
Yaz İşleri 1002
İdare 1004

ULUS
ADIMIZ ANDIMIZDIR

Türk kadını vazife başında
Orduya hizmet
sahaları genişliyor

Ankara Yardımseverler Cemiyetinin açtığı yolda bütün kadınlık yer alıyor

Kızılay Cemiyeti Umumi Meclisi toplantısından bir görünüş

Ev kiralarında yapılan ihtikâra karşı tedbirler
Fiyat mürakabe komisyonu sıkı bir mürakabe ve teftiş yapıyor

Ankara Valiliği Fiyat Mürakabe Komisyonu Residülden :
(9 No. lu İlân)

1 - Ev kiraları üzerinde ihtikâr ve şüpheliye başlanıldığı vakit mürakabe-
lardan ve şikâyetlerden anlaşılır.
2 - 1939 takvim senesi kira bedelleri ve şartları fevkinde çıkmaması için
sayılı Millî Korunma Kanununun 2954 sayılı kanunla muadil 30 un
maddesine müsteniden Meclis Vekilleri kararı hükümleriyle münafak
3 - Bu mevzu üzerine sıkı bir mürakabe ve teftiş tesis edilmiş ve ilâ-
kâli bütün memurlar harekete geçirilmiştir.
Kanun ve kararname hilâfında hareket edenler hakkında Millî Korun-
ma Kanunu hükümleri tatbik olunacaktır.

Ordusunu Filistin'e geçirmek hususunda İRAK İngiltere'ye kolaylık temin etmektedir
Irak hariciye nazırı ve şehrimizdeki Irak selareti vaziyeli izah ediyorlar

Bağdat 29 a.s. - Irak'ın hükümet de-
ğişikliğinin memleketin barış ayazına
dolanacak mahiyette olup olmadığı hakkında
Hava - OB Kışanım muhabirleri ta-
rifiyle haberler geliyor. Irak Ba-

Hava tehlikesine karşı

Havadan gelecek en büyük teh-
likenin en feci misalini son defa o-
larak Belgrad verdi. Yugoslav merkezi,
sabahın saat dördünden öğle-
den sonraya kadar müteaddit tay-
yare dalgalarının hücumlarına uğ-
radı, asırların kurduğu medeniyet
ve tarih on binlerce hayatla bera-
ber, saatlerin içinde eridi, mahvol-
du, küll oldu.
Belgrad'ın bu kadar kısa bir za-
man zarfında, bir zelzele mntaka-
sından daha feci bir hale uğrama-
sında hiç şüphe yok ki, hücum ve
taarruz eden tarafın kini kadar,
taarruz eden tarafın kını kadar, hava tehlikesi-

Amerika'da Kafilelerin himayesi
Lehindeki cereyan gittikçe kuvelleniyor

Atlantik muharebesi

C. H. P. Meclis Grupuna Hariciye Vekilimiz
son iki haftanın askerî ve harekât ve hâdisatı hakkında mufassal izahat ve

C. H. P. Meclis Grubu son
soru iş ve İhtisat vekili T. H. H.
son Sakatın tedavisi için
İlk defa Hariciye Vekili
soru olarak son iki haftanın
harikî ve hâdisatı hakkında
mufassal izahat ve harekât ve
Yekilinin cevapları dinlendi
muayene edildi.
İhtisat sorusu olarak T. H. H.
son Sakatın tedavisi için

Ulus, 20 Nisan 1941.

EK 2

lar tamamen yıkılarak Mısırçarşısının bu taraftaki duvarı meydana çıkarılmıştır. Mısırçarşısının Yenilcamı cihetinde yıkılan binaların yerleri yeşillik haline konulacaktır. Çarşının Sultanhamamı cihetini kaplayan binalar en sonra yıkılacaktır.

İmar işleri müdürlüğü, etraftaki binalar yıkıldıktan sonra bunların yerine modern dükkânlar yaptırılmasını ileri sürmekte idi. Müzeler idaresi buna itiraz etmiştir. Henüz bu cihet halledilememiştir.

Mısırçarşısına verilecek müstakbel şekle ait proje, Belediye İktisad İşleri müdürlüğü tarafından tedkik edilmektedir. Tarihi çarşı perakende hâl haline konacağından, İktisad İşleri müdürlüğü hâle konacak esnafın cins ve miktarını tesbit edecektir.

İkinci liste ile Anadoluya gidecekler

İkinci liste ile Anadoluya gideceklerin binecekleri vapurlar ve hareket günleri belli olmuştur. Denizyolları idaresi bu listeyi bugün Vilâyete bildirecektir.

Bu listeye göre, İstanbuldan Mucdanyaya gidecekler 5 mayısla 10 mayıs arasında vapura binecektir. Bu hatta Trak vapuru tahsis edilmiştir.

Bandırma seferi 8 mayıs perşembe, 10 mayıs cumartesi günü Kadeş'le, 11 mayıs pazar günü Trak vapuru ile yapılacaktır.

Ege havzasına gidecekler 8 mayıs pazar günü Kadeş'le, Ordu ve Giresuna gidecekler 14 mayısta Aksu vapurule hareket edeceklerdir.

.....

ye Tunç, Meliha Salâhaddin, Melâhat Serinkan, Selma Batur, Vedide Karadayı, Emine Dizin, Sabire Salt, İrfan Cevdet, Münevver Akçin, Nebiye Seyfi, Belkıs Bilman, Lûtfiye Sırrı, Cevriye Uyum.

Yeni idare heyetine ve faal âzalarına muvaffakiyetler dileriz.

lar tamamen yıkılarak Mısırçarşısının bu taraftaki duvarı meydana çıkarılmıştır. Mısırçarşısının Yenilcamı cihetinde yıkılan binaların yerleri yeşillik haline konulacaktır. Çarşının Sultanhamamı cihetini kaplayan binalar en sonra yıkılacaktır.

İmar işleri müdürlüğü, etraftaki binalar yıkıldıktan sonra bunların yerine modern dükkânlar yaptırılmasını ileri sürmekte idi. Müzeler idaresi buna itiraz etmiştir. Henüz bu cihet halledilememiştir.

Mısırçarşısına verilecek müstakbel şekle ait proje, Belediye İktisad İşleri müdürlüğü tarafından tedkik edilmektedir. Tarihi çarşı perakende hâl haline konacağından, İktisad İşleri müdürlüğü hâle konacak esnafın cins ve miktarını tesbit edecektir.

İkinci liste ile Anadoluya gidecekler

İkinci liste ile Anadoluya gideceklerin binecekleri vapurlar ve hareket günleri belli olmuştur. Denizyolları idaresi bu listeyi bugün Vilâyete bildirecektir.

Bu listeye göre, İstanbuldan Mucdanyaya gidecekler 5 mayısla 10 mayıs arasında vapura binecektir. Bu hatta Trak vapuru tahsis edilmiştir.

Bandırma seferi 8 mayıs perşembe, 10 mayıs cumartesi günü Kadeş'le, 11 mayıs pazar günü Trak vapuru ile yapılacaktır.

Ege havzasına gidecekler 8 mayıs pazar günü Kadeş'le, Ordu ve Giresuna gidecekler 14 mayısta Aksu vapurule hareket edeceklerdir.

.....

ye Tunç, Meliha Salâhaddin, Melâhat Serinkan, Selma Batur, Vedide Karadayı, Emine Dizin, Sabire Salt, İrfan Cevdet, Münevver Akçin, Nebiye Seyfi, Belkıs Bilman, Lûtfiye Sırrı, Cevriye Uyum.

Yeni idare heyetine ve faal âzalarına muvaffakiyetler dileriz.

şamki trenle Ankaraya dönmüş-
tür. Siliivride bu undan yapılan

İzmir yardım sevenler cemiyeti

Senelik kongre akdedildi, yeni idare heyeti seçildi

İzmir yardım sevenler cemiyetinin senelik umumi toplantısında bulunanlar

İzmir (Akşam) — İzmir yardım sevenler cemiyetinin senelik umumi heyet toplantısı, İzmir Halkevinde yapılmıştır. Kongreye İzmir Parti müfettişi, İstanbul mebusu B. Galip Bahtiyar Göker riyaset etmiştir. Cemiyetin iş raporu ve bilançosu okunarak kabul edildikten sonra yeni idare heyeti seçimi yapılmıştır. Birinci reisiğe Bn. Kevser Tuk-

sal, ikinci reisiğe Lâtife Bekir, veznedarlığa Cemile Çullu, muhasebeciliğe Meliha Sanu, umumî kâtipliğe Muallâ Renda, yedek âzalıklara Vecihe Alanyalı, Afife Daryal, mürakipliğe Muzaffer Uras intihap edilmişlerdir.

Faal âzalıklara da şu bayanlar seçilmişlerdir: Eribe Öktem, Sıddıka Uz, Hayri-

Bay Amcaya göre ...

Akşam, 30 Nisan 1941, s. 3.

EK 3

Harp çıktı çikali sayı ölçüleri de

T. 1.

Mudanya Yardımsevenlerinin çalışmaları

Mudanya, (Hususî) — Geçen yıl kurulan Yardımsevenler Cemiyeti büyük başarılarla çalışarak çok verimli neticeler elde etmiştir. Cemiyet, sık sık toplantılar, çaylar tertibederek, hayırsever halkın şefkat ve yardım hislerine müracaat ederek, muhitteki yoksullar için çok faydalı olmaktadır. Gönderdiğim resim, Yardımsevenler Cemiyeti Başkanı Bayan Bedia Göktan'ı ve idare heyetinde bulunan diğer üyeleri göstermektedir.

Kalaba köyü

Ulus, 3 Haziran 1942, s. 2.

EK 4

ULUS

Çanakkale Yardımseverenler Cemiyetinde

Çanakkale, (Hususi) — Çanakkale yardımseverenler cemiyeti âzasının Halkevi salonunda yaptıkları toplantıya yüzlerce Türk kadını iştirak etmiştir. Cemiyetin maksadını ve gayesini tebarüz ettiren Başkan Süveybe Vandemir'i müteakip söz alan umumî kâtip Saide Gölge, umumî kongre intubalarını hülâsa ederek cemiyetin çalışmaları hakkında izahat vermiş ve hâmi reis sayın Bayan İnönü'nün Türk kadınlarına verdiği emri okumuş ve bu emre itaat için geçirilecek vakit olmadığını beyan etmiştir, bunun üzerine birçok kadın ve kızlarımız gönüllü hasta bakıcı olmak, orduya dikiş dikmek için isimlerini yazdırmışlardır. Cemiyet asker dikişlerini diktirmekte devam etmektedir. 75 fakir asker karısı ücretle evlerinde ve atölyede çalışmakta ve 15 âza bu işi tanzim için meşgul olmaktadır. Ayrıca evlerinde parasız olarak dikiş dikme arzusunı gösteren bayanlar gittikçe çoğalmaktadır. Resmimiz cemiyet başkanını ve âzasını toplu bir halde göstermektedir.

164
31.
19.7
7.30
7.33
7.45
8.00
8.30
12.30
12.33
12.45
13.00
13.15
13.30
18.00
18.03
18.30
18.40
19.00
19.15

Ulus, 30 Mayıs 1941, s.4.

EK 5

İstanbul kadınları vazife başında

Dün bir toplantı yapıldı, Ankara yardım sevenler cemiyetinin İstanbul şubesi kuruldu

Toplantıda bulunan Profesör Halide Edib güzel bir nutuk söyledi ve çok alkışlandı.

Yukarıda Bayan Lûtfi Kırdar riyaset mevkiinde, aşağıda dünkü toplantıda bulunanlardan bir kısmı

Bayan İnönünün himayelerindeki Ankara Yardım sevenler cemiyetinin İstanbul şubesini açmak üzere dün öğleden sonra Parti vilâyet binasında güzide iki yüz bayanın iştirâki ile bir toplantı yapılmıştır. Parti reisi B. Reşad Mimaroglu kısa bir nutuk söyliyerek toplantıda bulunanlara teşekkür etmiş ve:

— Maksadımızı biliyorsunuz, merkezi Ankarada bulunan Yardım sevenler cemiyetinin İstanbulda şubesini açmaktır. İstanbul nüfus itibarile birinci şehrimiz olduğu gibi bu işte de birinci olacaktır... demiştir.

Parti reisinin teklifi üzerine riyaset divanı intihabı yapılmıştır. Birinci reislîğe bayan Lûtfi Kırdar, ikinci reislîğe bayan Hasane İlgaz, kâtipliğe bayan Şaziye seçilmiştir. Kürsüye gelen bayan Lûtfi Kırdar toplantıda bulunan bayanlara teşekkür etmiş, toplantının maksadını anlatmış ve yerini ikinci reis bayan Hasane İlgaza bırakmıştır. Bayan Hasane İlgaz cemiyetin nizamnamesini okumuş, teşkilât ve vazifeleri hakkında izahat vermiştir.

(Devamı sahife 7 sütun 4 de)

Büyük hava | Alman müs-

Akşam, 29 Nisan 1942, s.2.

EK 6

Alman Devlet Reisi B. Hitler

miş ve yüksek rütbeli bir Irak subayı buna muvafakat eylemişti. Fakat (Devamı sahife 2 sütun 6 da)

Türk kadınına vatanî vazifeye davet

Bayan Mevhibe İnönü'nün Türk kadınına beyannamesi

Ankara 4 — Bayan Mevhibe İnönü, bugün Türk kadınına vazifeye davet eden şu beyannameyi neşretmiştir:

«Türk kadını,
Türk vatanının her Türk ferdinden gündelik işleri dışında, büyük hizmetler beklediği günlerdeyiz. Böyle günler, kadın erkek, bütün Türk milletine şuur ve hamle veren günlerdir.

Türk kadını her büyük günde, erkeğinin yanındadır. Erkeğine eştir.

Bu ezeli hasleti yeniden meydana koymak fırsatı gelip çatmıştır.

Yardım Sevenler Cemiyeti,

Sizlere millî müdafaa hizmetlerinde gönüllü hastabakıcı olmak, asker hastanelerinin muhtelif servislerinde çalışmak, ordunun ihtiyacı olan malzemeyi hazırlamak ve dikmek için Ankaradaki ilk tecrübeleriyle muvaffakiyetli imkânlar hazırlamış ve rehber olmuş bulunmaktadır.

Her şehirde buna benzer imkânlar vardır. Bütün Türk kadınlarını, cemiyet hayatına yararlı, millî müdafaa hizmetlerine hazır olmaya davet ediyorum.»

Yardım Sevenler Cemiyeti
Hâmi Reisi
MEVHİBE İNÖNÜ

Tobruk'ta ! Kolonyaya

Akşam, 5 Mayıs 1941, s. 1.

EK 7

(Devamı sayfa 2, sütun 5 te)

Yardım Sevenler Cemiyeti faaliyette

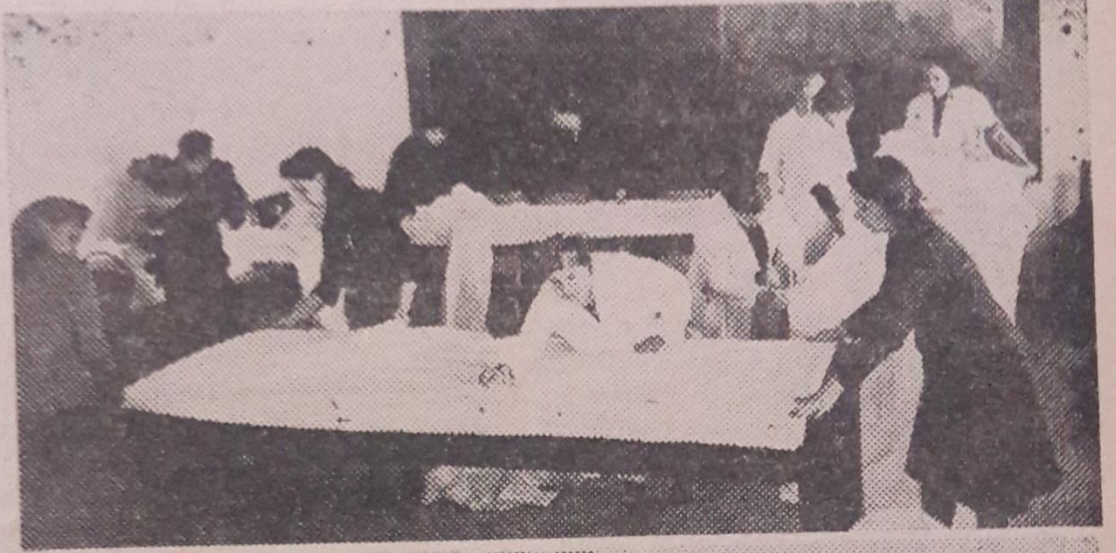
Erlere kışlık hediyeler göndereceği gibi ailelerine ve çocuklarına da yardım edecek

Geçen kış esnasında kahraman Mehmedciklere kışlık hediyeler hazırlayan bayanlardan bir grup
[Yazısı 2 nci sahifemizde]

EK 8

Yardımsevenler cemiyetinin alışmaları

Atölyede alışan bayanlarımızdan bir kısmı

Yardımsevenler Cemiyeti Ankara Merkezi idare heyeti üyeleri dün öğleden evvel Sağlık Enstitüsündeki dikiş atelyesine giderek, bu seneki çalışmaları açmışlardır. Bu sabahtan itibaren bu atelye, yardımseven bayanlarımızın çalışmalarına açık bulundurulmaktadır. İstiyenler, sabahları saat 9 dan sonra atelyeye giderek, oradaki dikişleri cemiyetin makinelerinde dıkebileceklerdir.

Ulus, 24 Mart 1942, s.1.

EK 9

yapıldı**Mihver kolları çok uzaklara ilerlediler**

Berlin, 7 a.a. — Bugünkü resmi tebliğe göre:

Cenup Tunus cephesinde alman - İtalyan kıtaları, düşmana karşı mahalli hücumlar yapmışlardır. Kesif kolları, düşman iszali altındaki bölgede çok uzaklara kadar ilerlemişlerdir.

(Sonu 3. üncü sayfada)

geçti**Gl. Montgomery tamamen hâkim**

Londra, 7 a.a. — Simal Afrika'daki müttefik kuvvetler umumî karargâhının tebliği:

Tunus cephesinin simal kesiminde, birinci İngiliz ordusunun tuttuğu bölgede, düşmanın geniş ölçüdeki taarruzunun şiddeti azalmıştır. Teşebbüsü biz

(Sonu 3. üncü sayfada)

Yurtta sosyal yardım Kurumlarının faaliyeti**Binlerce yurtdışa para, ilâç, yiyecek ve giyecek yardımları yapıldı**

Aldığımız telgraflar yurdun muhtelif yerlerindeki Kızılay, Çocuk Esirgeme kurumları ile Yardımseverler Cemiyetinin ve diğer sosyal yardım teşekküllerinin faaliyetleri etrafında bize şu malûmatı vermektedir.

Bursa ve Malatya Kızılay kurumları yıllık kongrelerini yapmışlar ve yeni sene için daha geniş yardımlarda bulunmak üzere kararlar almışlardır.

Bunlardan Bursa Kızılay kurumunun geçen yıl çalışmalarına ait raporuna göre, bu devre esnasında Bursa halkı kuruma 21.500 liralık bağışta bulunmuş ve bu para ile 2500 fakir yoksul talebeye sıcak yemek ve 434 talebeye giyim eşyası ve önlük kumaşı, 1343 fakire mısır unu ve seylâbzedelelere ekmek ve gıda maddeleri ile 1045 liralık yardım yapmıştır.

Kurum gene bu müddet için (Sonu 2. inci sayfada)

Bütün yurtta sosyal yardım faaliyeti büyük bir hızla devam ederken Ankara Yardımseverler Cemiyeti de, sefiri vokesullara yardım işlerinde kullanılmak üzere bir balo vermek üzere karar almıştır. Ankara Palas salonunda yapılacak olan bu balonun çok güzel ve neşeli geçmesi için bütün tedbirler alınmıştır. Müjde oyunlar ve muhtelif varyete numaraları, bu baloya ayrı bir hususiyet verecektir. Resmimiz, Yardımseverler Cemiyeti'nin komitesini çalışırken gösteriyor

Ulus, 8 Mart 1943, s. 1.

Gönüllü hastabakıcılar

Yardım Sevenler cemiyeti şubesi dün bu işle ve çocukların himayesi meselesile meşgul oldu

Birinci toplantıdan bir enstantane

Yardım sevenler cemiyeti İstanbul şubesi idare heyeti dün saat 9,30 da toplanmıştır. Toplantıda bazı doktorlar da bulunmuş, hastabakıcı işleri konuşulmuştur.

Her hastane, gönüllü hastabakıcı olarak çalıştırılacak kadınlar için bir program hazırlıyacaktır. Cemiyet, daktilo, çamaşırcı, işçi olabilecekleri da tesbit edecektir.

Sıhhiye Vekâleti evvelce açılan gönüllü hastabakıcı kursu faaliyete devam edecektir. Gönüllü hastabakıcı olmak üzere her mahalleden üç kadın seçilecektir.

Bu toplantıdan sonra saat 11 de ikinci bir toplantı yapılarak çocuk-

ların himayesi işleri konuşulmuştur. Toplantıda İstanbul maarif müdürü, himaye birliği âzaları, kızılây gençlik teşkilâtı çocuk esirgeme mümesilleri bulunmuştur. Şehir içinde ve dışında çocukların ne suretle barındırılacaklarına dair bir program hazırlanmıştır.

Saat 14 de üçüncü bir içtima yapılmıştır. Bu içtimaa profesör bayan Halide Edip riyaset etmiştir. Basın birliği bayanları ile tanışılmış, müşterek çalışma işleri konuşulmuştur. Bugün sat 14 de tekrar toplanılarak gönüllü hastabakıcı çalışma programı hazırlanacaktır.

EK 11

clisi toplantı halinde

mekten çok dana zordur. Bunun se-
(Sonu 5 inci sayfada)

liğe ait türlü meseleler hakkında şu de-

Dünkü çocuk balosu çok güzel oldu.

Yardımsevenler Cemiyeti Ankara Merkezi tarafından dün Halkevinde bir çocuk balosu verilmiştir. Yüzlerce yavrunun çok zarif kıyafetlerle iştirak ettikleri bu baloda, Milli Şefimizin kızları Özden İnönü'de bulun-

muştur. Resmimiz Özden İnönü'yü küçük arkadaşları arasında gösteriyor. (Haberlerimiz ve öteki resimlerimiz üçüncü sayfadadır.)

Ulus, 28 Nisan 1942, s. 1.

EK 12

Dün verdiği bir çay ziyafetinde

Yardımsevenler Cemiyeti

**Koruyucu Başkanı Sayın Bayan İnönü'ye
Kars'tan gönderilen bir rozeti takdim etti**

Dünkü toplantı vesilesiyle Cemiyetin geçen yıllardaki çalışmaları da gözden geçirildi

Rozet Sayın Bayan İnönü'nün göksüne takılırken

Yardımsevenler Cemiyeti Genel Merkezi, dün saat 16 da Cemiyetin Genel Merkez binasında Koruyucu Reisleri Sayın Bayan Mevhibe İnönü şerefine bir çay ziyafeti tertibetti. Ziyafete, Ankara Vali ve Belediye Reisi B. Nevza Tandoğan, Urfa Mebusu B. Seref Ulug, Dördüncü Noter B. Veli Ulusu, Umumi Merkez ve Ankara Merkezi İdare Heyeti ve faal azası ve seçkin bir davetli kütlesi hazır bulunmuşlardır.

Çok güzel hazırlanmış bir büfe başında yapılan samimi haspihaller sırasında, Genel Merkez Umumi Kâ-tibi Bn. Melâhat Tüzel, Bn. Mevhibe İnönü'ye hitaben kısa bir konuşma yapmış ve demiştir ki :

"— Ulusun gücünü yoksullara ulaştırmak amacıyla on dört yıldır çalışan kurumumuz için ne büyük bir mutluluk ki siz, ulusun faziletli örnek kadını, gene koruyucu başkan olarak aramızda ve bağımızdasınız., Azâ arkadaşlarına dönen Umumi (Soru 4 ünüsü sayfa),

Yardımsevenler Cemiyetinin dünkü toplantısında bulunanlardan bir grup Sayın Bayan İnönü ile birlikte

Ron

arası

Rumen n
Cumhurbaşkanı
Kıralı Haşım
ve teşekkür
tir. (a.a.)

Be

C.)

Sek

Sayın Ba
dam dün öğ
Merkezine g
ri tarafından
Pari işleriyle

Fev

edin

hakk

mü

Mebus

Refik

Çay ve

proje gö

Büyük N
te B. Şem
ğinde topla

Cedde aç
zmasına ç
Başvekillik
manları İg
1941 mail y
sına dair k
kabil edil

Encüme
maddesi ha
lmadığı i
dâki proje
lantıda bul
mufları ay
dülü kanu
rif kısmı
dair olan p
rakı topla
filmlerinin
dürlmesi h
müdir.

1938 yılı
getirilecek

riyor (Haberlerimiz 3 üncü sayfada)

(Sonu 5. inci sayfada)

Yardım Sevenler Cemiyetinin toplantısı

(Kadın Yardım Sevenler Cemiyeti) evliki akşam Şehir Lokantasında 200 kişilik bir toplantı yapmıştır. Toplantıda bazı vekillerimiz, orgeneraller, bir çok mebuslar ve şehrimizin bir çok güzide simaları hazır bulunmuşlardır. Gece geç vakte kadar eğlenilmiştir. Bu eğlenceden temin edilecek bütün varidatın felâketzede ve fakir yurttaşlara ait olması toplantının mânasını daha güzelleştirmişti. Behçet Kemal

Çağlar cemiyet namına dâvetlilere teşekkür etmiş, türk milletinin mütesanit ve kendinden emin manzarasını tebarüz ettirerek bir hayır işi için eğlenmenin herkesten çok bizim hakkımız olduğunu söylemiştir.

Bu vesile ile Ankara güsideleri bir arada güzel saatlar geçirmek imkânına kavuşmuşlardır. Bu toplantıların sık sık tekrar edileceği haber alınmıştır.

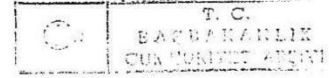
EK 14

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Karar sayısı
2

13763

Kararname

Ankara'da müteşekkil (Yardım Sevenler Cemiyeti)'nin 3512 sayılı cemiyetler kanununun 37 nci maddesine tevfikan menafii umumiyeye hadim cemiyetler meyanına ithali hakkındaki Dahiliye vekilliğinin 13/6/1940 tarih ve 26943 sayılı tezkeresile merbutu Devlet Şurası İkinci Daire ~~13/6/1940~~ ve Umumi Heyetin 21/5/1940, 30/5/1940 tarih ve 1683/1726, 183/143 sayılı mazbataları suretleri İcra Vekilleri Heyetince 22. HAZİRAN 1940 tarihinde tetkik ve mütalea olunarak adı geçen cemiyetin menafii umumiyeye hadim cemiyetler meyanına ithali kabul olunmuştur .

REİSİCUMHUR

İsmet İnönü

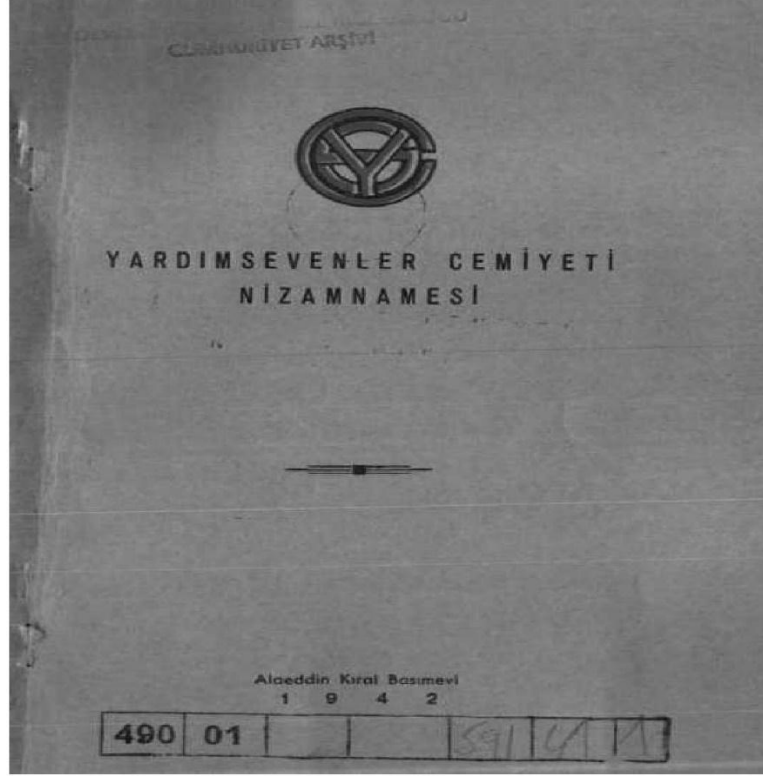
Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
S. G. Akay, Fethi Okyar, S. Akkaya, S. Akkaya, S. Akkaya
Ma. V. Mf. V. Na. V. İ. V. S. İ. M. V.
S. Akkaya, Y. Akkaya, A. F. Akkaya, S. Akkaya, S. Akkaya
G. İ. V. Zr. V. Mü. V. Tl. V.
S. Akkaya, S. Akkaya, A. Akkaya, S. Akkaya

91 | 60 | 3

Derneğin kamu yararına çalışan kuruluşlar arasına girmesi kararı.

Kaynak: Başbakanlık, "1940 Ankara'daki Yardım Sevenler Cemiyeti'nin Kamuya Yararlı Derneklerden Sayılması, (Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi, 02. 10. 2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/395>)

EK 15

Yardımlı Sevenler Cemiyeti Nizamnamesi 1942.

Türkiye Yardımlı Sevenler Derneği, “Yardımlı Sevenler Cemiyeti Nizamnamesi”, (*Türkiye Yardımlı Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, 02.10.2017, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1326> 2 Ekim 13.44)

EK 16

DEVLET KUTUPHANESİ
CUMHURİYET ARŞİVİ

UMUMİ MENFAATLERE HADİM

Yardımsevenler Cemiyeti

Nizamnamesi

Madde 1 — 1928 şenesinde Bayan Mevhibe İnönü'nün himayelerinde ve aşağıda isimleri yazılı müessisler tarafından teşkil edilmiş olan kadın yardım cemiyeti 28. 2. 938 tarihinde Yardımsevenler Cemiyeti ismini alarak 29. 3. 941 tarihinde de 3512 numaralı cemiyetler kanununa intibak etmek üzere nizamnamesini tadil etmiş ve Vekiller Heyetinin 22. 6. 941 tarih ve 2/13763 sayılı kararile menafii umumiyeye hadim cemiyetler meyanına ithal edilmiştir.

Müessisler

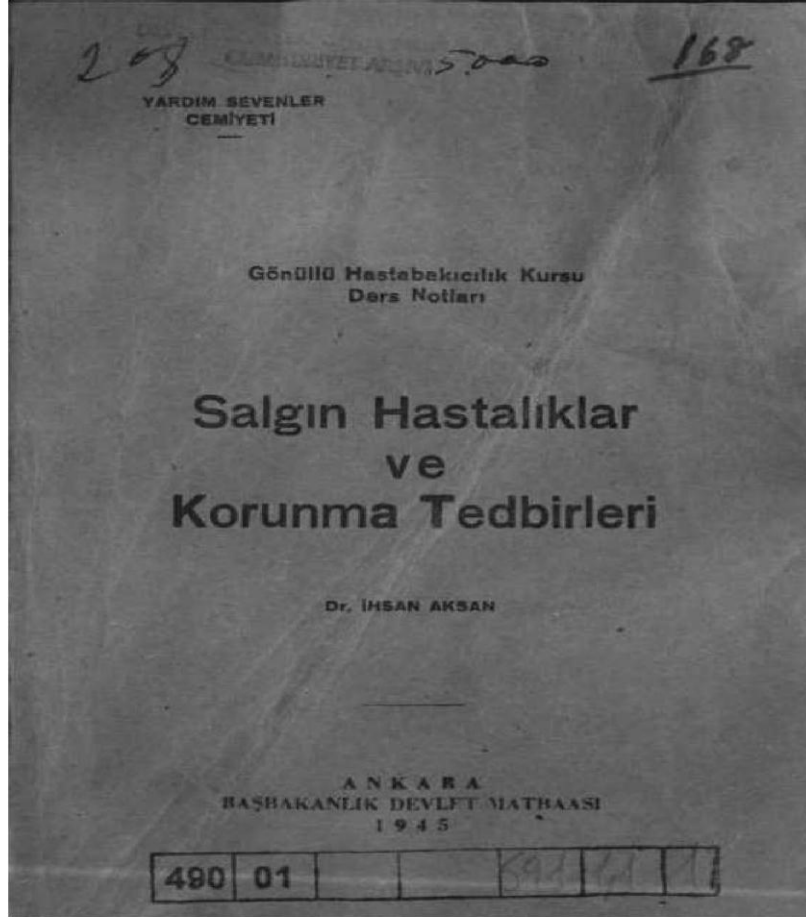
Bayan Mevhibe İsmet İnönü

- » Fitnat Çakmak
- » Nevber Sevütekin
- » Reşide Celâl Bayar
- » Nimet Ubaydın
- » Melâhat Özbudun
- » Süreyya Ağaoğlu
- » Tezer Taşkiran
- » Fuat Umay

Madde 2 — Yardımsevenler Cemiyeti Bayan Mevhibe İsmet İnönü'nün himayeleri altındadır.

Madde 3 — Cemiyet Türk milletinin bir tek kuruluş ve yükseliş yolu olan ve milleti daima biraz daha yüksel-

EK 17

Yardım Sevenler Derneğinin açmış olduğu kurslardan birine ait kitapçık.

Dr. İhsan Aksan, “Salgın Hastalıklar ve Korunma Tedbirleri”, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, “Yardım Sevenler Cemiyeti Nizamnamesi” (*Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi*, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1326> 2 Ekim 2017 13.44).

EK 18

**YARDIM SEVENLER
CEMİYETİ**

**Gönüllü Hastabakıcılık Kursu
Ders Notları**

**Salgın Hastalıklar
ve
Korunma Tedbirleri**

Dr. İHSAN AKSON

**ANKARA
BAŞBAKANLIK DEVLET MATBAASI
1945**

EK 19

DEVLET BAŞKANLIĞI
GENEL SEKRETERLİK

Önsöz

Sayın Bayan Mevhibe İnönü'nün yüksek koruyucu başkanlıklarında bulunmakla kıvanç duyan Yardımseverler Derneği başarmakta olduğu bir çok sosyal görevler arasında 1 Mart 1944 tarihinde Ankara'da bir Gönüllü Hastabakıcı Kursu açmış ve bu kurs sonunda başta 1 numaralı hemşire sayın Bayan Mevhibe İnönü olduğu halde 150 gönüllü hastabakıcı diploma almıştır.

Ankara'da açılan, bu ilk kurstan sonra Yardımseverler Derneği bu hayırlı iş üzerinde yürümeye devam etmiş ve yurdun değişik yerlerinde yeniden kurslar açmıştır. Açılan bu kurslarda yetki ve ihtisas sahibi hekimlerimiz hiçbir menfaat karşılığında olmaksızın ders vermişlerdir. Ankara'daki kursta ödev alan değerli hekimlerimiz dersler için gerekli olan notları da yazmışlardır. Bu notlar Yardımseverler Derneği tarafından 2500 sayı üzerinden bastırılmış ve ilgili olanlara dağıtılmıştır.

Halkevlerimizin ve Halkodalarımızın da bu kitaplardan faydalanmaları düşünülerek Yardımseverler Derneğiyle görüşülmüş ve bu kitapların herbirinden yeniden 3000 sayı bastırılmıştır.

Bu eserlerin gerek birinci gerek ikinci basımları Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Umum Müdürlüğüne ücret karşılığında olmaksızın Başbakanlık Devlet Basımevinde yaptırılmıştır.

Böyle faydalı bir eseri ortaya koyan Yardımseverler Derneği ile bu kitabı hazırlamış olan sayın doktor İhsan Akson ve Basım işlerinde büyük kolaylıklar gösteren Yüksek Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Umum Müdürlüğüne şükran duygularımızı belirtmeyi burada yerine getirilmesi gerekli bir ödev sayarız.

22/1/1945

C. H. P. Genel Sekreterliği
Halkevleri Bürosu

EK 20

1943 yılı Bütçesi

VARİDAT:			MASRAFLAR:		
	FASIL	MADDE		FASIL	MADDE
MERKEZ VARİDATI			MERKEZ İDARE MASRAFLARI		
Genel merkezden yardım	1	1.00	Ücretler	1	900.00
Resmî teşekküllerden yardım	2	1000.00	Kırtasiye	2	100.00
Hususi teşekküller	3	5000.00	Müteferrika	3	150.00
Aza aidatı	4	1000.00	Matbuat ve neşriyat	4	250.00
Müteferrik	5	19999.00	Evrakı matbuat	5	1.00
		27000.03	Posta telgraf telefon	6	100.00
ŞUBELER VARİDATI			ŞUBELER İDARE MASRAFLARI		
Genel merkezden yardım	1	1.00	Yol masrafları	7	337.00
Resmî teşekküllerden yardım	2	500.00	Propaganda masrafları	8	100.00
Hususi teşekküller	3	16000.00	Kiralar	9	1.00
Aza aidatı	4	1500.00	Tevvir ve teslim	10	1.00
Müteferrik	5	19999.00			1940.00
		38000.00	TEŞEBÜSLER MASRAFI		
MUAYYEN YARDIMLAR VARİDATI			GAYE MASRAFLARI		
		5000.00	DEMİRBAŞ MUBAYAASI		
			3	5	5400.00
			4	5	1000.00
			5	5	51660.00
			5	5	1000.00
			5	5	70000.00
			5	5	70000.00

Faail ve maddeler arasında münakale idare heyeti kararla yapilir.

Yardım Sevenler Derneğinin İstanbul Şubesinin 1943 yılı bütçesi.

Türkiye Yardım Sevenler Derneği, "1942 Kongresi, Çalışma ve Hesap Raporları,

(Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1320>, 2 Mart 2019, 14.27).

Yardım Sevenler Cemiyeti İstanbul Merkezinin 1942 Yılı Varidat ve Masraf Hesapları

MASRAFLAR:		VARİDAT:	
YARDIMLAR		AİDAT	
Merkez	6963.90	Merkez	10.00
Şubeler	11737.16	Şubeler	107.00
	17801.06		117.00
ASKERLERE KIŞLIK HEDİYE		HUSUSİ TEBERRÖLER	
Merkez	16853.55	Merkez	1461.00
Şubeler	2332.47	Şubeler	15273.90
	19186.02		16734.90
HASTABAKICILIK KURSU MASRAFLARI		MÖTEFERİK	
Merkez	47.07	Merkez	21353.30
Şubeler	—	Şubeler	16735.36
	47.07	Geçen yıldan müdevver	4520.17
TEŞEBÜSLER MASRAFI			
Merkez	1330.00		
Şubeler	4312.86		
	5642.86		
İDARE MASRAFLARI			
Merkez	1144.78		
Şubeler	1069.43		
	2214.21		
VARİDAT BAKİYESİ			
1941 den müdevver	4520.17		
1942 bakiyesi	10049.34		
	14569.51		
	Yekûn		Yekûn
	59460.73		59460.73

Türkiye Yardım Sevenler Derneğinin İstanbul Şubesinin 1942 yılı gelir ve gider hesapları.

Türkiye Yardım Sevenler Derneği, "1942 Kongresi, Çalışma ve Hesap Raporları", (Türkiye Yardım Sevenler Derneği Dijital Arşivi, <http://tysdarsivi.hacettepe.edu.tr/document/1320>, 2 Mart 2019, 2 Mart 14.27).

ÖZ GEÇMİŞ

KİMLİK BİLGİLERİ

Adı Soyadı : Fadime SÖZALDI
Doğum Yeri :Karaisalı
Doğum Tarihi :05. 10. 1991
E-posta :fadimesozaldi@windowslive.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise : Karaisalı Lisesi
Lisans : Pamukkale Üniversitesi
Yüksek Lisans : Pamukkale Üniversitesi
Doktora :
Yabancı Dil ve Düzeyi: İngilizce, orta düzey

İŞ DENEYİMİ :

ARAŞTIRMA ALANLARI: Tarih

TEZDEN ÜRETİLEN TEBLİĞ VE YAYINLAR: